

รายงานการวิจัยฉบับที่ 24

# แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลัง เปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อย ที่อยู่ในตัวเมือง



สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร  
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 11



ด้วยทุนสนับสนุนจาก

องค์การเงินทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ

แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง

(CHANGING PATTERN OF CHILD REARING AMONG URBAN

LOW INCOME FAMILIES IN THAILAND)

เขียนโดย

ศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สุวรรณเท็ก

เอกสารการวิจัยฉบับที่ 24

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

(เดิม สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 11

คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ นับเป็นรายงานฉบับที่ 24 ของสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์  
(เพิ่ม สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแบบฉบับการอบรม  
เลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายไคน้อยที่อยู่ในตัวเมือง การศึกษาเรื่องดังกล่าว  
นี้ได้กระทำในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางบทบาทของสตรีทั่วโลก ซึ่งมีบทบาทสำคัญใหม่  
อันหนึ่งคือ การทำงานนอกบ้าน สตรีไทยที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจมีจำนวนไม่น้อย และเป็นผู้ที่  
แต่งงานมีครอบครัวและมีบุตรแล้ว ฉะนั้นสตรีไทยจำนวนไม่น้อยเหล่านี้จึงต้องรับบทบาททั้งใน  
ด้านการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของครอบครัวและบทบาทของแม่ที่พึงมีต่อลูกในขณะเดียวกัน การ  
ศึกษาเรื่องแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ในสังคมไทยขณะปัจจุบันจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ  
ควรต่อการศึกษา และการวิเคราะห์कुแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดู  
เด็ก ซึ่งสถาบันได้เคยกระทำมาเกือบยี่สิบปีมาแล้วอีกด้วย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านการเงินและด้านเทคนิคจากศูนย์  
สวัสดิการสังคมและพัฒนาการสำหรับเอเชียและแปซิฟิก ภายใต้โครงการยูนิเซฟ ที่เมืองมะนิลา  
ประเทศฟิลิปปินส์ และที่กรุงเทพฯ ประเทศไทย ตลอดจนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจาก  
หลายฝ่าย โดยเฉพาะจากฝ่ายคณะกรรมการศูนย์รวมน้ำใจของชุมชนแออัดคลองเตย และ  
ครอบครัวทุกครอบครัวของแม่ที่อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง จึงใคร่ขอแสดงความขอบคุณในความอนุเคราะห์  
และความร่วมมือที่ได้รับจากทุกฝ่ายไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สถาบันหวังว่าสิ่งที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะช่วยให้ ผู้อ่างนโยบาย ผู้บริหาร และ  
ผู้ปฏิบัติ เรียนรู้อะไรบางอย่างเพิ่มขึ้นจากเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีรายไคน้อย  
ซึ่งอาศัยอยู่ในถิ่นแออัดเมืองหลวง ทั้งนี้เพื่อการปรับปรุงคุณภาพของเด็กและเยาวชนไทยในกลุ่ม  
ประชากรที่ศึกษา ซึ่งจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของสังคมไทยเราต่อไปในอนาคต

(ดร. จา สุวรรณทัต)

(ศาสตราจารย์ ดร. จรจา สุวรรณทัต)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์

20 กรกฎาคม 2524

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ภูมิหลังและปัญหา .....	1
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า .....	2
ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชากรที่ศึกษาและแม่ในกลุ่มตัวอย่าง .....	3
ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวไทย .....	10
วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัย	
วัตถุประสงค์ .....	13
วิธีดำเนินการวิจัย	
การวางแผนงาน .....	13
การเตรียมเครื่องมือวิจัย .....	13
ลักษณะของเครื่องมือวิจัย .....	14
กลุ่มตัวอย่าง .....	15
การรวบรวมข้อมูล .....	17
การวิเคราะห์ข้อมูล .....	17
เอกสารการค้นคว้าที่เกี่ยวข้อง	
สภาพทางสังคม - วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง .....	17
สถานภาพสตรีไทย .....	23
การวิจัยที่เกี่ยวกับการทำงานของสตรีกับตัวแปรต่าง ๆ	
ความต้องการและแรงจูงใจในการทำงาน .....	27
การทำงานและการปรับตัว .....	32
การทำงานกับสุขภาพ .....	36

	หน้า
การทำงานกับการพักผ่อนหย่อนใจ .....	37
ภาพที่ประชาชนมีต่อแม่ที่ทำงาน .....	37
การทำงานกับภาวะเจริญพันธุ์ .....	39
การทำงานกับภาวะโภชนาการ .....	42
สรุปการประมวลผลการวิจัย .....	44
<b>ผลและการอภิปรายผล</b>	
ตอนที่ 1 ลักษณะของแม่ในกลุ่มตัวอย่างและครอบครัว .....	46
สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลในตอนที่ 1 .....	52
ตอนที่ 2 สถานภาพการทำงานของแม่และแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก .....	54
สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลในตอนที่ 2 .....	94
ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางตัวที่เกี่ยวกับการปฏิบัติของแม่ในการอบรม เลี้ยงดูเด็ก .....	99
สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลในตอนที่ 3 .....	119
ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจในการทำงานกับตัวแปรบางตัวทาง พฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ที่ทำงาน .....	122
สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลในตอนที่ 4 .....	129
บทสรุป .....	131
<b>ข้อเสนอแนะในคำแนะนำและการไปพร้อมกันจากผลการวิจัย</b>	
คำแนะนำ .....	137
คำแนะนำการปฏิบัติซึ่งเสริมคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	
การให้การศึกษามาแนะนำแก่พ่อแม่ .....	139
การสร้างพฤติกรรมและทัศนคติที่ดีของกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก .....	140
ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป .....	142

บรรณานุกรม ..... 143

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 ..... 147

ภาคผนวก 2 ..... 164

ภาคผนวก 3 ..... 169

ภาคผนวก 4 ..... 170

ภาคผนวก 5 ..... 171

ภาคผนวก 6 ..... 211

ภาคผนวก 7 ..... 212

ภาคผนวก 8 ..... 213

ภาคผนวก 9 ..... 214

ภาคผนวก 10 ..... 215

ภาคผนวก 11 ..... 216

ภาคผนวก 12 ..... 217

ภาคผนวก 13 ..... 218

ภาคผนวก 14 ..... 219

ภาคผนวก 15 ..... 220

ภาคผนวก 16 ..... 221

ภาคผนวก 17 ..... 222

ภาคผนวก 18 ..... 223

ภาคผนวก 19 ..... 224

ภาคผนวก 20 ..... 225

ภาคผนวก 21 ..... 226

ภาคผนวก 22 ..... 227

ภาคผนวก 23 ..... 228

ภาคผนวก 24 ..... 229

ภาคผนวก 25 ..... 230

ภาคผนวก 26 ..... 231

ภาคผนวก 27 ..... 232

ภาคผนวก 28 ..... 233

ภาคผนวก 29 ..... 234

ภาคผนวก 30 ..... 235

ภาคผนวก 31 ..... 236

ภาคผนวก 32 ..... 237

ภาคผนวก 33 ..... 238

ภาคผนวก 34 ..... 239

ภาคผนวก 35 ..... 240

ภาคผนวก 36 ..... 241

ภาคผนวก 37 ..... 242

ภาคผนวก 38 ..... 243

ภาคผนวก 39 ..... 244

ภาคผนวก 40 ..... 245

ภาคผนวก 41 ..... 246

ภาคผนวก 42 ..... 247

ภาคผนวก 43 ..... 248

ภาคผนวก 44 ..... 249

ภาคผนวก 45 ..... 250

ภาคผนวก 46 ..... 251

ภาคผนวก 47 ..... 252

ภาคผนวก 48 ..... 253

ภาคผนวก 49 ..... 254

ภาคผนวก 50 ..... 255

ภาคผนวก 51 ..... 256

ภาคผนวก 52 ..... 257

ภาคผนวก 53 ..... 258

ภาคผนวก 54 ..... 259

ภาคผนวก 55 ..... 260

ภาคผนวก 56 ..... 261

ภาคผนวก 57 ..... 262

ภาคผนวก 58 ..... 263

ภาคผนวก 59 ..... 264

ภาคผนวก 60 ..... 265

ภาคผนวก 61 ..... 266

ภาคผนวก 62 ..... 267

ภาคผนวก 63 ..... 268

ภาคผนวก 64 ..... 269

ภาคผนวก 65 ..... 270

ภาคผนวก 66 ..... 271

ภาคผนวก 67 ..... 272

ภาคผนวก 68 ..... 273

ภาคผนวก 69 ..... 274

ภาคผนวก 70 ..... 275

ภาคผนวก 71 ..... 276

ภาคผนวก 72 ..... 277

ภาคผนวก 73 ..... 278

ภาคผนวก 74 ..... 279

ภาคผนวก 75 ..... 280

ภาคผนวก 76 ..... 281

ภาคผนวก 77 ..... 282

ภาคผนวก 78 ..... 283

ภาคผนวก 79 ..... 284

ภาคผนวก 80 ..... 285

ภาคผนวก 81 ..... 286

ภาคผนวก 82 ..... 287

ภาคผนวก 83 ..... 288

ภาคผนวก 84 ..... 289

ภาคผนวก 85 ..... 290

ภาคผนวก 86 ..... 291

ภาคผนวก 87 ..... 292

ภาคผนวก 88 ..... 293

ภาคผนวก 89 ..... 294

ภาคผนวก 90 ..... 295

ภาคผนวก 91 ..... 296

ภาคผนวก 92 ..... 297

ภาคผนวก 93 ..... 298

ภาคผนวก 94 ..... 299

ภาคผนวก 95 ..... 300

ภาคผนวก 96 ..... 301

ภาคผนวก 97 ..... 302

ภาคผนวก 98 ..... 303

ภาคผนวก 99 ..... 304

ภาคผนวก 100 ..... 305

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	สตรีในกลุ่มผู้ใช้แรงงานจากประเทศที่เลือกมาศึกษา .....	19
2	การ ยยละของแม่ทำงานและไม่ทำงานในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลและครอบครัว	46
3	การ ยยละของแม่ทำงานในเรื่องชนิดของงาน .....	50
4	การ ยยละของแม่ซึ่งแสดงสถานที่ในการ คลขค .....	54
5	การ ยยละของแม่ซึ่งแสดงเวลาในการดูแลเด็กในกลุ่มอายุต่าง ๆ กัน ..	55
6	การ ยยละของแม่ที่ปฏิบัติคือเด็กแรกเกิดในค่านการให้อาหาร .....	56
7	การ ยยละของแม่ในเรื่องเหตุผลที่ไม่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมแม่ .....	57
8	การ ยยละของแม่ในเรื่องวิธีให้ลูกอคม .....	57
9	การ ยยละของแม่ที่ไว้วิธีการ แก่ ไรนีสยลูกที่ขอบคุดสิ่งอื่นหลังจากอคม ..	58
10	การ ยยละของแม่ที่ให้ลูกหย่าแม่แม่ในอายุต่าง ๆ .....	58
11	การ ยยละของแม่ที่กำหนดเวลาการให้อาหารลูก .....	59
12	การ ยยละของแม่ที่ให้เหตุผลการให้อาหารลูกตามเวลา .....	60
13	การ ยยละของแม่ที่แสดงลักษณะการ ดูแลการ เจิมฝ่ายของบุตร .....	61
14	การ ยยละของแม่ที่ฝึกดวร ชยถ้ายให้แก่นบุตรในอายุต่าง ๆ กัน .....	62
15	การ ยยละของแม่ที่ปฏิบัติต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกบัสสาวะรดที่นอนขณะหลับ	62
16	การ ยยละของแม่ที่เริ่มปล่อยให้ลูกช่วยตัวเองในอายุต่าง ๆ กัน .....	63
17	การ ยยละของแม่ที่ฝึกลูกให้มีการ คักสนใจช่วยตัวเองในอายุต่าง ๆ กัน	64
18	การ ยยละของแม่ที่ปล่อยให้ลูกเล่นพันสายตาของมได้ ในอายุต่าง ๆ กัน	64
19	การ ยยละของแม่ซึ่งแสดงวิธีจัดการ กับของ เล่นของเ ที่ลูกเล็กเล่นเล็กใช้ แล้วทิ้งไว้ .....	65
20	การ ยยละของแม่ที่ให้ลูกช่วยทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหน้าที่ประจำ	66

21	การ ยละของแม่ที่มอบงานต่าง ๆ ให้ลูกทำเป็นหน้าที่ .....	66
22	การ ยละของแม่ที่เริ่มให้ลูกช่วยทำงานในอายุต่าง ๆ กัน .....	67
23	การ ยละของแม่ที่เก็บรักษาคุณแลสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวของบุตร .....	67
24	การ ยละของแม่ที่ให้เด็กเก็บรักษาคุณแลเข้าของบางอย่างเอง .....	68
25	การ ยละของแม่ที่แสดงวิธีการฝึกให้เด็กเก็บรักษาคุณแลสิ่งของของตัวเอง .....	68
26	การ ยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่น .....	69
27	การ ยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อเห็นลูกซิคเขียนฝาผนังของบ้าน .....	70
28	การ ยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกทำเสื้อผ้าใหม่เปื้อนในทันที ที่ออกไปเล่นข้างนอก .....	70
29	การ ยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกพูดคำหยาบ .....	71
30	การ ยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อลูกซื้อสิ่งไม่เหมาะสมที่แม่บอก .....	71
31	การ ยละของแม่ที่ปฏิบัติต่อลูกเมื่อแสดงพฤติกรรม รมการ เริ่มช่วยตัวเอง .....	72
32	การ ยละของแม่ที่ปฏิบัติต่อพฤติกรรม รมของลูกที่รู้จักเก็บของเล่นของใช้ให้ เป็นระเบียบ .....	73
33	การ ยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติต่อพฤติกรรม รมช่วยงานบ้านของลูก .....	73
34	การ ยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติต่อการ ช่วยทำงานบ้านบางอย่างแทนของลูก ขณะแม่เจ็บป่วย .....	74
35	การ ยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูก เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน .....	74
36	การ ยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกแบ่งค่าชแม่ที่แม่ให้รายวันเก็บออมไว้ .....	75
37	การ ยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกไปรับจ้างทำงานนอกบ้านหรือรับงาน มาทำที่บ้านเพื่อช่วยเพิ่มรายได้ .....	75
38	การ ยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกกระทำหน้าที่ประจำวันตามที่แม่มอบหมาย ได้อย่างเรียบร้อยสม่ำเสมอ .....	77



39	คำอธิบายของแม่ซึ่งแสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกเก็บของเล่นหรือสิ่งของเครื่องใช้ เข้าที่ทางไว้หลังจากเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว .....	78
40	คำอธิบายของแม่ซึ่งแสดงวิธีปฏิบัติเมื่อเห็นลูกทิ้งของเล่นของใช้ไว้หลังเลิกเล่น เลิกใช้แล้ว .....	78
41	คำอธิบายของแม่ในจำนวนเรื่องที่ถูกทวงขออนุญาตก่อนกระทำอะไรลงไป .....	79
42	คำอธิบายของแม่ในวิธีปฏิบัติเมื่อลูกมาขอให้แม่ทำอะไรบางอย่างที่เขาพอจะ ทำเองได้ .....	79
43	คำอธิบายของแม่ซึ่งแสดงวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับลูก	80
44	คำอธิบายของแม่ที่ปฏิบัติต่อลูกเมื่อเห็นลูกถูกเด็กอื่นต่อยตีกลับมา .....	81
45	คำอธิบายของแม่ที่ปฏิบัติต่อลูกเมื่อชวนเพื่อนเข้ามาเล่นในบ้าน .....	81
46	คำอธิบายของแม่ที่แสดงการปฏิบัติเมื่อลูกแบ่งปันของเล่นหรือขนมให้เพื่อน ๆ ..	82
47	คำอธิบายของแม่ที่แสดงการปฏิบัติเมื่อพบว่าลูกชอบเล่นกับเด็กอื่น ๆ อยู่เสมอ และเข้ากับเพื่อน ๆ ใกล้เคียง .....	82
48	คำอธิบายของแม่ในการปฏิบัติเมื่อลูกทำผิดแล้ว เขามาสารภาพผิดโดยที่แม่ไม่ได้ คาดหวังหรือไต่ถาม .....	83
49	คำอธิบายของแม่ที่แสดงความคาดหวังต่อการศึกษาศึกษาที่ครอบครัวในฐานะ การเงินมีฐานะอาจส่งเสียให้ลูกทั้งชายและหญิงเรียนจบได้ .....	84
50	คำอธิบายของแม่ที่แสดงความคาดหวังต่อการศึกษาศึกษาของลูกถ้าครอบครัว มีฐานะการเงินสูงพอที่จะส่งเสียได้ .....	85
51	คำอธิบายของแม่ที่แสดงความคาดหวังต่ออาชีพของลูกทั้งชายและหญิง .....	85
52	คำอธิบายของแม่ในการจัดอันดับความสำคัญที่สุดของคุณสมบัติหาประการที่แม่ ต้องการในตัวเด็ก .....	86

53	คำอธิบายของแม่ในการ จักความสำคัญอันทั้งสองของคุณสมบัติหาประการที่แม่ ต้องการในตัวเด็ก .....	87
54	คำอธิบายของแม่ในการ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการ เลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน	89
55	คำอธิบายของแม่ที่ให้เหตุผลว่าการ เลี้ยงเด็กสมัยนี้ยากกว่าสมัยก่อน .....	89
56	คำอธิบายของแม่ในการ เรียงลำดับความสำคัญมากที่สุดของการ เลี้ยงดูเด็ก ในต่างต่าง ๆ .....	90
57	คำอธิบายของแม่ในการ เรียงลำดับความสำคัญน้อยที่สุดของการ เลี้ยงดูเด็ก ในต่างต่าง ๆ .....	91
58	คำอธิบายของแม่ที่ตอบว่า สามีแสดงความสนใจในการ เลี้ยงดูลูก .....	92
59	คำอธิบายของแม่ที่แสดงให้ เห็นความสนใจของสามีว่าเป็นไปในด้านใดบ้าง .....	92
60	ความสัมพันธ์ระหว่าง แหล่งที่แม่ ได้รับความรู้ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และบุคลิกของการ เลี้ยงดูเด็ก .....	99
61	ความสัมพันธ์ระหว่าง แหล่งที่แม่ ได้รับความรู้ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับการ อ่านหนังสือพิมพ์ .....	100
62	ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการศึกษาของลูกสาวถ้าสถานะการ เงินอำนวยความสะดวก การ ศึกษาดังในอาชีพ .....	101
63	ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการศึกษาของลูกสาวถ้าสถานะการ เงินอำนวยความสะดวก ระดับการศึกษาของลูกสาวที่ขึ้นอยู่กับสถานะการ เงินในปัจจุบัน .....	102
64	ความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับการศึกษาของลูกสาวถ้าสถานะการ เงินอำนวยความสะดวก ระดับการศึกษาของลูกชายที่ขึ้นอยู่กับสถานะการ เงินในปัจจุบัน .....	102
65	ความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดเห็นของแม่ที่มีต่อความสนใจของแม่โดยทั่วไป ในเรื่องอนาคตของ เด็กกับการ อ่านหนังสือการ เลี้ยงดูเด็ก .....	104

66	ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่ที่มีต่อความสนใจของแม่โดยทั่วไป ในเรื่องอนาคตของเด็กกับการได้รับการบอกเล่าเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จากสื่อมวลชน .....	104
67	ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พ่อแม่ปรึกษาร่วมกัน กับความสนใจของพ่อแม่ต่อการเลี้ยงดูเด็ก .....	106
68	ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของปัญหาการดูแลเด็กที่พ่อแม่เห็นชัดยังกับทัศนคติของ ปัญหาการดูแลเด็กที่พ่อแม่ปรึกษาร่วมกัน .....	106
69	ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าของแม่ในเรื่องความมั่นใจในตนเองของ เด็กและความคิดเห็นของแม่ในสิ่งที่เด็กกระทำโดยความมั่นใจ .....	108
70	ความสัมพันธ์ระหว่างการสังเกตของแม่ในการชอบอ่านหนังสือของเด็กและ การประเมินค่าของแม่ในเรื่องสติปัญญาของเด็ก .....	108
71	ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก กับการประเมินค่าของแม่ในเรื่องสติปัญญาของเด็ก .....	109
72	ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าของแม่ในเรื่องความรับผิดชอบและการ สังเกตของแม่ในเรื่องความขยันของเด็ก .....	109
73	ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าของแม่ในเรื่องความเป็นมิตรของเด็ก กับความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับพฤติกรรมเข้ากับสังคมของเด็ก .....	110
74	ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กต่อ สิ่งแวดล้อมกับการประเมินค่าของแม่ในเรื่องการปรับตัวทางสังคมของเด็ก .....	110
75	ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกถูกขอยกกลับมา กับการปฏิบัติ ของแม่ต่อการทะเลาะวิวาทของลูกกับเด็กอื่น .....	111
76	ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่เมื่อลูกช่วยทำงานบ้านขณะเจ็บป่วย และการปฏิบัติของแม่ต่อการที่ลูกช่วยทำงานบ้าน .....	112

77	ความสัมพันธ์ระหว่างการปล่อยเด็กให้เล่นกับเพื่อนโดยที่แม่ไม่ควบคุม กับการควบคุมดูแลเด็กขณะเล่น .....	113
78	ความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ที่แม่ทำงานทั้งเช้า จากวิทยุและโทรทัศน์ กับแหล่งที่ให้ความรู้แก่แม่ทำงานในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก .....	115
79	ความสัมพันธ์ระหว่างค่านาง ๆ ของพืชนาการ เด็กที่แม่ทำงานด้วยความสำคัญน้อยที่สุด กับคุณลักษณะของเด็กที่แม่ทำงานด้วยความสำคัญมากที่สุด .....	116
80	ความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ที่แม่ทำงานปรึกษานักวิชาการเลี้ยงดูเด็กกับสามี และการแสดงออกของพ่อในความสนใจทางการเลี้ยงดูเด็ก .....	117
81	ความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ที่แม่ทำงานต่อลักษณะการเป็นผู้นำของลูก และความถี่ที่แม่ในเรื่องสิ่งที่เด็กกระทำด้วยความเชื่อมั่น .....	118
82	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุที่แม่ทำงานปล่อยให้ลูกเล่นนอกสายตาได้ กับการควบคุมดูแลเด็กขณะเล่น .....	119
83	การยอมละของแม่ที่แสดงความรู้สึกรอคอยที่ตนต้องออกไปทำงานนอกบ้านและผลที่มีต่อเด็ก .....	123
84	การยอมละของแม่ที่ตอบว่าตนจะทำสิ่งใดให้ลูกบ้าง ถ้าไม่ตองออกไปทำงานนอกบ้าน .....	124
85	ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลที่แม่ให้ในการให้แมลูกตามเวลากับความพอใจในการทำงานของแม่ .....	124
86	ความสัมพันธ์ระหว่างอายุที่ฝึกการขับถ่ายกับความพอใจในการทำงานของแม่ .....	125
87	ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของเหตุผลที่แม่ให้ในการเลือกคุณลักษณะหนึ่งในห้าที่สำคัญที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก กับความพอใจในการทำงานของแม่ .....	125
88	ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าข้อความที่ว่าแม่โดยทั่วไปมักจะอ่านหนังสือเกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูกกับความพอใจในการทำงานของแม่ .....	126

89	ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกพาเพื่อมาเล่นในบ้าน กับความพอใจในการทำงานของแม่ .....	126
90	ความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการที่แม่ใช้เพื่อให้เด็กระวังรักษาสิ่งของของตน กับความพอใจในการทำงานของแม่ .....	127

แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง  
(Changing pattern of child rearing among urban  
low income families in Thailand)

ภูมิหลังและปัญหา

เป็นที่ตระหนักกันในเอเชียว่า ความต้องการและสิทธิของเด็กยังไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครองและตอบสนองอย่างเหมาะสม รวมทั้งที่ว่า การเรียนของเด็กไม่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะของเด็กเลย สิ่งเหล่านี้ยังให้เกิดการขาดการสนับสนุนที่เป็นของท้องถิ่น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นภายในแวดวงของวัฒนธรรมเฉพาะเท่านั้น ศูนย์สวัสดิการและการพัฒนาสังคมสำหรับเอเชียและแปซิฟิก ภายใต้โครงการยูนิเซฟ ที่เมืองมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ จึงเป็นผู้เริ่มดำเนินการบุกเบิกและดำเนินกิจกรรมทางบ้านที่เน้นความต้องการและปัญหาของเด็กในแถบเอเชีย ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของศูนย์วิจัย

ศูนย์สวัสดิการสังคมและการพัฒนาสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (Social Welfare and Development Centre for Asia and the Pacific.) ได้จัดให้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญขึ้นในหัวข้อ การพัฒนาวัสดุการสอนที่เป็นของท้องถิ่นและแหล่งฝึกอบรมในเรื่องปัญหาและความต้องการของเด็กและครอบครัวในเอเชียและแปซิฟิก ระหว่างวันที่ 21 - 23 กันยายน พ.ศ. 2520 วัตถุประสงค์ของการประชุมผู้เชี่ยวชาญก็คือ เพื่อพัฒนาเอกสารวิชาการในบ้านเฉพาะเกี่ยวกับความต้องการและปัญหาของเด็กในประเทศต่าง ๆ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเป็นตัวแทนอยู่ เอกสารซึ่งจะมีการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับครู จะแจกจ่ายไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานทางด้านสังคมภายในเอเชีย วัสดุเอกสารดังกล่าวจะยังใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาคณะในแขนงอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

ผู้เชี่ยวชาญ 7 คนจากฮ่องกง อินโดนีเซีย เกาหลี ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และประเทศไทย ได้รับเชิญให้เข้าร่วมในการประชุมดังกล่าว จากผลการอภิปรายของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้มีกล่าวถึงหลักเหตุผลของการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้ คือ

1. เด็กในครอบครัวที่มีรายได้น้อยซึ่งอยู่ในตัวเมืองเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของประเทศที่กำลังพัฒนา
2. ความรู้เกี่ยวกับแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูสามารถใช้เป็นฐานในการปรับปรุงวัสดุเอกสารการสอนสำหรับนักศึกษาทำงานสวัสดิการสังคมและแขนงวิชาอื่น ๆ
3. การศึกษาค้นคว้าด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กยังไม่ได้กระทำในทุกประเทศ และมีความต้องการที่จะได้กระตุกให้มีการศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อการนำผลไปใช้ให้แก่อำชีพทางบ้านบริการสังคมต่าง ๆ

จากหลักเหตุผลที่กล่าวไว้ข้างต้น กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจึงได้ตกลงกันที่จะดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงในครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมืองภายในแต่ละประเทศของตน ระหว่างปี 2521\*

### ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสถาบันทางสังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการและแบบฉบับพฤติกรรมของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการฝึกอบรมและสร้างลักษณะนิสัยตลอดจนบุคลิกภาพให้แก่สมาชิกภายในครอบครัวนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีหลักฐานพบว่าระดับชั้นทางสังคมของครอบครัวมีผลอย่างมากต่อการปฏิบัติในด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย ตัวอย่างเช่น แบบฉบับชีวิตในครอบครัวที่หึงพ้อแม่คองทำงานโดยอาศัยแรงงานจะแตกต่างไปจากแบบฉบับชีวิตของครอบครัวที่แม่ไม่คองทำงาน กล่าวคือ แม่ที่ทำงานมักจะไม่มีโอกาสที่จะอยู่ใกล้ชิดและให้ความอบอุ่นแก่ลูกของตนไว้มากพอตามที่ตนต้องการการทำงานนอกบ้าน รวมทั้งซีกจากทิศทางทางการศึกษา และความรับผิดชอบในการดูแลเด็กเล็ก

\* Social Welfare and Development Center for Asia and the Pacific, Summary of discussion of expert group meeting on "Development of indigenous teaching materials and training resources on the problems and needs of the child and the family life in Asia," Manila, Philippines, 21 - 23 September, 1977.

ส่วนนี้มีส่วนทำให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางด้านแรงงานและต่อวิถีทางที่แม่เหล่านี้จะได้เลี้ยงดูลูกของตนด้วย ในประเทศไทยของเรา ซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย กล่าวคือ มีแม่ที่ทำงานเพื่อหารายได้เป็นจำนวนมากระหว่างหลายสิบปีที่ผ่านมา และจำนวนแม่ที่ทำงานเพื่อหารายได้มีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันและมาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยซึ่งอาศัยอยู่ในตัวเมือง ทั้งนี้จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะให้มีการศึกษาบทบาทรวมของแม่ที่ทำงานในฐานะที่เป็นทั้งผู้ดูแลทารกและผู้หารายได้จนเจือครอบครัว ทั้งนี้เพราะหน้าที่รวมทั้งสองอย่างนี้อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อเด็กของแม่เหล่านี้ในหลายทางด้วยกัน

### ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชากรที่ศึกษาและแม่ในกลุ่มตัวอย่าง<sup>1</sup>

กรุงเทพมหานคร ซึ่งในขณะที่ศึกษามีประชากรรวมทั้งสิ้นประมาณ 4.5 ล้านคน จัดเป็นเมืองที่สำคัญยิ่งของประเทศ และตกอยู่ในลักษณะเมืองโคเคียว (Primate City) กล่าวคือเป็นที่รวมของความเจริญทั้งหลาย และเป็นแหล่งที่มีประชากรย้ายเข้าออกมากที่สุด ความเจริญเติบโตทางประชากรของกรุงเทพมหานคร (Growth Rate) ขณะนั้นคงประมาณร้อยละ 6.5 ต่อปี ซึ่งนับได้ว่าเป็นอัตราการเติบโตที่สูงมาก และลักษณะการเติบโตทางประชากรของกรุงเทพมหานครดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดจากการเพิ่มสูงของอัตราการเกิด (Birth Rate) อย่างมีปกติ แต่เกิดจากผลของอัตราการย้ายเข้าของประชากรจากถิ่นอื่นสู่กรุงเทพมหานคร จึงทำให้มีจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานครเพิ่มสูงขึ้นทุกปี จนเป็นที่น่าวิตกว่าจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านการแออัดของประชากร และจะทำให้มีจำนวนแหล่งชุมชนแออัด (Slum Area) ในกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกด้วย ในปีที่ทำการศึกษาภายในเขตกรุงเทพมหานครมีแหล่งชุมชนแออัดอยู่ประมาณ 300 แห่ง และมีจำนวนผู้อยู่อาศัยถึง 70,000 ครอบครัว ซึ่งในจำนวนนี้แบ่งระดับความแออัดออกไปเป็น 3 ระดับด้วยกันคือ ระดับแออัดเสื่อมโทรมมาก ระดับแออัดเสื่อมโทรมปานกลาง และระดับเริ่มเสื่อมโทรม

<sup>1</sup> ข้อมูลเบื้องต้นในส่วนนี้ ส่วนใหญ่ได้มาจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นและเป็นข้อมูลที่ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาค้นคว้าที่ได้กระทำมาก่อนแล้วในแหล่งชุมชนแออัดซึ่งอยู่ในตัวเมืองของประเทศ



แหล่งชุมชนแออัดคลองเตย จัดได้ว่าเป็นแหล่งชุมชนแออัดในระดับที่หนึ่งถึงเกณฑ์ที่กล่าวข้างต้น กล่าวคือ เป็นแหล่งชุมชนแออัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเขตกรุงเทพมหานครและของประเทศไทย มีบ้านทั้งสิ้นจำนวน 5,582 หลัง มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 6,275 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 30,770 คน การที่มีจำนวนประชากรอยู่ถึง 3 หมื่นคนเศษเช่นนี้ ทำให้แหล่งชุมชนคลองเตย เป็นแหล่งชุมชนแออัดที่มีปัญหาหนักทั้งด้านสังคม - เศรษฐกิจ โดยเฉพาะทางด้านสาธารณสุขและที่อยู่อาศัย

ประชากรส่วนใหญ่ของแหล่งชุมชนแออัดคลองเตย เป็นผู้ที่อพยพมาจากภาคอื่นของประเทศ มีอยู่บ้างที่ย้ายเข้ามาจากเขตกานเมืองของกรุงเทพมหานคร การย้ายเข้ามานี้จะย้ายเข้ามาทั้งครอบครัว ปัญหาสำคัญที่พบในแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยนี้ เป็นเช่นเดียวกับในแหล่งชุมชนแออัดขนาดใหญ่อื่น ๆ คือ ประชากรมีการศึกษาค่ำ จึงทำให้ต้องยึดอาชีพที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ และมีรายได้ต่ำ เพราะฉะนั้นจึงพบว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในแหล่งชุมชนแออัดแห่งนี้จึงมีเพียง 1,555.33 บาทต่อเดือนเท่านั้น ภัยเหตุนี้จึงทำให้สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกุมภภรรยาของหัวหน้าครอบครัวต้องพยายามหางานทำเพื่อให้มีรายได้มาช่วยครอบครัว โดยการออกไปทำงานตามโรงงานหรือร้านค้า หรือยึดอาชีพค้าขาย แต่งานเหล่านี้มักเป็นงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้ความสามารถและมีรายได้ต่ำเช่นกัน อย่างไรก็ตามมีแม่เป็นจำนวนมากในเขตชุมชนแออัดคลองเตยนี้ที่เลือกงานที่ทำได้ที่บ้าน เช่น ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่บ้าน หรือรับตัดเย็บเสื้อผ้าที่บ้าน เป็นต้น เพราะฉะนั้นลักษณะของงานที่มีรายได้ที่กุมภภรรยาของหัวหน้าครอบครัวในคลองเตยทำอยู่จึงมีสองประเภทด้วยกันคือ ประเภทที่ต้องไปทำนอกบ้าน และประเภทที่รับงานมาทำที่บ้าน

ลักษณะทางครอบครัวของประชากรในเขตชุมชนแออัดคลองเตยที่กล่าวมาแล้วในขณะนี้พบว่าจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในเขตชุมชนแออัดคลองเตยมีประมาณ 6,275 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 30,770 คน เฉลี่ยแล้วขนาดของครัวเรือนเท่ากับ 4.6 คน และเมื่อพิจารณาบ้าน ซึ่งส่วนมากจะเป็นบ้านชั้นเดียวไม่ทึบแล้ว ทำให้เห็นถึงลักษณะการพักอาศัยของประชากรในชุมชนแออัดนี้ว่า เป็นไปอย่างแออัดคับแคบ ซึ่งน่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านลักษณะทางครอบครัวของประชากร อันได้แก่ การลดหรือเพิ่มจำนวนบุคคลในครอบครัวและกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคลในครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามพบว่า สำหรับประชากรในแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยนี้ ลักษณะทางครอบครัวจะตกอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งในต่อไปนี้คือ ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) หรือครอบครัวขยาย (Extended Family) ซึ่งจากการพิจารณาขนาดของครัวเรือน ซึ่งเท่ากับ 4.6 คน ดังกล่าวแล้ว ก็ทำให้แลเห็นได้ว่า ลักษณะทางครอบครัวของประชากรในชุมชนนี้จะมีแนวโน้มไปในลักษณะของครอบครัวเดี่ยวเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าเป็นไปตามนี้ก็น่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว รวมทั้งวิถีการอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วย

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากลักษณะทางครอบครัวของแม่ในกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้จำนวน 200 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น กลุ่มแม่ทำงาน จำนวน 100 คน และกลุ่มแม่ไม่ทำงาน จำนวน 100 คน แล้วพบว่าแม่ทั้งสองกลุ่มมาจากครอบครัวทั้งสองประเภทพอ ๆ กัน คือทั้งประเภทครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย ในกลุ่มแม่ไม่ทำงานจำนวน 100 คนนั้น มีแม่มาจากครอบครัวเดี่ยว 49 คน ครอบครัวขยาย 51 คน ส่วนในกลุ่มแม่ทำงาน จะมีแม่มาจากครอบครัวเดี่ยว 55 คน ครอบครัวขยาย 45 คน ซึ่งจะทำให้เห็นได้ว่า การมีคนอื่น ๆ รวมอยู่ในครอบครัวนั้น ไม่ช่วยในการแบ่งเบาภาระของแม่ในการเลี้ยงดูบุตร จนทำให้แม่สามารถละทิ้งบ้านออกไปทำงานห่านอกบ้านได้เลย แต่อันนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากลักษณะการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวขยายของครัวเรือนในชุมชนนี้ก็ได้ กล่าวคือ ในครัวเรือนหนึ่ง ๆ นั้น อาจมีพี่น้องรวมกันอยู่หลายครอบครัว แต่มีการแยกภาระการรับผิดชอบทางเศรษฐกิจออกจากกันโดยเด็ดขาด สมาชิกส่วนใหญ่ของครอบครัวต่างต้องออกหางานหาเลี้ยงชีพนอกบ้าน เพราะฉะนั้นจึงไม่มีเวลาที่ช่วยดูแลเด็กให้คนอื่นได้ นอกจากนี้แล้วยังพบว่าในจำนวนแม่ของกลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวขยายนั้น มีเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีลักษณะทางครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวแต่อยู่ในครอบครัวขยาย (Nuclear-Extended Family) เพราะฉะนั้นแนวโน้มของการไปสู่ลักษณะครอบครัวเดี่ยวของประชากรในชุมชนแห่งนี้ ตลอดจนผลการเปลี่ยนแปลงนี้ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวิถีการอบรมเลี้ยงดูเด็กจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าที่จะศึกษาคึกคัก

ในงานวิจัยนี้ ได้เลือกแม่จำนวน 200 คน ซึ่งได้พักอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชนแออัดคลองเตย เป็นแม่ในกลุ่มตัวอย่าง เหตุผลสำคัญที่เลือกแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยเป็นแหล่งในการวิจัยครั้งนี้ ก็เนื่องมาจากแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยมีลักษณะ เป็นชุมชนแออัดที่มีลักษณะสมบูรณ์ที่สุด กล่าวคือ มีจำนวนประชากรอยู่แออัดมากที่สุด และมีลักษณะของความเสื่อมโทรมมากที่สุดแห่งหนึ่ง เพราะฉะนั้น จึงถือได้ว่าเป็นแหล่งชุมชนแออัดที่มีความเหมาะสมที่สุดที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แม่จำนวน 200 คน ที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ ในชั้นแรก จากประชากรแม่ทั้งหมด 300 คน ซึ่งมีลักษณะตามนิยาม ที่วางไว้คือ หนึ่ง เป็นแม่ที่มีบุตรอายุระหว่าง 0 - 6 ปีอยู่ในครอบครัว สอง สามมีงานทำ และอยู่ด้วยกันกับครอบครัว และสาม เป็นผู้ที่พักอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นเวลาด้านเกิน 1 ปี จากแม่จำนวนนี้ ได้สุ่มให้เหลือ 200 คน ในแม่จำนวน 200 คนนี้ ผู้วิจัยได้แบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. กลุ่มแม่ไม่ทำงาน (Non - working or unemployed group) จำนวน 100 คน

2. กลุ่มแม่ทำงาน (Working or employed group) จำนวน 100 คน

เพราะฉะนั้น กลุ่มแม่ที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้จึงมี 2 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มแม่ไม่ทำงานและกลุ่มแม่ทำงาน และมีจำนวนแม่ในแต่ละกลุ่มอย่างละเท่า ๆ กันคือ กลุ่มละ 100 คน แม่ในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

1. กลุ่มแม่ไม่ทำงาน แม่ในกลุ่มนี้มีอายุเฉลี่ยต่ำกว่าแม่ในกลุ่มทำงาน ทั้งนี้เนื่องจาก สตรีในเขตชุมชนแออัดคลองเตยมักจะแต่งงานเมื่ออายุยังน้อยและเริ่มมีบุตรเมื่ออายุยังน้อย เพราะฉะนั้นแม่ส่วนใหญ่ในกลุ่มไม่ทำงานนี้จึงมีบุตรคนหัวปีอายุต่ำกว่า 6 ปี และมักจะไม้ออกไปทำงานนอกบ้าน สาเหตุสำคัญที่แม่ในกลุ่มนี้ไม่ไปทำงานหรือออกไปหางานทำนั้นเนื่องมาจาก ลูกยังเล็กไม่มีคนดูแลจึงจำเป็นต้องอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงลูกถึงแม้ว่าครอบครัวจะมีความเป็กเคืองทางการเงินเพียงใดก็ตาม

2. กลุ่มแม่ทำงาน แม่ในกลุ่มนี้จะมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าแม่ในกลุ่มไม่ทำงาน และอายุเฉลี่ยของบุตรคนหัวปีก็จะสูงกว่า ทั้งนี้เนื่องจากเป็นที่นิยมปฏิบัติกันในแถบนี้ว่าแม่จะต้องคอยให้ลูกไป

ช่วยตัวเองได้เสียก่อนจึงจะออกไปทำงานนอกบ้านได้ เพราะฉะนั้นในจำนวนแม่ 100 คน  
ในกลุ่มตัวอย่างนี้จึงมีเป็นจำนวนมากที่มีบุตร คนหัวปีอายุเกินกว่า 6 ปี

สำหรับชนิดของงานที่แม่ในกลุ่มทำงานอยู่นั้น ส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้  
ความสามารถ ในการวิจัยนี้ได้แบ่งประเภทของการทำงานของแม่ในกลุ่มนี้ออกเป็น 2 ประเภทคือ

ประเภทแรก เป็นการออกทำงานนอกบ้าน ได้แก่ การทำงานในโรงงานประเภท  
ต่าง ๆ เช่น โรงงานทำถุงมือ โรงงานผลิตเสื้อผ้าขนาดเล็ก การทำงานที่บริษัทห้างร้าน  
ต่าง ๆ เช่น เป็นพนักงานทำความสะอาด เป็นพนักงานชักรีด หรือเป็นพนักงานเร่ขายสินค้า  
การทำงานเรือ เช่น เคาะสนิมเรือ ติคไปกับเรือสินค้า ทำงานค้าขาย เช่น เก็บผักขาย  
หาบเร่ผลไม้ ชมหรืออาหาร ตลอดจนขายของริบประเภทเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ปลาหมึกย่าง  
เนื้อย่าง หรือของริบประเภทขนมดูถูกาด หรือทำงานเป็นช่างตัดเสื้อผ้าร้าน หรือทำงานเป็น  
หุ่นแถมควมโรงเรียนเสริมสวยต่าง ๆ ตลอดจนการออกไปเก็บกระดาษหรือถุงพลาสติกขาย  
งานเหล่านี้มีรายได้ค่อนข้างต่ำและเป็นรายวัน

งานประเภทที่สอง ได้แก่ งานที่แม่ทำที่บ้านซึ่งมีรายได้ต่ำและเป็นรายวันเช่นกัน  
ได้แก่ การปั่นด้าย การร้อยพวงมาลัย การรับจ้างปะทูนเสื้อผ้า การรับเลี้ยงเด็กเป็น  
รายวัน การเปิดขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ชมเด็กไปจนถึงการขายอาหาร เช่น  
กวยเตี๋ยว ข้าวแกง ที่บ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ลักษณะงานที่ประชากรในแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยทำอยู่นี้ ไม่ว่าจะ เป็น  
หัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรสก็ตาม มักจะเป็นงานที่จัดอยู่ในประเภทไม่ถาวร และมีรายได้เป็น  
รายวัน รายได้เฉลี่ยต่อวันของหัวหน้าครอบครัวจะสูงกว่าคู่สมรสเล็กน้อย คือ เฉลี่ยแล้วจะเฉลี่ย  
ประมาณ 30 - 50 บาท ส่วนคู่สมรสจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณวันละ 20 - 40 บาท หรือทำงาน  
เฉพาะวัน เช่น งานก่อสร้าง เป็นต้น เพราะฉะนั้น การหยุดงานอยู่กับบ้านเพื่อรอคอยงานใหม่  
จึงเกิดขึ้นเสมอเป็นประจำ สำหรับสตรีในถิ่นนี้มักจะมีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้วทั้งนั้น  
โดยอาจเริ่มช่วยครอบครัวทำงาน เช่น งานปั่น เป็นต้น มาตั้งแต่อายุน้อย และมักจะ

เลิกทำงานเมื่อแต่งงานและเริ่มมีบุตร รอคอยจนบุตรเริ่มช่วยตัวเองได้หรือเริ่มไปโรงเรียนแล้ว จึงกลับไปทำงานเดิมที่เคยทำมาก่อนอีกครั้งหนึ่ง วันเวลาดังนี้เรื่อยไป

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งของการทำงานหรือไม่ทำงานของสตรีในถิ่นชุมชนแออัดนี้ ไทแก่ รายได้จากงานนั้น เนื่องจากแม่ที่ทำงานส่วนมากต้องนำบุตรไปจ้างเลี้ยงในขณะที่ยังไปทำงานนอกบ้าน จึงพิจารณาว่ารายได้จากงานก็ว่าจะพอกับรายจ่ายทั้งหมด รวมทั้งค่าจ้างที่จะเสียให้แก่ผู้รับจ้างเลี้ยงบุตรก็ว่าจะพอเพียงหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่เพียงพอหรือคุ้มกับเวลาที่ต้องออกทำงานนอกบ้าน แม่ก็อาจจะเลิกทำงานมาอยู่บ้านเฉย ๆ ก็ได้ เมื่อสอบถามความคิดเห็นของแม่จำนวน 300 คน ซึ่งขณะผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ในรอบแรกถึงเรื่องสถานบริการเลี้ยงเด็ก แม่ส่วนมากได้ให้ความเห็นว่าอยากจะมีบริการ เปิดสถานบริการรับเลี้ยงเด็กในเขตชุมชนแออัดคลองเตยนี้ เพื่อตนเองจะได้นำบุตรมาฝากในระหว่างเวลาไปทำงาน และหากจะต้องเสียค่าบริการเป็นรายวันก็ไหวบ้างก็ยินดี แต่คงไม่เกินความสามารถของแม่ที่จะจ่ายให้ได้

แหล่งชุมชนแออัดคลองเตยก็มีสภาพเช่นเดียวกับแหล่งชุมชนแออัดขนาดใหญ่ที่มีความเสื่อมโทรมในระดับสูงในเขตอบอื่น ๆ ของโลก กล่าวคือ มีปัญหาทางด้านความแออัดของประชากร มีระดับสุขภาพอนามัยและการครองชีพต่ำกว่ามาตรฐาน และยังเป็นศูนย์กลางในการย้ายเข้าย้ายออกของประชากรอีกด้วย เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า แหล่งชุมชนแออัดหรือตามที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปว่าแหล่งเสื่อมโทรมนั้นมีความสัมพันธ์ทางตรงกับสภาพการย้ายถิ่นของประชากร ที่ใดก็ตามที่มีจำนวนแหล่งเสื่อมโทรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วย่อมแสดงว่ามีประชากรย้ายเข้าเพิ่มขึ้นที่นั่น เพราะฉะนั้นการแก้ไขปัญหาลักษณะเสื่อมโทรมนั้นนอกจากจะแก้ไขโดยการขจัดหรือปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมแล้ว ยังจะต้องพยายามแก้ไขที่สภาพการย้ายถิ่นของประชากรด้วย และสำหรับในแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยนี้ พบว่ามีจำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามาจากท้องถิ่นอื่น ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเป็นศูนย์กลางที่ประชากรจากท้องถิ่นอื่นจะมุ่งเข้ามา และเมื่อใดที่อาศัยอยู่ในคลองเตยเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว ก็อาจมีบางส่วนย้ายออกไปเพื่อไปหาแหล่งที่อยู่อาศัยอื่นต่อไป สำหรับแม่ในกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ พบว่ามีจำนวนเกินกว่าครึ่ง เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมในท้องถิ่นอื่น และได้อพยพเข้ามาในกรุงเทพมหานครด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน และเหตุผลที่สำคัญที่สุดคือ

การศึกษาคณะครอบครัวเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ โดยเลือกแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยเป็นแหล่งที่ศึกษา  
อาศัยเนื่องจากได้ญาติพี่น้องหรือคนรู้จักอาศัยอยู่ที่นั่นก่อนหน้าแล้ว เพราะฉะนั้น การที่คนรู้จัก  
หรือญาติอยู่ที่ใ้ที่อยู่แล้วก็จะทำให้มีการตัดสินใจอพยพเข้ามาใ้มาอย่างขึ้น เพราะฉะนั้นอาจถือ  
ใ้ว่าคุณสมบัติประการหนึ่งของแม่ในกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยก็คือ การเป็นผู้ย้ายถิ่น และเป็นผู้ที่  
ต้องอาศัยการปรับตัวบ้างไม่มากนักน้อย เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในเขตเมืองนี้ ฉะนั้น การศึกษา  
วิถีชีวิตของเขาตลอดไปจนถึงวิถีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของแม่กลุ่มนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของประชากรในแหล่งชุมชนแออัดคลองเตยนี้ก็คือ สภาพทาง  
ครอบครัวซึ่งก็เป็นเช่นเดียวกับในแหล่งชุมชนแออัดอื่น ๆ โดยทั่วไป กล่าวคือ ประการแรก  
มีการยอมรับการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวโดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนสมรส โดยเหตุนี้จึงมีจำนวน  
คู่สามีภรรยาที่อายุน้อยเป็นจำนวนมาก ที่มักจะมีการเลิกร้างหรือละทิ้งกันอยู่เสมอ ทำให้เกิด  
ปัญหาทางด้านการครอบครัวและด้านการสมรสในแถบนี้อยู่เป็นประจำ อย่างไรก็ตาม สำหรับกลุ่ม  
ตัวอย่างในการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกเอาเฉพาะครอบครัวซึ่งมีสภาพทางครอบครัวสมบูรณ์  
เพราะฉะนั้น ปัญหาทางการหย่าร้างหรือละทิ้งครอบครัวหรือปัญหาหัวหน้าครอบครัวไปพักอาศัยอยู่  
ที่อื่นจึงไม่มี ยกเว้นมีบางรายในกลุ่มตัวอย่างที่หัวหน้าครอบครัวต้องออกไปทำงานต่างจังหวัดบ้าง  
เป็นครั้งคราวประมาณสัปดาห์ละ 1 - 2 ครั้ง หรืออาจจะดีกว่านั้น คือไปเดือนหนึ่งประมาณ 2 - 3 วัน  
แต่หลังจากนั้นแล้วก็ไ้กลับมาอยู่บ้านโดยสม่ำเสมอ

แหล่งชุมชนแออัดคลองเตยนี้ ในทางทฤษฎีจัดว่าเป็นแหล่งชุมชนแออัดแห่งหนึ่งใน  
กรุงเทพมหานครที่มีความสมบูรณ์ที่สุดในเชิงการศึกษาทางวิชาการ ทั้งในแง่ของความสัมพันธ์  
ระดับความสัมพันธ์โทรคมนาคมและสภาพอื่น ๆ ทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นแหล่งที่สะท้อนให้เห็นปัญหา  
และสภาพของเมืองใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนา สภาพการเคลื่อนไหวทางประชากรของประเทศ  
และผลสะท้อนของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ

## ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวไทย

ในสมัยโบราณครอบครัวไทยให้ความสำคัญต่อบิดาในฐานะ เป็นหัวหน้าของครอบครัว ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างแบบอิตาเลียนโดยคือ ให้อ่านาสีหัชชากแก่หัวหน้าคนเดียว แต่ทว่าลักษณะครอบครัวดังกล่าวได้เปลี่ยนมาเป็นลักษณะที่ให้สมาชิกของครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการปกครอง อย่างไรก็ตามบทบาทและหน้าที่ในครัวเรือน ถึงแม้จะได้มีการแบ่งกันตามวัย เพศ หรือตำแหน่งหน้าที่และฐานะในครัวเรือนก็ตาม แต่บทบาทของชายและหญิงก็ไม่ได้มีการแบ่งแยกอย่างเห็นได้ชัดเหมือนในสังคมอื่น เช่น จีน อินเดีย และญี่ปุ่น เนื่องด้วยลักษณะของครอบครัวไทยแต่เดิมที่ให้สามีเป็นผู้นำและมีสิทธิขาดคนเดียว คอย ๆ เปลี่ยนเป็นให้ทั้งสามีและภรรยาเป็นเพื่อนกัน ขอมริบพึงความดีกันและกัน โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีทั้งสามีและภรรยาเป็นผู้ทำงานหารายได้ ฝ่ายสามีก็จะเข้ามามีส่วนในการรับผิดชอบต่อกิจการของบ้านและครอบครัวซึ่งรวมทั้งการช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ลักษณะครอบครัวไทยในปัจจุบันเป็นประชาธิปไตยขึ้น กล่าวคือ หน้าที่ของภรรยาที่มีต่อบุตร สามี และครอบครัวเป็นไปอย่างผสมกลมกลืนกับหน้าที่ของสามีที่มีต่อบุตร ต่อภรรยาและครอบครัว แต่ก็มีข้อสังเกตที่ว่า การเปลี่ยนแปลงนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในครอบครัวชนชั้นกลางและชั้นสูงในเมือง ส่วนครอบครัวคนที่อยู่ในฐานะเศรษฐกิจสังคมต่ำหรือในชนบท แม้ภรรยาจะเป็นผู้ส่วนในการหารายได้เพิ่มเติมให้แก่ครอบครัว ก็ยังคงเป็นผู้ทำงานหนักในการดูแลบ้าน เลี้ยงดูลูกและครอบครัวมากกว่าสามี ซึ่งยังคงมีความเป็นหัวหน้าหรือเป็นผู้นำของครอบครัว และมักไม่ยินยอมรับการแบ่งเบางานในบ้านจากภรรยาเท่าที่ควร

ผลจากการศึกษาค้นคว้าหลายชิ้นที่ทำในประเทศไทยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในระยะเวลาเกือบสี่สิบปีที่ผ่านมา ล้วนแสดงให้เห็นว่าในบรรดาครอบครัวที่อยู่ในเมืองก็กึ่งและชนบทก็กึ่ง จะมีแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แสดงถึงความยึดหยุ่นและความอบอุ่นเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น การวิจัยเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อการเกิดในชนบทภาคกลาง ภาคตะวันออก เชียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ล้วนแต่แสดงให้เห็นว่าเด็กในแต่ละหมู่บ้านต่างได้รับความ



เอาใจใส่เลี้ยงดูจากครอบครัวอย่างอบอุ่นตลอดวัยก่อนเรียน และพบว่าเด็กบางรายจะอยู่ใน  
 ครอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจต่ำก็ความ ทว่าความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างเด็กกับพ่อแม่และสมาชิก  
 ในครอบครัวที่มีโอกาสหย่อนกระหนาบกระเทือนไปทั่ว ส่วนใหญ่แล้วแม่กลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านต่าง ๆ  
 ใช้วิธีการฝึกอบรมบุตรด้วยวิธีที่อาจกล่าวโดยส่วนรวมไว้ว่าอยู่ในลักษณะที่ไม่เข้มงวดกวดขัน  
 ระเบียบเกินไปประคับประคองจนเกินไป เด็กได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักช่วยตัวเองเกี่ยวกับ  
 กิจกรรมประจำวันง่าย ๆ รู้จักเล่นร่วมกับเด็กวัยเดียวกัน และรู้จักสังเกตการณ์บ้างทั้งแค่ง  
 เล็ก ๆ ตลอดจนได้เรียนรู้คุณธรรมต่าง ๆ ที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ความเมตตา กรุณา ความไม่  
 ก้าวร้าว และการเคารพนับถือ เชื้อพ้องพ่อแม่และผู้ใหญ่อื่น ๆ ทั้งโดยการสอนของพ่อแม่และการ  
 ใ้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อของบรรพบุรุษ

ส่วนในการศึกษาคุณค่าแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวที่มีสถานภาพทาง  
 เศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน ก็ได้มีรายงานการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้หลายชิ้นด้วยกัน ผลของ  
 การวิจัยอาจสรุปได้ว่า แม้จากครอบครัวฐานะ เศรษฐกิจ-สังคมต่ำ จะใช้การอบรมเลี้ยงดูตาม  
 ประสบการณ์ที่ตนเคยได้รับการเลี้ยงดูมา และแม่แม่จะรักลูกแต่ก็มีการใช้วิธีการลงโทษทั้งกาย  
 และจิตใจต่อเด็กเพื่อให้เชื่อฟังตน ส่วนแม่จากฐานะ เศรษฐกิจสังคมปานกลางโดยทั่วไปมักจะ  
 หลีกเลี้ยงจากการใช้วิธีการลงโทษเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ และนิยมใช้วิธีการค่อยเป็น  
 ค่อยไปในการอบรมเพื่อให้เด็กเข้าใจเหตุผล สรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า เด็กในกลุ่มตัวอย่าง  
 ของแม่ที่อยู่ในครอบครัวฐานะ เศรษฐกิจปานกลางมีโอกาสได้รับการเลี้ยงดูและเอาใจใส่จากแม่  
 อย่างจริงจังมากกว่าเด็กที่มาจากรอบครัวที่มีฐานะ เศรษฐกิจต่ำ ฐานะทางเศรษฐกิจของ  
 ครอบครัวมีผลต่อการเลี้ยงดูและความเอาใจใส่ของแม่ที่มีต่อเด็ก ตลอดจนช่วยสนับสนุนการรับรอง  
 ว่าเด็กจะได้รับความคุ้มครองให้ได้รับสิทธิพื้นฐานทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และ  
 สติปัญญา หรือไม่ และมากน้อยเพียงใดด้วย และเป็นที่ยังเกสอย่างชัดเจนว่าแม่ทุกฐานะจะมี  
 การตระหนักในความสำคัญของการตอบสนองต่อความต้องการทางจิตใจของเด็ก ด้วยการให้  
 ความรักความอบอุ่นแก่เด็กอยู่เสมอ แต่ด้วยการที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์  
 ระหว่างการเจริญเติบโตทุกด้านของเด็กและในการที่จะต้องพัฒนาเด็กไปพร้อม ๆ กับทุกด้าน



อีกประการหนึ่ง จึงทำให้แม่เองเห็นความสำคัญในการเติบโตทางปัญญาของเด็กมากกว่าทางกายอื่น ๆ เช่น ทางอารมณ์และสังคม ซึ่งแท้จริงแล้วการพัฒนากำหนดปัญญาของเด็กจำต้องอาศัยการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม เป็นฐานรองรับ

อนึ่ง เนื่องด้วยประเทศทั่วโลกกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น การอพยพโยกย้ายของประชากร อัตราการเกิดที่สูง การพัฒนาและความก้าวหน้าด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี การเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมทวิภาคีแห่งต่าง ๆ ดังกล่าวเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว ซึ่งมีผลกระทบโยงต่อไปถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านกรอบมรดกเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันด้วย แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมหลายประการ เช่น การฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น หลีกเลี้ยงจากการทำโทษเด็กทางกาย หากใช้วิธีการยกย่องและให้กำลังใจแก่เด็กมากขึ้น คำนี้ถึงความต้องการและสิทธิของเด็กในการเติบโตเป็นตัวของตัวเอง ให้โอกาสแก่เด็กในการเลือกสิ่งที่เขาพอใจและเลือกอนาคตของตนเองมากกว่าสมัยก่อน ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนี้สังเกตพบก็มีเช่น เด็กมีสุขภาพและความเชื่อมั่นในตนเองดีขึ้น อย่างไรก็ตามผลของการเปลี่ยนแปลงวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อเด็กในแง่ต่าง ๆ อื่นอีกนั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษาค้นคว้าต่อไปในอนาคตด้วยการติดตามเด็กอย่างใกล้ชิดและทบทวนวิธีการศึกษาที่รัดกุมยิ่งขึ้นกว่าที่เคยกระทำมา

**วัตถุประสงค์และวิถีกำเนิการวิจัย**

**วัตถุประสงค์** ในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะปฏิบัติงานในตำแหน่ง

- 1. เพื่อศึกษาแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง
- 2. เพื่อศึกษาความแตกต่างในแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูบุตรระหว่างแม่ที่ทำงานนอกบ้านและแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน

3. เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างกันต่าง ๆ ของพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ของแม่

เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจของแม่ในการปฏิบัติงานกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางประการ

**วิถีกำเนิการวิจัย**

การวางแผนงาน

การวางแผนงานนี้เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2520 โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งชุมชนแออัดแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ โดยผ่านคณะกรรมการศูนย์รวมน้ำใจของแหล่งแออัดคลองเตย การขออนุญาตอย่างเป็นทางการได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว

ไม่โดยผ่านคณะกรรมการนี้เพื่อไต่ถามถึงความร่วมมือและความปลอดภัย ขณะเดียวกันก็ได้เริ่มทำการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับบริเวณของดินแออัดนั้นและศึกษาเอกสารกรคนควาที่เกี่ยวข้อง

ได้มีการเตรียมสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลพื้นฐาน มีแบบประมาณ 350 คน ซึ่งเลือกแบบสุ่มเพื่อการสัมภาษณ์ หลังจากได้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว ก็ทำการวิเคราะห์เพื่อไต่ถามข้อมูลพื้นฐานซึ่งจำเป็นในการช่วยคณะผู้วิจัยให้สามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแบบฉบับลักษณะครบตามเกณฑ์ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ตกลงกันไว้ในการประชุมที่คณะนิลา

**การเตรียมเครื่องมือวิจัย**

หลังจากที่ได้รับแบบสอบถามมาจากผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้ประสานงานการวิจัยร่วมมือระหว่างประเทศแล้วก็ได้มีการถอดความเป็นภาษาไทย และเพิ่มเติมข้อความที่เป็นความสนใจ

เฉพาะของประเทศ คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามดังกล่าวทดลองใช้กับแม่กลุ่มหนึ่งในเดือน  
มกราคม 2521 แม่ที่ใช้ในการทดลอง เครื่องมือเป็นแม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างของแม่  
ที่จะใช้ในการวิจัยภาคสนาม เวลาโดยเฉลี่ยที่ใช้ในการสัมภาษณ์ระยะทดลองคือ 2 ชั่วโมงครึ่ง  
ต่อแม่ 1 ราย หลังจากนั้นก็ได้มีการแก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามให้เหมาะสมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ  
ในการวิจัยต่อไป

### ลักษณะของเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่โครงสร้างขึ้นคือ แบบสอบถามการยอมรับเลี้ยงดู ประกอบด้วย  
ส่วนที่ถามข้อมูลส่วนบุคคลและครอบครัว ส่วนที่ถามเกี่ยวกับการทำงานนอกบ้านของแม่ ส่วนที่  
เป็นคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรม มาตรการยอมรับเลี้ยงดูบุตรในด้านต่าง ๆ และทัศนคติที่แม่มีต่อการยอมรับ  
เลี้ยงดูโดยทั่วไป และส่วนที่ถามเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่แม่ใช้ในการจัดการกับสถานการณ์เฉพาะที่เกิดขึ้น  
กับเด็กและในการให้แรงเสริมต่อพฤติกรรมที่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ลักษณะของคำถามส่วนใหญ่  
เป็นไปในรูปของข้อความ โดยเมื่อกำหนดหลายคำตอบให้เลือกและมีคำถามบางข้อเป็นปลายเปิดเพื่อ  
เปิดโอกาสให้แม่แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ รวมจำนวนข้อคำถามประมาณ 100 ข้อถาม  
(รายการละเอียดของแบบสอบถามอยู่ที่ภาคผนวก 5)

ในตอนต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2521 ได้มีการจัดการประชุมปฏิบัติการขึ้น 2 วันเพื่อ  
การฝึกอบรมผู้สัมภาษณ์เกี่ยวกับสาระ เนื้อหาของการสัมภาษณ์และกระบวนการในการสัมภาษณ์  
ผู้ทำการสัมภาษณ์ประกอบด้วยคณะอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ นิสิต  
ปริญญาโท และปริญญาตรี ในคณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งทางสถาบันได้คัดเลือกไว้ เนื้อหาของการ  
ฝึกอบรมประกอบด้วยการปฏิบัติให้ผู้รับการอบรมได้ทราบถึงลักษณะ และวัตถุประสงค์ของและ  
ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมและเชื้อต่อการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มา  
ซึ่งข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ตลอดจนได้ช่วยให้ผู้รับการอบรมได้ทราบวิธีการบันทึกผลจากการ  
สัมภาษณ์อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นผู้รับการอบรมยังได้มีโอกาสทดลองปฏิบัติในสถานการณ์  
จริงกับแม่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับแม่ในกลุ่มตัวอย่างก่อนออกงานภาคสนามด้วย

### กลุ่มตัวอย่าง

ประกอบตัวอย่างแม่ 200 คน (จากแม่จำนวน 6,275 คน) ผู้ซึ่งมีคุณลักษณะที่กำหนดไว้โดยเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ

1. กำลังมีบุตรอย่างน้อย 1 คน ที่อายุไม่เกิน 6 ขวบ
  2. กำลังอยู่อาศัยกับสามีที่ทำงานมีรายได้
  3. ใ้เคยอยู่ในกรุงเทพมหานครมาแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี
- จากแม่เหล่านี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มโดยเกณฑ์การทำงาน ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างแม่ที่ทำงานนอกบ้าน 101 คน
2. กลุ่มตัวอย่างแม่ที่ไม่ทำงานนอกบ้าน 99 คน

### การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเริ่มเมื่อปลายเดือนธันวาคม 2522 จนถึงต้นเดือนพฤษภาคม 2522 การเก็บรวบรวมข้อมูลได้กระทำโดยจัดการวางเวลาสัมภาษณ์ที่แน่นอนกับแม่ในกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้ทำงานของสถาบันได้ทำงานร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสมาชิกของคณะกรรมการศูนย์รวมน้ำใจ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานและความปลอดภัยของผู้สัมภาษณ์ ประธานคณะกรรมการศูนย์รวมน้ำใจได้อนุญาตและให้สถานที่ในการสัมภาษณ์ตลอดจนการไปสังเกตความเป็นอยู่ของครอบครัวในบ้านของถิ่นสัมผัส และเนื่องด้วยตระหนักในความสัมพันธ์ของเวลาที่แม่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งจะกระทบกระเทือนสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวที่ส่วนใหญ่อาศัยรายได้นับวัน โดยเฉพาะแม่ที่ทำงานนอกบ้านจะต้องขออนุญาตจากนายจ้างหรือผู้ว่าจ้างมาให้การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยจึงได้ตอบแทนแม่ในกลุ่มตัวอย่างด้วยจำนวนเงินในอัตราที่พิจารณาว่าเพียงพอและเหมาะสมกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

### การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คำนวณค่าร้อยละของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละเรื่องของแม่ทำงานนอกบ้านและแม่ไม่ทำงานนอกบ้าน

2. ทดสอบความเป็นอิสระระหว่างสถานภาพการทำงานของแม่กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูโดยใช้การทดสอบไคสแคว์ ( $\chi^2$ - test)
3. ทดสอบความเป็นอิสระระหว่างตัวแปรคู่ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูโดยใช้การทดสอบไคสแคว์ ( $\chi^2$ - test)
4. ทดสอบความเป็นอิสระระหว่างความพอใจในการทำงานนอกบ้านของแม่กับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูของแม่ที่ทำงาน โดยใช้การทดสอบไคสแคว์ ( $\chi^2$ - test)

เมื่อพิจารณาจากผลของการทดสอบไคสแคว์ ( $\chi^2$ - test) พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างตัวแปรคู่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของแม่กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของลูก (ตารางที่ ๑) และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างตัวแปรคู่ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของแม่กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของลูก (ตารางที่ ๒) นอกจากนี้ยังพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างความพอใจในการทำงานนอกบ้านของแม่กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของลูก (ตารางที่ ๓) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของลูกมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของแม่ในด้านการศึกษา อาชีพ และความพอใจในการทำงานนอกบ้าน

## เอกสารการค้นคว้าที่เกี่ยวข้อง

### สภาพทางสังคม-วัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง

อาจกล่าวได้ว่าในอดีต การค้นคว้าของสตรีในการที่จะมีสิทธิความเสมอภาค เทียบเท่าบุรุษ เป็นเรื่องที่ไม่ใช่เป็นปรากฏการณ์ธรรมดา หากเวลาที่ผ่านไปร่วมครึ่งศตวรรษ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการ โดยเฉพาะในค่านิยม-วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ช่วยให้การเคลื่อนไหวของสตรีซึ่งแต่เดิมเริ่มต้นอยู่ในขอบเขตจำกัด เฉพาะผู้หญิงจากชนชั้นกลาง และกลุ่มปัญญาชนสตรีขยายตัวมากขึ้น สังคมได้เล็งเห็นคุณค่าแห่งเพศหญิงมากขึ้น กฎระเบียบ ที่เคยสร้างขึ้นแต่เดิมและล้าสมัยทำให้สตรีมีความสุขอยู่กับการเลี้ยงดูบุตรและปรนนิบัติสามี ตลอดจนเด็กกันไม่ให้ผู้หญิงก้าวออกมาสู่สังคมโดยมีฐานะที่เสมอเท่าเทียมไหล่เป็นบุรุษและสามี ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก กล่าวคือ ไข้มีการเพิ่มจำนวนสตรีที่แต่งงานและมีบุตรแล้วมากขึ้น ทุกปีในทางแรงงาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-วัฒนธรรมมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการเคลื่อนไหวของแม่ในการแสวงหางานทำเพื่อรายได้และอาจกล่าวได้ว่าในระยะรอบยี่สิบปี ที่ผ่านมานี้ สิ่งที่กระทบกระเทือนและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตครอบครัวมากที่สุดอย่างหนึ่ง ก็คือ การเคลื่อนไหวของแม่ในกิจการทำงานที่มีผลตอบแทน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปในการยอมรับความสำคัญของบทบาทสตรีที่ได้อนุโลมให้แม่มีเวลาว่างมากขึ้น มีแรงเร้ามากขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีโอกาสทำงานต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง สำหรับสตรีจำนวนไม่น้อยที่พิจารณาเห็นโอกาสดังกล่าวเป็นสิ่งท้าทายและน่าสนใจในการที่ตนจะแสดงบทบาทใหม่ของผู้หญิง

ส่วนทางด้านระบบอุตสาหกรรมก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการยึดผลิตผลทางครอบครัวซึ่งเป็นจุดศูนย์กลาง ไปสู่ผลิตผลของโรงงาน และเปลี่ยนค่านิยมไปจากเดิมอย่าง เดียวไปสู่หน้าที่การกระจายและการให้บริการ ทั้งชายและหญิงได้เริ่มออกจากเป็นไร่นาและงาน ที่อยู่ในครอบครัวออกไปสู่โรงงาน องค์กร ส่วนงาน และสถาบันบริการต่าง ๆ มากขึ้น ยิ่งกว่านั้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังช่วยให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วมีโอกาสในการทำงานสะดวก

ขึ้นอีกด้วย ผู้หญิงที่แต่งงานและมีบุตรแล้ว มีจำนวนมากขึ้นที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในแรงงาน โดยไม่จำเป็นต้องมาแย่งหน้าที่ของชาย ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานมีระดับสูงขึ้นและสภาวะเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1940 ได้มีการประมาณว่ามีการเพิ่มจำนวนแม่ประมาณ 10 ล้านในทางแรงงาน และมีจำนวนแม่อีกหลายล้านอยู่ในงานจ้างในช่วงระยะหนึ่งและทิ้งงานไป เหตุผลในการทำงานของแม่เฉพาะบางคน สะท้อนให้เห็นสติปัญญา การฝึกอบรม ความต้องการทางบุคลิกภาพ หรือผลรวมของความเชื่อ ค่านิยม หรือความต้องการเฉพาะของครอบครัว<sup>1</sup> และในปี ค.ศ. 1965 จากสถิติแรงงานของสหรัฐ พบว่าหนึ่งในสามของแรงงานทั้งหมดของประเทศเป็นผู้หญิง โดยมีอาชีพเป็นเสมียนพนักงานมากที่สุด มีจำนวน 5 ล้านคนเศษ รองลงมาคือ คนในโรงงานอุตสาหกรรม มีจำนวน 35 ล้านคนเศษ<sup>2</sup>

Alice H. Cook<sup>3</sup> ได้ทำการศึกษาสังเกตปัญหาพิเศษของแม่ที่ทำงานในประเทศทั้งหมด 9 ประเทศ เป็นระยะเวลา 1 ปี 3 เดือน คือ ในประเทศสวีเดน อิสราเอล เยอรมันตะวันออก เยอรมันตะวันตก โรมาเนีย ออสเตรีย รัสเซีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย พบว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากการไปศึกษาในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาของสตรีที่ทำงานนั้นเป็นสากล สภาพของสตรีที่แสวงหางานทำนอกบ้านเพื่อช่วยครอบครัวต่อสู้กับค่าครองชีพที่สูงขึ้นทุกปี และผลที่กระทบต่อเด็กสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงทางสังคมซึ่งไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะสตรีที่เป็นแม่ต้องทำงานนอกบ้านยังมีเป็นจำนวนมากที่ถูกละทิ้ง โดยปราศจากการให้ความช่วยเหลือ แม่เหล่านี้จึงยังต้องเผชิญกับปัญหาที่สลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น และมีมากเสียจนคนไม่อาจทราบได้ว่ามีอะไรบ้างทั้งหมด

<sup>1</sup>F. Ivan Nye and Lois Waladis Hoffman, The employed mother in America, Rand McNally and Comp.: Chicago, 1963.

<sup>2</sup>สุภัทรา เพชรภูมิ "ทัศนคติในการทำงานของสตรีในฐานะผู้มีบทบาท" วารสาร สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับ 3 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2521 หน้า 36 - 37

<sup>3</sup>Alice H. Cook, The Working Mother: A survey of problems and programs in nine countries, Cornell University: Ithaca, New York, 1978.

Cook รายงานต่อไปว่าจำนวนแม่ที่ทำงานนอกบ้านได้เพิ่มขึ้นในเกือบทุกประเทศ ในรอบหลายปีที่ผ่านมา สัดส่วนของหญิงที่แต่งงานแล้วในบรรดาลูกจ้างสตรีได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น ในประเทศญี่ปุ่น การเคลื่อนไหวแสดงให้เห็นว่าร้อยละของหญิงที่แต่งงานแล้วในบรรดาลูกจ้างญี่ปุ่นทั้งหมดจากปี ค.ศ. 1955 ซึ่งมีเพียง 20.9 มาเป็น 50.6 ในปี ค.ศ. 1974 ในประเทศออสเตรเลีย การมีส่วนร่วมของสตรีในแรงงาน แสดงการเพิ่มอย่างคงเส้นคงวาคงแก่ปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 และจากปี ค.ศ. 1974 เพิ่มจาก 39.4 ถึง 41.4 เปอร์เซ็นต์ ในทุกกลุ่มอายุทำงานของหญิง ในเวลาเดียวกันการมีส่วนร่วมของผู้ชายลดลง 0.9 เปอร์เซ็นต์ หญิงโสด 2.6 เปอร์เซ็นต์ แต่การมีส่วนร่วมของหญิงแต่งงานแล้วเพิ่ม 4.2 เปอร์เซ็นต์ (คือจาก 35.2 เปอร์เซ็นต์ ถึง 39.4 เปอร์เซ็นต์)

ส่วนจำนวนแม่ที่ทำงานในเยอรมันตะวันตกมีเกือบจะเป็นสองเท่า ระหว่างปี ค.ศ. 1950 และ 1970 คือในปี ค.ศ. 1970 มีหญิง 46.2 เปอร์เซ็นต์ ในกลุ่มอายุ 15 - 65 ปีทั้งหมด เป็นผู้ทำงาน และมีหญิงที่แต่งงานแล้ว 39.11 เปอร์เซ็นต์ หญิงที่เป็นแม่และมีบุตรแล้ว 35.7 เปอร์เซ็นต์ และหญิงหม้ายอีก 43 เปอร์เซ็นต์ กำลังทำงาน

ตาราง 1 แสดงสตรีในกลุ่มผู้ใช้แรงงานจากประเทศที่เลือกมาศึกษา\*

ประเทศ	ค.ศ.	สตรีที่ทำงาน		สตรีที่แต่งงานแล้วในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน	
		% ของหญิงอายุ 15 และ 15+	% ของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน	% ของสตรีที่แต่งงานแล้วทั้งหมด	% ของแรงงานสตรี
ออสเตรเลีย	1974	41.4	33.9	39.4	63.7
ออสเตรีย	1973			44.1	58.4
	1975	44.0	36.5		
แคนาดา	1974	39.7	34.4	36.7	57.1
เดนมาร์ก	1970	33.0	36.5	45.6	59.2



ตาราง 1 (ต่อ)

ประเทศ	ค.ศ.	สตรีที่ทำงาน		สตรีที่แต่งงานแล้วในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน	
		% ของหญิงอายุ 15 และ 15 +	% ของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน	% ของสตรีที่แต่งงานแล้วทั้งหมด	% ของแรงงานสตรี
ฟินแลนด์	1970	36.8	42.2	55.6	59.9
เยอรมันตะวันออก	1975	55.7	49.6		
เยอรมันตะวันตก	1974	38.9	36.8	35.9	60.1
อังกฤษ	1971	42.7	37.8	42.2	62.1
อิสราเอล	1972	30.8	31.1	24.0	57.7
ญี่ปุ่น	1974	46.6	37.8	45.8	62.6
นอร์เวย์	1975	41.0	37.4	44.3	66.2
สวีเดน	1974	48.0	38.5	46.0	58.9
สหรัฐอเมริกา	1975	45.9	39.5	44.4	57.8
รัสเซีย	1974	86.0	51.0		

\*Alice H. Cook. op.cit. p.2

ในสวีเดนในปี ค.ศ. 1965 และ 1975 สัดส่วนของผู้หญิงระหว่างอายุ 16 - 74 ปี  
ผู้กำลังทำงานและสัดส่วนของผู้ที่ทำงานที่มีลูกเล็ก ทั้งคู่เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

การร้อยละของผู้หญิงที่สมรสแล้วในสวีเดน ซึ่งทำงานมีรายได้และทำงานอย่างน้อยที่สุด  
ครึ่งเวลา เพิ่มขึ้นจาก 9 เปอร์เซ็นต์ในปี 1930 ถึง 15.6 เปอร์เซ็นต์ในปี ค.ศ. 1950 และ  
ในปี ค.ศ. 1970 เพิ่มขึ้นถึง 44.9 เปอร์เซ็นต์ และในปี 1974 อยู่ที่ 46 เปอร์เซ็นต์

ในประเทศออสเตรเลีย การมีส่วนร่วมของสตรีในกลุ่มผู้ใช้แรงงานนับว่าอยู่ในระดับสูง  
จนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้ตกจากระดับ 50 ปี ซึ่งมีประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ ลงมาที่ 36.5  
เปอร์เซ็นต์ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของผู้หญิงสมรสที่กำลังทำงานมีเพิ่มขึ้นโดยสม่ำเสมอ

ในปี ค.ศ. 1961 สตรีที่สมรสแล้วมีประมาณ 45 เปอร์เซ็นต์ของแรงงานสตรีในปี ค.ศ. 1971 มี 56.2 เปอร์เซ็นต์ และในปี 1973 มี 58.4 เปอร์เซ็นต์ สัดส่วนของผู้หญิงที่มีบุตรอยู่ในวัย เร็วเกิน เพิ่มจากประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ในปี 1961 ถึง 54.7 เปอร์เซ็นต์ในปี 1969

ส่วนในประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ รัฐบาลอนุญาตให้ทั้งสิทธิและหน้าที่แก่สตรีในการทำงานและความคาดหวังของผู้หญิงเองก็คือว่า ทัศนะทำงานโดยมีช่วงหยุดสั้น ๆ สำหรับการมี บุตร ประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ แสดงการมีส่วนร่วมอย่างสูงของสตรีในแรงงาน รวมทั้ง ผู้หญิงที่สมรสแล้วและที่เป็นมารดา

สำมะโนประชากรของรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1959 แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวของผู้หญิง ที่ทำงานเฉพาะในครัวเรือน แต่ในระหว่างเวลานั้นและสำมะโนในปี 1970 Feschbach & Rapawy<sup>1</sup> รายงานว่า "จำนวนบุคคลในอายุที่ร่างกายสามารถ ผู้ถูกจ้างเฉพาะในครัวเรือน ลดจาก 17.9 ลงถึง 5.9 ล้านคน" ในตัวเลขเหล่านี้ อย่างน้อยที่สุด 4.5 ล้านคนเป็นผู้หญิง "มีสองในสามมีบุตรอายุต่ำกว่า 16 ปี เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติทำหรือไม่เคยทำงานมาก่อนและใน บรรดาผู้หญิงเหล่านี้ มีเพียง 9 เปอร์เซ็นต์ที่มีการศึกษาสูงและ 45 เปอร์เซ็นต์มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา" ผู้หญิงประมาณ 10 ล้านคนเห็นความเห็นของ Feschbach & Rapawy ได้ถูกนำมาให้ทำงานเลิกประโยชน์ระหว่างปี 1961 และ 1967 และในปี 1970 ส่วนสงวน ของแรงงานที่กำลังถูกทำให้หมดไป Lapidus<sup>2</sup> ในการจัดการกับตัวเลขในปี 1972 ได้ชี้ให้เห็นแนวโน้มและรายงานที่ "ใกล้เคียงกับ 85 เปอร์เซ็นต์ของหญิงโซเวียตระหว่างอายุ 20 และ 55 ได้ถูกจ้างให้ทำงานนอกครอบครัว"

ในเยอรมันตะวันออก บางปีอาจมากถึง 80 % ของผู้หญิงในอายุทำงานทั้งหมดทั้งที่ แคนงานและไม่แค้นงาน ใกรับการว่าจ้างให้ทำงาน ส่วนในประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่พัฒนา น้อยกว่าเปอร์เซ็นต์นี้ไม่ค่อยสูง Berent<sup>3</sup> แสดงว่า เชคโกสโลวาเกีย ในปี 1961 53.4 เปอร์เซ็นต์ของผู้หญิงทั้งหมดในอายุ 15 ปีและสูงกว่า และ 55.1 เปอร์เซ็นต์ของผู้หญิงที่แค้นงาน

<sup>1</sup>Feschbach and Rapawy อ้างจาก Cook, op. cit. p.3.

<sup>2</sup>Lapidus อ้างจาก Cook. op. cit. p.3.

<sup>3</sup>Berent อ้างจาก Cook. op. cit. p.4.

ทั้งหมดในอายุ 15 ปีและสูงกว่าเป็นผู้กำลังทำงาน ในอังกฤษในปี 1960 มี 43.4 เปอร์เซ็นต์ ของผู้หญิงทั้งหมดในอายุ 15 ปี และสูงกว่าที่ทำงาน อย่างไรก็ตามในรัสเซีย การพัฒนาได้ เรียกร้องให้ภรรยาและมารดาที่มีความสามารถในครอบครัวเป็นผู้ทำงานในจำนวนเปอร์เซ็นต์ที่สูงกว่า

จึงสรุปกล่าวได้ว่าในศตวรรษปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีทั่วโลกโดยแท้ บทบาทสำคัญใหม่อันหนึ่งก็คือ การทำงานนอกบ้าน สภาพสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศอุตสาหกรรมตะวันตก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้สตรีขยายบทบาทใหม่ด้านการทำงานนอกบ้าน ผลของการเคลื่อนไหวดังกล่าวได้มีผลกระทบกระเทือนออกไปทั่วโลก ประเทศไทยของเราเองก็ทำได้อยู่ในซอกเข็ญอย่างใดไม่

ผู้หญิงไทยได้มีบทบาททางเศรษฐกิจมาเป็นระยะนานแล้ว โดยอาจพิจารณาแนวโน้มของจำนวนสตรีที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจในช่วง 10 ปี กล่าวคือในปี พ.ศ. 2503 มีสตรีที่ทำงานใน 6.6 ล้านคน และในปี 2513 มีจำนวน 7.9 ล้านคน และในปี 2521 เพิ่มขึ้นจำนวนมากกว่า 11 ล้านคน โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร แนวโน้มดังกล่าวปรากฏชัดเจนนยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในปี 2510 มีสตรีเพียง 3.9 แสนคนที่ทำงาน ในปี 2516 เพิ่มขึ้น 5.2 แสนคน และ 5.6 แสนคนในปี 2519 และจากสถิติการสำรวจแรงงานปี 2519 ร้อยละ 64 ของสตรีที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ เป็นผู้ที่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว<sup>1</sup> การที่สตรีไทยมีบทบาทการทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เพิ่มพูนขึ้นให้แก่ครอบครัวนั้นอาจมีผลกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชีวิตครอบครัวไม่มากนักน้อยอย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะสตรีต้องรับบทบาทสองด้านอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ กล่าวคือ บทบาทของแม่ที่พึงมีต่อลูก โดยเฉพาะในวัยแรกเกิดและก่อนวัยเรียน และบทบาทของผู้ส่งเสริมเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัวด้วย จริงอยู่ที่ในขณะนี้มีการยอมรับว่าแรงงานของสตรีมีฐานะความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชาติเท่า ๆ กับแรงงานของชาย แต่ในทางปฏิบัติสังคมก็ยังพิจารณาว่าแรงงานของสตรีมีฐานะความสำคัญน้อยกว่าของชายนั่นเอง ดังจะเห็นได้

<sup>1</sup> ยอกแก้ว ไทसान "ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน : ก้าวที่ยังต้องเดินต่อไป" วารสาร บ้านเรา ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2521 หน้า 21 - 22

จากการแบ่งแยกที่ดินทางทะเลในคลาดแรงงาน จึงมีข้อคิดที่ว่า บทบาทของสตรีอาจไม่สามารถพัฒนาไปไกลได้เท่าที่ควร หากสังคมยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงทำให้การปฏิบัติให้สอดคล้องกับการขยายรับถึงกล่าวไว้ข้างต้น โดยเฉพาะในประเด็นเฉพาะที่ว่ารัฐจะต้องเอื้ออำนวยสวัสดิการการเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง และเพียงพอต่อความต้องการของแม่ที่ทำงานนอกร้าน

### สถานภาพของสตรีไทย

สำหรับในประเทศไทย สตรีไทยได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาเป็นเวลานาน โดยจะพบว่าจากจำนวนสตรีที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจซึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก 3.2 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2480 มาเป็นจำนวนประมาณ 7.9 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2513 หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 14.6 ภายในระยะเวลา 33 ปี อัตราการเข้าร่วมในกำลังแรงงานของผู้หญิงไทยมีค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับหลาย ๆ ประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก<sup>1</sup> และในปี พ.ศ. 2513 ประชากรของประเทศไทยจำนวนร้อยละ 78 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำแนกเป็นประชากรชายและหญิงที่ประกอบอาชีพดังกล่าวจำนวนร้อยละ 75 และ 83 ตามลำดับ<sup>2</sup> และเป็นที่สังเกตว่าในระยะที่ยานมาแม่จะมีการกล่าวถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง แต่กลับมองข้ามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสตรี ซึ่งเป็นทรัพยากรกำลังคนที่สำคัญ<sup>3</sup> โดยเฉพาะกรณีแม่บ้านที่ควรรับภาระทั้งงานบ้านและงานอาชีพ จะเห็นได้ว่าโอกาสในการพัฒนาความรู้ความสามารถและปรับปรุงสถานภาพของตนให้ดีขึ้นนั้นยังมีน้อยอยู่

<sup>1</sup>Boonlert Leoprapai and Jawalaksana Rachapatayakom. "Economic activity of the population," Population of Thailand. ESCAP Country Monograph Series, No.3 Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, Bangkok, Thailand, 1976, p.36.

<sup>2</sup>Ibid. Table 137, p.142

<sup>3</sup>กานดา พรหมเกียรติ "บทบาทของสตรีทางด้านการเกษตร : การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีแม่บ้านในเขตโครงการชลประทานหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น และแม่บ้านในเขตโครงการชลประทานแม่งทองใหญ่ จังหวัดนครปฐมและจังหวัดราชบุรี" วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับ 3 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2521 หน้า 14

จากการสัมมนาเรื่อง สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย ซึ่งจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2521 ได้มีการพิจารณาแรงงานสตรีในชนบท และแรงงานสตรีที่เป็นลูกจ้าง โดยสรุปปัญหาที่น่าสนใจไว้หลายประการ แต่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้คือ

ในสภาพปัญหาของสตรีชนบทที่ทำงานของตนเอง (self employed) หรือทำงานโดยไม่ไต่ค่าจ้าง (unpaid workers) พบว่า (1) สตรีไทยส่วนใหญ่ทำงานหนักโดยเฉลี่ย สัปดาห์ละ 40 - 59 ชั่วโมง โดยที่ยังไม่นับรวมทั้งบ้าน ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพ ไม่มีเวลาว่างที่จะรับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ มากนัก (2) แม้จะทำงานหนักแต่ได้ผลทางเศรษฐกิจต่ำ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะวิธีการทำงานยังล้าสมัย ขาดความรู้ความชำนาญ ประสิทธิภาพต่ำ และอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะโครงสร้างเศรษฐกิจปัจจุบันไม่ได้ให้ผลตอบแทนแก่ภาคเกษตรอย่างเป็นธรรม เกษตรกรชายที่ผลิตได้ราคาค่า เป็นผลให้สตรีหรือครอบครัวมีรายได้น้อยกว่า (3) การศึกษาค่า การค้นคว้า โอกาสที่จะได้รับการศึกษาอบรมเพิ่มเติมมีน้อยกว่าผู้ชาย ทำให้ไม่สามารถพัฒนากำลังแรงงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ไม่ช่วยพัฒนาประเทศได้มากเท่าที่เป็นอยู่ (4) สตรีในชนบทยังขาดความรู้เริ่ม ความรู้ความเข้าใจตลอดจนทุนที่จะศึกษาทางประกอบอาชีพอื่นด้วยตัวเอง นอกเหนือจากการทำนาทำไร่ ทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าไปในเมือง ก่อให้เกิดปัญหาในเมืองตามมา เมื่อไม่สามารถหางานที่เหมาะสมทำได้

ส่วนสภาพปัญหาของสตรีชนบทที่ทำงานเป็นลูกจ้างก็ระบุมุ่งปัญหาไว้หลายประการ คือ (1) ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีการศึกษาและความชำนาญต่ำ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจในชนบทบีบบังคับให้ต้องหางานทำโดยไม่มีทางเลือกมากนัก ทำให้ได้รับค่าจ้างต่ำ (2) ในหลายกรณีเป็นงานที่หนักเกินกำลังสตรี ไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและทักษะหรือเป็นงานที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

สรุปการสัมมนาเรื่อง "สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย" จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 6 - 9 กันยายน 2521 ณ โรงแรมเอเชียพัทยา วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับ 3 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2521 หน้า 78 - 96

(3) ในบางกรณีเป็นงานชั่วคราว ซากหลักระกัน (4) ภาวะในการเลี้ยงลูกก่อน ทำให้สตรีบางส่วนไม่อาจออกไปรับจ้างทำงานได้ และ (5) ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมทางสังคมทำให้หญิงส่วนหนึ่งต้องประกอบอาชีพที่นำรังเกียจ และจึงถูกทารุณกรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบนานาประการ รวมทั้งสุขภาพทรุดโทรม

ส่วนสภาพปัญหาของแรงงานสตรีในเมือง พบว่า (1) สตรีที่ทำงานของตนเอง เช่น แม่ค้าขาย เจ้าของร้านเล็ก ๆ ไปจนถึงเจ้าของกิจการขนาดกลาง มีปัญหาหลายประการคือ (ก) ซากแคลนเงินทุน กองทุนมีสินเสียดอกเบี้ยสูง ประกอบกับต้นทุนโดยทั่วไปมีราคาแพง การแข่งขันสูง โภชนาอาหารทำให้เหมือนกิจการขนาดใหญ่กว่า (ข) ขาดความรู้ความชำนาญในการจัดการ ขาดความรู้เริ่ม ขาดความรู้ด้านเทคนิคต่าง ๆ ทำให้มีโอกาสพัฒนาอยู่ (ค) บางกรณีลักษณะการทำงานไม่เต็มที่ ทำให้บางครั้งเวลาทำให้ไม่ได้ทำงานที่มีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเต็มเม็ดเต็มหน่วย (2) สตรีที่ทำงานได้ค่าจ้างมีสภาพปัญหาหลายประการเช่นเดียวกันคือ (ก) เนื่องจากสตรีที่เป็นลูกจ้างส่วนใหญ่การศึกษาต่ำ ทำงานระดับต่ำ ทำงานหนัก ในหลายกรณีเป็นงานไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและทักษะ เช่น งานกุดี แยกหินแยกปูน หรืองานเสี่ยงอันตราย เช่น ก่อสร้างในที่สูง (ข) ได้ค่าจ้างทำในงานลักษณะเดียวกันกับผู้อื่น กลับได้ค่าจ้างน้อยกว่า นายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน โดยที่สตรียอมรับด้วยสภาพเศรษฐกิจบีบคั้นและขาดความรู้ (ค) สภาพแวดล้อม ทัศนคติ ค่านิยม ไม่เอื้ออำนวยให้สตรีได้งานดีหรือมีโอกาสก้าวหน้าทัดเทียมผู้ชาย (ง) สตรีส่วนหนึ่งไม่ได้รับสวัสดิการตามที่ระบุไว้ในกฎหมายแรงงาน เช่น สิทธิลาคลอดได้ 30 วันโดยได้รับเงินเดือน (จ) สตรีส่วนหนึ่งต้องทำงานที่สังคมรังเกียจ เป็นงานหนักทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจไม่คุ้มค่ากับความเป็นมนุษย์ หลายกรณีถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกทารุณกรรมจากเจ้าของสำนักและนักเลงประจำสำนัก (ฉ) สตรีที่ทำงานรับจ้างเป็นกรรมวิธีหรือคนงานในโรงงานขนาดเล็กแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือน ไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน งานไม่มีความแน่นอน และได้รับการปฏิบัติจากนายจ้างแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ค่าจ้างต่ำและหลายกรณีต้องทำงานหนัก

แต่ได้สวัสดิการที่ดีไม่เพียงพอ (๒) ขาดแคลนศูนย์บริการเลี้ยงเด็กก่อน ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระของสตรีในเมือง

นอกจากนี้ก็มีกรกล่าวถึง สตรีกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สตรีกับสุขภาพอนามัยและการสาธารณสุข และการวางแผนครอบครัว สตรีกับการเมือง การปกครอง การจัดการบริหารทุกระดับ แต่เป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งว่าในการอภิปรายอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสถานภาพปัจจุบันของสตรีไทยนั้น มีการย້าย่นอย่างมากในความสำเร็จของการส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทของการเป็นผู้อบรมเด็กให้มีคุณภาพเพื่อเป็นพลังทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติสืบไป ทั้งในปัญหาที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก ก็มีกรกล่าวรวมไว้ในปัญหาโภชนาการโดยโย่งว่าเป็นปัญหาใหญ่และเป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหาค่ามาตรฐานสุขภาพอื่น ๆ ของสตรีและเด็ก ทั้งข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ปัญหาก็คือให้ความสำคัญเฉพาะในเรื่องการให้โภชนศึกษาแก่แม่ การรณรงค์ให้มีการเลี้ยงดูด้วยนมแม่ให้แพร่หลาย ส่งเสริมโครงการทำอาหารเสริมเด็กเล็ก ศูนย์เลี้ยงอาหารสำหรับเด็ก และส่งเสริมวัดให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดตั้งศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน แต่ไม่ได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้สตรีเล็งเห็นความสำเร็จของการเป็นผู้ฝึกอบรมเด็กให้สมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจควบคู่กันไปภายใต้การสนับสนุนจากทั้งหน่วยราชการและหน่วยเอกชนในการที่จะชี้ให้เห็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งชายและหญิงในฐานะเป็นครอบครัว และควรจะย้าให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า บทบาทของการเป็นผู้อบรมเด็กให้มีประสิทธิภาพนั้นแท้จริงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมนั่นเอง

### ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการทำงานของสตรีกับตัวแปรต่าง ๆ

จากสภาพข้อเท็จจริงทางสังคมที่ว่าสตรีที่เป็นแม่และต้องทำงานนอกบ้านยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่ถูกละทิ้งโดยปราศจากการให้ความช่วยเหลือที่ถูกต้อง แม่เหล่านี้จึงยังคงเผชิญกับปัญหามากมาย ทั้งยังเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน ทั้งผลจากการทำงานนอกบ้านอาจส่งผลทั้งในทางส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมและชีวิตครอบครัว โดยเฉพาะในประเด็นของการอบรมเลี้ยงดูลูกจึงมีผู้ให้ความสนใจศึกษาเรื่องการทำงานของสตรีที่สัมพันธ์กับตัวแปรต่าง ๆ เป็นอันมากในระยะสามสิบปีที่ผ่านมา จึงน่าที่จะกล่าวถึงผลการวิจัยเรื่องการทำงานของแม่กับตัวแปรบางตัวที่น่าสนใจเท่าที่พอจะประมวลมาได้

#### ความต้องการและแรงจูงใจในการทำงาน

ผลของการทำงานส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความหมายของการทำงานที่มีต่อแม่และครอบครัว ตัวอย่างเช่น ถ้าการทำงานของแม่ถูกเร้าโดยความปรารถนาที่จะหลบเลี่ยงจากบทบาทของการเป็นแม่ ก็อาจจะกระทบถึงได้ในสิ่งนี้ และการกระทำของแม่ก็อาจแสดงต่อไปถึงความรู้สึกต่อทั้งเด็ก ในขณะที่เกี่ยวกับความต้องการและแรงจูงใจในการทำงานที่แตกต่างกันไปของแม่ก็อาจก่อให้เกิดการตอบสนองของเด็กที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย

Hoffman<sup>1</sup> ได้ตั้งทฤษฎีว่า แม่ที่ทำงานอยู่ซึ่งมีความพอใจในงานที่ตนทำอยู่จะรู้สึกนึกและพยายามที่จะชดเชยโดยทำบทบาทของแม่มากจนเกินไป ขณะที่แม่อยู่ซึ่งไม่พอใจในการทำงานของตนอาจไม่มีความรู้สึกนึก และท้ายที่สุดนี้จึงมักจะหลบเลี่ยงจากการแสดงบทบาทของแม่ ทั้งส่วน Klige<sup>2</sup> ก็ได้ตั้งทฤษฎีอีกอันหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งมาจากผลการศึกษาค้นคว้าที่พบว่าผู้หญิงที่ทำงานเนื่องจากมีความสนใจในงานมักจะรายงานว่าการทำหน้าที่หรือบทบาทของแม่ได้มีการปรับปรุงดีขึ้น ท้ายผลของการทำงานมากกว่าท้ายเหตุผลทางเศรษฐกิจ

<sup>1</sup>Lois Wladis Hoffman, "Effects on children : Summary and discussion," chapter 14 in The employed mother in America, by Ivan Nye and Lois Wladis Hoffman. Rand McNally & Company : Chicago, 1963.

<sup>2</sup>Deborah H. Klige. "The Effects of employment of married woman on husband and wife roles," Unpublished Ph.D. Dissertation, Yale University, 1954.



แหล่งที่มาอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจจากการทำงานและผลที่ได้รับ คือ ผลการวิจัยของ Glenn<sup>1</sup> ที่พบว่า การยอมรับหรือไม่ยอมรับของประชาชนที่มีต่อการทำงานของแม่ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการทำงาน กล่าวคือทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการทำงานของแม่อาจมีอิทธิพลต่อการตอบสนองของครอบครัวที่มีต่อการทำงานของแม่ด้วย

ในการที่จะศึกษาว่าทำไมผู้หญิงจึงทำงานนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องยากแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามก็เห็นว่าหลังจากสงครามโลกมา การเปลี่ยนแปลงทางประชากร กุจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด อัตราการเกิดในประเทศอุตสาหกรรมเกือบทั้งหมดก็ตกลงอย่างเห็นได้ชัดหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ในประเทศ ๑ ประเทศที่ Cook<sup>2</sup> ได้ทำการศึกษา พบว่าผู้หญิงโดยทั่วไปจะมีบุตรน้อยกว่าสามคน ตัวอย่างเช่น ในสวีเดน ครอบครัวประมาณครึ่งหนึ่งมีบุตรเพียงหนึ่งคน การแต่งงานมักเกิดขึ้นในหนุ่มสาวอายุอ่อน และในกรณีเช่นนี้ผู้หญิงที่ผ่านการมีบุตรและมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเล็กจะอยู่ภายในอายุ 30 ปี ครอบครัวที่เป็นแบบชายมีน้อยหากเป็นครอบครัวที่มีลักษณะเดียว และมีบุตรอย่างมากที่สุดสามคน และมีแนวโน้มที่ว่าหัวหน้าครอบครัวจะเป็นแม่หรือพ่อคนเดียว การเพิ่มจำนวนของการหย่าร้าง แยกกันอยู่หรือทอดทิ้งได้ทำให้จำนวนผู้หญิงที่ต้องทำหน้าที่เป็นหัวหน้าเลี้ยงครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ในประเทศแถบสแกนดิเนเวีย ไทยเฉพาะสวีเดน จำนวนพ่อหรือแม่คนเดียวที่มีเพิ่มขึ้น เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยๆ เติบโตในเรื่องค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงาน ในปี ค.ศ. 1972 จึงมีเด็กประมาณ 25 เปอร์เซ็นต์ที่เกิดจากพ่อแม่ซึ่งไม่ได้แต่งงานกัน และในหลายกรณีจะมีเฉพาะแม่และลูกเท่านั้นที่ประกอบเป็นครอบครัว

ความคิดเห็นทั่วไปในประเทศทางตะวันตก ก็คือ ผู้หญิงควรจะมีสิทธิที่จะเลือกว่าจะทำงานหรืออยู่บ้าน ความคิดนี้ตรงข้ามกับกรณีของผู้หญิงในประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ผู้ซึ่ง

<sup>1</sup>Hortense M. Glenn. "Attitude of woman regarding gainful employment of married women," Journal of Home Economics, LI (April, 1959) pp.247 - 252

<sup>2</sup>Cook, op. cit., pp. 5 - 6.

ถูกบังคับให้ทำงาน ข้อเท็จจริงนี้ก็ยังมีผู้หญิงจำนวนมากเป็นล้าน ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในรัสเซียหรือที่อื่น จะไม่มีสิทธิที่จะเลือก เว้นแต่จะคงทำงานเท่านั้น

ในทุกประเทศ จำนวนของผู้หญิงที่ทำงานโดยเหตุผลเพื่อการครองชีพนั้นสูงมาก บางคน เป็นหัวหน้าครอบครัว บางคนเป็นภรรยาของสามีที่ไม่มีงานทำหรือป่วยหรือไร้ความสามารถ บางคนทำงานเพราะช่วยพ่อแม่หรือสมาชิกอื่นของครอบครัว ในหลาย ๆ ครอบครัว ทั้งทาง ตะวันออกและตะวันตก เงินเดือนของผู้เลี้ยงดูคนเฝ้าซึ่งจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตาม มักจะไม่เพียงพอในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุขและถูกต้อง เงินเดือนในประเทศสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ ซึ่งอาจเป็นเครื่องวัดถึงผลิตภัณฑ์ค่า อันบังคับให้ผู้หญิงต้องทำงานเช่นเดียวกับผู้ชายนั้น ถูกกำหนดค่าอย่างจนอาจเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่ทำให้ผู้หญิงต้องเข้ามาอยู่ใน กลุ่มผู้ใช้แรงงาน นอกจากนั้นระดับของความต้องการของผู้บริโภคสูงขึ้นทั่วโลก ทำให้รายได้ ทางเดียวยากต่อการตอบสนองความต้องการที่จะไ้มาซึ่งความสะดวกสบายต่าง ๆ ได้ รวมทั้ง ความต้องการในด้านการศึกษาก็ด้วย

อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงไม่ได้ทำงานด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจแค่เพียงอย่างเดียว ผู้ทำงาน เกือบทั้งหมดทั้งชายหญิง อาทพบว่างานของคนที่ทำมาเมื่อ ซ้ำซาก ล้ามาก ไม่มีอนาคต มี ข้อเลือกน้อย มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่าง ๆ น้อย และไม่สามารถดำเนินการบางอย่างด้วย ตัวเองได้ "งาน" ในความหมายที่ผู้ทำต้องการให้ตนเองเกิดความรู้สึกที่ ได้รับการตอบสนอง นั้นมีน้อยมาก แม้จะมีข้อเท็จจริงที่ว่าขณะนี้มีการเคลื่อนไหวของสตรีเพื่อเรียกร้องให้มีโอกาส เสมอภาคในการทำงานเท่าเทียมชายแล้วก็ตาม กระนั้นงานในความรู้สึกที่ว่าช่วยให้ผู้หญิงรู้สึก ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมก็ช่วยให้ผู้หญิงมีการสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน มีรายได้ของตัวเอง ก็อาจนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกที่ได้รับการตอบสนอง และด้วยเหตุนี้หญิงจึงมีความสำคัญ พอ ๆ กับชาย ผู้หญิงในโรงงานที่กล่าวว่าตนรักการทำงาน เนื่องจากตนมีโอกาสอยู่กับกลุ่ม เพื่อนที่ดี หรือมีโอกาสอยู่นอกบ้านหรือสามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ กับเกิดได้ดีกว่าเพราะไม่ต้องอยู่กับลูกตลอดวัน

ในเรื่องความต้องการของผู้หญิงในการทำงานได้มีการศึกษาในต่างประเทศเกี่ยวกับความต้องการของลูกจ้างกันอย่างกว้างขวาง มีการศึกษาชิ้นหนึ่งโดย K. Davis<sup>1</sup> ได้ทำการศึกษาด้านความต้องการของลูกจ้างในหน่วยงานแห่งหนึ่งจำนวน 500 คน พบอันเกี่ยวกับความต้องการในการทำงานดังต่อไปนี้

ต้องการหัวหน้างานที่ดี ต้องการทราบความคืบหน้าและความเคลื่อนไหวของหน่วยงาน ต้องการได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรี ต้องการสิ่งจูงใจ และโอกาสที่จะก้าวหน้า ต้องการอิสระเสรี และเสรีภาพ ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและความนับถือจากผู้อื่น ต้องการความมั่นคงและปลอดภัย ต้องการสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สะดวกสบาย รวมทั้งเงินเดือน ค่าจ้าง ที่พักที่เพียงพอ ต้องการประสบผลสำเร็จในงานที่รับผิดชอบ และต้องการการปฏิบัติด้วยความเป็นธรรมเสมอคนเสมอปลาย

นอกจากนี้มีการวิจัยอีกชิ้นหนึ่งของ Herzberg<sup>2</sup> ซึ่งได้พยายามศึกษาปัจจัยที่เป็นสิ่งจูงใจในการทำงาน โดยสัมภาษณ์วิศวกรและนักบัญชี จำนวน 200 คน พบว่า ปัจจัยสำคัญได้แก่ ความมีอิสระในการทำงาน โอกาสที่จะก้าวหน้า มีความรับผิดชอบ การได้รับการยอมรับนับถือ ส่วนปัจจัยในการคงสภาพในการทำงานไว้ได้แก่ การมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงานและลูกน้อง การมีนโยบายและการบริหารองค์การที่ดี การมีความมั่นคงในงานที่ทำ สภาพการทำงานที่ดี เงินเดือนยุติธรรม และความเป็นตัวของตัวเอง

ส่วนในการศึกษาค้นคว้าที่กระทำในเมืองไทย เกี่ยวกับทัศนคติในการทำงานของสตรีในฐานะผู้ประกอบการ ผู้วิจัยคือ สุพิศรา เพชรบูรณ์<sup>3</sup> ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของผู้ทำงานในองค์การรัฐบาลและเอกชน ทั้งแง่ระดับเงินเดือนถึงหัวหน้างาน พบว่าผู้ทำงานใน

<sup>1</sup>Kieth Davis. Human relations at work. New York : McGraw - Hill Book Company, 1967.

<sup>2</sup>Frederick Herzberg. Work and the Nature. Cleveland : the World Publishing Company, 1966.

<sup>3</sup>สุพิศรา เพชรบูรณ์ "ทัศนคติในการทำงานของสตรีในฐานะผู้ประกอบการ" วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับ 3 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2521 หน้า 36 - 53

องค์การทั้งสองไม่ว่าหญิงหรือชาย มีความต้องการคล้ายคลึงกัน และเมื่อนำผลการศึกษาดังกล่าวไปเปรียบเทียบกับผลการศึกษารองของชาวต่างประเทศ ก็พบว่าคนไทยมีความต้องการเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในการทำงานที่คล้ายคลึงกับคนทำงานในประเทศอื่น ๆ เช่นกัน คือ ลำดับหนึ่ง ต้องการหัวหน้างานที่ดี คุณสมบัติที่ผู้ทอบส่วนใหญ่ต้องการคือ ยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของลูกน้อง มีพรหมวิหาร 4 มนุษยสัมพันธ์ดี รับผิดชอบงาน สนับสนุนลูกน้อง เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูงมีการวิจารณ์หัวหน้างานของตนมากกว่าผู้ที่อยู่ในตำแหน่งต่ำกว่า ในทำนองเดียวกัน ผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะวิจารณ์การทำงานของหัวหน้างานมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่า และผู้แต่งงานแล้ว จะให้ความสำคัญแก่การมีหัวหน้างานที่ดีมากกว่าคนโสด ลำดับที่สอง คือ การมีโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ชายคำนึงถึงเรื่องนี้มากกว่าหญิง และผู้ที่มีอายุสูงขึ้นจะเห็นความสำคัญของเรื่องนี้น้อยกว่าหนุ่มสาว และระดับการศึกษาของผู้ทำงานก็เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการในเรื่องนี้ ลำดับที่สาม ผู้ทำงานองค์การ-รัฐบาล ให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน ส่วนผู้ทำงานในองค์การเอกชนจะให้ความสำคัญในรายได้ ซึ่งข้อนี้สนับสนุนผลการศึกษาในต่างประเทศของ Gilmer<sup>1</sup> ที่พบว่า ผู้ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือธุรกิจจะให้ความสำคัญแก่รายได้มากกว่าผู้ทำงานในองค์การรัฐบาล ลำดับที่สี่ ผู้ทำงานองค์การรัฐบาลจะให้ความสำคัญในเรื่องรายได้ ส่วนผู้ทำงานองค์การเอกชนจะให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่มีตำแหน่งความรับผิดชอบอยู่ในระดับต่ำจะมีความรู้สึกถึงความมั่นคงปลอดภัยในการทำงานเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อชีวิตทำงานมากกว่าเจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งอยู่ในระดับสูง และผู้ที่มีอายุสูงขึ้นหรือการศึกษาสูงขึ้นจะให้ความสำคัญแก่ปัจจัยนี้น้อยลง ส่วนคนโสดและคนสมรสแล้วพร้อมทั้งมีบุตรจะให้ความสำคัญแก่ปัจจัยนี้มากขึ้น ส่วนในเรื่องรายได้ ผู้วิจัยยังพบว่าผู้ชายให้ความสำคัญมากกว่าผู้หญิง และความสำคัญของรายได้จะมีแนวโน้มลดลงเมื่อคนงานอายุสูงขึ้นจนกระทั่งถึง 40 ปี หลังจากนั้นจะมีแนวโน้มสูงขึ้น คือ อายุ 40 ปีขึ้นไป แต่ในช่วงอายุนี้อาจให้ความสำคัญแก่ความมั่นคงในการทำงานน้อยลง ลำดับที่ห้า ต้องการอิสระเสรีภาพในการทำงาน ผู้ทำงานใน

<sup>1</sup>Von H. Gilmer, Industrial Psychology, New York : McGraw - Hill Book Company, 1966, p.231.

องค์การรัฐบาลยอมรับว่าระบบราชการมีอำนาจบงการบังคับบัญชาที่สลับซับซ้อนกว่าองค์การธุรกิจ ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน เช่น อุณหภูมิ แสง เสียง ที่ระบายนอกอากาศ โรงอาหาร ห้องน้ำ เป็นสิ่งที่ผู้ทำงานในองค์การทั้งสองให้ความสำคัญเป็นลำดับต่อมา และหญิงจะให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้มากกว่าชาย สุดท้ายผู้วิจัยคนเดียวกันก็ไ้รวบรวมข้อคิดเห็นของนักวิชาการ เกี่ยวกับแนวโน้มของบทบาทสตรีที่มีต่อวงอาชีพไว้หลายประการ ที่เกี่ยวข้องกับรายงานนี้ก็คือ ทิศนคติของคนทั่วไปเกี่ยวกับการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงและทิศนคติของผู้หญิงอาชีพต่าง ๆ จะก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ผู้หญิงส่วนใหญ่มีความพอใจกับค่าจ้างเงินเดือนที่ได้รับ เพื่อนำไปช่วยจุนเจือครอบครัวอีกแรงหนึ่ง ซึ่งข้อนี้จะเป็นข้อต่อรองที่สำคัญที่สนับสนุนให้หญิงมีโอกาสทำงานนอกบ้านมากขึ้น และสภาพแรงงานจะมีบทบาทสำคัญที่ทำให้หญิงได้รับค่าจ้าง ทิศนี้เชื่อมกับชายตามกฎที่ว่า "จ่ายเท่ากันสำหรับงานเท่ากัน"

โดยสรุปไม่ว่าสาเหตุที่แม่ทำงานจะเป็นเรื่องของประชากร จิตใจ การศึกษา หรือ เศรษฐกิจสังคม แต่ก็ได้แสดงว่าแม่ที่ทำงานเป็นส่วนเพิ่มเติมที่ถาวร แก่กลุ่มผู้ใช้แรงงานทั้งหมด และอาจไม่มีประโยชน์ในการที่จะศึกษาผลของการทำงานของแม่ (โดยตรง) หากอาจเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการจะทำงานหรือไม่ทำงานของแม่ การทำงานของแม่จะเป็นตัวแปรที่มีความหมายสำคัญก็ต่อเมื่อเราได้พิจารณาสภาพการทั้งหมดที่สิ่งนี้เกิดขึ้นเท่านั้น

#### การทำงานและการปรับตัว

ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วและมีบุตร และทำงานนอกบ้านด้วยนั้น ต้องเผชิญกับปัญหาการปรับตัวอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่ยังเป็นโสด หรือผู้หญิงที่แต่งงานแล้วแต่ยังไม่มียุติ ทั้งนี้เพราะผู้หญิงที่เป็นแม่และต้องออกทำงานนอกบ้านด้วยเหตุผลความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วตอนต้น ตกอยู่ในสภาพที่ต้องแบ่งแยกตัวออกเป็น 2 ภาค คือ ระหว่างโลกของการทำงานและโลกของการทำงานบ้านในฐานะแม่บ้าน ซึ่งผมมีความรับผิดชอบอยู่ในการแสดงบทบาททั้งสองอย่างให้สมดุลกันกันนั้นไม่ใช่เป็นของง่าย ผู้หญิงที่เป็นแม่ของลูกและยังต้องทำงานนอกบ้านเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของครอบครัว จึงมีความกกกันหลายอย่างในการที่จะต้อง

ปรับตัวทั้งในทางสุขภาพและจิตใจ นักวิจัยจึงได้ให้ความสำคัญต่อการสำรวจคนคว่ำในเรื่องที่  
เกี่ยวข้องกับความรู้สึกพอใจและไม่พอใจ ของแม่ที่ทำงานในด้านการสัมผัสที่มีต่อบุคคลต่าง ๆ  
และสิ่งต่าง ๆ ภายนอก ความรู้สึกของแม่ที่ออกมาในรูปของความหวาดกังวล ความรู้สึกผิด  
ความพอใจ และสัมฤทธิผลซึ่งอาจแสดงออกโดยทางวาจา กิริยาหรือโดยทางอาการทางกาย (ที่เกิด  
จากจิตใจ) ก็น่า สุขภาพทางกาย การมีส่วนร่วมในค่านิยมทางการและชีวิตของประชาคม  
ตลอดจนภาพที่ประชาคมมีต่อแม่ที่ทำงานนอกร้าน

จากการศึกษาคนคว่ำที่ได้กระทำมาแล้วโดย Feld & Nye<sup>1</sup> พบว่าในด้านการสัมผัส  
ที่มีต่อบุตร แม่ที่ทำงานนอกร้านและแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกร้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างใดใน  
นิตยาคานนี้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยทั้งสองรายงานความแตกต่างที่ชี้ให้เห็นทัศนคติที่ต่ำกว่าของแม่ผู้ทำงาน  
ซึ่งมีความสัมพันธ์กับบุตร กล่าวคือ Feld<sup>2</sup> พบว่า แม่ที่ทำงานไม่รู้สึกว่าการถูกบีบบังคับโดยหน้าที่  
ของการเป็นแม่ ส่วน Nye<sup>3</sup> พบว่าแม่ผู้ทำงานนอกร้านแสดงทัศนคติทางบวกต่อเด็ก ๆ และความ  
เป็นแม่ในแม่ของทั้งสองกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มแม่ที่มีลูกในวัยเรียนและกลุ่มแม่ที่มีลูกอยู่ในวัยก่อนเรียน  
แต่ข้อนี้จะเป็นจริงในกรณีซึ่งแม่มีบุตรสามคนหรือน้อยกว่าเท่านั้น

ในด้านการสัมผัสกับสามี นักวิจัยก็พบความไม่พอใจและความสัมพันธ์เชิงสามี-  
ภรรยาที่ไม่ดี ในตัวของแม่ที่ทำงาน ไม่ว่าจะใช้การวัดโดยสเกลความขัดแย้งหรือการวัดที่กว้าง  
กว่าในเรื่องความสัมพันธ์ทางการแต่งงาน และได้อ้างถึงผลการค้นคว้าของนักวิจัยอีกคนหนึ่งคือ  
Blood<sup>3</sup> ซึ่งรายงานถึงความขัดแย้งทางบทบาทในระบุมามีภรรยาที่มีรายได้สูงกว่า แม้มีความ  
ขัดแย้งทางเรื่องเงินในกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า สรุปว่าจากผลการศึกษาค้นคว้าสามชิ้นแสดงความ  
สอดคล้องของกันที่ว่า ความสัมพันธ์ในการแต่งงานจะเป็นไปในรูปแบบมากกว่า สำหรับผู้ที่มีแม่ทำงาน  
นอกร้าน

<sup>1</sup>F. Ivan Nye. "Adjustment of the mother : summary and a frame of reference," Chapter 27 in The Employed Mother in America. by F. Ivan Nye and Lois Wladis Hoffman, 1963.

<sup>2</sup>Sheila Feld. "Feeling of adjustment," Chapter 23 in The Employed Mother in America, by Nye and Hoffman. 1963.

<sup>3</sup>Blood, in Nye. op.cit. p.385.

ส่วนในก้านความสัมพันธ์และความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ Nye ศึกษาความรู้สึกของแม่เกี่ยวกับประชาคม งานประจำวัน การพักผ่อน รายได้ บ้าน และเครื่องเรือน แม่ที่ทำงานนอกบ้านแสดงความพอใจมากกว่าแม่ที่ไม่ได้ทำงาน ในเรื่องเกี่ยวกับการทำงานประจำวันและประชาคมในฐานะเป็นที่อยู่อาศัย ความแตกต่างอื่น ๆ (รวมทั้งรายได้) มีไม่มากอย่างมีนัยสำคัญ และนอกจากนั้นยังพบความพอใจในเรื่องเหล่านี้ในบรรดาแม่ที่ทำงานนอกบ้านที่มีบุตรอยู่ในวัยเรียน และก่อนวัยเรียน แต่ในบรรดาแม่ที่สูงอายุกว่า คือในกลุ่มที่ผ่านระยะของการเป็นแม่ไปแล้ว จะพบตรงกันข้าม แม่ที่ไม่ได้ทำงานมักจะแสดงความพอใจต่อการพักผ่อนและรายได้

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของแม่และความรู้สึกพอใจและไม่พอใจ ในก้านความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่มีผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็ก สามีและภรรยา หรือบุคคลและประชาคมนั้นมีความแตกต่างกันออกไป ในกลุ่มของหญิงอายุน้อยกว่า แม่ที่ทำงานแสดงความพอใจกับความสัมพันธ์เหล่านี้ เว้นแต่ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะมีการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของแม่และในความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการเป็นแม่บ้าน ซึ่งทำให้เกิดข้อขัดแย้งและความไม่พอใจ เราไม่อาจตีความเป็นไปได้อย่างหนึ่งที่ว่า ภรรยาอาจเข้าทำงานเนื่องจากเกิดความไม่พอใจในความสัมพันธ์กับสามี-ภรรยา อย่างไรก็ตามก็ยังไม่มีการศึกษาใดที่แสดงว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการที่แม่เข้าทำงาน นอกจากนั้นก็ควรจะได้ย้ำอีกครั้งในเรื่องสภาพการณ์ที่เป็นเงื่อนไขซึ่งทำให้เกิดความพอใจในความสัมพันธภาพต่าง ๆ ตามที่กล่าวมา กล่าวคือ แม่ที่ทำงานนอกบ้านจะมีความพอใจในความสัมพันธ์ที่มีต่อเด็ก ๆ ต่อเมื่อคุณแม่มีลูกสามคนหรือน้อยกว่า การปรับตัวที่ไม่ดีในการแต่งงานจะไม่พบในแม่ผู้ทำงานซึ่งได้แต่งงานใหม่ ระยะเวลาการศึกษา และระดับสังคม-เศรษฐกิจที่สูงขึ้น ลักษณะแตกต่างระหว่างแม่ที่ทำงานและไม่ทำงานในเรื่องความสัมพันธ์เชิงสามี-ภรรยา ความแตกต่างที่สนับสนุนแม่ที่ทำงานซึ่งอายุน้อยจะไม่พบในแม่ที่อยู่ในระยะที่ผ่านการเป็นแม่มาแล้ว ขณะที่จำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์โดยทั่วไป การกำหนดสถานการณ์ในการเกิดหรือชีวิตทางของความสัมพันธภาพเหล่านี้มีความสำคัญพอ ๆ กับหรือมากกว่า

ข้อมูลการวิจัยในเรื่องความรู้สึกนึกเกี่ยวกับตัวเองและลักษณะอาการทางกายอันเนื่องมาจากจิตใจของแม่ นับได้ว่าเป็นตัวชี้โหดร้ายถึงความหวาดกังวลได้ Nye<sup>1</sup> พบว่าแม่ที่ทำงานให้ค่ากล่าวเกี่ยวกับตัวเองในฐานะเป็นบุคคลทางก้นกือกว่าทางไม่ก็ แสดงว่าแม่ที่ทำงานมีการยอมรับนับถือตนเองสูงกว่า อย่างไรก็ตามนักวิจัยอีกคนหนึ่งคือ Feld<sup>2</sup> พบว่าแม่ที่ทำงานรู้สึกว่าตัวเองอยู่ในสถานการณ์เฉพาะบางอย่างคือ ในฐานะที่เป็นแม่ แม้ว่าผลการค้นหาทั้งสองดูเหมือนจะค้านกัน แต่แท้จริงแล้วกลับสอดคล้องกัน นั่นก็คือ แม่ที่ทำงานมักมีความรู้สึกนับถือตนเองสูงกว่าในฐานะเป็นบุคคล แต่ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งในระหว่างบทบาทของลูกจ้างกับบทบาทของแม่บ้านแล้ว แม่ก็จะรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถไม่เพียงพอ ในส่วนนี้อาจอธิบายได้ว่า การยอมรับนับถือตนเองสูง สามารถสนับสนุนให้ผู้หญิงแสวงหางานทำ และความสำเร็จในฐานะเป็นลูกจ้าง สามารถสนับสนุนให้เกิดภาพที่ตัวเองเห็นในค่านที่ก็ได้ แค่นี้ก็เกี่ยวกับผู้หญิงอาจรู้สึกว่าตนยังขาดคุณสมบัติในค่านความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งขัดแย้งกับบทบาทของลูกจ้าง ข้อสันนิษฐานนี้จึงควรได้รับการทดสอบในการวิจัยต่อไป ความขัดแย้งในบทบาทในตัวของมันเอง อาจคาดได้ว่าจะก่อให้เกิดอาการโรคทางกาย (ซึ่งเกิดจากจิตใจ) ในแม่ที่ทำงาน อย่างไรก็ตาม ความหวาดกังวลเกี่ยวกับการทำงานอาจช่วยให้เกิดการกระทบกระเทือนได้ในหลาย ๆ ทางด้วยกันคือ (ก) เนื่องจากการดูแลบ้านและบทบาทในการเป็นผู้ผลิตทางเศรษฐกิจของแม่ที่ไม่ได้ทำงาน ได้ลดน้อยลง แม่บ้านอาจรู้สึกนึกเกี่ยวกับการที่ตนไม่ได้ทำงาน (ข) การแข่งขันและการเป็นศัตรูในครอบครัวอาจหมดไปโดยงานที่สร้างสรรคในการทำงาน Feld<sup>3</sup> พบว่าแม่ที่ทำงานมีความหวาดกังวลน้อยกว่าในเรื่องลักษณะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก (ค) รายได้สองทางช่วยเพิ่มความอิสระทางเศรษฐกิจและความมั่นคงเพิ่มขึ้นซึ่งช่วยผ่อนคลายความหวาดกังวล (ง) เนื่องจากการมีเรื่องอาการเจ็บไข้ทางกายส่วนใหญ่เกี่ยวข้องบางส่วนกับความไม่สามารถทางร่างกาย

<sup>1</sup>F. Ivan Nye, "Adjustment to children," Chapter 24 in The Employed Mother in America, by Nye & Hoffman, 1963.

<sup>2</sup>Sheila Feld, loc. cit.

<sup>3</sup>Ibid.



ผู้หญิงที่มีอาการรุนแรงอาจไม่สามารถทำงานไต่หรือไม้ก็ตองทั้งงานอยู่บ่อย ๆ (จ) ในที่สุด ร่องรอยที่เป็นไปได้อาจอยู่ที่การให้คำนิยามใหม่ทางบุคคลและในบางส่วนทางสังคมที่แม่มีบทบาท ทางบ้าน ตัวอย่างที่มีประพันธ์พยานอย่างกว้างขวางว่าสามีชาวอเมริกันโดยเฉลี่ยถือว่า บทบาทของ ผู้เลี้ยงดูครอบครัวได้ปรับปรุงบทบาทของผู้ดูแลบ้าน<sup>1</sup> และในคำร่องลงไป การวิจัยพบว่านายจ้าง โดยเฉลี่ยถือว่าบทบาทของผู้ดูแลและที่เลี้ยงเด็กได้ขยายบทบาทของผู้จ้าง<sup>2</sup> ดังนั้น ข้อขัดแย้งระหว่าง บทบาทของผู้เลี้ยงดูครอบครัวกับบทบาทของการดูแลบ้าน อาจมองเห็นได้ชัดเจนน้อยกว่าที่เราอาจ คาดหวังไว้

### การทำงานกับสุขภาพ

ทางด้านสุขภาพทางกาย Feld<sup>3</sup> พบว่า แม่ทำงานมีคะแนนต่ำกว่าในดัชนี การเจ็บป่วยทางกายเมื่อเทียบกับแม่ที่ไม่ได้ทำงาน แม่ทำงานไม่ค่อยกังวลหรือเกือกร้อนกับการ เจ็บป่วยในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทั้งสิ้น หรือโดยความรู้สึกว่าคุณไม่มีสุขภาพก็พอที่จะทำสิ่งที่คุณ ต้องการจะทำ แม่ที่มีสุขภาพที่อาจมีทำงาน หรือการทำงานอาจมีผลที่เกิประโยชน์ต่อสุขภาพ เช่น เกี่ยวกับการแม่ที่มีสุขภาพไม่ก็อาจต้องสละงานที่ทำลงได้

บางที่ข้อสรุปที่สำคัญที่สุดในเรื่องนี้ คือ สุขภาพของแม่ที่ทำงานจะไม่ปรากฏว่าเกิด จากงานสองหน้าของแม่ และลักษณะการมองภาพแม่ที่ทำงานเป็นคนพบเครียดแรง สุขภาพ เสื่อมโทรมก็ควรที่จะจริงจังให้หนักไป อย่างไรก็ตาม คำถามที่ว่าสุขภาพของผู้หญิงอาจจะแข็งแรงขึ้น ไต่หรือไม่ โดยการเพิ่มบทบาทการทำงานขึ้นจากบทบาททางงานบ้าน สิ่งนี้จะตอบได้แน่ชัดก็ด้วย การวิจัยเท่านั้น ผู้หญิงต้องการแพทย์และได้รับการดูแลทางแพทย์มากกว่าผู้ชาย แม้ว่าโดยปกติ แล้วผู้หญิงจะอายุยืนกว่าผู้ชายหลายปีก็ตาม และเป็นไปไต่ที่ว่าผู้หญิงที่แต่งงานและมีงานทำปกติ เพิ่มเวลาอาจเปลี่ยนแปลงแบบฉบับเหล่านี้ได้

<sup>1</sup>Hoffman. loc. cit.

<sup>2</sup>James E. Conyers. "Employers' attitude toward working mothers," Chapter 26, in The Employed Mother in America, by Nye & Hoffman, 1963.

<sup>3</sup>Feld. loc. cit.

### การทำงานกับการพักผ่อนหย่อนใจ

ในกรณีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของแม่ในบ้านสันตนาการหรือการพักผ่อนหย่อนใจและชีวิตทางประชาคม แม่ที่ทำงานจะมีชีวิตในบ้านพักผ่อนหย่อนใจน้อย Yarrow<sup>1</sup> พบว่าแม่ที่ทำงานมักวางแผนที่จะใช้เวลาพักผ่อนกับสมาชิกของครอบครัว การวางแผนเช่นนี้อาจเป็นการทดแทนต่อเวลาที่แม่อยู่บ้านน้อย ผลของการทำงานซึ่งมุ่งเฉพาะอยู่ที่กิจกรรมบ้านสันตนาการของแม่ในเวลากลางวันและกิจกรรมตอนกลางคืนและสุดสัปดาห์ ไม่ถูกระทบกระเพื่อมมากนัก สิ่งนี้ปรากฏชัดว่าได้ลดทอนการพักผ่อนสังสรรค์ภายนอกครอบครัวในกลุ่มเพื่อนของแม่เอง ในกิจกรรมข้างนอกนี้แม่ทำงานได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และมีจำกัดการพักผ่อนหย่อนใจที่แม่จะร่วมได้กับครอบครัวของตน นอกจากนี้ยังพบว่าแม่ที่ทำงานมีบทบาทเป็นผู้รับและสนับสนุนมากกว่าเป็นผู้นำในชีวิตทางประชาคม แต่ในปัจจุบัณประชาคมได้ขยายเปลี่ยนแปลงความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทของการเป็นผู้นำ ช่วยให้แม่ที่ทำงานสามารถร่วมในบทบาทมากขึ้น กล่าวคือ แม่ที่ทำงานทำหน้าที่เป็นผู้นำในบทบาทของผู้อื่นและรับมิชอบในการตัดสินใจภายในครอบครัว ผลก็คือ แม่อาจมีความปรารถนาอยุ่ลงในการที่จะเป็นผู้นำในกิจกรรมของประชาคม ในการค้นคว้าที่ตามมาพบว่า แม่ที่ทำงานมักมีความพอใจในประชาคมและกิจกรรมของประชาคมของตนมากกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน ข้อนี้แสดงว่าการลดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาคมไม่ได้ทำให้แม่เกิดความรู้สึกขาดหรือคอยแต่อย่างใด ตรงข้ามอาจมีความขงคิปี ใจมากกว่าความพอใจช่วยซ้ำ ในการที่แม่ต้องทำงานเพื่อองค์การอาสาสมัครบางอย่าง งานอาสาสมัครโดยทั่วไปแล้วอาจนำไปสู่การทำงานโดยอาสาสมัครในกรณีเช่นนี้ แม่ที่ทำงานอาจมีความสอดคล้องกับแนวโน้มนี

### ภาพที่ประชาคมมีต่อแม่ที่ทำงาน

Conyers<sup>2</sup> ได้สำรวจทัศนคติของนายจ้างที่มีต่อแม่ที่ทำงาน ปัญหาในการจ้างแม่และการระดมอ่วย ที่เขาได้ให้แก่ลูกจ้างโดยคำนึงถึงความต้องการของบทบาทที่บ้านที่แม่เหล่านั้นต้องกระทำด้วย เขาพบว่า นายจ้างมีความเห็นว่าบทบาทของแม่ควรอยู่ในบ้าน แต่ก็อาจจะไม่รือ

<sup>1</sup>Marion Radke Yarrow. "Effects of maternal employment on children," Children, New York : Holt, 1959.

<sup>2</sup>Conyers, loc. cit.

ที่จะจ้างแม่ถ้าเขาคิดว่าแม่ผู้นั้นจะเป็นลูกจ้างที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าเขาจะนิยามความรับผิดชอบในงานให้แก่แม่เหมือนกับคนอื่น ๆ แต่ในการปฏิบัติ นายจ้างก็อนุญาตให้แม่ใช้เวลาเป็นพิเศษในกรณีฉุกเฉินได้ ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับเด็ก ๆ การเปลี่ยนแปลงที่นำยีนทิในแนวโน้มปัจจุบันก็คือ การเจ็บป่วยของบุตรกำลังได้รับการพิจารณาให้แม่ไปใช้เป็นเหตุผลเพื่อการลางานที่ถูกต้องตามกฎหมายได้

แม้ว่าบทบาทของลูกจ้างจะเข้มงวด แต่ก็แสดงหลักฐานว่ากำลังได้รับการนิยามใหม่ด้วยการยินยอมในบทบาทอื่น ๆ ของแม่ที่ทำงาน นายจ้างมีความรู้สึกกังวลอย่างเห็นได้ชัดต่อแม่ที่ทำงาน กล่าวคือ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของประชาชน นายจ้างจะมองแม่ด้วยความกังวลเพราะคาดหวังผลเสียของการทำงานที่มีต่อชีวิตครอบครัว แต่ในฐานะของผู้จ้าง เขาตระหนักว่าแม่ที่สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นทีพอใจนั้นเป็นสิ่งจำเป็น

Glenn<sup>1</sup> and Nolan<sup>2</sup> ในการศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้หญิงทำงาน พบว่ามีความแตกต่างอย่างมากระหว่างทัศนคติของสมาชิกครอบครัวของแม่ที่ทำงาน และไม่ทำงาน ผู้ใหญ่เกือบทั้งหมดในครอบครัวของแม่ที่ไม่ทำงานไม่เห็นด้วยกับการทำงานของแม่ และส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดในครอบครัวของแม่ที่ทำงานเห็นด้วยกับการทำงาน ปัจจุบันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแม่ในการที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับโอกาสในการทำงาน อย่างไรก็ตาม ครอบครัวของแม่ที่ทำงานกำลังได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการทำงานของเธอ ขณะที่ครอบครัวอื่นไม่ได้รับและอาจเสียประโยชน์ด้วยซ้ำไป ในกรณีที่มีผลเสีย Eye พบแม่ที่ไม่ทำงานจำนวนมากที่กล่าวว่าคนต้องมีการมีงานทำ และแม่ทำงานจำนวนน้อยที่กล่าวว่าต้องการทั้งงานที่กำลังทำอยู่

สังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแนวความคิดเกือบหมดสิ้นแล้ว ที่ว่าผู้หญิงต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน เป็นแม่บ้าน ดูแลบ้านช่องและปรนนิบัติสามี และมีการยอมรับจากสังคมว่าแรงงานสตรีนั้นเป็นแรงงานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และมีแนวโน้มที่หญิงที่แต่งงานแล้วจะเข้า

<sup>1</sup>Hortense M. Glenn. "Attitude of women regarding gainful employment of married women," Journal of Home Economics, LI (April, 1959) pp.247 - 52.

<sup>2</sup>Francena Nolan, "Certain practices, satisfactions and difficulties in families with employed home makers," Bulletin 455, Pennsylvania State University, Agricultural Experiment Station, University Park, Pennsylvania, August, 1959.

สู่ตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น ในบ้านเมืองของเราที่เริ่มเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ แห่งในโลก กำลังตื่นตัวและมีการเคลื่อนไหวในการที่จะส่งเสริมให้สตรีโดยเฉพาะสตรีในชนบทมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น และสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนได้อย่างกว้างขวางและจริงจังยิ่งขึ้น

### การทำงานกับภาวะเจริญพันธุ์

ในด้านการศึกษาคำสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีกับภาวะเจริญพันธุ์ จะพบว่าได้มีการศึกษากันมาแต่ Pratt และ Whelpton<sup>1</sup> ได้ใช้ข้อมูลจากการศึกษาเรื่องการเจริญพันธุ์ที่ อินเดียนาโพลิส ในปี ค.ศ. 1941 โดยทำการศึกษาศตรีที่แต่งงานแล้วและมีบุตร เมื่อสิ้นสุดวัยเจริญพันธุ์ และพบว่าประสมการณ์การทำงานของสตรีมีความสัมพันธ์ทางลบกับจำนวนบุตรที่มี และจำนวนบุตรที่ท้องการ และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้การป้องกันการปฏิสนธิอย่างมีประสิทธิภาพ และจากการศึกษาวิจัยในประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ปรากฏชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสตรีที่ทำงานกับที่ไม่ได้ทำงาน สตรีที่ทำงานเต็มเวลามีแนวโน้มที่จะมีบุตรน้อยเมื่อเทียบกับสตรีที่ไม่ได้ทำงาน หรือทำงานบางเวลา สตรีที่สมรสแล้วและทำงานหลังการสมรสติดต่อกันเป็นเวลานาน จะมีบุตรน้อยกว่าสตรีที่ทำงานในช่วงเวลาอันสั้นหรือเป็นครั้งคราว สตรีที่ทำงานประเภทวิชาชีพจะมีบุตรน้อยกว่าสตรีที่ทำงานประเภทใช้แรงงานหรืออาชีพบริการ<sup>2</sup>

Blake<sup>3</sup> ได้พยายามศึกษาสาเหตุที่ทำให้สตรีทำงานมีบุตรน้อย และพบว่าการมีบุตรมากในประเทศอุตสาหกรรมนั้นมักใช้ค่าใช้จ่ายสูง ทั้งนี้เพราะค่าใช้จ่ายของบุตรทั้งทางตรงและทางอ้อมสูง

<sup>1</sup>Lois Pratt and P.K. Whelpton, "Extra familial participation in relation to interest in and liking for children, fertility planning and actual desired family size," in Pascal K. Whelpton & Clyde V. Kiser, Eds., Social and Psychological factors affecting fertility, New York : Milbank Memorial Fund, 1968.

<sup>2</sup>นิพนธ์ เทพวัลย์ ผลกระทบของการทำงานของสตรีต่อภาวะเจริญพันธุ์ เอกสารเสนอข้อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการของโครงการประชากรกับการพัฒนา 26 - 28 มกราคม 2524 ที่โรงแรมสยาม (หัวหิน) หน้า 4

<sup>3</sup>Judith Blake, "Demographic science and redirection of population policy," Journal of Chronic diseases. Vol XVIII (1965) pp.1181 - 1200.

รวมทั้งใ้ความพึงพอใจในก้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งก้านการเงิน ส่วน Reed & Udry<sup>1</sup> พบว่าสาเหตุที่น่าจะเป็นไปได้มีอยู่ 3 อย่างด้วยกันคือ (1) สตรีที่มีความสามารถมีบุตรต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย จะเข้าร่วมกลุ่มผู้ใช้แรงงานได้ง่าย (2) การเข้าร่วมกลุ่มผู้ใช้แรงงานอาจลดความสามารถในการมีบุตรของสตรีลง และ (3) สตรีที่ทำงานอาจใช้ความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงจากการตั้งครรภ์ อย่างไรก็ตาม นิกซ์ เทพวัลย์<sup>2</sup> ได้กล่าวว่า ในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมที่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ยังไม่มีข้อยุติที่แน่นอนว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้สตรีทำงานมีบุตรน้อยนั้นคืออะไรแน่ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแทรกซ้อน โดยที่อาจเป็นเพราะว่าขณะปัจจุบันมีการใช้วิธีการคุมกำเนิด หรือแต่งงานอายุมากขึ้นหรือเป็นเพราะสตรีมีความสามารถในการมีบุตรต่ำเองก็เป็นได้ และเมื่อได้พิจารณาถึงผลการวิจัยในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา นิกซ์ เทพวัลย์ พบว่าแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีกับภาวะเจริญพันธุ์ยังมีไม่แน่นอน เหมือนกับประเทศที่พัฒนาแล้ว กล่าวคือ ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่ทำงานและไม่ทำงาน ไม่ได้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

Cook and Leoprapai<sup>3</sup> วิเคราะห์ข้อมูลจากโครงการประเมินผลการใช้พนักงานเย็บผ้าในโรงงานวางแผนครอบครัวในเขตชนบท พบว่าสตรีที่ทำงานที่ไม่ใช่เกษตรกรและไม่ใช้งานที่ทำให้ออกกำลังกาย จะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำสุด ส่วน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์<sup>4</sup> ได้ศึกษาข้อมูลใน

<sup>1</sup>F.W. Reed and J.R. Udry, "Female work, fertility, and contraceptive use in biracial sample," Journal of Marriage and the family, Vol.35 (Nov. 1973) pp. 597 - 602.

นิกซ์ เทพวัลย์ ผลกระทบของการทำงานของสตรีต่อกันภาวะเจริญพันธุ์ เอกสารเสนอต่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการของโครงการประชากรกับการพัฒนา 26 - 28 มกราคม 2524 ที่โรงแรมสายลม (หัวหิน) หน้า 4

<sup>3</sup>Michael J. Cook and Boonlert Leoprapai. Labor force participation, village characteristics and modernism and their influence on fertility among rural Thai women, Institute for Population and Social Research, Mahidol University, 1977.

<sup>4</sup>สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ "ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานนอกรบ้านของสตรีไทยในชนบทกับภาวะเจริญพันธุ์" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม 2517) หน้า 1-16

โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร เขตชนบท รอบแรก พ.ศ. 2512 พบว่าไม่มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนระหว่างการทำงานอาชีพ เกษตรหรืองานอื่นกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี ขณะที่การที่สตรีทำงานนอกบ้านนั้นมีความสัมพันธ์กับการลดภาวะเจริญพันธุ์ของสตรี ส่วน Nibhon Debavalya<sup>1, 2</sup> ได้ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว เขตชนบทและเมืองทั้งสองรอบ ระหว่าง พ.ศ. 2512 - 2516 มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีกับภาวะเจริญพันธุ์พบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหลาย ๆ ด้าน และเมื่อควบคุมตัวแปรที่เกี่ยวข้องแล้ว พบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอยู่ไม่มากนัก อย่างไรก็ตามพบว่ากลุ่มนายจ้าง - ลูกจ้างประเภทงานวิชาชีพ งานบริหาร และจักษาคำเนิการ มีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่ากลุ่มอื่น โดยที่สตรีในกลุ่มนี้ซึ่งมีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่ทำงานนอกบ้านมากและมีการใช้การป้องกันการปฏิสนธิมาก นอกจากนั้นยังพบว่าการทำงานโดยได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างของสตรีก่อนและหลังการสมรสมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะเจริญพันธุ์มากกว่ากับสถานภาพการทำงานในปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาวะเจริญพันธุ์กับอาชีพของสามีนั้น พบว่ามีผลค่อนข้างเกี่ยวข้องกับอาชีพของสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะเจริญพันธุ์จะต่ำสุดในกลุ่มที่สตรีและสามีประกอบอาชีพวิชาชีพ งานบริหาร หรือเสมียน

ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2524 นิพนธ์ เทพวัลย์<sup>3</sup> ได้เสนอเอกสารการศึกษาเรื่องผลกระทบของการทำงานของสตรีต่อกันภาวะเจริญพันธุ์ ต่อที่ประชุมเชิงปฏิบัติการของโครงการ

<sup>1</sup> Nibhon Debavalya, "A study of female labor force participation and fertility in Thailand," Unpublished Ph.D. Dissertation, University of Pennsylvania, 1975.

<sup>2</sup> Nibhon Debavalya, "Female employment and fertility : cross-sectional and longitudinal relationships from a national sample of married Thai women," Working paper No.24, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1977.

<sup>3</sup> นิพนธ์ เทพวัลย์ ผลกระทบของการทำงานต่อกันภาวะเจริญพันธุ์ เอกสารเสนอต่อที่ประชุมปฏิบัติการของโครงการประชากรกับการพัฒนา, 26 - 28 มกราคม พ.ศ. 2524 , ที่โรงแรมสายลม (หัวหิน) สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 85, 88

ประชากรกับการพัฒนา ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงการศึกษาที่ไต้หวันมาแล้ว คือ สตรีที่มีสถานภาพการทำงาน เป็นนายจ้าง ลูกจ้างมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำสุด เมื่อเทียบกับกลุ่มสตรีที่ทำงานให้ตัวเอง หรือทำให้ครอบครัวโดยไม่ไต่ค่าจ้างและกลุ่มสตรีที่ไม่ทำงาน ข้อค้นพบนี้เป็นจริงทั้งในเขตเมืองและชนบท กล่าวโดยสรุปว่า ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบของการทำงานของสตรีคือภาวะเจริญพันธุ์ ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างเกี่ยวข้องกัน เมื่อควบคุมปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ยังเห็นว่าสตรีที่ทำงานประเภทวิชาชีพบริหาร และ เสมียนมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ ซึ่งเป็นเพราะค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรสูง การทำงานและการเลี้ยงดูบุตรไม่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะในเขตเมือง สตรีที่ทำงานวิชาชีพซึ่งมีการศึกษาในระดับสูงมีแนวโน้มที่จะทำงานนอกบ้าน ซึ่งสภาวะแวดล้อมของการทำงานไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบทบาทของการทำงานและการเป็นมารดา แต่ยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่จะไปป้องกันการปฏิสนธิและพฤติกรรมในการมีบุตรด้วย

### การทำงานกับภาวะโภชนาการ

จากการศึกษาวิจัยของ อัครกาวลัย รอดฉวี เรื่องการเข้าร่วมแรงงานของสตรีและคุณภาพของการเลี้ยงดูเด็กวัยก่อนเข้าเรียน โดยศึกษาแม่ในกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2522 ผู้ศึกษาใช้มาตรฐานการเจริญเติบโตของเด็กกรุงเทพฯ ที่เทียบจากส่วนสูงกับ อายุ ผลการศึกษาพบว่า

เด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการ ระดับที่ 1 มีประมาณร้อยละ 27.2 ระดับที่ 2 ประมาณร้อยละ 11.7 และระดับที่ 3 ประมาณร้อยละ 5.3 เด็กที่แม่ทำงานในบ้านมีภาวะทุพโภชนาการระดับที่ 1 มากที่สุด รองลงมาเป็นเด็กที่แม่ไม่ทำงานและเด็กที่แม่ทำงานนอกบ้าน ตามลำดับ เด็กที่แม่ไม่ทำงานมีภาวะทุพโภชนาการอยู่ในระดับที่ 2 มากที่สุด รองลงมาเป็นเด็กที่แม่ทำงานนอกบ้าน และเด็กที่แม่ทำงานในบ้านตามลำดับ และมีเด็กที่แม่ทำงานนอกบ้านมีภาวะทุพโภชนาการอยู่ในระดับที่ 3 จำนวนมากกว่าเด็กที่แม่ไม่ทำงานและเด็กที่แม่ทำงานในบ้านตามลำดับ

<sup>1</sup>อัครกาวลัย รอดฉวี "ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมแรงงานของสตรีและภาวะทุพโภชนาการของเด็กในกรุงเทพมหานคร" วารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ชลบุรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 8 มิถุนายน - ตุลาคม 2523 หน้า 79-86

จึงอาจกล่าวได้ว่า เด็กที่แม่ทำงานนอกบ้านมีภาวะทุพโภชนาการอยู่ในระดับที่ 1 น้อยกว่าเด็กที่แม่ทำงานในบ้านและไม่ทำงาน สำหรับระดับที่ 2 เด็กที่แม่ทำงานนอกบ้านมีอัตราภาวะทุพโภชนาการอยู่ในระหว่างของเด็กที่แม่ทำงานในบ้านและไม่ทำงาน ในระดับที่ 3 เด็กที่แม่ทำงานนอกบ้านจะมากที่สุด

จากการวิเคราะห์การแปรปรวน ผู้ศึกษาพบว่าตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุของแม่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะการทำงาน อายุของลูก มีความสัมพันธ์กับภาวะทุพโภชนาการของลูกอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนตัวแปรร่วมที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศของลูก การปากครรภ์และระยะเวลาที่ลูกกินนมแม่

โดยเฉลี่ยเด็กกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพมหานครมีภาวะทุพโภชนาการประมาณร้อยละ 44 หากพิจารณาตามอายุของแม่ พบว่าเด็กที่แม่อายุขี้นมีภาวะทุพโภชนาการมากกว่าเด็กที่แม่อายุน้อยกว่า เมื่อควบคุมจำนวนบุตร ลักษณะการทำงานของแม่และอายุของลูก ทำให้ความแตกต่างของภาวะทุพโภชนาการระหว่างอายุของแม่มีมากขึ้นและอัตราความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามก็เพิ่มขึ้น เมื่อควบคุมตัวแปรร่วมเพิ่มเติม คือ ลักษณะของครอบครัว เพศของเด็ก การปากครรภ์และระยะเวลาที่เด็กกินนมแม่ ทำให้อัตราความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเพิ่มขึ้นจากเดิมเล็กน้อย

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนบุตรและภาวะทุพโภชนาการของลูก พบว่าแม่ที่มีลูกคนเดียว ลูกจะมีภาวะทุพโภชนาการน้อยที่สุด รองลงมาเป็นแม่ที่มีลูก 2 คน 3 คน 4 คน และ 5 คน ตามลำดับ จึงอาจกล่าวได้ว่าเมื่อจำนวนลูกมากขึ้น ภาวะทุพโภชนาการของลูกในครอบครัวจะมากขึ้น

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการทำงานของแม่กับภาวะทุพโภชนาการของลูก พบว่าแม่ที่ทำงานในบ้านจะมีลูกที่มีภาวะทุพโภชนาการน้อยกว่าลูกที่แม่ไม่ทำงานและลูกที่แม่ทำงานนอกบ้านที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าแม่ที่ทำงานในบ้านมีเวลาที่จะใกล้ชิดกับลูกมากกว่าแม่ที่ทำงานนอกบ้านและมีรายได้เพียงพอที่จะนำมารับซื้ออาหารให้ลูกได้มากกว่าแม่ที่ไม่ทำงานก็ได้ เมื่อนำอายุของแม่ จำนวนสมาชิกในครอบครัว และอายุของลูกมาควบคุม ก็ยังคงพบว่า แม่ที่ทำงานในบ้านจะมีลูกที่มีภาวะทุพโภชนาการน้อยกว่าลูกที่แม่ไม่ทำงานและลูกที่แม่ทำงานนอกบ้านตามลำดับ เมื่อนำลักษณะ



ของครอบครัว เพชรของลูก การฝากครรภ์ และระยะเวลาที่ลูกกินนมแม่ มาพิจารณาด้วยกัน ก็ยังคงพบว่าแม่ที่ทำงานในบ้านมีลูกซึ่งมีภาวะทุพโภชนาการน้อยที่สุด รองลงมาคือ แม่ที่ไม่ทำงาน และแม่ที่ทำงานนอกบ้านตามลำดับ

นอกจากนี้ อายุของลูก ยังมีความสัมพันธ์กับภาวะทุพโภชนาการของเด็กอย่างมีนัยสำคัญ อีกด้วย กล่าวคือ ลูกที่มีอายุน้อย โดยเฉพาะที่อายุต่ำกว่า 1 ปี มีภาวะทุพโภชนาการน้อยที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าเป็นเพราะลูกในวัยนี้ได้รับสารเอาใจใส่ดูแลจากแม่มากกว่าลูกที่โตกว่า ภาวะทุพโภชนาการจึงมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเด็กอายุสูงขึ้น แต่จะมากขึ้นจนถึงระดับหนึ่ง เท่านั้น คือ ต่ำกว่า 4 ปี และภาวะทุพโภชนาการจะลดลงอีกเมื่อเด็กอายุตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป

สุดท้าย ผู้วิจัยพบว่าอายุของลูกมีความสำคัญมากที่สุดในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของภาวะ ทุพโภชนาการ กล่าวคือ ยิ่งอายุของเด็กมาก ภาวะทุพโภชนาการก็จะมากด้วย ปัจจัยที่มีความ สำคัญรองลงมาคือ เพศของเด็ก เด็กหญิงจะมีภาวะทุพโภชนาการน้อยกว่าเด็กชาย ในส่วนอายุ ของแม่พบว่าเมื่อแม่อายุมากขึ้น ภาวะทุพโภชนาการของลูกจะน้อยลง ผู้วิจัยได้สันนิษฐานเหตุผล ประกอบดังต่อไปนี้ อาจเป็นเพราะแม่ที่มีอายุมากขึ้นก็มีความรู้ความเข้าใจ ฐานะการเงินและ ประสบการณ์ในการดูแลเด็กมากกว่าแม่ที่มีอายุน้อยกว่า ตัวแปรที่สำคัญอีกตัวหนึ่งคือ จำนวน สมาชิกในครอบครัว เมื่อจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีเพิ่มขึ้น ภาวะทุพโภชนาการของเด็กก็สูง ขึ้นตาม ผลการศึกษาที่ได้รับสารสนับสนุนจากผลการวิจัยที่กระทำมาแล้วทั้งในประเทศและต่าง ประเทศ

จากการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสตรีกับตัวแปรต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าว มาแล้วทั้งหมด จะให้ภาพหลายประการในการพิจารณาแม่ที่ทำงานในฐานะเป็นอินทรีย์และบุคคลที่ ถูกกำหนดและวางใจจากเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อม โดยเฉพาะได้ให้ภาพ เกี่ยวกับบทบาทของแม่ที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงของสตรีที่ทำงาน ซึ่งจะมีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ทั้งในด้านของเนื้อหา วิธีการ ตลอดจนทัศนคติก็ออกไปด้วย การทำงานของแม่ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปของการได้ค่าจ้างก็ดีและหรือไม่ได้รับค่าจ้างก็ดี มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ด้วย หรืออื่น ๆ กัน เช่น สุขภาพจิตของแม่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะกับบิดา ซึ่งจะยังผลต่อไปถึงตัวบุตร และวิธีการอบรมบุตร ฉะนั้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของแม่กับพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูจึงควรต้องสำรวจความสัมพันธ์โยงใยของของตัวแปรสำคัญอื่น ๆ ที่อาจเข้ามากระทบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนั้นด้วย

ผลและการอภิปรายผล

ตอนที่ 1 ลักษณะของแม่ในกลุ่มตัวอย่างและครอบครัว

ตาราง 2 แสดงค่าร้อยละของแม่ทำงานและไม่ทำงานในเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลและครอบครัว

ตัวแปรที่ศึกษา		สถานภาพการทำงานของแม่	
		ทำงาน	ไม่ทำงาน
ระดับการศึกษาของแม่	ประถมศึกษา	96.25	92.21
	มัธยมศึกษาตอนต้น	3.75	7.79
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	0	0
	อาชีวะ	0	0
	อุดมศึกษา	0	0
ระดับการศึกษาของสามี	ประถมศึกษา	89.58	89.58
	มัธยมศึกษาตอนต้น	8.34	7.29
	มัธยมศึกษาตอนปลาย	1.04	3.13
	อาชีวะ	1.04	0
	อุดมศึกษา	0	0
จำนวนบุตร	1 คน	16.83	29.29
	2 คน	31.68	44.44
	3 คน	34.65	25.25
	4 คน	10.89	1.02
	มากกว่า 4 คน	5.95	0

ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวแปรที่ศึกษา		สถานภาพการทำงานของแม่	
		ทำงาน	ไม่ทำงาน
จำนวนเวลาที่แม่ใช้ดูแล ลูก อายุ 0 - 2 ขวบ	1 - 5 ชั่วโมง	12.31	1.22
	6 - 10 ชั่วโมง	9.23	1.22
	11 - 15 ชั่วโมง	26.15	4.88
	16 - 20 ชั่วโมง	3.08	3.66
	มากกว่า 20 ชั่วโมง	49.23	89.02
จำนวนเวลาที่แม่ใช้ดูแล ลูก อายุ 3 - 4 ขวบ	1 - 5 ชั่วโมง	20.00	1.85
	6 - 10 ชั่วโมง	16.36	1.85
	11 - 15 ชั่วโมง	30.91	11.11
	16 - 20 ชั่วโมง	3.64	1.85
	มากกว่า 20 ชั่วโมง	29.09	83.34
จำนวนเวลาที่แม่ใช้ดูแล ลูก อายุ 5 - 6 ขวบ	1 - 5 ชั่วโมง	18.00	8.33
	6 - 10 ชั่วโมง	16.00	5.56
	11 - 15 ชั่วโมง	40.00	13.89
	16 - 20 ชั่วโมง	6.00	8.33
	มากกว่า 20 ชั่วโมง	20.00	63.89

ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวแปรที่ศึกษา		สถานภาพการทำงานของผู้	
		ทำงาน	ไม่ทำงาน
รายได้ของ ครอบครัว/เดือน	1 - 700 บาท	17.00	8.08
	701 - 1,400 บาท	22.00	56.00
	1,401 - 2,100 บาท	39.00	28.00
	2,101 - 2,800 บาท	9.00	4.00
	มากกว่า 2,800 บาท	13.00	3.00
ศาสนา	โปรเตสแตนต์หรือแคทอลิก	0	0
	พุทธ	96.04	96.97
	ฮินดู หรือ อิสลาม	3.96	3.03
	ซิกข์	0	0
	อื่น ๆ	0	0
การอ่านหนังสือพิมพ์	อ่าน	64.04	50.60
	ไม่อ่าน	35.96	49.40
การฟังข่าวจากวิทยุ หรือโทรทัศน์	ทุก ๆ วัน	47.52	56.57
	อาทิตย์ละ 3 - 4 วัน	10.89	6.06
	นาน ๆ ที	36.63	27.27
	ไม่ฟังเลย	4.96	10.10

## ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวแปรที่ศึกษา		สถานภาพการทำงานของแม่	
		ทำงาน	ไม่ทำงาน
ถิ่นที่อยู่ก่อนย้ายเข้ามา ในสัปดาห์แรกของไทย	ภาคกลาง	65.59	65.17
	ภาคเหนือ	3.23	7.87
	ภาคใต้	1.08	1.12
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	25.80	24.72
	ภาคตะวันออกและชายฝั่งทะเล	4.30	1.12
ระยะเวลาที่อาศัยใน ถิ่นอาศัย	1 - 5 ปี	19.19	28.13
	6 - 10 ปี	18.18	27.08
	11 - 15 ปี	11.11	6.25
	16 - 20 ปี	21.22	17.71
	มากกว่า 20 ปี	30.30	20.83
ค่าราคาของสิ่งของ ที่มีอยู่ที่บ้าน	ต่ำกว่า 1,000 บาท	34.94	54.12
	1,001 - 2,000 บาท	24.10	22.35
	2,001 - 3,000 บาท	6.02	4.71
	3,001 - 4,000 บาท	7.23	3.53
	มากกว่า 4,000 บาท	27.71	15.29
ลักษณะของครอบครัว	เดี่ยว	56.43	43.57
	ขยาย	50.50	49.49

ตาราง 3 แสดงการร้อยละของแม่ทำงานในเรื่องชนิกของงาน

ชนิกของงาน				
เฉลี่ย	พนักงาน	ลูกจ้าง	คนงาน	อื่น ๆ
0	6.06	22.73	37.88	33.33

ก. กลุ่มแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกรบ้าน

แม่ในกลุ่มนี้มีอายุโดยเฉลี่ยต่ำกว่าของแม่ในกลุ่มทำงานนอกรบ้าน กล่าวคืออยู่ในย่านอายุ 16 - 31 ปี ข้อเท็จจริงก็คือว่าแม่ในกลุ่มชนแออัดคลองเตยได้แต่งงานและมีบุตรตั้งแต่อายุน้อย แม่ที่มีบุตรคนแรกอายุต่ำกว่า 6 ขวบ โดยปกติแล้วจะยังไม่ไปทำงานนอกรบ้าน เหตุผลสำคัญในการที่ยังไม่ได้ทำงานนอกรบ้านก็คือ บุตรยังเล็กเกินไปและไม่มีใครที่จะดูแลเด็กให้ ภัยเหตุถึงกล่าว แม่จึงต้องอยู่บ้านเพื่อดูแลเด็ก แม้ว่าทางครอบครัวจะมีความลำบากในด้านการเงินก็ตาม

ระดับการศึกษาของแม่ในกลุ่มนี้คือ ประถมศึกษา สามเษของแม่เหล่านี้ก็มีการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกัน จำนวนเฉลี่ยของบุตรคือ 2 คน และประมาณหนึ่งในสามของแม่มีบุตรคนแรกอายุต่ำกว่า 2 ปี อายุของบุตรคนแรกและคนที่สองน้อยกว่าบุตรของแม่ที่ทำงานนอกรบ้าน ในเรื่องจำนวนเวลาที่แม่ใช้ในการดูแลเลี้ยงดูบุตร (อายุ 0 - 6 ปี) แม่รายงานว่าแม่ใช้เวลาเกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อวัน ในบรรดาแม่ในกลุ่มนี้มีแม่ 50 คนที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว และอีก 49 คนอยู่ในครอบครัวขยาย รายได้ของครอบครัวอยู่ในระหว่าง 700 - 1,400 บาทต่อเดือน แม่เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ น้อยรายนับถือศาสนาอิสลาม แม่เหล่านี้ประมาณครึ่งอ่านหนังสือพิมพ์และจะฟังข่าวจากวิทยุทุกวัน ก่อนที่แม่จะเข้าไปอยู่อาศัยในสลัมคลองเตย เกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ระยะเวลาทั้งหมดที่แม่อาศัยอยู่ในถิ่นแออัดตั้งแต่ 1 จนถึง 20 ปี คำราชาของสิ่งของที่แม่กลุ่มนี้มีอยู่ที่บ้านได้รับการประเมินว่ามีค่ากว่า 1,000 บาท

## ข. กลุ่มแม่ที่ทำงานนอกบ้าน

แม่ในกลุ่มนี้มีอายุสูงกว่าแม่ที่ไม่ได้ทำงาน โดยมีอายุตั้งแต่ 16 - 42 ปี อายุของบุตรคนแรกในกลุ่มแม่ที่ทำงาน สูงกว่าของบุตรคนแรกในกลุ่มแม่ที่ไม่ได้ทำงาน ระดับการศึกษาของแม่อยู่ในประถมศึกษา เช่นเดียวกับของสามี จำนวนเฉลี่ยของบุตรในแม่กลุ่มนี้คือ 2.6

แม่ในกลุ่มทำงานนอกบ้านมีความจำเป็นต้องรอนกว่าบุตร จะสามารถช่วยตัวเองได้ก่อนที่ตนจะแสวงหางานทำนอกบ้าน จากจำนวนแม่ 101 คนในกลุ่มทำงาน มีแม่จำนวน 38 คนที่มีบุตรคนแรกอายุสูงกว่า 6 ปี แม่ที่ทำงานโดยเฉลี่ยแล้วใช้เวลาทำงานนอกบ้านประมาณ 7 - 9 ชั่วโมงต่อวัน ในจำนวนชั่วโมงที่แม่ใช้สำหรับดูแลเด็กอายุต่ำกว่า 2 ขวบ แม่รายงานว่าแม่ใช้เกินกว่า 20 ชั่วโมงต่อวัน ขณะที่แม่ใช้เวลาน้อยลง (11 - 15 ชั่วโมงต่อวัน) สำหรับบุตรที่อายุมากกว่า (3 - 6 ขวบ) ในบรรดาแม่ที่ทำงานนอกบ้าน 57 ราย อยู่ในครอบครัวเดี่ยว และ 44 รายอยู่ในครอบครัวขยาย รายได้เฉลี่ยของครอบครัวของแม่ที่ทำงานสูงกว่าของครอบครัวที่ไม่ได้ทำงาน คืออยู่ระหว่าง 1,400 - 2,000 บาทต่อเดือน เช่นเดียวกับแม่ในกลุ่มที่ไม่ได้ทำงาน ก่อนย้ายเข้าไปอาศัยอยู่ในสลัมคลองเตย แม่เหล่านี้อยู่ที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ แม่เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนน้อยนับถือศาสนาอิสลาม แม่ที่ทำงานจำนวนสองในสามที่อ่านหนังสือพิมพ์ และฟังข่าวจากวิทยุเกือบทุกวัน เวลาที่แม่กลุ่มนี้ไปอาศัยอยู่ในถิ่นแออัดที่คลองเตยนี้ มีตั้งแต่ 1 คนเกิน 20 ปี ค่าของสิ่งของที่เป็สมบัติของแม่กลุ่มทำงานนอกบ้าน ถูกประเมินค่าว่าต่ำกว่า 1,000 บาท

ชนิดของงานที่แม่ที่ทำงานนอกบ้านกระทำอยู่ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่ต้องใช้วิชาชีพหรือเป็นงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะ ประกอบทำงาน 2 ประเภทด้วยกัน คือ

ประเภทแรก เป็นงานนอกบ้าน เช่น ทำงานในโรงงานต่าง ๆ เช่น โรงงานทำถุงมือ โรงงานทอผ้า บริษัทหรือห้างสรรพสินค้า ประเภทของงานมีต่าง ๆ ออกไปตั้งแต่รับจ้างซักรีด รับจ้างทำความสะอาด เป็นพนักงานขาย คนงานชุกสนิม คนงานบนเรือ ขายผัก หารเบ็ดเตล็ดและอาหาร แม่ในกลุ่มนี้ช่วยกันบางคนเป็นช่างเลือกที่บ้านของตัวเองหรือรับจ้างเป็นหุ่นสำหรับทำแม่ในร้านเสริมสวย และแม่บางคนอาจหารายได้จากการเล่นกระดานและดูลูกเพื่อนำไปขาย ส่วนประเภทที่สอง เป็นงานที่แม่สามารถทำได้ที่บ้าน ได้แก่ การพับถุง ร้อยทวงมาลัย ซ่อมเสื้อผ้า ช่วยดูแลเด็ก ชายของที่บ้าน และขายอาหารถุง เช่น ขนมปังน้ำและข้าวแกง



สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลในตอนที่ 1

กลุ่มตัวอย่างแม่ที่เรีในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านและแม่ที่ทำงานนอกบ้าน แม่กลุ่มแรกมีอายุอยู่ในย่านอายุ 16 - 31 ปี ส่วนแม่กลุ่มที่สองมีอายุอยู่ในย่านอายุ 16 - 42 ปี จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยของแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน คือ 2.0 และแม่ที่ทำงานนอกบ้าน คือ 2.6 แม่ในกลุ่มตัวอย่างอยู่ในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายมีจำนวนปาน ๆ กัน ระดับการศึกษาของแม่ทั้งสองกลุ่มคือ ประถมศึกษา ส่วนใหญ่แม่มีนับถือศาสนาพุทธ ส่วนน้อยที่นับถือศาสนาอิสลาม อาชีพส่วนใหญ่ของสามีในกลุ่มแม่ที่ทำงานและไม่ทำงานเป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะ รายได้ของครอบครัวกลุ่มแม่ที่ทำงานนอกบ้าน (1,400 - 2,000 บาทต่อเดือน) สูงกว่าของครอบครัวกลุ่มแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านเล็กน้อย (700 - 1,400 บาทต่อเดือน) เวลาที่แม่ในกลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในตัวเมืองหลวงมีแตกต่างกันออกไปจาก 1 ถึงเกิน 20 ปี ส่วนใหญ่แม่มาจากภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราคาค่าของสิ่งของต่าง ๆ ที่แม่เหลือเมื่ออยู่ที่บ้านประมาณไว้ค่าค่ากว่า 1,000 บาท ระดับทางวัฒนธรรมของแม่ซึ่งใช้เกณฑ์ตัดสินจากการศึกษาและมาตรฐานความเป็นอยู่ จัดอยู่ในระดับต่ำ แม่ที่ทำงานนอกบ้านและไม่ทำงาน เกือบทั้งหมดรายงานว่า หนี้ใช้เวลาส่วนใหญ่ของวันในการดูแลลูก ยิ่งเด็กอายุยังน้อยเท่าใด แม่ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการดูแลเด็กเท่านั้น สำหรับกลุ่มแม่ที่ทำงาน งานที่ทำส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องกระทำงานนอกบ้านและงานที่อาหน้ามาทำที่บ้านได้ด้วย และเนื่องด้วยภาระการดูแลครอบครัวเป็นงานหนักสำหรับแม่ทั้งสองกลุ่ม แม่จึงขาดโอกาสและความกระตือรือร้นเท่าที่ควรในการศึกษาค้นคว้าความรู้ก้าวหน้าและความรู้ต่าง ๆ จากทางสื่อสารมวลชนเพื่อการพัฒนาตนเองและเด็ก

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม่ทั้งสองกลุ่มมีบุตรตั้งแต่อายุยังน้อย มีการศึกษาและวัฒนธรรมอยู่ในระดับต่ำ รายได้คือเดือนของครอบครัวแม่จะเป็นครอบครัวที่แม่ช่วยออกทำงานนอกบ้านอีกแรงหนึ่งก็ยังมีว่าค่ามาก เมื่อเทียบกับจำนวนบุตรที่ต้องดูแลและมีครอบครัวและความต้องการในการดำรงชีพเพื่อชีวิตที่ดิ้นรนในอนาคต ยิ่งสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันก้าวหน้าไปเท่าใด ความเดือดร้อนภายในครอบครัวส่วนใหญ่ก็จะเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวเท่านั้น ลำพังแต่เงินเดือนของสามีซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพ

ที่ไรท์ทักษะ แม่จะใช้อย่างกระหม่อมกระหม่อมเต็มที ก็คงไม่อาจทำให้ชีวิตครอบครัวอยู่ในระดับเศรษฐกิจที่น่าพอใจได้ ในกลุ่มแม่ที่ทำงานนอกร้าน แม่เหล่านี้ก็ยังต้องแบกรับภาระทั้งภายนอกและภายในบ้าน โดยเฉพาะในหน้าที่ของภรรยาและมารดาที่สังคมไทยยังเห็นว่าจะต้องดูแลสมาชิกทุกคนของครอบครัวให้เป็นสุข และแม่แม่ในกลุ่มที่ยังไม่ไปทำงานก็ยังรอจังหวะที่ให้ลูกเติบโตสามารถช่วยตัวเองได้ก่อน แล้วจึงจะแสวงหางานทำนอกร้านเพื่อช่วยในการหาเลี้ยงครอบครัว

ข้อสังเกตสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ แม่สังคมในปัจจุบันจะมีลักษณะก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างไม่มีหยุดยั้ง โดยเฉพาะในการระดมเอาสตรีในโลกแคบภายในบ้านออกมาสู่โลกที่กว้างขึ้น จากการทำงานในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบต่อการพัฒนาบทบาทสตรีให้สูงขึ้นอีกระดับหนึ่งก็ตาม แต่ก็มีส่วนกระทบกระเทือนต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นอย่างยิ่งในขณะเดียวกัน ภัยเหินมืบทบาทของสตรีก็ไม่อาจจะพัฒนาไปไกลได้เท่าที่ควร ความเท่าที่สังคมยังไม่อาจตอบสนองความต้องการของแม่ในการที่จะได้รับสวัสดิการการเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้องและเพียงพอต่อภาวะปัจจุบัน

ตอนที่ 2 สถานภาพการทำงานของแม่และแม่จนมีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าในส่วนใหญ่ของพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แม่ที่ทำงานนอกบ้านและไม่ทำงาน ไม่มีความแตกต่างกัน และมีพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางประการที่แม่ของสถานะการทำงานแสดงแตกต่างกัน ผลที่แสดงความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ในการปฏิบัติของแม่มีได้แสดงไว้ในแต่ละตอนดังนี้

ก. การเตรียมตัวของแม่สำหรับเด็กที่จะเกิด

ตาราง 4 การขอยุติของแม่ซึ่งแสดงสถานที่ในการคลอด

สถานภาพของแม่	สถานที่คลอด	
	โรงพยาบาล	บ้านหรือสถานที่อื่น
ทำงาน	90.10	9.90
ไม่ทำงาน	90.53	9.47

(มาจากตาราง 66, ภาคผนวก 1)

แม่เกือบทั้งหมดในกลุ่มทำงานและไม่ทำงานแสดงความปรารถนาต่อการมีบุตรซึ่งสะท้อนให้เห็นการเตรียมตัวทางจิตใจต่อการมีสุขภาพความเป็นแม่ แม่รายงานว่าแม่มีสุขภาพที่ระหว่างการตั้งครรภ์ แม่กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดคลอดบุตรที่โรงพยาบาล ขณะที่แม่ส่วนน้อยที่ยังคลอดบุตรที่บ้านหรือสถานที่อื่น เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ

ตาราง 5 การอยละของแม่ซึ่งแสดงเวลาในการดูแลเด็กในกลุ่มอายุต่าง ๆ กับ

๗. การดูแลเด็ก

สถานภาพของแม่	กลุ่มอายุของเด็ก					
	0 - 2 ขวบ	3 - 4 ขวบ			5 - 6 ขวบ	
	จำนวนชั่วโมงในการดูแลเด็กต่อวัน					
	1-5	6-10	11-15	16-20	> 20	1-5 6-10 11-15 16-20 > 20
ทำงาน	5.41	17.57	22.97	2.70	51.35	7.35 17.65 26.47 2.94 45.59 13.11 19.67 17.87 8.20 31.15
ไม่ทำงาน	-	2.41	4.82	3.61	89.16	1.85 9.26 1.85 89.19 8.57 5.71 14.29 8.57 62.86

(มาจากตารางที่ 39 - 41, ภาคผนวก 1)

ผู้ดูแลเด็กที่สำคัญที่สุดก็คือแม่ ทั้งในกลุ่มที่ทำงานนอกบ้านและไม่ทำงาน อย่างไรก็ตาม แม่ไม่ทำงานจำนวนมากกว่าแม่ในกลุ่มที่ทำงาน ที่รายงานวาทนะเองเป็นผู้ดูแลเด็กที่สำคัญ ในกลุ่มแม่ที่ทำงานนอกบ้าน ยายหรือญาติที่ทำงานเป็นผู้ดูแลเด็กที่สำคัญที่สุดจากตัวแม่เอง และจากตาราง 5 มีข้อเสนอแนะว่า ยังเด็กอยู่ในกลุ่มอายุนี้เท่าใด จำนวนชั่วโมงที่แม่ทั้งสองกลุ่มได้ใช้ในการดูแลเด็กจะมีมากเท่ากัน และในทัศนะของจำนวนชั่วโมงที่แม่ทั้งสองกลุ่มรายงานวาทนะได้ใช้ในการดูแลเด็กคือ มากกว่า 20 ชั่วโมงต่อวันนั้น อาจพิจารณาได้ว่าไม่อาจเป็นไปได้ แต่อย่างน้อยที่สุดก็สะท้อนให้เห็นความรู้สึกของแม่ผู้ตอบไ้ว่าเวลาเกือบทั้งหมดของวันนั้นแม่ไปอยู่กับเด็กเล็กเพียงคนเดียว แม่ในกลุ่มแม่ที่ทำงานซึ่งมีจำนวนร้อยละน้อยกว่าแม่ในกลุ่มไม่ทำงานในการรายงานวาทนะใช้เวลาเกิน 20 ชั่วโมงต่อวันในการดูแลบุตร ใ้กว่าเป็นเพราะแม่ในกลุ่มทำงานมีบุตรซึ่งมีอายุค่อนข้างโตกว่าของแม่อีกกลุ่มหนึ่ง และแม่ใช้เวลาถึง 11 - 15 ชั่วโมงต่อวันในการดูแลบุตร นอกเหนือจากเวลาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน

ค. การให้อาหารเด็กแรกเกิด

ตาราง 6 ร้อยละของแม่ที่ปฏิบัติต่อเด็กแรกเกิดในด้านการให้อาหาร

สถานภาพของแม่	อาหารสำหรับเด็กแรกเกิด		
	น้ำนมแม่	นมชง	นมแม่และนมชง
ทำงาน	60.20	15.31	24.49
ไม่ทำงาน	59.18	24.49	16.33

(มาจากตาราง 68 ภาคผนวก 1)

หลังจากคลอดบุตรแล้ว มีแม่เกินกว่าครึ่งในทั้งสองกลุ่มสถานภาพในการทำงาน ให้อาหารลูกตนเอง ถัดจากนั้นแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านจะให้นมชง และใช้ทั้งนมแม่และนมชงรวมกัน ขณะที่แม่ที่ทำงานให้อาหารกินทั้งนมแม่และนมชง และรองลงมาให้นมชงอย่างเดียว เหตุผลสำคัญที่แม่ไม่อาจให้อาหารตนเองแก่ลูกเกิดใหม่ได้ สำหรับกลุ่มแม่ที่ทำงานก็คือ แม่ต้องเตรียมตัวออกไปทำงานเป็นอันดับแรก และน้ำนมแม่ไม่พอเป็นอันดับสอง และสำหรับกลุ่มแม่ที่ไม่ทำงาน คือ แม่ไม่มีน้ำนมเพียงพอ และสุขภาพไม่แข็งแรง ประมาณครึ่งหนึ่งของแม่ทั้งสองกลุ่มให้อาหารแก่ลูกเป็นเวลา โขยให้เหตุผลที่ว่า การให้อาหารเด็กตามกำหนดเวลาเป็นการดีสำหรับสุขภาพของเด็ก

## ง. การหย่าแม่

ตาราง 7 ร้อยละของแม่ในเรื่องเหตุผลที่ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

สถานภาพของแม่	เหตุผลในการไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่				
	สุขภาพไม่ดี	ท้องทำงาน	มีลูกคนใหม่	แม่ชงนมที่ราคาอาหารมากกว่า	อื่น ๆ
ทำงาน	26.83	43.90	4.88	0	24.39
ไม่ทำงาน	50.00	7.69	1.92	0	40.39

(มาจากตาราง 69, ภาคผนวก 1)

ตาราง 8 ร้อยละของแม่ในเรื่องวิธีให้ลูกอม

สถานภาพของแม่	วิธีให้ลูกอม			
	เอาเทปปิดกหรือเอาของขมหรือสีแดงป้าย	ให้หย่านมเองตามเวลา	แยกลูกไว้ต่างหากจากแม่	อื่น ๆ
ทำงาน	36.17	4.26	5.32	54.25
ไม่ทำงาน	30.00	10.00	6.67	53.33

(มาจากตาราง 74, ภาคผนวก 1)

ตาราง 9 ร้อยละของแม่ที่ใช้วิธีการแก้ไขนิสัยลูกที่ขอบทุกสิ่งอื่นหลังจากอกนม

สถานภาพของแม่	วิธีการแก้ไขนิสัย			
	ทำโทษ	หาสิ่งทดแทน	เอาใจใส่ดูแล	อื่น ๆ
ทำงาน	6.25	50.00	18.75	25.00
ไม่ทำงาน	0	36.36	63.64	0

(มาจากตาราง 78 ภาคผนวก 1)

ตาราง 10 ค่าร้อยละของแม่ที่ให้ลูกหย่านมแม่ในอายุต่าง ๆ

สถานภาพของแม่	อายุการหย่านมแม่				
	> 6 เดือน	> 1 ปี	> 1½ ปี	> 2 ปี	> 2½ ปี
ทำงาน	32.98	13.83	29.79	5.32	18.09
ไม่ทำงาน	25.84	16.85	17.98	22.47	16.85

(มาจากตาราง 72, ภาคผนวก 1)

จากตาราง 7, 8, 9, 10 จะพบว่าแม่ทั้งสองกลุ่มให้ลูกหย่านมแม่ในเวลาต่าง ๆ กัน แต่ช่วงเวลาที่มีจำนวนแม่หย่านมบุตรมากที่สุดคือ ช่วงที่ลูกอายุ 6 เดือน และมีแม่ในกลุ่มทำงาน จำนวนมากกว่าที่ให้ลูกหย่านมแม่ในเวลาตั้งกล่าวช่วงอายุบุตรที่แม่หย่านมรองลงไปคือ ช่วงที่เด็กอายุ 1½ ปี สำหรับกลุ่มที่ทำงาน และในช่วงที่เด็กอายุ 2 ปี สำหรับกลุ่มที่ไม่ทำงาน อาจกล่าวได้ว่า โดยส่วนรวมแม่ในกลุ่มทำงานมีจำนวนมากกว่า ที่ให้ลูกหย่านมแม่ในเวลาเร็วกว่า

แม่ที่ไม่ทำงาน เหตุผลสำคัญก็คือ แม่ทำงานส่วนใหญ่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ลูกหย่านมเร็วเพื่อไปทำงาน เหตุผลรองลงไปก็คือ นิสัยทางสุขภาพ มีอยู่บ้างที่แม่รายงานเหตุผลว่า เนื่องจากคนมีลูกคนใหม่ ส่วนที่แม่ไม่ทำงานที่ให้เหตุผลสำคัญในการหย่านมบุตรว่า เนื่องจากสุขภาพไม่ก็ไม่มีมากที่สุดกว่าเหตุผลอื่น แม่ทั้งสองกลุ่มใช้วิธีการในการหย่านมบุตรต่าง ๆ กัน แต่วิธีที่แม่ใช้คือ ไร้ออกนมหรือของที่มีสีแดงป้ายที่หัวนมแม่หรือใช้เทปปิดอกเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กกुक ส่วนที่ปล่อยให้เด็กหย่านมเองหรือการแยกเด็กออกจากแม่นั้นน้อย เมื่อถามแม่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรหลังการหย่านม ส่วนใหญ่รายงานคล้ายคลึงกันว่า เด็กยอมรับการหย่านมแต่โดยดี ในกรณีที่เกิดไม่ยอมรับ แม่ในกลุ่มทำงานและไม่ทำงานมักใช้การเตรียมอาหารเป็นพิเศษสำหรับเด็ก ส่วนวิธีการที่แม่ใช้ในการแก้นิสัยที่ลูกชอบกุกสิ่งอื่นหลังกอมนม พบว่าส่วนใหญ่แม่ที่ทำงานจะพยายามหาสิ่งน่าสนใจอื่นทดแทนให้ รองลงมาคือ ให้ความเอาใจใส่ดูแล ส่วนแม่ไม่ทำงานส่วนใหญ่จะพยายามให้ความเอาใจใส่ดูแลลูกมากขึ้น รองลงมาก็คือ การหาสิ่งอื่นทดแทน และไม่มีแม่คนใดในกลุ่มนี้ทิ้งโทษเด็กในเรื่องนี้เลย

### จ. การดูแลสุขภาพทั่วไปของเด็ก

#### การรับประทานอาหาร

ตาราง 11 คำร้อยละของแม่ที่กำหนดเวลาการให้อาหารลูก

สถานภาพของแม่	เวลาการให้อาหารลูก	
	ตามกำหนดเวลา	ไม่ก็ได้ตามกำหนดเวลา
ทำงาน	47.47	52.53
ไม่ทำงาน	56.25	43.75

(มาจากตาราง 70, ภาคผนวก 1)



ตาราง 12 ค่ำร้อยละของแม่ที่ให้เหตุผลการให้อาหารลูกตามเวลา

สถานภาพของแม่	เหตุผลการให้อาหารลูกตามเวลา			
	ทำให้ลูกมีสุขภาพดี	เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของความ สามารถในการกระทำต่อไป	สะดวกสำหรับชีวิต ประจำวันของแม่	อื่น ๆ
ทำงาน	42.00	6.00	20.00	32.00
ไม่ทำงาน	50.00	1.79	16.07	32.14

(มาจากตาราง 71, ภาคผนวก 1)

แม่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันในการกำหนดเวลาให้เด็กรับประทานอาหาร กล่าวคือ มีแม่ในสัดส่วนเท่า ๆ กันภายในกลุ่มทำงานและภายในกลุ่มไม่ทำงาน ที่ให้เด็กรับประทานอาหารตามเวลาที่กำหนดและไม่กำหนดเวลา แม่ที่นิยมปฏิบัติกรให้เด็กรับประทานอาหารตามเวลา ให้เหตุผลสำคัญว่าเป็นการดีสำหรับสุขภาพเด็ก โดยส่วนรวมแม่จะสอนเด็กในเรื่องการรับประทานอาหารและนิสัยในการกินที่ดีด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สอนไม่ให้เลือกอาหาร สอนไม่ให้ไปสนใจสิ่งอื่น ๆ มากกว่าการกินระหว่างการกินอาหาร โดยเฉพาะแม่จะสอนลูกไม่ให้ทำอาหารตกหล่นหรือหว่านกระจาย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแม่จำนวนน้อยมากทั้งสองกลุ่มใช้วิธีการสอนให้เด็กรู้จักเคี้ยวอาหารให้ละเอียดพอที่จะเคี้ยวอาหาร จะค่อยค่อยใส่สะดวก ในกรณีนี้แม่ต้องทั้งลูกให้อยู่แต่โดยลำพัง แม่จะเตรียมอาหารไว้ให้เด็กก่อนออกนอกบ้านหรือไม่ก็จะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านในการเตรียมอาหารให้แก่เด็กระหว่างที่ตนไม่อยู่

การเจ็บป่วย

ตาราง 13 คาร้อยละของแม่ที่แสดงลักษณะการดูแลการเจ็บป่วยของบุตร

สถานภาพของแม่	การจัดการดูแลการเจ็บป่วยของบุตร			
	พาไปหาแพทย์	พาไปหาหมอกกลางบ้าน	ใช้วิธีการทางไสยศาสตร์	ปรึกษารือกับญาติผู้ใหญ่และทำทามคำสั่ง
ทำงาน	61.39	0.99	0.99	36.63
ไม่ทำงาน	67.71	0	0	32.29

(มาจากตาราง 97, ภาคผนวก 1)

จากตาราง 13 แสดงว่าในการจัดการดูแลบุตรขณะเจ็บป่วย แม่ทั้งสองกลุ่มประมาณสองในสามจะพาเด็กไปหาแพทย์และส่วนใหญ่ตระหนักว่าภายใต้การดูแลของแพทย์ การเจ็บป่วยของเด็กจะดีขึ้น ส่วนแม่อีกหนึ่งในสาม มักจะไปปรึกษารือหรือเรื่องเจ็บป่วยของบุตรกับญาติผู้ใหญ่ในครอบครัวหรือคนอื่นที่ตนให้ความเคารพนับถือเพื่อขอคำแนะนำในการปฏิบัติและทำทามคำสั่ง

### การฝึกการขับถ่าย

ตาราง 14 ค่าร้อยละของแม่ที่ฝึกการขับถ่ายให้แก่บุตรในอายุต่าง ๆ กัน

สถานภาพของแม่	ย่านอายุของเด็ก (X) ในการถูกฝึกเรื่องการขับถ่าย (คิดเป็นปี)			
	$0 < X < 1$	$1 \leq X < 2$	$2 \leq X < 3$	$3 \leq X < 3.5$
ทำงาน	53.76	31.18	11.83	3.23
ไม่ทำงาน	44.57	33.70	11.96	9.78

(มาจากตาราง 83, ภาคผนวก 1)

ตาราง 15 ค่าร้อยละของแม่ที่ปฏิบัติต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกมีสภาวะรกที่นอนขณะหลับ

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกมีสภาวะรกที่นอนขณะหลับ			
	ตักเตือนให้รู้ตัว	ทำให้ชายหน้าคอหน้า คนอื่น ๆ ในบ้าน	ลงโทษให้เจ็บตัว	อื่น ๆ
ทำงาน	34	0	15	51
ไม่ทำงาน	32.29	1.04	12.5	54.17

(มาจากตาราง 161, ภาคผนวก 1)

ในด้านการฝึกอุปนิสัยทางการขับถ่าย พบว่าแม่ที่ทำงานและไม่ทำงานมีความคล้ายคลึงกัน ในการเริ่มต้นการฝึกเรื่องนี้ กล่าวคือ ส่วนใหญ่แม่จะเริ่มฝึกเมื่อเด็กอายุประมาณ 6 เดือนถึง 1 ปี และให้เหตุผลสำคัญในการฝึกเมื่อเด็กอายุยังน้อยว่า ยิ่งเด็กขับถ่ายเองได้เร็วยิ่งดีเพราะการจัดการ กับของเสียนั้นไม่น่ากระทำความสกปรก และเพื่อหลีกเลี่ยงความไม่สะดวกของแม่ที่เกิดจากการผลิตเปลี่ยนผ้าอ้อม อายุที่แม่รายงานว่าบุตรสามารถช่วยตัวเองในเรื่องนี้ได้ เมื่ออายุประมาณ 1 - 2 ปี สำหรับ วิธีการที่แม่ใช้ฝึกเด็ก แม่ทั้งสองกลุ่มใช้วิธีการสังเกตอาการที่เด็กแสดงความต้องการที่จะขับถ่าย และพร้อมที่จะช่วยเหลือเด็กทันที แม่เหล่านี้มีความอะลุ่มอล่วยในวิธีการฝึก อย่างไรก็ตาม ในกรณี ที่เด็กมีปฏิกิริยาตอบสนองในทางลบต่อการฝึก แม่ส่วนใหญ่จะใช้การลงโทษทางกายแก่เด็ก เช่น ตี รองลงหนักคือ พยายามแก้ออผิของลูกด้วยการอธิบายถึงวิธีการหัดขับถ่ายโดยละเอียดหรือกล่าว แต่ในสถานการณ์ที่แม่พบว่าลูกปัสสาวะรดที่นอน แม่ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่จะค่อย ๆ ฝึกการขับถ่ายแก่ โดยที่

### การฝึกให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง

ตาราง 16 ค่าร้อยละของแม่ที่เริ่มปล่อยให้ลูกช่วยตัวเองในอายุต่าง ๆ กัน

สถานภาพของแม่	ย่านอายุของเด็กที่ถูกฝึกให้เริ่มช่วยตัวเอง				
	0 - 2 ปี	3 - 4 ปี	5 - 6 ปี	7 - 8 ปี	เกินกว่า 8 ปี
ทำงาน	37.37	37.37	16.16	6.08	1.01
ไม่ทำงาน	41.48	36.17	13.82	3.19	5.31

(มาจากตาราง 198 ภาคผนวก 1)

ตาราง 17 ค่าร้อยละของแม่ที่ฝึกลูกให้ทำการตัดสินใจช่วยตัวเองในอายุต่าง ๆ กัน

สถานภาพของแม่	ย่านอายุของเด็กที่ถูกฝึกให้ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตัวเอง				
	0 - 2 ปี	3 - 4 ปี	5 - 6 ปี	7 - 8 ปี	เกินกว่า 8 ปี
ทำงาน	13.41	31.71	15.85	10.98	28.05
ไม่ทำงาน	15.07	32.88	17.81	13.70	20.55

(มาจากตาราง 200 ภาคผนวก 1)

ตาราง 18 ค่าร้อยละของแม่ที่ปล่อยให้ลูกเล่นพื้นสายคายของต้นไม้ในอายุต่าง ๆ กัน

สถานภาพของแม่	ย่านอายุของเด็กที่แม่ปล่อยให้เล่นพื้นสายคายของต้นไม้				
	0 - 2 ปี	3 - 4 ปี	5 - 6 ปี	7 - 8 ปี	เกินกว่า 8 ปี
ทำงาน	18.89	34.44	28.89	7.78	10.00
ไม่ทำงาน	18.60	33.72	33.72	6.98	6.98

(มาจากตาราง 199 ภาคผนวก 1)

แม่เกือบทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองสถานภาพการทำงานตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องฝึกเด็กของตนให้ช่วยตัวเอง ส่วนใหญ่ของแม่กลุ่มทำงานและไม่ทำงาน โดยปกติจะยอมให้เด็กเริ่มช่วยตัวเองตั้งแต่อายุยังน้อย คือประมาณช่วงอายุ 0 - 2 ปี และ 3 - 4 ปี ในสัดส่วนปาน ๆ กัน (จากตาราง 16) กิจกรรมที่แม่ปล่อยให้ลูกช่วยตัวเองก็ได้แก่ การรับประทานอาหาร

การอาบน้ำ การปลูกผลไม้ และการแต่งตัว ในการฝึก แม่จะพยายามช่วยเด็กโดยทางอ้อมและ  
เป็นครั้งคราว เพราะยังรู้สึกว่าเด็กอาจยังเล็กเกินไปที่จะช่วยตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนในการ  
ปล่อยให้เด็กเริ่มการตัดสินใจด้วยตัวเอง แม่ทั้งสองกลุ่มมักจะเริ่มเมื่อเด็กอายุ 3 - 4 ปี ใน  
กิจกรรม เช่น การเลือกเสื้อผ้าเครื่องใช้ การรับประทานอาหาร การเลือกของเล่น การไป  
เที่ยว และการไปเล่นกับเพื่อน (จากตาราง 17) นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ก็  
ปรากฏในตาราง 18 ยังแสดงให้เห็นว่าแม่ที่ไม่ได้ทำงานมีการดูแลควบคุมเด็กของตนมากกว่าแม่  
ที่ทำงาน กล่าวคือ มีแม่ที่ไม่ได้ทำงานจำนวนมากกว่าแม่ที่ทำงาน ที่จะปล่อยให้เด็กของตนเล่นพัน  
สายคาของแม่ได้เมื่ออายุถึง 5 - 6 ปี

### การฝึกให้เด็กจักรับผิดชอบ

ตาราง 19 ค่าร้อยละของแม่ซึ่งแสดงวิธีการกับของเล่นของใช้ที่ถูกเลิกเล่นเลิกใช้แล้วทิ้งไว้

สถานภาพของแม่	เมื่อแม่เห็นลูกทิ้งของเล่นของใช้เมื่อเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว			
	แม่เก็บเข้าที่เก็บเอง	เรียกให้ลูกมาเก็บ เข้าที่เก็บ	ปล่อยให้ทิ้งไว้อย่างนั้น	อื่น ๆ
ทำงาน	28.71	51.48	.99	17.82
ไม่ทำงาน	40.08	35.71	1.02	20.79

(มาจากตาราง 212 ภาคผนวก 1)

ตาราง 20 ค้ำร้อยละของแม่ที่ให้ลูกช่วยทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหน้าที่ประจำ

สถานภาพของแม่	เมื่อบุตรโตพอที่จะช่วยงานบ้านง่าย ๆ ได้แล้ว แม่ให้เด็กช่วยทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหน้าที่ประจำหรือไม่	
	ให้ทำ	ไม่ให้ทำ
ทำงาน	80	20
ไม่ทำงาน	76.34	23.65

(มาจากตาราง 214 ภาคผนวก 1)

ตาราง 21 ค้ำร้อยละของแม่ที่มีอบงานต่าง ๆ ให้ลูกทำเป็นหน้าที่

สถานภาพของแม่	ชนิดของงานที่แม่มอบให้ลูกทำเป็นหน้าที่				
	กวาดบ้านถูบ้าน	ล้างชาม	เลี้ยงน้อง	หุงข้าว	อื่น ๆ
ทำงาน	20.98	7.40	3.70	3.70	64.19
ไม่ทำงาน	32.65	11.42	2.86	4.28	48.57

(มาจากตาราง 215 ภาคผนวก 1)

ตาราง 22 ค่าร้อยละของแม่ที่เริ่มให้ลูกช่วยทำงานในอายุต่าง ๆ กัน

สถานภาพของแม่	ย่านอายุของเด็กที่เริ่มอนุญาตให้ช่วยงานบ้านได้				
	2 - 2 ปี	3 - 4 ปี	5 - 6 ปี	7 - 8 ปี	8 ปีขึ้นไป
ทำงาน	4.00	18.67	28.00	28.00	21.33
ไม่ทำงาน	3.39	32.20	33.90	18.64	11.86

(มาจากตาราง 216 ภาคผนวก 1)

ตาราง 23 ค่าร้อยละของแม่ที่เก็บรักษาสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวของบุตร

สถานภาพของแม่	ในการดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวของบุตร	
	แม่ดูแลทั้งหมด	แม่ดูแลบางอย่าง
ทำงาน	59.60	40.40
ไม่ทำงาน	81.44	14.56

(มาจากตาราง 218 ภาคผนวก 1, ค่า  $\chi^2$  sig ที่ .01)



ตาราง 24 คำร้อยละของแม่ที่ให้เด็กเก็บรักษาตุ๊กตาเข้าของบางอย่างเอง

สถานภาพของแม่	สิ่งที่แม่ยินยอมให้เด็กเก็บรักษาตุ๊กตาเอง		
	เสื้อผ้า	ของเล่น	อื่น ๆ
ทำงาน	33.33	16.66	50
ไม่ทำงาน	44.44	38.88	16.66

(มาจากตาราง 219 ภาคผนวก 1, ค่า  $\chi^2$  sig ที่ .05)

ตาราง 25 คำร้อยละของแม่ที่แสดงวิธีการฝึกให้เด็กเก็บรักษาตุ๊กตาส่งของของเค็กเอง

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ฝึกให้เด็กเก็บรักษาตุ๊กตาส่งของของเค็กเอง		
	สอน	จัดหาที่เก็บของให้	อื่น ๆ
ทำงาน	69.76	20.93	9.31
ไม่ทำงาน	72.72	0	27.28

(จากตาราง 220 ภาคผนวก 1, ค่า  $\chi^2$  sig ที่ .05)

ในการฝึกสอนให้เด็กเก็บรักษาตุ๊กตา แม่ทั้งสองกลุ่มใช้การฝึก สอน และการแนะแนวโดยตรง ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เมื่อแม่เห็นลูกหลังจากเล่นแล้วทิ้งของเล่นของใช้ แม่ไม่ทำงานส่วนใหญ่ จะเก็บของเล่นของใช้เข้าที่เอง ดัดลงไปจึงจะเรียกลูกให้มาเก็บของเล่นของใช้ให้เข้าที่ ส่วนแม่ทำงานส่วนใหญ่จะเรียกลูกให้มาเก็บเข้าของที่เล่นให้เข้าที่ทางมีจำนวนมากกว่าจะเก็บของเล่น

เขาที่เสียเอง และเมื่อลูกโตพอที่จะช่วยงานบ้านง่าย ๆ ได้แล้ว แม่กลุ่มที่ทำงานและไม่ทำงาน ส่วนใหญ่จะให้เด็กช่วยทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นประจำ ส่วนงานที่แม่ทั้งสองกลุ่มมอบให้ ลูกทำเป็นหน้าที่ที่มีค่า ๆ กันออกไป เช่น กวาดบ้านถูบ้าน ล้างจาน เลี้ยงน้อง หุงข้าว และอื่น ๆ ตามลำดับ อายุที่แม่ในกลุ่มตัวอย่างเริ่มให้ลูกช่วยทำงานบ้านอยู่ระหว่างที่เด็กอายุ 5 - 6 ปี โดยที่แม่ในกลุ่มทำงานบางคนมีแนวโน้มที่จะอนุญาตให้เด็กช่วยทำในอายุที่น้อยกว่านี้คือ ระหว่างอายุ 3 - 6 ปี และเหตุผลที่แม่ไม่ฝึกเด็กในอายุที่น้อยกว่าก็เพราะแม่คิดว่าลูกของตนยังเด็กเกินกว่าที่จะฝึกได้

เป็นที่น่าสังเกตจากข้อมูลที่ได้รับว่าแม่ในกลุ่มที่ไม่ได้ทำงานมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากแม่ในกลุ่มที่ทำงานในสิ่งที่แม่ปล่อยให้เด็กดูแลเอง กล่าวคือ แม่ที่ไม่ได้ทำงานปล่อยให้เด็กดูแลเฉพาะเสื้อผ้าของตัวเอง แต่แม่ที่ทำงานจะปล่อยให้เด็กดูแลเสื้อผ้าของอย่างอื่นด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าแม่ที่ทำงานมีความแตกต่างจากแม่ที่ไม่ทำงานอย่างมีนัยสำคัญในการใช้การสอนโดยตรง และการใช้แรงเสริมในการฝึกอบรมเด็กในเรื่องนี้

### การปฏิบัติของแม่เมื่อพบเด็กกระทำพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนา

ตาราง 26 คำร้อยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่น

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ใช้เมื่อพบลูกวิวาทกับเด็กอื่น			
	สั่งสอนไม่ให้ทะเลาะกับเด็กอื่น	ปล่อยตามใจชอบ	ตวาด	อื่น ๆ
ทำงาน	35.64	0	12.87	51.49
ไม่ทำงาน	32.65	1.02	16.33	48.98

(มาจากตาราง 148 ภาคผนวก 1)

ตาราง 27 ค่ำร้อยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อเห็นลูกชกเขียนฝาผนังของบ้าน

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ใช้เมื่อพบลูกชกเขียนฝาผนังบ้าน			
	ให้กระดาษอื่นไว้ ชกเขียนแทน	สั่งให้ลบรอยชก เขียนออก	กุดและห้ามไม่ให้ ชกเขียน	อื่น ๆ
ทำงาน	6.06	10.10	50.50	33.34
ไม่ทำงาน	7.16	7.16	51.56	33.12

(มาจากตาราง 156 ภาคผนวก 1)

ตาราง 28 ค่ำร้อยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกทำเสื้อผ้าใหม่เปื้อนในทันทีที่ออกไป  
เล่นข้างนอก

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ใช้เมื่อพบลูกทำเสื้อผ้าใหม่และทะเลาะในทันทีที่ออกไปเล่นข้างนอก			
	แนะนำให้ระมัดระวัง อย่าให้เสื้อผ้าเปื้อนอีก	เตือนว่าถ้าทำเปื้อน อีกครั้งเดียวจะไม่ ซื้อเสื้อผ้าใหม่ให้	กุดอย่างรุนแรง หรือบางครั้งก็	อื่น ๆ
ทำงาน	30	2	35	33
ไม่ทำงาน	18.37	7.15	33.67	40.81

(มาจากตาราง 157 ภาคผนวก 1)

ตาราง 29 คาร้อยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อพบลูกพูดคำหยาบ

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ใช้เมื่อพบลูกพูดคำหยาบเวลาอยู่บ้าน			
	แนะนำแต่โทษ ไม่ให้ใช้คำหยาบ	กล่าวตบไปทันที	ทำเป็นไม่ได้ยิน	อื่น ๆ
ทำงาน	34.65	22.77	1.98	40.59
ไม่ทำงาน	42.27	20.62	0	37.11

(มาจากตาราง 160 ภาคผนวก 1)

ตาราง 30 คาร้อยละของแม่ที่ใช้วิธีการต่าง ๆ กันเมื่อลูกถือสิ่งไม่ยอมกระทำตามที่แม่บอก

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ใช้เมื่อพบลูกถือสิ่งไม่ยอมทำตาม			
	ถามเหตุผลและ พิจารณาเหตุผล	แนะนำให้ทำตามที่ พ่อแม่บอกทุกอย่าง	กล่าวอย่างรุนแรง หรือลงโทษให้เจ็บตัว	อื่น ๆ
ทำงาน	1.98	9.90	48.53	41.58
ไม่ทำงาน	5.10	13.26	51.02	30.61

(มาจากตาราง 162 ภาคผนวก 1)

ตาราง 32 ค่าร้อยละของแม่ที่ปฏิบัติทศกัณฐ์กรรมของลูกที่รู้จักเก็บของเล่นของใช้ให้เป็นระเบียบ

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ทศกัณฐ์กรรมรู้จักเก็บของเล่นของใช้หลังเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว			
	เคย ๆ	กำชับให้เก็บให้เรียบร้อย	ชมเชยและช่วยสอนให้เก็บให้เรียบร้อย	อื่น ๆ
ทำงาน	24.75	24.75	43.56	6.93
ไม่ทำงาน	18.37	22.45	44.90	14.28

(มาจากตาราง 179 ภาคผนวก 1)

ตาราง 33 ค่าร้อยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติทศกัณฐ์กรรมช่วยงานบ้านของลูก

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ทศกัณฐ์กรรมช่วยทำงานบ้านของลูก				
	ห้าม ๆ หรือขู่ไม่ให้มายุ่ง	ปล่อยให้ทำจนเบื่อไปเอง	สนับสนุนโดยการชมหรือสอนให้เรียนงาน	หาสิ่งอื่นมาให้เล่นหรือทำแทน	อื่น ๆ
ทำงาน	33.66	18.81	27.72	3.96	15.84
ไม่ทำงาน	29.90	13.40	26.80	5.15	24.74

(มาจากตาราง 18 ภาคผนวก 1)

ตาราง 34 คําร้อยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติต่อการช่วยทำงานบ้านบางอย่างแทนของลูกขณะแม่  
เจ็บป่วย

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ต่อพฤติกรรมช่วยทำงานบ้านขณะแม่เจ็บป่วย				
	ห้ามไม่ให้ทำ	แนะนำและสอนให้ ทำให้เรียบร้อย	ชมเชยหรือให้ รางวัล	บอกให้ช่วยทำแทน จนกว่าจะหายป่วย	อื่น ๆ
ทำงาน	2.97	33.66	18.81	13.86	30.69
ไม่ทำงาน	2.08	34.38	14.58	13.54	35.42

(มาจากตาราง 187 ภาคผนวก 1)

ตาราง 35 คําร้อยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ต่อพฤติกรรมการเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน				
	เฉย ๆ	กำชับให้เชื่อฟังและ ปฏิบัติตามเช่นนั้นตลอดไป	ขู่ถ้าไม่เชื่อฟัง เมื่อใดจะถูกลงโทษให้รางวัล	ชมเชยหรือ	อื่น ๆ
ทำงาน	28	15	5	48	4
ไม่ทำงาน	25.77	20.62	5.15	37.11	11

(มาจากตาราง 183 ภาคผนวก 1)

ตาราง 36 ค่าร้อยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกแบ่งค่าขนมที่แม่ให้รายวันเก็บออมไว้

สถานภาพของแม่	วิธีปฏิบัติของแม่ต่อการเก็บออมทรัพย์สินของลูก				
	เฉย ๆ	ขอยืมของลูกใช้ เป็นบางครั้ง	สั่งไม่ให้เก็บ	ชมเชยและสนับสนุนให้ รู้จักเก็บพอสมควร	อื่น ๆ
ทำงาน	21.78	0	2.97	50.49	24.75
ไม่ทำงาน	14.43	3.09	5.15	37.11	40.21

(จากตาราง 182 ภาคผนวก 1, ค่า  $\chi^2$  sig ที่ .05)

ตาราง 37 ค่าร้อยละของแม่ที่แสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกไปรับจ้างทำงานนอกบ้านหรือรับงานมาทำที่บ้าน  
เพื่อช่วยเพิ่มรายได้

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ต่อการทำงานของลูกเพื่อเพิ่มรายได้ครอบครัว				
	ห้ามไม่ให้ทำ	ชมเชยหรือให้ รางวัล	แนะนำสั่งสอน ให้ทำที่ยั่งยืน	ให้เก็บเงินส่วนที่ หาได้ไว้ใช้เอง	อื่น ๆ
ทำงาน	18.00	8.00	28.00	15.00	31.00
ไม่ทำงาน	7.95	9.09	22.73	10.23	50.00

(มาจากตาราง 188 ภาคผนวก 1)

การวางข้างบนโต๊ะเล่นอเนกการศึกษากิจกรรมปฏิบัติของแม่ที่สนองตอบพฤติกรรม ที่พึงปรารถนา ซึ่งถูกแสดงออกในสถานการณ์ต่าง ๆ ในตาราง 31 พบว่าเมื่อลูกแสดงพฤติกรรม เริ่มช่วยตัวเอง เช่น ป้อนข้าวเอง อาบน้ำเอง แต่งตัวเอง แม่ทั้งสองกลุ่มตัวอย่างที่สนองตอบพฤติกรรม เหล่านี้ของเด็กในทางบวก กล่าวคือ แม่ที่ทำงานและไม่ทำงานในจำนวนที่เป็นสัดส่วนปาน ๆ กัน จะปล่อยให้ลูกทำพฤติกรรมเหล่านั้นต่อไป และให้การชมเชยตลอดจนคอยช่วยเหลือเด็กบ้าง มีแม่ จำนวนน้อยที่สุดทั้งสองกลุ่มนี้ จะกล่าวไม่ให้เด็กทำหรือลงโทษเด็ก เช่นเดียวกับในสถานการณ์ที่แม่ พบว่าลูกรู้จักเก็บของเล่นของใช้เข้าที่ทางหลังที่เลิกเล่นเลิกใช้แล้ว จากตาราง 32 แม่ทั้งสอง สถานภาพทำงาน ส่วนใหญ่จะให้การชมเชยและช่วยสอนให้เด็กรู้จักเก็บให้เรียบร้อย นอกจากนั้น ก็เพียงแต่กำชับให้ทำโดยเรียบร้อย หรือไม่ก็แสดงอาการเฉย ๆ ส่วนในตาราง 33 แสดงให้เห็น การปฏิบัติต่าง ๆ กันของแม่ที่มีต่อพฤติกรรมช่วยทำงานบ้านของลูก กล่าวคือ แม่ทั้งในกลุ่ม ทำงานและไม่ทำงานส่วนใหญ่จะห้าม ๆ หรือขู่ไม่ให้ลูกมายุ่งเมื่อแม่กำลังทำงานบ้านอย่างใดอย่าง หนึ่งแล้วลูกเข้ามาช่วยแม่ทำงานนั้น ถัดลงไปก็คือ การสนับสนุนพฤติกรรมช่วยทำงานบ้านของลูก โดยการชมหรือช่วยสอนให้ทำให้เรียบร้อย และรองลงไปก็คือ ปล่อยให้เด็กช่วยทำงานเมื่อไปเอง สุดท้ายคือ แม่จะหาสิ่งอื่นมาให้เด็กเล่นหรือทำแทน ส่วนตาราง 35 แสดงวิธีการตอบสนองที่แม่ มีต่อพฤติกรรมของเด็กในการ เชื้อเพลิงและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของแม่ ซึ่งพบว่าแม่ทั้งสองกลุ่มนิยมใช้ วิธีการให้แรงเสริมต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนา นี้ ด้วยการชมเชยหรือให้รางวัล ถัดมาก็คือ การที่ แม่แสดงอาการเฉย ๆ โดยอาจเกรงว่าลูกจะไต่ใจจากการชมเชย และถัดลงมาคือ การกำชับให้ เด็ก เชื้อเพลิงและปฏิบัติตามเช่นนั้นตลอดไป มีแม่จำนวนน้อยที่สุดทั้งสองกลุ่มที่จะใช้วิธีขู่ว่าถ้าไม่เชื่อฟัง เมื่อใดจะถูกลงโทษ และจากตาราง 36 พบว่าแม่ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ตอบสนองพฤติกรรมมารู้จัก เก็บของของลูกด้วยการชมเชยและสอนให้ลูกรู้จักเก็บพอสมควร ถัดมาก็คือแสดงอาการเฉย ๆ และมีแม่ที่ไม่ทำงานจำนวนน้อยที่สุดที่รายงานว่าตนได้ขอเงินที่ลูกเก็บออมไว้เป็นครั้งคราว

ในสถานการณ์ที่แม่เกิดเจ็บป่วยและลูกช่วยทำงานบ้านบางอย่างแทน ตาราง 34 แสดงว่า แม่ทำงานและแม่ไม่ทำงานส่วนมากจะสนองตอบพฤติกรรมที่พึงปรารถนา นี้โดยการแนะนำและสอนให้ ลูกทำอย่างเรียบร้อย ถัดมาก็คือให้การชมเชยหรือรางวัล และบอกเด็กให้ช่วยทำแทนจนกว่าแม่จะ หายป่วย และมีแม่จำนวนน้อยที่สุดที่ห้ามไม่ให้เด็กทำ และในกรณีนี้แม่พบว่าลูกไปทำงานนอกบ้าน



หรือรับงานข้างนอกมาทำที่บ้านเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ตาราง 37 พบว่าแม่ที่ทำงาน  
 คอบสอนองพฤติกรรมนี้ของเด็กต่าง ๆ กันตามลำดับมากน้อยดังนี้คือ แนะนำสั่งสอนให้ทำที่ยิ่งขึ้น  
 ห้ามไม่ให้ทำ ให้เก็บเงินส่วนที่หาได้ไว้ใช้เอง ชมเชยหรือให้รางวัล ส่วนในแม่ที่ไม่ทำงาน  
 คือ แนะนำสั่งสอนให้ทำที่ยิ่งขึ้น ให้เก็บเงินส่วนที่หาได้ไว้ใช้เอง ชมเชยหรือให้รางวัล และ  
 ห้ามไม่ให้ทำ ข้อน่าสังเกตก็คือ แม่ในกลุ่มทำงานที่คอบสอนองการทำงานของคุณเพื่อเพิ่มรายได้  
 โดยการห้ามไม่ให้ลูกทำมีจำนวนมากกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน และการห้ามไม่ให้ลูกทำงาน อยู่ใน  
 ลำดับสุดท้ายของวิธีการ คอบสอนองของแม่ไม่ทำงาน

### การฝึกให้เด็กมีระเบียบวินัย

ตาราง 38 คำร้อยละของแม่ซึ่งแสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกกระทำหน้าที่ประจำวันตามที่แม่มอบหมายให้  
 อย่างเรียบร้อยสม่ำเสมอ

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ต่อการทำหน้าที่ประจำวันที่ถูกกระทำตามที่แม่มอบหมายให้ ได้อย่างเรียบร้อย				
	เฉย ๆ	คอยเตือนไม่ ให้ลืมหน้าที่	ชมเชยหรือ ให้รางวัล	ให้หน้าที่ เพิ่มขึ้นอีก	อื่น ๆ
ทำงาน	23.00	11.00	52.00	3.00	11.00
ไม่ทำงาน	20.83	18.75	37.50	3.13	19.79

(มาจากตาราง 184 ภาคผนวก 1)

ตาราง 39 คำร้อยละของแม่ซึ่งแสดงวิธีปฏิบัติเมื่อลูกเก็บของเล่นหรือสิ่งของเครื่องใช้เข้าที่ทางใด  
หลังจากเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ต่อพฤติกรรมที่ลูกเก็บของเล่นของใช้เข้าที่หลังเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว			
	เฉย ๆ	กำชับให้เก็บ ให้เรียบร้อย	ชมเชยและชวน ให้เก็บให้เรียบร้อย	อื่น ๆ
ทำงาน	24.75	24.75	43.56	6.93
ไม่ทำงาน	18.37	22.45	44.90	14.29

(มาจากตาราง 179 ภาคผนวก 1)

ตาราง 40 คำร้อยละของแม่ซึ่งแสดงวิธีปฏิบัติเมื่อเห็นลูกทิ้งของเล่นของใช้ไว้หลังเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่เมื่อเห็นลูกทิ้งของเล่นของใช้ไม่เป็นที่ทางหลังเลิกเล่นเลิกใช้แล้ว			
	เก็บเข้าที่เดิม	เรียกให้เก็บมา เก็บเข้าที่เดิม	ปล่อยทิ้งไว้อย่างนั้น	อื่น ๆ
ทำงาน	26.71	51.48	.99	17.82
ไม่ทำงาน	41.83	35.71	1.02	21.43

(มาจากตาราง 212 ภาคผนวก 1)

ตาราง 41 ค่าร้อยละของแม่ในจำนวนเรื่องที่ถูกตั้งขออนุญาตก่อนกระทำอะไรลงไป

สถานภาพของแม่	จำนวนเรื่องที่ไม่ต้องให้ลูกขออนุญาตก่อนทำ		
	ทุกเรื่อง	เป็นบางเรื่อง	อื่น ๆ
ทำงาน	44.44	55.55	0
ไม่ทำงาน	41.11	56.66	2.22

(มาจากตาราง 196, ภาคผนวก 1)

ตาราง 42 ค่าร้อยละของแม่ในวิธีปฏิบัติเมื่อลูกมาขอให้แม่ทำอะไรบางอย่างที่เขาพอจะทำเองได้

สถานภาพของแม่	วิธีปฏิบัติที่แม่ใช้เมื่อลูกมาขอให้แม่ทำอะไรบางอย่างที่เขาพอทำเองได้		
	ช่วยให้ทุกครั้ง	ช่วยเป็นบางครั้ง	ไม่ช่วย
ทำงาน	15	65	20
ไม่ทำงาน	18.08	61.70	20.21

(มาจากตาราง 202 ภาคผนวก 1)

ตาราง 43 ค่าร้อยละของแม่ซึ่งแสดงวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับลูก

สถานภาพของแม่	การปฏิบัติของแม่ในการรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ลูก			
	เป็นประจำ	เกือบเป็นประจำ	ไม่เลย	อื่น ๆ
ทำงาน	35.64	28.71	5.94	29.70
ไม่ทำงาน	24.73	29.03	8.60	37.63

(มาจากตาราง 155 ภาคผนวก 1)

ในการฝึกให้ลูกมีระเบียบวินัย แม่โดยทั่วไปทั้งสองกลุ่มจะคอย ๆ สอนให้ลูกช่วยตัวเอง และรับผิดชอบตัวเองในเรื่องกิจวัตรประจำวัน และเมื่อแม่พบว่าลูกสามารถกระทำหน้าที่ประจำวันตามที่ถูกระบุหมายให้ได้อย่างเรียบร้อยสม่ำเสมอ ก็แสดงในตาราง 38 แม่ส่วนใหญ่ก็จะใช้วิธีการชมเชยหรือให้รางวัล ดัชนีก็คือแสดงอาการเฉย ๆ และคอยเตือนไม่ให้ลูกลืมหน้าที่ และมีแม่จำนวนน้อยที่สุดที่ตอบสนองการกระทำของลูกด้วยการให้หน้าที่ที่เพิ่มขึ้นอีก และในสถานการณ์ที่แม่พบว่าลูกรู้จักเก็บเข้าของเครื่องเล่นเครื่องใช้เข้าที่ทางหลังเลิกเล่นเลิกใช้ ก็แสดงในตาราง 39 ส่วนใหญ่ของแม่ที่ทำงานและไม่ทำงาน จะให้กรรมเชยและช่วยสอนให้เด็กเก็บให้เรียบร้อย รองลงมาก็คือ กำชับให้ลูกเก็บให้เรียบร้อย ดัชนีมาอีกก็คือแสดงอาการเฉย ๆ ส่วนในสถานการณ์ที่แม่พบว่าลูกทิ้งของเครื่องเล่นเครื่องใช้หลังเลิกเล่นเลิกใช้ ก็แสดงในตาราง 40 แม่ที่ทำงานส่วนใหญ่จะเรียกให้เด็กมาเก็บของเข้าที่เก็บ และดัชนีคือแม่จะเก็บเข้าที่เก็บเอง ส่วนแม่ที่ไม่ทำงานส่วนใหญ่จะเก็บของเข้าที่เก็บเอง และดัชนีคือเรียกให้เด็กมาเก็บเข้าที่เก็บ และในการที่ลูกจะทำอะไรก็ตาม แม่จะต้องให้ลูกขออนุญาตจากตนก่อนทุกเรื่องหรือไม่ ตาราง 41 แสดงว่าแม่ที่ทำงานมีความแตกต่างจากแม่ที่ไม่ทำงาน ในการให้เด็กขออนุญาตตนทุกเรื่อง และมีแนวโน้มที่ว่าแม่ทั้งสองกลุ่มจะให้เด็กขออนุญาตในการทำเป็นบางเรื่อง มากกว่าต้องขออนุญาตทุกเรื่อง และจากตาราง 42 แสดงว่าเมื่อลูกมาขอให้แม่ทำบางสิ่งที่ตนพอทำเองได้แล้ว เช่น ปอกเปลือกผลไม้

สวมเสื้อผ้า แม่ส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มจะช่วยเด็กเป็นบางครั้ง รองลงไปคือไม่ช่วย และช่วยทำ  
ให้ทุกครั้ง และจากตารางสุดท้าย (ตาราง 43) จะเห็นว่าในการรักษาคำขึ้นสัญญาที่แม่ให้ไว้  
แก่ลูก แม่ที่ทำงานและไม่ทำงานรายงานว่าคนปฏิบัติเป็นประจำ หรือเกือบเป็นประจำ

การฝึกอบรมด้านสังคมและจริยธรรม

ตาราง 44 ค่าร้อยละของแม่ที่ปฏิบัติต่อกลูกเมื่อเห็นลูกถูกเด็กอื่นคอยตีกลับมา

สถานภาพของแม่	วิธีปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกถูกเด็กอื่นคอยตีกลับมา			
	ดูบริเวณที่เจ็บนั้น ให้อย่างปลอดภัย	สั่งสอนไม่ให้เล่น กับเด็กที่คอยตีลูก	ทว่าในการที่ถูก คอยตีกลับมา	อื่น ๆ
ทำงาน	4.95	33.66	15.84	45.54
ไม่ทำงาน	3.06	30.6	9.18	57.14

(มาจากตาราง 149 ภาคผนวก 1)

ตาราง 45 ค่าร้อยละของแม่ที่ปฏิบัติต่อกลูกเมื่อชวนเพื่อนเข้ามาเล่นในบ้าน

สถานภาพของแม่	วิธีปฏิบัติของแม่เมื่อลูกชวนเพื่อนเข้ามาเล่นในบ้าน			
	ทักทายอย่างเป็นกันเอง และหาของมาเลี้ยง	ให้เล่นกันอย่าง เจียม ๆ	ทำเฉย ๆ ไม่ ยุ่งเกี่ยวกับ	อื่น ๆ
ทำงาน	2.97	33.66	13.86	49.50
ไม่ทำงาน	4.12	42.26	13.40	40.20

(มาจากตาราง 153 ภาคผนวก 1)

ตาราง 46 คำร้อยละของแม่ที่แสดงการปฏิบัติเมื่อลูกแบ่งปันของเล่นหรือขนมให้เพื่อน ๆ

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ปฏิบัติเมื่อลูกแบ่งปันของเล่นหรือขนมให้เพื่อน ๆ				
	ห้ามปราม	ทู่หรือให้ เอากลับคืน	ส่งเสริมโดยการชมหรือ แนะนำให้ทำตามที่ควร	ทำเฉย ๆ	อื่น ๆ
ทำงาน	8.91	0.99	29.70	50.49	9.90
ไม่ทำงาน	4.12	4.12	30.92	40.21	20.6

(จากตาราง 181 ภาคผนวก 1)

ตาราง 47 คำร้อยละของแม่ที่แสดงการปฏิบัติเมื่อพบว่าลูกชอบเล่นกับเด็กอื่น ๆ อยู่เสมอและ  
เข้ากับเพื่อน ๆ ใกล้เคียง

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ปฏิบัติเมื่อลูกชอบเล่นกับเด็กอื่นและเข้ากับเพื่อน ๆ ใกล้เคียง				
	คอยเตือนให้เล่น ด้วยกันดี ๆ	ส่งเสริมให้ปรับตัวเข้ากับ บุคคลนอกบ้านที่ยังขึ้น	ห้ามไม่ให้เล่นกับ เด็กนอกบ้าน	ทำเฉย ๆ	อื่น ๆ
ทำงาน	41	14	0	34	11
ไม่ทำงาน	50	11.22	4.08	19.39	15.31

(จากตาราง 185 ภาคผนวก 1)

ตาราง 48 คำร้อยละของแม่ในการปฏิบัติเมื่อลูกทำผิดแล้วเข้ามาสารภาพผิดโดยที่แม่ไม่ได้  
คาดหวังหรือไต่ถาม

สถานภาพของแม่	วิธีการที่แม่ปฏิบัติเมื่อลูกสารภาพผิดโดยที่แม่ไม่ได้ไต่ถามหรือคาดหวัง				
	ทุหรือรู้ว่าถ้ากระทำ ผิดเช่นนั้นอีกจะถูก ลงโทษ	ชมเชยหรือ ให้รางวัล	แนะนำสั่งสอน ว่าควรจะทำไร ตัวเองอย่างไร จึงจะไม่ทำผิดซ้ำอีก	บอกไม่ให้กังวล หรือเอาใจใส่ ต่อความผิดนั้น	อื่น ๆ
ทำงาน	16.83	4.95	46.53	1.98	29.70
ไม่ทำงาน	19.35	3.23	45.16	1.08	31.18

(จากตาราง 189 ภาคผนวก 1)

จากตาราง 44 เมื่อแม่พบเด็กของลูกถูกเด็กอื่นคอยตีกลัมา แม่ทั้งที่ทำงานและไม่  
ทำงาน มักจะสั่งสอนไม่ให้ลูกของแม่ไปเล่นกับเด็กที่เป็นคนคอยตี รองลงไปก็คือ คำว่าในการที่ถูก  
คอยตีกลัมา แต่ใช้การปลอบโยนเด็กทางจิตใจน้อยที่สุด นอกจากนั้นแม่ใช้วิธีการดึงถั่วรวม  
กันไป ส่วนในตาราง 45 เมื่อแม่พบลูกชวนเพื่อนเข้ามาเล่นในบ้าน ส่วนใหญ่ของแม่ที่ทำงาน  
และไม่ทำงาน จะให้เด็กเล่นกันอย่างเจียม ๆ รองลงมาก็คือ แม่ทำเฉย ๆ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเด็ก  
และมีจำนวนแม่ที่น้อยที่สุดทั้งสองกลุ่มที่จะหักทายเป็นเด็กอย่างเป็นกันเอง และจัดหาของให้  
รับประทาน แม่จำนวนมากที่สุดทั้งสองกลุ่มจะใช้วิธีการรวม ๆ กันไป ส่วนในตาราง 46 แสดง  
ว่าเมื่อแม่พบลูกแบ่งปันของเล่นหรือขนมให้กับเพื่อน ๆ แม่ส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มจะแสดงอาการเฉย ๆ  
และรองลงมาคือ ส่งเสริมโดยการชมหรือแนะนำให้ทำตามที่ควร รองลงมาอีกคือ ใช้วิธีการ  
รวม ๆ และห้ามปรามน้อยที่สุด คือ ทุหรือให้เอากลับคืน จากตาราง 47 พบว่าเมื่อแม่เห็น  
ลูกชอบเล่นกับเด็กอื่นอยู่เสมอและเข้ากับเพื่อน ๆ ได้ดี แม่จะแสดงการปฏิบัติของพฤติกรรมนั้นของลูก

ในลักษณะต่าง ๆ กันคือ แม่จำนวนมากที่สุดคอยเตือนให้เด็กเล่นควยกันที ๆ รองลงมาคือ ทำ  
 เเจย ๆ รองลงมาอีกคือ ชั่งเสริมให้ปรับตัวเข้ากับบุคคลนอกบ้านให้ดียิ่งขึ้น มีจำนวนแม่น้อยที่สุด  
 ที่รายงานว่าคุณห้ามไม่ให้ลูกเล่นกับเด็กนอกบ้าน ส่วนในตาราง 48 แสดงว่าเมื่อลูกมาสารภาพผิด  
 กับแม่โดยที่แม่ไม่ได้เฝ้าดูหรือคาดหวัง แม่กลุ่มที่ทำงานและกลุ่มไม่ทำงานจะมีการปฏิบัติคล้ายคลึง  
 กันในการที่จะแนะนำสั่งสอนเด็กว่า ควรจะแก้ไขตัวเองอย่างไร จึงจะไม่ทำผิดซ้ำอีก รองลงมา  
 ก็คือ คุณหรือชู้ว่าถ้ากระทำความผิดเช่นนั้นอีกจะถูกลงโทษ มีแม่จำนวนน้อยที่ให้การชมเชยหรือให้รางวัล  
 และน้อยที่สุดที่บอกว่าคุณบอกไม่ให้เด็กกังวลใจหรือเอาใจใส่ต่อความผิดนั้น

ความคาดหวังของแม่ที่มีต่อการศึกษาระดับอาชีวศึกษาของบุตร

ตาราง 49 ค่าร้อยละของแม่ที่แสดงความคาดหวังระดับการศึกษาที่ครอบครัวในฐานะการเงิน  
 ปัจจุบันอาจส่งผลให้ลูกทั้งชายและหญิงเรียนจบได้

สถานภาพของแม่	ระดับการศึกษาของลูกที่แม่คาดหวังจากสภาพการเงินปัจจุบันของครอบครัว									
	ประถมศึกษา		มัธยมต้น		มัธยมปลาย		อาชีวศึกษา		วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย	
	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ
ทำงาน	47.44	47.22	33.33	31.94	11.54	15.28	5.13	5.56	2.56	0
ไม่ทำงาน	47.76	47.83	34.33	31.88	8.96	11.59	4.48	4.35	4.48	4.35

(จากตาราง 57, 58 ภาคผนวก 1)



ตาราง 50 ค่าร้อยละของแม่ที่แสดงความคาดหวังต่อระดับการศึกษาของลูกถ้าครอบครัวมีฐานะการเงินสูงพอที่จะส่งเสียได้

สถานภาพของแม่	ระดับการศึกษาของลูกถ้าครอบครัวมีฐานะการเงินสูงพอที่จะส่งเสียได้									
	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		อาชีวศึกษา		วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย	
	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ
ทำงาน	5.13	8.57	20.51	25.71	15.38	11.43	11.54	12.86	47.44	41.43
ไม่ทำงาน	4.55	2.94	10.61	11.76	10.61	11.76	19.70	16.18	54.55	57.35

(จากตาราง 59, 60 ภาคผนวก 1)

ตาราง 51 ค่าร้อยละของแม่ที่แสดงความคาดหวังต่ออาชีพของลูกทั้งชายและหญิง

สถานภาพของแม่	อาชีพที่แม่คาดหวังให้ลูกกระทำเมื่อโตขึ้น									
	ครูอาจารย์		นักการเมือง		นักธุรกิจ		นักสังคมสงเคราะห์		ศิลปิน ทหาร และอื่น ๆ	
	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ
ทำงาน	24.49	42.42	1.28	1.52	6.41	6.06	0	0	62.82	50.00
ไม่ทำงาน	34.92	55.71	0	0	3.17	10.00	0	0	61.90	34.29

(จากตาราง 55, 56 ภาคผนวก 1)

จากตาราง 49 และตาราง 50 จะพบว่าในฐานะการเงินปัจจุบันของครอบครัวแม่ในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานและไม่ทำงานส่วนใหญ่คาดหวังว่าระดับการศึกษาของลูกทั้งชายและหญิงจะอยู่ในระดับประถมศึกษา ถัดมาก็คือ มัธยมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และน้อยที่สุดคือ วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย แต่ถ้าให้แม่คาดหวังระดับการศึกษาของลูกเมื่อฐานะการเงินของครอบครัวสามารถเอื้อให้ส่งเสียลูกได้ แม่ทั้งสองกลุ่มจำนวนมากที่สุดก็หวังให้ลูกทั้งชายและหญิงเรียนจบระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ถัดมาสำหรับกลุ่มแม่ที่ทำงานคือ มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอาชีวศึกษา และสำหรับแม่ที่ไม่ทำงาน คือ อาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย และตอนต้น ส่วนในตาราง 51 จะพบว่าอาชีพที่แม่ทั้งสองกลุ่มนิยมให้ลูกได้กระทำเมื่อเติบโตขึ้นคือ อาชีพครู และมีแนวโน้มที่แม่คาดหวังอาชีพนี้ให้แก่ลูกสาวมากกว่าลูกชาย

การประเมินความสำคัญของคุณสมบัติหาประการที่แม่ต้องการในตัวเด็ก

ตาราง 52 การร้อยละของแม่ในการจัดอันดับความสำคัญที่สุดของคุณสมบัติหาประการที่แม่ต้องการในตัวเด็ก

สถานภาพของแม่	การจัดอันดับความสำคัญที่สุดของคุณสมบัติหาประการ				
	ประเภทของคุณสมบัติ				
	สนใจพ่อแม่	มีอิสระและพึ่งตนเองได้	เป็นที่รู้จักของคนอื่นอย่างกว้างขวาง	ร่ำรวย	เป็นคนดี
	1	2	3	4	5
ทำงาน	15.84	9.90	3.96	42.57	37.62
ไม่ทำงาน	13.13	7.07	6.06	40.40	33.33

(จากตาราง 53 ภาคผนวก 1)

ตาราง 53 ทรัพยากรของแม่ในการจัดความสำคัญอันดับสองของคุณสมบัติหาประการที่แม่ต้องการในวัยเด็ก

สถานะภาพของแม่	การจัดอันดับความสำคัญที่สองของคุณสมบัติหาประการที่แม่ต้องการในวัยเด็ก				
	สนใจพ่อแม่	มีอิสระและ พึ่งตนเองได้	เป็นที่รู้จักของคนอื่น อย่างกว้างขวาง	เรียนดี	เป็นคนดี
	1	2	3	4	5
ทำงาน	28.71	11.88	5.94	33.66	19.80
ไม่ทำงาน	16.66	22.22	13.13	30.50	18.18

(จากตาราง 54 ภาคผนวก 1, ค่า  $X^2$  sig ที่ .05)

จากตาราง 52 และตาราง 53 แสดงผลจากการให้แม่ประเมินความสำคัญของคุณสมบัติ 5 ประการที่แม่ต้องการในวัยเด็กคือ (1) ให้ความสนใจพ่อแม่ (2) ให้ความเป็นอิสระและสามารถพึ่งตนเองได้ (3) เป็นที่รู้จักของคนอื่นอย่างกว้างขวาง (4) การเป็นผู้เรียนดี (5) การเป็นคนดี ในตอนแรกให้แม่ประเมินว่าคุณลักษณะทั้ง 5 อย่างนี้ คุณลักษณะใดมีความสำคัญเป็นอันดับที่หนึ่งและในตอนที่สองให้ประเมินว่าคุณสมบัติใดมีความสำคัญรองลงมา ที่ปรากฏก็คือ แม่ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ประเมินว่า การที่เด็กเป็นผู้เรียนดี สำคัญที่สุด จำนวนแม่รองลงมาประเมินว่า การที่เด็กเป็นคนดี สำคัญที่สุด ส่วนในตอนที่ให้ประเมินว่าคุณลักษณะใดสำคัญเป็นอันดับสอง แม่ในกลุ่มทำงานส่วนใหญ่ก็ยังประเมินว่าการเรียนดีของเด็ก รองลงมาก็คือ การที่เด็กให้ความสนใจพ่อแม่ แต่ในกลุ่มแม่ที่ไม่ทำงาน ซึ่งก็เช่นเดียวกับแม่ส่วนใหญ่ในกลุ่มทำงานที่ยังคงประเมินว่าคุณลักษณะของการเรียนดี และถัดมาคือ การที่ลูกแสดงความเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้

และจากการที่ให้แม่ประเมินลูกของคนตามคุณลักษณะต่าง ๆ 19 อย่างด้วยกันคือ คำสั่งใด ๆ อย่างเช่นในตัวเองเสมอ ชอบอ่านหนังสือ มีความกระตือรือร้นอยากรู้อยากเพิ่มอย่างมาก แสดงลักษณะของการเป็นผู้แรงขันอย่างมาก ฉลาด อ่อน เข้ายกับเพื่อนได้ดี ทำงานด้วยความพากเพียร ไม่โทรมเฉื่อยง่าย กระฉับกระเฉงหัวใจ เชื้อพันพ่อแม่ มีความรับผิดชอบสูง มีลักษณะท่าทางเป็นมิตร เป็นผู้นำหรือหัวหน้าเกิดขึ้น ๆ เสมอ เรียนรู้ในการพูดเร็วกว่าคนอื่น ๆ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ง่าย มีความสามารถพิเศษ มีสุขภาพดี (ดูตาราง 122 - 140, ภาคผนวก 1) พบว่าแม่ในกลุ่มทำงานและไม่ทำงาน มีความคล้ายคลึงกันในการประเมินลูกของคนสูงในลักษณะต่อไปนี้คือ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ชอบอ่านหนังสือ มีความอยากรู้อยากเพิ่มอย่างมาก อ่อน ทำงานด้วยความพากเพียร ไม่โทรมเฉื่อยง่าย เชื้อพันพ่อแม่ มีความรับผิดชอบสูง เรียนรู้ในการพูดเร็วกว่าคนอื่น ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ง่าย และมีสุขภาพดี และแม่ทั้งสองกลุ่มยังมีความคล้ายคลึงกันในการประเมินเด็กของคนต่ำในลักษณะต่อไปนี้คือ แสดงลักษณะของการเป็นผู้แรงขันอย่างมาก ลักษณะการเป็นผู้นำหรือหัวหน้าเกิดขึ้น ๆ เสมอ และความสามารถพิเศษ อย่างไรก็ตาม แม่ในกลุ่มทำงานและไม่ทำงานมีความแตกต่างกันในการประเมินบุตรในลักษณะ 3 อย่างคือ ความฉลาด ความสามารถในการเข้ากับเพื่อนได้ดี และลักษณะความเป็นมิตร ซึ่งแม่ที่ไม่ทำงานจำนวนมากกว่าได้ประเมินบุตรของคนในลักษณะทั้งสามประการนี้สูงกว่าแม่ที่ทำงาน

#### การให้บริการและทัศนคติของแม่ต่อสถานบริการรับเลี้ยงเด็ก

แม่ในกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดรายงานว่า ไม่มีสถานบริการรับเลี้ยงเด็กในบริเวณที่ตนอยู่อาศัย ส่วนแม่รายงานว่ามิโรงเรียนอนุบาล แม่ที่ทำงานและไม่ทำงาน ไม่เคยใช้บริการของสถานเลี้ยงเด็ก แม่จะมีทัศนคติที่ต่อสถานบริการรับเลี้ยงเด็กคือ แม่คิดว่าสถานบริการรับเลี้ยงเด็กจะช่วยแม่ทั้งสองกลุ่มเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องของทางเศรษฐกิจและการช่วยเหลือผู้เลี้ยงดูเพื่อพัฒนาจิตใจแม่

เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า แม้ว่าแหล่งที่มาของความรู้ในเรื่องสุขภาพและการเลี้ยงดูเด็ก แม่อาจหาได้จากศูนย์อนามัยแม่และเด็ก ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ตรงกลางของดินแดนนี้ แต่แม่

ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์เท่าที่ควร และยังแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในเรื่องเหล่านี้จากแหล่งอื่น ๆ อยู่  
เสมอ ความจริงข้อนี้อาจจะก่อให้เกิดช่องว่างทางการสื่อสารบางประการระหว่างแม่และ  
เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ (ดูตาราง 98, 99, 100, 101 ภาคผนวก 1)

ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน

ตาราง 54 การขย่ะของแม่ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน

สถานภาพของแม่	ความเห็นของแม่ในการ เปรียบเทียบการ เลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันกับในสมัยก่อน		
	สมัยปัจจุบันยากกว่า	สมัยปัจจุบันง่ายกว่า	สมัยปัจจุบันเหมือนกับสมัยก่อน
ทำงาน	66.33	20.41	13.26
ไม่ทำงาน	50	36.73	13.26

(จากตาราง 113 ภาคผนวก 1)

ตาราง 55 การขย่ะของแม่ที่ให้เหตุผลที่ว่า การเลี้ยงเด็กสมัยนี้ยากกว่าสมัยก่อน

สถานภาพของแม่	เหตุผลของแม่ที่ว่า การเลี้ยงดูเด็กปัจจุบันยากกว่าในสมัยก่อน				
	เศรษฐกิจ	สังคม	จิตใจ	ร่างกาย	อื่น ๆ
ทำงาน	4.65	20.93	32.95	14.77	27.27
ไม่ทำงาน	8.14	11.62	37.21	18.60	24.41

(จากตาราง 114 ภาคผนวก 1)

จากตารางข้างบน แสดงว่าแม่ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการเลี้ยงลูกเด็กในปัจจุบันมียากกว่าในสมัยก่อน เหตุผลที่แม่ให้ต่างกัน ๗ กันออกไป เช่น เหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม ร่างกาย แต่ที่เป็นเหตุผลสำคัญคือ เหตุผลทางจิตใจ กล่าวคือ แม่ส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่ม เห็นความสำคัญของความต้องการทางจิตใจของเด็ก กล่าวคือ การทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณแม่รักและสนใจคนและรู้สึกว่าคุณแม่มีคุณค่า แต่จากการกคคหันทางเศรษฐกิจ แม่ต้องออกทำงานหรือต้องรับภาระทางบ้านอย่างเต็มที่ ทำให้แม่อาจไม่มีเวลาแสดงให้ลูกรู้สึกว่าคุณแม่เป็นที่ต้องการของพ่อแม่ได้มากเท่าที่ควร

ความสำคัญพิเศษที่แม่ให้ต่อการอบรมเลี้ยงลูกเด็ก

ตาราง 56 แสดงการร้อยละของแม่ในการเรียงลำดับความสำคัญมากที่สุดของการเลี้ยงลูกเด็กในด้านต่าง ๆ

สถานภาพของแม่	การให้ความสำคัญมากที่สุด				
	พัฒนาการทางภาษา 1	พัฒนาการทางกาย 2	พัฒนาการทางอารมณ์ 3	พัฒนาการทางสังคม 4	พัฒนาการทางสมอง 5
ทำงาน	24	22	9	8	38
ไม่ทำงาน	24	28	4	5	38

(จากตาราง 89 ภาคผนวก 1)

ตาราง 57 แสดงการย่อยของแม่ในการเรียงลำดับความสำคัญน้อยที่สุดของการเลี้ยงดูเด็กใน  
 บ้านต่าง ๆ

สถานภาพของแม่	การให้ความสำคัญน้อยที่สุด				
	พัฒนาการ ทางภาษา 1	พัฒนาการ ทางกาย 2	พัฒนาการ ทางอารมณ์ 3	พัฒนาการ ทางสังคม 4	พัฒนาการ ทางสมอง 5
ทำงาน	22.22	9.03	35.35	22.22	11.11
ไม่ทำงาน	16.32	12.24	19.39	41.84	10.20

(จากตาราง 90 ภาคผนวก 1, ค่า  $\chi^2$ , sig ที่ .05)

จากตารางทั้งสองนี้ แสดงว่าแม่ในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานและไม่ทำงานมีความคล้ายคลึงกัน  
 ในการให้ความสำคัญพิเศษในการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่พัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นอันดับแรก และต่อมา  
 ก็คือ พัฒนาการทางกายและเน้นความสำคัญน้อยที่สุด ที่พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม และจริยธรรม  
 และเป็นที่น่าสนใจกว่า แม่ที่ทำงานเน้นความสำคัญน้อยที่สุดที่ พัฒนาการทางอารมณ์ และแม่ที่ไม่  
 ทำงานเน้นน้อยที่สุดในพัฒนาการทางสังคม

การมีส่วนร่วมของพ่อในการอบรมเลี้ยงดู

ตาราง 58 ค่าร้อยละของแม่ที่ตอบว่าสามีแสดงความสนใจในการเลี้ยงลูก

สถานภาพของแม่	คำตอบของแม่คือคำตอบว่าสามีแสดงความสนใจในการเลี้ยงลูกหรือไม่	
	แสดง	ไม่แสดง
ทำงาน	96.80	3.19
ไม่ทำงาน	84.78	15.22

(มาจากตาราง 118 ภาคผนวก 1)

ตาราง 59 ค่าร้อยละของแม่ที่แสดงให้เห็นความสนใจของสามีว่าเป็นไปในด้านใดบ้าง

สถานภาพของแม่	ความสนใจของสามีที่แสดงออกต่อการเลี้ยงลูกในด้านต่าง ๆ				
	เศรษฐกิจ	สังคม	จิตใจ	ร่างกาย	อื่น ๆ
ทำงาน	1	0	36	13	50
ไม่ทำงาน	1.01	4.04	49.49	23.23	22.22

(มาจากตาราง 119 ภาคผนวก 1, ค่า  $\chi^2$ , sig ที่ .01)



จากตาราง 58 แสดงว่าแม่ส่วนใหญ่ทั้งกลุ่มทำงานและไม่ทำงาน รายงานว่าสามีของตน แสดงความสนใจในการเลี้ยงลูก และมีแนวโน้มที่แม่ในกลุ่มทำงานมีจำนวนมากกว่า ที่สังเกต เห็นความสนใจของสามีในการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดูแลลูก และจากตาราง 59 พบว่าแม่ทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันในการตอบเรื่องความสนใจของสามีที่แสดงออกต่อการเลี้ยงลูกในทางต่าง ๆ ในกลุ่มแม่ที่ทำงาน แม่รายงานว่าสามีได้ให้ความสนใจหลายด้านรวมกันในการอบรมเลี้ยงดู ด้ยมากที่สุด ในด้านจิกิ ของเด็ก ส่วนในกลุ่มแม่ที่ไม่ทำงาน แม่รายงานว่าสามีสนใจในด้านจิกิ ของเด็กในการอบรมเลี้ยงดูมากที่สุด ด้ยมากที่สุดคือให้ความสนใจในทางร่างกายและความสนใจในหลาย ด้านรวมกัน และจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจะพบว่าความสนใจที่สามีแสดงออกต่อเรื่องการอบรม เลี้ยงลูกเด็กนั้น ไม่ได้หมายความว่าในการปฏิบัติ สามีจะมีส่วนช่วยเลี้ยงดูเด็กอย่างจริงจัง แม่ยังคงเป็นผู้รับภาระการอบรมเลี้ยงดูลูกในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งในด้านเศรษฐกิจด้วย

สรุปข้อถกวิจัยและการอภิปรายข้อ 2 ในตอนที่ 2

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมการทำงานของผู้แม่ (ทั้งงานนอกบ้านและงาน  
ไม่ทำงานนอกบ้าน) กับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเลี้ยงดูบุตร พบว่าผู้แม่ที่ทำงาน  
ทั้งงานนอกบ้านและแม่ที่ไม่ทำงานนอกบ้าน มีความคล้ายคลึงกันในพฤติกรรมในการยอมรับเลี้ยงดู  
ศึกษาในครั้ง นี้ แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในบางพฤติกรรมและวิธีปฏิบัติในการยอมรับเลี้ยงดู  
เท่านั้น

ในเรื่องการเตรียมตัวของแม่สำหรับเด็กที่จะเกิดมา การศึกษาครั้งนี้พบว่า ในชุมชน  
ของแม่ที่มีรายได้น้อยในถิ่นสลัมเมืองหลวง เมื่อในกลุ่มตัวอย่างเกือบทุกคนรายงานว่ามีความ  
ต้องการบุตร และใช้การกระเทียมตัวอย่างน้อยที่สุดทางจิตใจที่จะรับสภาพของการเป็นแม่เด็ก  
เมื่อบุตรเกิดแล้ว ผู้ดูแลเด็กที่สำคัญที่สุดก็คือแม่ ไม่ว่าจะเป็กลุ่มแม่ที่ทำงานนอกบ้านก็หรือแม่  
ที่ไม่ทำงานนอกบ้านก็ดี ฉะนั้นก็คือ ขยายหรือขยายในครอบครัวขยาย ที่แม่รายงานว่าเป็นผู้ดูแลเด็กที่  
สำคัญถัดจากตัวแม่เอง ในการดูแลเด็ก ยิ่งเด็กอายุข้อยเท่าใด แม่ต้องใช้เวลาในการดูแลเด็ก  
มากเท่านั้น มีแม่เกินกว่าครึ่งในกลุ่มแม่ทั้งสองสถานภาพการทำงาน ที่รายงานว่าคนใกล้ชิดลูกดูแล  
ตนเอง ฉะนั้นก็คือให้ลูกกินทั้งนมแม่และนมขวด เหตุผลที่แม่ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีต่าง ๆ กัน  
ออกไป สำหรับแม่ที่ไม่ทำงาน เหตุผลสำคัญก็คือ สุขภาพไม่ดี ส่วนแม่ที่ทำงานก็คือ แม่ต้องออกไป  
ทำงาน ประมาณครึ่งหนึ่งของแม่ทั้งสองกลุ่มให้อาหารลูกเป็นเวลา โดยให้เหตุผลที่ว่า เป็นการดี  
สำหรับสุขภาพของเด็ก ช่วงเวลาที่แม่ส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มให้นมหย่านมคือ ช่วงอายุที่ลูกอายุ  
6 เดือน ระยะเวลาคือ 1 ปีครึ่ง โดยส่วนรวมกล่าวได้ว่า มีแม่ที่ทำงานจำนวนมากกว่าที่ให้ลูกหย่าน  
นมแม่ในเวลาเร็วกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน แม่ทั้งสองกลุ่มใช้วิธีการหย่านมต่างกันออกไป แต่วิธีที่  
นิยมคือ การใช้ของขมหรือของร้อนหรือของที่มีรสขื่นที่หัวนมแม่ แม่รายงานว่าส่วนใหญ่เด็กยอมรับ  
สภาพการถูกหย่านมแต่โดยดี ส่วนในการรับประทานอาหารของลูก แม่ทั้งสองกลุ่มมีการปฏิบัติที่  
คล้ายคลึงกันที่กำหนดระยะเวลาในการรับประทาน ระหว่างการรับประทาน แม่จะฝึกเด็กเรื่องกรีธา  
มรยาทและนิสัยในการกินที่ถูกต้อง ในกรณีที่แม่ต้องให้ลูกให้อยู่คนเดียวโดยลำพัง แม่จะเตรียมอาหาร

ไว้ให้เด็กก่อนออกนอกบ้านหรือไม่ก็ขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านในการ เตรียมอาหารให้เด็ก เมื่อเด็กเจ็บป่วย แม่ทั้งสองสถานภาพการทำงานประมาณสองในสามจะพาบุตรไปหาแพทย์ ส่วนอีกหนึ่งในสามจะขอคำปรึกษาหารือเพื่อการปฏิบัติจากยูนิเซฟในนคร อมคริวหรือคนอื่นที่สนใจให้ความนับถือ ในด้านการขับถ่าย แม่ทำงานและไม่ทำงานมักเริ่มขับถ่ายเด็กในอายุระหว่าง 6 เดือนถึง 1 ปี โศภิตให้เหตุผลสำคัญว่า เป็นการสะดวกสำหรับแม่ ในการฝึกเด็กเรื่องนี้แม่ทั้งสองกลุ่มมีความระมัดระวังในการฝึก อย่างไรก็ตาม ถ้าเด็กตอบสนองการฝึกเรื่องการขับถ่ายไปในทิศทาง แม่ส่วนใหญ่จะใช้การลงโทษเด็กทางกาย แต่ในสถานการณ์ที่แม่พบลูกมีสภาวะเรื้อรัง แม่ส่วนใหญ่จะค่อย ๆ จัดการกับเด็กแต่โดยดี

ในด้านการฝึกเด็กให้รู้จักตัวเอง แม่ทั้งสองกลุ่มจะฝึกเด็กให้ช่วยตัวเองตั้งแต่อายุน้อย คือในช่วงอายุประมาณ 0 - 2 ปี และ 3 - 4 ปี ในการฝึก แม่จะพยายามช่วยเด็กในทางอ้อมและเป็นครั้งคราว เพราะยังรู้สึกว่าการฝึกเด็กเกินไปที่จะช่วยตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม พบว่าแม่ที่ไม่ทำงานมีการดูแลควบคุมเด็กมากกว่าแม่ที่ทำงาน ส่วนในการฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ แม่ทั้งสองกลุ่มใช้วิธีการคล้าย ๆ กันในการฝึกด้วยการสอนและการแนะนำโดยตรงในการรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน ล้างจาน เลี้ยงน้อง หุงข้าว เป็นต้น อายุที่แม่เริ่มฝึกให้ลูกรับผิดชอบด้วยการช่วยทำงานบ้าน อยู่ในช่วง 5 - 6 ปี ในกลุ่มแม่ที่ไม่ทำงาน และอยู่ในระหว่าง 3 - 6 ปี สำหรับแม่ที่ทำงาน นอกจากนั้นยังพบว่าแม่ที่ทำงานต่างจากแม่ที่ไม่ทำงานในสิ่งที่แม่ปล่อยให้เด็กดูแลเอง กล่าวคือแม่ที่ทำงานจะปล่อยให้เด็กดูแลสิ่งต่าง ๆ มากกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน และแม่ที่ทำงานจะใช้วิธีการสอนเด็กโดยตรงและใช้แรงเสริมในการฝึกอบรมเด็กมากกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน

สำหรับส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและการปฏิบัติของแม่ เมื่อพบเด็กกระทำสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา พบว่าในสถานการณ์ที่แม่พบลูกทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่น แม่ทั้งสองสถานภาพการทำงานมีวิธีปฏิบัติคล้ายคลึงกันในการสั่งสอนไม่ให้ลูกเข้าไปเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นคู่กรณีหรือสถานการณ์ที่ยังยากต่อไปอีก รองลงไปก็คือคุณและว่ากล่าว ในสถานการณ์ที่เด็กซัดเซียนฝ่าฝืนบ้าน แม่จะคุยและออกคำสั่งห้าม ส่วนในสถานการณ์ที่เด็กทำเสียใจใหม่ เอะ เอะ ทะแะที่ที่ออกไปนอกบ้าน แม่ที่ทำงานและไม่ทำงาน

จะปฏิบัติต่อกันอย่างรุนแรงด้วยการคุกคามและเขียนตี และเมื่อแม่พบว่าลูกใช้คำหยาบเวลาอยู่บ้าน แม่ทั้งสองกลุ่มจะใช้วิธีการแนะนำเด็กแต่โดยดี ส่วนเมื่อแม่เผชิญกับพฤติกรรมคือคังของลูก แม่ทั้งสองกลุ่มจะปฏิบัติต่อกันอย่างรุนแรง คือคว่ำและลงโทษเด็กให้เจ็บตัว และมีแม่จำนวนน้อยที่สุดทั้งสองกลุ่มนี้ใช้วิธีการไต่ถามและพิจารณาเหตุผลในพฤติกรรมคือคังของเด็กนั้น

ส่วนในการศึกษาการตอบสนองของแม่ต่อพฤติกรรมที่หึงปรารพารณาซึ่ง เด็กแสดงออก พบว่า แม่ทั้งสองกลุ่มตัวอย่างไต่ถามสนองพฤติกรรมที่หึงปรารพารณาของเด็กไปในทางบวก เช่น การชมเชย และการให้รางวัล รวมทั้งใช้การแนะนำซึ่งสอนให้เด็กทำให้ดีและเรียบร้อยยิ่งขึ้น ถัดลงมาก็คือ แม่จะแสดงอาการเฉย ๆ ควบเถรวว่าลูกอาจไต่ใจและหลงในการชมเชย ถัดมาก็คือกำหนัดให้เด็กเชื่อฟังและปฏิบัติตามตลอดไป และสุดท้ายแม่จำนวนน้อยที่สุดทั้งสองกลุ่มที่ใช้วิธีที่ว่า ถ้าไม่ทำพฤติกรรมที่หึงปรารพารณานี้เมื่อใด อาจถูกลงโทษหรือห้ามไม่ให้เด็กทำ สำหรับการฝึกให้เด็กมีระเบียบวินัย แม่โดยทั่วไปทั้งสองกลุ่มจะค่อย ๆ สอนให้ลูกช่วยตัวเองและรับผิดชอบตัวเองในเรื่องกิจวัตรประจำวัน เมื่อลูกทำไต่อย่างเรียบร้อยดีแม่จะเสริมพฤติกรรมของเค้าด้วยการชมเชยหรือให้รางวัล ถัดมาก็คือแสดงอาการเฉย ๆ และค่อยเตือนไม่ให้เด็กมีหน้าที่มีแม่จำนวนน้อยที่ใช้วิธีเสริมพฤติกรรมรับผิดชอบของเด็กด้วยการให้เด็กมีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีก แม่ส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มรายงานว่าคนจะรักษาคำมั่นสัญญาที่ไต่ไว้กับลูกอยู่เป็นประจำหรือเกือบเป็นประจำ ในบ้าน การฝึกอบรมเด็กทางสังคมและจริยธรรม แม่ทั้งสองกลุ่มจะใช้วิธีการฝึกในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน เช่น เมื่อลูกแย่งกันของเล่นหรือขนมให้แม่เพื่อน ๆ แม่ส่วนใหญ่ทั้งที่ทำงานและไม่ทำงานจะแสดงอาการเฉย ๆ หรือเมื่อเห็นลูกชอบเล่นกับเด็กอื่นและเข้ากับเพื่อน ๆ ไต่ แม่ส่วนใหญ่จะค่อย ๆ สอนให้เล่นด้วยกันดี ๆ รองลงมาก็คือ แสดงอาการเฉย ๆ ส่วนการส่งเสริมให้เด็กมีการปรับตัวเข้ากับบุคคลนอกบ้านไต่ก็ยิ่งขึ้น นับว่ามีน้อยที่สุดและมีแม่บางคนรายงานว่าคนห้ามไม่ให้ลูกเล่นกับเด็กนอกบ้าน ส่วนในสถานการณ์ที่ลูกบ่นหาสภาพที่แม่ไม่ไต่คักคั้นหรือไต่ถาม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความรู้สึกรับผิดชอบของตัวเองของเด็กซึ่งควรค่าการส่งเสริมเป็นอย่างยิ่งนั้น กลับพบว่าแม่จำนวนน้อยที่สุดทั้งสองกลุ่มนี้กระทำเช่นนั้น แม่เพียงแต่สั่งสอนเค้าว่าควรจะทำไต่ตัวเองอย่างไรจึงจะไม่ทำผิดซ้ำอีกเท่านั้น

สำหรับภารกิจของแม่ที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร พบว่าแม่เกือบทั้งหมดอยู่ในสองกลุ่ม ให้ความคาดหวังที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง กล่าวคือ จากสถานะทางการเงินของครอบครัว แม่เพียงนค้ต้องการให้ลูกจบการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น แต่สถานะทางการเงินของครอบครัวที่พอที่แม่จะส่งเสียลูกให้เรียนได้ แม่ส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มตั้งความหวังให้ลูกได้เรียนถึงระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เมื่อให้แม่ประเมินค่าความสำคัญของคุณสมบัตินในตัวเด็กที่แม่ต้องการหาประการคือ การให้ความสนใจต่อพ่อแม่ การมีอิสระและพึ่งตนเองได้ การเป็นที่รู้จักของผู้อื่นอย่างกว้างขวาง การเป็นผู้เรียนดี และการเป็นคนดี แม่ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่ประเมินว่า การที่เด็กเป็นผู้เรียนที่สำคัญที่สุด การประเมินเช่นนี้ของแม่อาจผสมเหตุผสมผลในความคิดของแม่ด้วยเห็นว่า จากการศึกษาเท่านั้นเด็กของคนจึงจะสามารถมีทุกสิ่งเต็มบาเต็มโหลกับคนอื่นได้ในอนาคต ลักษณะที่สำคัญเป็นอันดับสองในความคิดเห็นของแม่ คือ การที่เด็กให้ความเอาใจใส่สนใจต่อพ่อแม่ และการที่เด็กแสดงความเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้ และจากการที่ให้แม่ประเมินบุตรของคุณตามลักษณะต่าง ๆ 19 อย่าง พบว่าแม่ทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันในการประเมินลูกของตนสูงในลักษณะการมีความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบอ่านหนังสือ มีความอยากรู้อยากเห็น อ่อนน้อม ทำงานด้วยความขยันพากเพียร ไม่โหดเหี้ยมง่าย เชื่อฟังพ่อแม่ มีความรับผิดชอบ เรียนรู้ในการพูดเร็วกว่าคนอื่น ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ง่าย และมีสุขภาพดี และประเมินค่าในลักษณะต่อไปนี้คือ การเป็นผู้แข่งขัน การเป็นผู้นำ และความสามารถพิเศษ และแม่ทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันในการประเมินบุตรในลักษณะ 3 ประการคือ ความฉลาด ความสามารถในการเข้ากับเพื่อนได้ดี และลักษณะความเป็นมิตร ซึ่งแม่ที่ไม่ทำงานประเมินลักษณะเหล่านี้สูงกว่าแม่ที่ทำงาน

ในเรื่องการให้บริการและทัศนคติของแม่ต่อสถานบริการรับเลี้ยงเด็ก แม่เกือบทั้งหมดแสดงความต้องการที่จะได้รับบริการจากสถานบริการเช่นนี้ เพราะจะช่วยให้ช่วยผ่อนคลายภาระของการเลี้ยงดูได้มาก โดยทั่วไปแม่มีทัศนคติที่ดีต่อสถานบริการรับเลี้ยงเด็ก

เมื่อถามความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบัน แม่สองกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันยากกว่าในสมัยก่อน โดยให้เหตุผลต่าง ๆ กันออกไปคือ

เหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม ร่างกาย และจิตใจ แม่ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญในความต้องการทางจิตใจของเด็ก อย่างไรก็ตามมีข้อคิดที่ว่า แม่แม่จะเห็นความสำคัญของสิ่งนี้ แต่ในกรณีปฏิบัติจริงของแม่ แม่ใฝ่คำนึงถึงเรื่องจิตใจของลูกมากเท่าที่ควรหรือไม่ เพราะจากแรงบังคับและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคม อาจทำให้แม่ทั้งสองกลุ่มไม่อาจมีเวลาตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของลูกได้มากเท่าที่ควร นอกจากนี้พบว่า ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แม่ได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษในด้านการพัฒนาการทางสติปัญญา ทัศนคติ พัฒนาการทางกาย และเน้นความสำคัญอยู่ที่การพัฒนาเด็กทางอารมณ์-สังคม และจริยธรรม กล่าวคือ แม่ทั้งที่ทำงานและไม่ทำงานในกลุ่มตัวอย่างยังขาดความเข้าใจในการสัมพันธ์ระหว่างกันของพัฒนาการเด็กในแต่ละด้าน จึงยังคงมุ่งส่งเสริมเด็กในพัฒนาการด้านสติปัญญามากกว่าในด้านอื่น ๆ ซึ่งแท้จริงแล้วพัฒนาการแต่ละด้านล้วนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและยังผลกระทบกระทบกันและกันทั้งสิ้น สุดท้ายเมื่อถามแม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพ่อในการอบรมเลี้ยงดู แม่รายงานว่าสามีของตนแสดงความสนใจในการเลี้ยงดูลูก แม่ที่ทำงานมีความแตกต่างในการรายงานเรื่องนี้จากแม่ที่ไม่ทำงาน กล่าวคือ ในกลุ่มแม่ที่ทำงาน แม่รายงานว่าสามีได้ให้ความสนใจหลายด้านในการอบรมเลี้ยงดูลูกมากที่สุด ถัดลงมาคือ ให้ความสนใจต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กในบ้านทางจิตใจของเด็ก ส่วนในกลุ่มแม่ที่ไม่ทำงาน รายงานว่าสามีให้ความสนใจต่อกันจิตใจของเด็กในการอบรมเลี้ยงดูมากที่สุด ทัศนคติคือให้ความสนใจในทางร่างกาย อย่างไรก็ตาม การที่สามีแสดงความสนใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าบิดาจะมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการอบรมดูแลลูก แม่ในกลุ่มตัวอย่างยังคงต้องรับภาระหนักทั้งงานบ้านและทางการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หรือแม้ ๆ กับเป็นผู้ช่วยในบ้านส่งเสริมเศรษฐกิจของครอบครัวให้ดีขึ้นด้วย

### ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางตัวที่เกี่ยวกับการปฏิบัติของแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ในตอนที่สามได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวของตัวแปรต่าง ๆ ในพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งพบ 48 คู่ และได้แสดงผลของทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าไคสแควร์ ( $\chi^2$ ) เฉพาะที่มีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้นในตารางต่อไปนี้

ตาราง 60 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่แม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กและพฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก

พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็ก	แหล่งที่แม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง					
	แพทย์ เภสัช	หนังสือ วิทยุวารสาร	ปู่ย่า ตายาย	เพื่อน ๆ หรือ เพื่อนบ้าน	อื่น ๆ	ทั้งหมด
ปู่ย่า ตายาย	2	0	15	1	3	21
พ่อ	8	0	5	2	9	24
แม่	55	2	32	5	22	116
พ่อแม่วางร่วมกัน	9	0	4	0	5	18
คนอื่น ๆ	7	0	6	1	3	17
ทั้งหมด	81	2	62	9	42	196

$$\chi^2 = 26.65 \quad df = 16 \quad sig. = .05$$

(ดูจากตาราง 4 ภาคผนวก 2)

ตาราง 61 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่แม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับการอ่านหนังสือพิมพ์

การอ่านหนังสือพิมพ์	แหล่งที่แม่คิดว่าคนได้รับความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากเป็นอันดับสอง					
	แพทย์ เภสัช	หนังสือ สัปดาห์	ปู่ย่า ตายาย	เพื่อน ๆ หรือ เพื่อนบ้าน	อื่น ๆ	ทั้งหมด
อ่าน	30	6	21	8	14	79
ไม่อ่าน	15	0	7	12	14	48
ทั้งหมด	45	6	28	20	28	127

$$\chi^2 = 11.94 \quad df = 4 \quad sig = .05$$

(ตาราง 9 ภาคผนวก 2)

ตาราง 60 แสดงว่าแหล่งสำคัญที่สุดที่ให้ความรู้แก่แม่ว่าจะเลี้ยงลูกอย่างไร ขึ้นอยู่กับบุคคลที่แม่ชี้ให้เห็นว่าเป็นผู้ตัดสินใจเลี้ยงดูเด็ก ขณะที่ตาราง 61 แสดงว่าแหล่งสำคัญที่สองซึ่งให้ความรู้แก่แม่ว่าจะเลี้ยงลูกอย่างไร ขึ้นอยู่กับการอ่านหนังสือพิมพ์ของแม่ สิ่งที่พบนี้อาจตีความได้ว่าแม่ในกลุ่มตัวอย่างจะแสวงหาข้อมูลในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแหล่งแรกจากบุคคลที่ตัดสินใจในเรื่องนี้ และแหล่งที่สองจากการอ่านหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตาม ข้อนี้ไม่ใช่ประกันว่าแม่เหล่านั้นจะไขประโยชน์ในการปฏิบัติจริงจากข้อมูลที่ตนได้มาจากการอ่าน



ตาราง 62 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของลูกสาวถ้าสถานะการเงินช่วยกับการคาดหวังในอาชีพ

การคาดหวังในอาชีพ สำหรับลูกสาว	ระดับการศึกษาของลูกสาวที่แม่คาดหวังไว้ถ้าสถานะการเงินช่วยให้					
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	อาชีวศึกษา	วิทยาลัย	ทั้งหมด
ครู	2	10	7	10	38	67
นักการเมือง	0	1	0	0	0	1
นักธุรกิจ	0	4	0	4	2	10
นักสังคมสงเคราะห์	0	0	0	0	0	0
อื่น ๆ	6	8	9	6	24	55
ทั้งหมด	8	23	16	20	64	131

$$\chi^2 = 21.67 \quad df = 12 \quad sig = .05$$

(ดูจากตาราง 20 ภาคผนวก 2)

ตาราง 63 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของลูกสาวถ้าสถานะการเงินอำนวย  
กับระดับการศึกษาของลูกสาวที่ขึ้นอยู่กับสถานะการเงินในปัจจุบัน

ระดับการศึกษาของลูกสาว ที่ขึ้นอยู่กับสถานะการเงิน ปัจจุบัน	ระดับการศึกษาของลูกสาวที่แม่คาดหวังไว้ถ้าสถานะการเงินอำนวยได้					
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	อาชีวศึกษา	วิทยาลัย	ทั้งหมด
ประถมศึกษา	8	18	7	7	24	64
มัธยมศึกษาตอนต้น	0	8	6	7	24	45
มัธยมศึกษาตอนปลาย	0	0	3	3	13	19
อาชีวศึกษา	0	0	0	3	4	7
วิทยาลัย	0	0	0	0	3	3
ทั้งหมด	8	26	16	20	68	138

$$\chi^2 = 29.21 \quad df = 16 \quad sig = .05$$

(ดูจากตาราง 24 ภาคผนวก 2)

ตาราง 64 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาของลูกสาวถ้าสถานะการเงินอำนวย  
กับระดับการศึกษาของลูกชายที่ขึ้นอยู่กับสถานะการเงินในปัจจุบัน

ระดับการศึกษาของลูกสาว ที่ขึ้นอยู่กับสถานะการเงิน ปัจจุบัน	ระดับการศึกษาของลูกชายที่แม่คาดหวังไว้ถ้าสถานะการเงินอำนวยได้					
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	อาชีวศึกษา	วิทยาลัย	ทั้งหมด
ประถมศึกษา	4	14	7	8	9	42
มัธยมศึกษาตอนต้น	0	2	6	5	18	31

ตาราง 64 (ต่อ)

ระดับการศึกษาของลูกสาว ที่ขึ้นอยู่กับสถานะการเงิน ปัจจุบัน	ระดับการศึกษาของลูกชายที่แม่คาดหวังไว้ถ้าสถานะการเงินอำนวย					
	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา ตอนต้น	มัธยมศึกษา ตอนปลาย	อาชีวศึกษา	วิทยาลัย	ทั้งหมด
มัธยมศึกษาตอนปลาย	0	0	0	1	8	9
อาชีวศึกษา	0	0	0	1	2	3
วิทยาลัย	0	0	0	0	1	1
ทั้งหมด	4	16	13	15	38	86

$$\chi^2 = 28.67 \quad df = 16 \quad sig = .05$$

(ตาราง 23 ภาคผนวก 2)

จากตาราง 62 พบว่าอาชีพที่แม่คาดหวังให้ลูกสาวเมื่อเคิมโตขึ้น ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ที่แม่คิดว่าลูกจะเรียนได้ถ้าสถานะการเงินของครอบครัวอำนวยให้ ส่วนในตาราง 63 พบว่าระดับการศึกษาของลูกสาวในความคิดเห็นของแม่ถ้าสถานะการเงินของครอบครัวอำนวยให้ นั้นขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของลูกสาวที่แม่คาดหวังไว้ โดยคำนึงถึงสภาพการเงินปัจจุบันของครอบครัว และในตาราง 64 พบว่าระดับการศึกษาของลูกชายที่แม่คาดหวังไว้ให้เมื่อสถานะการเงินอำนวยให้ นั้นขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของลูกสาวที่แม่คาดหวังไว้ โดยคำนึงถึงฐานะการเงินปัจจุบันของครอบครัว

จากตารางทั้งสาม อาจตีความได้ว่าระดับการศึกษาที่แม่คาดหวังไว้สำหรับลูกชายและลูกสาวขึ้นอยู่กับสถานะการเงินของครอบครัวทั้งในปัจจุบันและในอนาคต และอาจตีความต่อไปได้ว่า ความคาดหวังด้านการศึกษาที่แม่มีต่อลูกทั้งชายและหญิง วางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงทางเศรษฐกิจของครอบครัวและระดับการศึกษาที่แม่คาดหวังไว้สำหรับลูกชายและลูกสาวนั้นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน

ตาราง 65 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่ที่มีต่อความสนใจของแม่โดยทั่วไปในเรื่องอนาคตของเด็กกับการอ่านหนังสือการเลี้ยงดูเด็ก

ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับการอ่านหนังสือการเลี้ยงดูเด็กของแม่โดยทั่วไป	ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับความสนใจในอนาคตของเด็กในความคิดของแม่โดยทั่วไป				
	จริง	จริงส่วนมาก	ไม่จริงส่วนมาก	ไม่จริง	ทั้งหมด
จริง	53	2	1	0	56
จริงส่วนมาก	21	13	0	1	35
ไม่จริงส่วนมาก	19	14	5	4	42
ไม่จริง	43	10	8	4	65
ทั้งหมด	136	39	14	9	198

$$\chi^2 = 40.70 \quad df = 9 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 25 ภาคผนวก 2)

ตาราง 66 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่ที่มีต่อความสนใจของแม่โดยทั่วไปในเรื่องอนาคตของเด็กกับการได้รับการบอกเล่าเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กจากสื่อมวลชน

ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับการที่แม่โดยทั่วไปได้รับการบอกเล่าในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กจากสื่อมวลชนต่าง ๆ	ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับความสนใจในอนาคตของเด็กในความคิดของแม่โดยทั่วไป				
	จริง	จริงส่วนมาก	ไม่จริงส่วนมาก	ไม่จริง	ทั้งหมด
จริง	44	3	3	1	50
จริงส่วนมาก	22	14	2	1	39

ตาราง 66 (ต่อ)

ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับ การที่แม่โดยทั่วไปได้รับการ บอกเล่าในเรื่องการเลี้ยงดู เด็กจากสื่อมวลชนต่าง ๆ	ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับความสนใจในอนาคต ของเด็กในความคิดของแม่โดยทั่วไป				
	จริง	จริงส่วนมาก	ไม่จริงส่วนมาก	ไม่จริง	ทั้งหมด
ไม่จริงส่วนมาก	23	15	2	2	42
ไม่จริง	45	7	8	5	65
ทั้งหมด	134	39	14	9	196

$$\chi^2 = 28.77 \quad df = 9 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 26 ภาคผนวก 2)

จากตาราง 65 และตาราง 66 แสดงว่าความคิดเห็นของแม่กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความสนใจในอนาคตของเด็กตามความคิดเห็นของแม่โดยทั่วไป มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของแม่กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องการอ่านหนังสือ การเลี้ยงดูเด็ก และการอ่านหนังสือพิมพ์หรือการดูโทรทัศน์ของแม่โดยทั่วไปในปัจจุบัน ซึ่งที่พบนี้หมายความว่า ความคิดเห็นของแม่กลุ่มตัวอย่างในเรื่องความสนใจของแม่ทั่วไปไม่มีเกี่ยวกับอนาคตของเด็ก มีความคล้ายคลึงกับความคิดเห็นของแม่เองที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ ของสื่อสารมวลชน และอาจสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการสื่อสารทางคำสอนสื่อสารมวลชนที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมของแม่รายวันโดยที่มักต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร

ตาราง 67 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่พ่อแม่ปรึกษาหารือกัน  
กับความสนใจของพ่อแม่ต่อการเลี้ยงดูเด็ก

ความสนใจด้านต่าง ๆ ของ พ่อแม่ต่อการเลี้ยงดูเด็ก	ชนิดของปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็กซึ่งพ่อแม่ปรึกษาหารือกัน					
	เศรษฐกิจ	สังคม	จิตวิทยา	ร่างกาย	อื่น ๆ หรือ รวมทั้งหก	ทั้งหมด
เศรษฐกิจ	1	0	0	1	0	2
สังคม	2	1	0	0	1	4
จิตวิทยา	6	6	21	16	34	83
ร่างกาย	5	6	5	8	11	35
อื่น ๆ หรือรวมทั้งหก	7	3	7	7	45	69
ทั้งหมด	21	16	33	32	91	193

$$\chi^2 = 36.07 \quad df = 16 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 28 ภาคผนวก 2)

ตาราง 68 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชนิดของปัญหาการดูแลเด็กที่พ่อแม่เห็นขัดแย้งกับชนิดของ  
ปัญหาการดูแลเด็กที่พ่อแม่ปรึกษาหารือกัน

ชนิดของปัญหาการเลี้ยงดู เด็กที่พ่อแม่ปรึกษาหารือกัน	ชนิดของปัญหาการดูแลเด็กที่พ่อแม่เห็นขัดแย้งกัน					
	เศรษฐกิจ	สังคม	จิตวิทยา	ร่างกาย	อื่น ๆ หรือ รวมทั้งหก	ทั้งหมด
เศรษฐกิจ	4	1	6	2	3	16
สังคม	1	2	6	0	2	11

3-1 5-1  
(I-1)(J-1)  
2 x 4

ตาราง 68 (ต่อ)

ชนิดของปัญหาการเลี้ยงดู เด็กที่พ่อแม่ปรักษาหารหรือกัน	ชนิดของปัญหาการเลี้ยงดูเด็กที่พ่อแม่เห็นขัดแย้งกัน					
	เศรษฐกิจ	สังคม	จิตวิทยา	ร่างกาย	อื่น ๆ หรือ รวมทั้งหก	ทั้งหมด
จิตวิทยา	1	0	10	0	7	18
ร่างกาย	0	0	11	6	2	19
อื่น ๆ หรือรวมทั้งหก	2	4	24	3	23	56
ทั้งหมด	8	7	57	11	37	120

$$\chi^2 = 37.16 \quad df = 16 \quad sig = .01$$

(ตาราง 40 ภาคผนวก 2)

ตาราง 67 แสดงว่าความสนใจของพ่อในการอบรมเลี้ยงดูเด็กขึ้นอยู่กับปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่แม่อภิปรายกับสามี ขณะที่ตาราง 68 แสดงว่าการไม่เห็นพ้องกันระหว่างพ่อและแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ขึ้นอยู่กับปัญหาในการอบรมเลี้ยงดูที่แม่อภิปรายกับสามีด้วย

ตารางเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า พ่อเป็นสามีไม่มีความสนใจที่เป็นของตนเอง ซึ่งอาจไม่ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาของผู้เป็นภรรยา ทั้งนี้เพราะภาระของการอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นงานที่ทั้งสามีและภรรยาต้องกระทำร่วมกันในฐานะที่เป็นพ่อและแม่ของลูก หากการลูกบังคับให้ต้องทำงานนอกบ้านเพื่อเลี้ยงดูหรือส่งเสริมรายได้ของครอบครัว แม้ที่ทำงานนอกบ้านและมีความไม่พอใจหรือพอใจน้อยของงานที่กระทำ อาจรู้สึกว่าไม่เป็นการยุติธรรมที่ตนจะต้องเผชิญกับภาระหนักนี้แค่โดยลำพังผู้เดียว ผลที่ตามมาอาจทำให้เด็กของแม่เหล่านี้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องจากแม่ของตน ซึ่งสุดท้ายอาจยังให้เกิดสุขภาพจิตที่ไม่ดีต่อทั้งครอบครัวได้

ตาราง 69 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าของแม่ในเรื่องความมั่นใจในตนเองของเด็ก  
และความคิดเห็นของแม่ในสิ่งที่เด็กกระทำโดยความมั่นใจ

ความคิดเห็นของแม่ในสิ่ง ที่เด็กกระทำโดยความมั่นใจ	การประเมินค่าของแม่ในเรื่องความมั่นใจในตนเองของเด็ก			
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ทั้งหมด
สูง	42	18	4	64
ปานกลาง	10	50	10	70
ต่ำ	4	9	25	38
ทั้งหมด	56	77	39	172

$$\chi^2 = 94.12 \quad df = 4 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 31 ภาคผนวก 2)

ตาราง 70 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสังเกตของแม่ในการชอบอ่านหนังสือของเด็กและการ  
ประเมินค่าของแม่ในเรื่องสติปัญญาของเด็ก

การประเมินค่าของแม่ ในเรื่องสติปัญญาของเด็ก	การสังเกตของแม่ในการที่เด็กชอบอ่านหนังสือ			
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ทั้งหมด
สูง	55	11	15	81
ปานกลาง	46	26	12	84
ต่ำ	4	3	4	11
ทั้งหมด	105	40	31	176

$$\chi^2 = 10.60 \quad df = 4 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 33 ภาคผนวก 2)



ตาราง 71 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ของแม่เกี่ยวกับความอยากรู้อยากเห็นของเค็กกับการประเมินค่าของแม่ในเรื่องสติปัญญาของเค็ก

การประเมินค่าของแม่ในเรื่องสติปัญญาของเค็ก	ความถี่ของแม่เกี่ยวกับความอยากรู้อยากเห็นของเค็ก			
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ทั้งหมด
สูง	60	14	9	83
ปานกลาง	41	28	21	90
ต่ำ	6	1	3	10
ทั้งหมด	107	43	33	183

$$\chi^2 = 14.41 \quad df = 4 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 34 ภาคผนวก 2)

ตาราง 72 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าของแม่ในเรื่องความรับผิดชอบและการสังเกตของแม่ในเรื่องความขยันของเค็ก

การสังเกตของแม่ในเรื่องความขยันหมั่นเพียรของเค็ก	การประเมินค่าของแม่ในเรื่องความรับผิดชอบของเค็ก			
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ทั้งหมด
สูง	37	22	21	80
ปานกลาง	13	27	6	46
ต่ำ	13	7	15	35
ทั้งหมด	63	56	42	161

$$\chi^2 = 20.22 \quad df = 4 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 36 ภาคผนวก 2)

ตาราง 73 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าของแม่ในเรื่องความเป็นมิตรของเด็กกับความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับพฤติกรรมเข้ากับสังคมของเด็ก

ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับ พฤติกรรมเข้ากับสังคมของเด็ก	การประเมินค่าของแม่ในเรื่องความเป็นมิตรของเด็ก			
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ทั้งหมด
สูง	70	23	4	97
ปานกลาง	29	31	8	68
ต่ำ	7	8	3	18
ทั้งหมด	106	62	15	183

$$\chi^2 = 18.16 \quad df = 4 \quad sig = .01$$

(มาจากตาราง 37 ภาคผนวก 2)

ตาราง 74 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กกับเรื่องการประเมินค่าของแม่ในเรื่องการปรับตัวทางสังคมของเด็ก

การประเมินค่าของแม่ในเรื่อง การปรับตัวทางสังคมของเด็ก	ความคิดเห็นของแม่เกี่ยวกับการปรับตัวของเด็กกับเรื่องการปรับตัวทางสังคม			
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ทั้งหมด
สูง	59	30	6	95
ปานกลาง	17	36	12	65
ต่ำ	6	8	4	18
ทั้งหมด	82	74	22	178

$$\chi^2 = 26.20 \quad df = 4 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 38 ภาคผนวก 2)

ตาราง 69 แสดงว่าความคิดเห็นของแม่ในคุณลักษณะของเด็กที่ทำงานต่าง ๆ ภัยความ  
 มั่นใจ ขึ้นอยู่กับการประเมินค่าของแม่ในเรื่องความมั่นใจในตนเองของลูก ตาราง 70 และ  
 ตาราง 71 ชี้ให้เห็นว่าสติปัญญาของเด็กที่ถูกแม่ประเมินค่าขึ้นอยู่กับลักษณะการชอบอ่านหนังสือและ  
 ความอยากรู้อยากเห็นของเด็กที่แม่เป็นผู้ประเมิน ตาราง 72 แสดงว่าการประเมินของแม่ใน  
 คุณลักษณะของเด็กทางด้านความรับผิดชอบและความขยันหมั่นเพียรขึ้นต่อกัน และตาราง 73 และ  
 ตาราง 74 พบว่าการประเมินค่าความสามารถของเด็กในการเข้ากันได้ดีกับเพื่อน ๆ ขึ้นอยู่กับ  
 ความเป็นมิตรและการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมของเด็กที่แม่ประเมินค่า

ตารางเหล่านี้อาจตีความได้ว่า คุณลักษณะต่าง ๆ บางประการของเด็ก (ความมั่นใจ  
 ความเฉลียวฉลาด ความขยันหมั่นเพียร พฤติกรรมการปรับตัว) ใ้รับการประเมินอย่างเที่ยงตรง  
 พอดีมาจากเกณฑ์ที่มีเหตุผลของแม่ ทั้งนี้อาจอธิบายต่อไปได้อีกว่าแม่ในกลุ่มตัวอย่างมีความ  
 ละเอียดยกเว้นในการสังเกตพฤติกรรมและคุณลักษณะของเด็กของตนได้เป็นอย่างดี

ตาราง 75 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกถูกต้อยตีกลั้มา กับการปฏิบัติ  
 ของแม่ต่อการทะเลาะวิวาทของลูกกับเด็กอื่น

การปฏิบัติของแม่ต่อการ ทะเลาะวิวาทของลูกกับ เด็กอื่น	การปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกถูกต้อยตีกลั้มา				
	ดูบริเวณที่เจ็บ ให้อย่างปลอดภัย	สั่งสอนไม่ให้เล่น กับเด็กนั้นอีก	กล่าวที่ถูกลูก ที่กลั้มา	อื่น ๆ	ทั้งหมด
แนะนำสั่งสอนไม่ให้ ทะเลาะกับเด็กอื่น	2	32	11	23	68
ปล่อยความใจ	0	0	1	1	2
กล่าวถูก	1	10	7	11	29

ตาราง 75 (ต่อ)

การปฏิบัติของแม่ต่อการทะเลาะวิวาทของลูกกับเด็กอื่น	การปฏิบัติของแม่ เมื่อพบลูกถูกตอกยักตีกลับมา				
	ดูบริเวณที่เจ็บให้ย่ำอย่างปลอดภัย	สั่งสอนไม่ให้เล่นกับเด็กคนอื่น	กว่าที่ลูกตอกยักตีกลับมา	อื่น ๆ	ทั้งหมด
อื่น ๆ	5	22	7	65	99
บอกว่าไม่ตอบ	0	0	0	1	1
ทั้งหมด	8	64	26	101	199

$$\chi^2 = 27.11 \quad df = 12 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 41 ภาคผนวก 2)

ตาราง 76 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่เมื่อลูกช่วยทำงานบ้านและเจ็บป่วยและการปฏิบัติของแม่ต่อการที่ลูกช่วยทำงานบ้าน

การปฏิบัติของแม่ต่อการที่ลูกช่วยทำงานบ้าน	การปฏิบัติของแม่ เมื่อลูกช่วยทำงานบ้านและแม่เจ็บป่วย					
	ห้ามไม่ให้ทำ	แนะนำและสอนให้ทำโดยเร็วหรือ	ชมเชยหรือให้รางวัล	บอกให้ช่วยทำแทนจนกว่าแม่จะหายป่วย	อื่น ๆ	ทั้งหมด
ห้าม หรือดูไม่ให้ยุ่ง	5	12	10	12	21	60
ปล่อยให้ทำจนเมื่อไปเอง	0	11	8	6	6	31
สนับสนุนให้ทำโดยการชมหรือสอนให้เรียนรู้งานนั้น	0	30	10	3	11	54

ตาราง 76 (ต่อ)

การปฏิบัติของแม่ต่อการที่ ลูกช่วยทำงานบ้าน	การปฏิบัติของแม่เมื่อลูกช่วยทำงานบ้านขณะแม่เจ็บป่วย					
	ห้ามไม่ให้ทำ	แนะนำและสอนให้ ทำโดยเรียบร้อย	ชมเชยหรือ ให้รางวัล	บอกให้ช่วยทำ แทนจนกว่าแม่ จะหายป่วย	อื่น ๆ	ทั้งหมด
หาสิ่งอื่นที่นำสมาธิมาให้ เล่นหรือทำแทนงาน นั้น	0	6	0	2	1	9
อื่น ๆ	1	7	5	4	25	42
ทั้งหมด	6	66	33	27	64	196

$$\chi^2 = 50.54 \quad df = 16 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 44 ภาคผนวก 2)

ตาราง 77 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการปล่อยเด็กให้เล่นกับเพื่อนโดยที่ไม่ควบคุม กับ การควบคุม  
ดูแลเด็กขณะนั้น

การควบคุมดูแลเด็ก ขณะนั้น	การปล่อยให้เด็กเล่นกับเพื่อนโดยแม่ไม่ควบคุม			
	เสมอ	บางครั้ง	ไม่เคย	ทั้งหมด
เสมอ	12	43	40	95
บางครั้ง	24	48	15	87
ไม่เคย	7	7	2	16
ทั้งหมด	43	98	57	198

$$\chi^2 = 20.94 \quad df = 4 \quad sig = .01 \quad (\text{ดูตาราง 45 ภาคผนวก 2})$$

จากตาราง 75 แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่ในสถานการณ์ที่  
 พบว่าลูกถูกคอกับกลับมา กับการปฏิบัติของแม่เมื่อพบว่าลูกทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่น กล่าวคือ  
 แม่โดยส่วนรวมในทั้งสองสถานการณ์จะปฏิบัติต่อเด็กคล้าย ๆ กัน คือ การสั่งสอนไม่ให้เล่นหรือ  
 ทะเลาะกับเด็กคนอื่น ส่วนจำนวนแม่ที่ตอบสนองพฤติกรรมของเด็กในสองสถานการณ์ด้วยการปลอบโยน  
 หรือแนะนำเด็กแต่โดยดี จะมีน้อยที่สุด ส่วนตาราง 76 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของ  
 แม่ต่อการที่ลูกช่วยทำงาน กับการปฏิบัติของแม่เมื่อลูกช่วยทำงานบ้านขณะเจ็บป่วย ส่วนใหญ่แม่จะใช้  
 วิธีสนับสนุนให้ทำโดยการชมหรือแนะนำสั่งสอนให้เรียนรู้งานนั้น และทำโดยเรียบร้อย ในตาราง 77  
 แสดงว่าการที่แม่จะอนุญาตหรือยินยอมให้ลูกเล่นกับเด็กอื่นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการควบคุมดูแลที่แม่ได้แก่  
 เด็กขณะนั้น กล่าวคือ แม่จะมีการปฏิบัติคล้ายคลึงกันทั้งในสองสถานการณ์ เช่น ถ้าแม่บอกว่าควม  
 กับการควบคุมดูแลเด็กขณะนั้นเสมอ แม่เหล่านั้นก็จะไม่เคยปล่อยให้ลูกของตนเล่นกับเพื่อนโดยที่ตนไม่ได้  
 ควบคุม

สิ่งที่พบเหล่านี้มีความคืบไปไคว่า ปฏิกริยาของแม่ที่มีต่อพฤติกรรมของเด็กที่พึงปรารถนาหรือ  
 ไม่พึงปรารถนา นั้นไม่ไควางอยู่บนฐานของเหตุผลที่เที่ยงตรง หากขึ้นอยู่กับการปฏิบัติตัวของแม่ใน  
 สถานการณ์อื่นที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกัน ถ้าแม่เคยปฏิบัติในสถานการณ์อย่างหนึ่งมาก่อน แม่ก็  
 มักจะใช้การปฏิบัติในทำนองคล้ายคลึงกันกับลูกในอีกสถานการณ์หนึ่งด้วย

นอกจากนั้น ได้มีการวิเคราะห์แยกต่างหากจากกลุ่มตัวอย่างแม่ที่ทำงานและไม่ทำงาน  
 และมีบางสิ่งแสดงค่านัยสำคัญทางสถิติบางประการดังต่อไปนี้

ตาราง 78 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ที่แม่ทำงานทั้งวัน จากวิทยุและโทรทัศน์กับแหล่งที่ให้ความรู้แก่แม่ทำงานในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

แหล่งสำคัญที่ให้ความรู้แก่แม่ทำงานในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก	ความถี่ที่แม่ทำงานทั้งวัน จากวิทยุหรือโทรทัศน์				
	ทุกวัน	สองสามครั้งต่ออาทิตย์	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย	ทั้งหมด
แพทย์หรือเภสัชกร	19	6	15	2	42
หนังสือหรือสื่อมวลชนอื่น ๆ	0	0	0	1	1
ปู่ย่าตายายของเด็ก	16	5	11	1	33
เพื่อนหรือเพื่อนบ้าน	4	0	2	0	6
อื่น ๆ	9	0	8	1	18
ทั้งหมด	48	11	36	5	100

$$\chi^2 = 24.09 \quad df = 12 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 1 ภาคผนวก 3)

ตารางข้างบนนี้แสดงให้เห็นว่าแหล่งสำคัญที่ให้ความรู้แก่แม่ทำงานในการเลี้ยงดูเด็ก ขึ้นอยู่กับความถี่น้อยของเวลาที่แม่ใช้ในการฟังข่าวคราวจากวิทยุและโทรทัศน์ หมายความว่าชอบออกเสียงเกี่ยวกับการดูแลเลี้ยงดูเด็กมีความสัมพันธ์กับเวลาที่แม่ทำงานนอกบ้านไว้กับสื่อมวลชนชนิดดังกล่าว แม่ทำงานที่รู้ให้เห็นว่าแหล่งสำคัญในการให้ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก อยู่ที่แพทย์หรือเภสัชกร และปู่ย่าตายายของเด็ก ตามลำดับ แม่เหล่านี้มักจะใช้เวลาในการฟังวิทยุและโทรทัศน์น้อยครั้งนัยคือ ส่วนใหญ่แม่ทำงานทั้งวันทุกวัน ข้อพบนี้ได้สนับสนุนสิ่งที่พบในตาราง 65 และ 66

ตาราง 79 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกันต่าง ๆ ของพัฒนาการเด็กที่แม่ทำงานย้ำความสำคัญน้อยที่สุดกับคุณลักษณะของ เด็กที่แม่ทำงานย้ำความสำคัญมากที่สุด

คุณลักษณะของ เด็กที่แม่ทำงานย้ำความสำคัญมากที่สุด	กันต่าง ๆ ของพัฒนาการ เด็กที่แม่ทำงานย้ำความสำคัญน้อยที่สุด					
	พัฒนาการทางภาษา	ความเจริญเติบโตทางร่างกาย	วุฒิภาวะทางอารมณ์	ความสามารถทางสังคม	สติปัญญา	ทั้งหมด
การให้ความเอาใจใส่ต่อพ่อแม่	1	0	2	2	1	6
ความเป็นอิสระและช่วยเหลือตัวเองได้	1	0	2	5	2	10
การเป็นที่เรอหน้าลูกในสังคม	4	0	0	0	0	4
สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน	7	3	19	6	5	42
มีความประพฤติดี	9	6	12	7	3	37
ทั้งหมด	22	9	35	22	11	99

$$\chi^2 = 26.41 \quad df = 16 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 2 ภาคผนวก 3)

ตาราง 79 แสดงว่าคุณลักษณะของ เด็กที่แม่ทำงานย้ำความสำคัญมากที่สุด มีความสัมพันธ์ต่อกันต่าง ๆ ของพัฒนาการที่แม่ย้ำความสำคัญน้อยที่สุด กล่าวคือ คุณลักษณะที่แม่ทำงานต้องการเพิ่มในลูกของตนมากที่สุดมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่แม่ย้ำความสำคัญน้อยที่สุด



ตาราง 80 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ของแม่ทำงานปรึกษาหารือการเลี้ยงดูเด็กกับสามี และการแสดงออกของพ่อในความสัมพันธ์ทาง การเลี้ยงดูเด็ก

การแสดงออกของพ่อในความสัมพันธ์ทาง การเลี้ยงดูเด็ก	ความถี่ของแม่ทำงานปรึกษาหารือการเลี้ยงดูเด็กกับสามี				
	บ่อยมาก	นาน ๆ ครั้ง	น้อยครั้ง	ไม่เคยเลย	ทั้งหมด
แสดง	42	37	7	4	90
ไม่แสดง	0	1	0	2	3
ทั้งหมด	42	38	7	6	93

$$\chi^2 = 19.10 \quad df = 3 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 3 ภาคผนวก 3)

ตารางข้างบนนี้แสดงให้เห็นว่าจำนวนเวลาที่แม่ทำงานใช้ในการปรึกษาหารือในเรื่องการเลี้ยงดูเด็กกับสามีของคนนั้น มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกของสามีในด้านความสัมพันธ์ทาง การเลี้ยงดู ร้อยพ่อที่ได้รับการสนับสนุนจากสิ่งที่ปรากฏในตาราง 67 และตาราง 68 กล่าวคือ ถ้าผู้ เป็นบิดาแสดงออกว่ามีความสนใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมาก จำนวนความถี่ของเวลาที่แม่จะปรึกษาหารือกับสามีในเรื่องนี้ก็จะยิ่งมีมากขึ้น โดยส่วนรวมพบว่าแม่ทำงานรายงานว่ามีสามีของตนได้ แสดงความสนใจต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก

ตาราง 81 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่ที่ทำงานต่อลักษณะการเป็นผู้นำของลูก และความคิดเห็นของแม่ในเรื่องสิ่งที่เด็กกระทำด้วยความเชื่อมั่น

ความคิดเห็นของแม่ที่ทำงาน ในเรื่องสิ่งที่เด็กกระทำด้วย ความเชื่อมั่นในตนเอง	ความคิดเห็นของแม่ที่ทำงานต่อลักษณะการเป็นผู้นำของลูก			
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	ทั้งหมด
สูง	14	4	12	30
ปานกลาง	13	13	15	41
ต่ำ	1	4	16	21
ทั้งหมด	28	21	43	92

$$\chi^2 = 14.99 \quad df = 4 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 4 ภาคผนวก 3)

ตารางข้างบนนี้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของแม่ที่ทำงานในลักษณะสองอย่างของลูกคือ สิ่งที่เด็กกระทำด้วยความมั่นใจ และลักษณะการเป็นผู้นำในครัวลูก กล่าวคือ แม่ที่มีความคิดเห็นว่าลูกกระทำสิ่งต่าง ๆ ลงไปด้วยความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง แม่เหล่านี้ก็จะตัดสินหรือประเมินความคิดในลักษณะการเป็นผู้นำของลูกในระดับสูงด้วย

ตาราง 82 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุที่แม่ทำงานปล่อยให้ลูกเล่นนอกสายคาโก้ กับการควบคุมดูแลเด็กขณะกิน

การควบคุมดูแลเด็ก ขณะกิน	อายุที่แม่ทำงานปล่อยให้ลูกเล่นนอกสายคาโก้					
	0 - 2 ปี	3 - 4 ปี	5 - 6 ปี	7 - 8 ปี	เกินกว่า 8 ปี	ทั้งหมด
เสมอ ๆ	8	14	9	4	3	38
ไม่เสมอ	9	15	16	3	2	45
ไม่เคย	0	2	1	0	4	7
ทั้งหมด	17	31	26	7	9	90

$$\chi^2 = 21.26 \quad df = 8 \quad sig = .01$$

(ดูตาราง 5 ภาคผนวก 3)

ตาราง 82 นี้ให้เห็นว่าอายุของลูกที่แม่ทำงานไปปล่อยให้เล่นนอกสายคาโก้ของแม่ก็มีความเกี่ยวข้องกับ การควบคุมดูแลลูกขณะกินของแม่ด้วย ข้อทวนสนับสนุนสิ่งที่ได้พบมาแล้วในตาราง 77

### สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลในตอน 3

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้เป็นการศึกษาความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมต่าง ๆ ทางการอบรมเลี้ยงดูของแม่ที่ทำงานนอกบ้านและไม่ทำงานนอกบ้าน ในการวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลรวมของแม่ที่ทำงานและไม่ทำงานครั้งหนึ่ง และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแยกกันระหว่างแม่ที่ทำงานและไม่ทำงานอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยพบว่าปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาบางตัวก็กับการทำงาน

ผลการวิเคราะห์ให้เพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางคู่ทางพฤติกรรมกรรมการ อบรมเลี้ยงดูเด็ก กล่าวคือ ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวกับแหล่งที่แม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก กับตัวแปรทาง ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ระหว่างตัวแปร ความคาดหวังทางด้านการศึกษสำหรับลูกชายและลูกสาว กับสถานะทางการเงินในปัจจุบันและอนาคตของครอบครัว ตัวแปรทางความนึกเห็นที่แม่มีต่อความสนใจ ของมารดาโดยทั่วไปที่มีต่อการดูแลเด็ก กับตัวแปรที่เป็นความนึกเห็นของแม่เองในการดูแลเด็ก ระหว่าง ตัวแปร ความสนใจของสามีในการเลี้ยงดูเด็กกับบ้านของปัญหาการเลี้ยงดูเด็กที่พ่อและแม่ปรึกษารือกัน ตัวแปรทางคุณลักษณะต่าง ๆ ของเด็กที่แม่รายงานกับตัวแปรในการประเมินพฤติกรรมของเด็ก ตัวแปร ที่เกี่ยวข้องกับกาปฏิบัติของแม่ในสถานการณ์บางสถานการณ์กับตัวแปรที่เป็นประสบการณ์ของแม่ในการ ให้การอบรมเลี้ยงดูที่สัมพันธ์กัน และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เป็นคุณลักษณะของเด็กที่แม่ ต้องการ กับตัวแปรทางด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แม่ย่ำความสำคัญ

ผลสำคัญที่ได้บางประการในตอนที่ผ่านมา แสดงให้เห็นผลกระทบของสภาพความเป็นอยู่ใน ตัวเมือง (urbanization) ที่มีต่อพฤติกรรมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ในกลุ่มตัวอย่างทั้งที่ ทำงานและไม่ทำงาน กล่าวคือ พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กและทัศนคติต่อการอบรมของแม่ทั้งสองกลุ่มได้รับความกระทบกระเทือนจากจำนวนเวลาของการที่แม่มีโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยเฉพาะ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือที่เกี่ยวกับทารกดูแลเด็ก และโทรทัศน์ ผลอีกอย่างหนึ่งก็คือ การตั้งความหวังของแม่ที่มีต่อการศึกษารของลูกชายและลูกสาว ได้กระทำโดยคำนึงถึงสถานการณ์ทางการเงินในปัจจุบัน และเป็นของธรรมดาที่ว่าแม่จะตั้งความหวังสูงขึ้นจนกระทั่งให้ลูกได้เรียนในระดับ วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยในกรณีที่มีสถานะทางการเงินของครอบครัวสามารถส่งเสียเด็กได้ จากการรายงานของแม่ในกลุ่มตัวอย่างทั้งสอง จะพบว่าแม่เหล่านี้มีความละเอียดอ่อนและเที่ยงตรงในการ สังเกตและประเมินค่าคุณลักษณะและพฤติกรรมของ เด็กที่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจประเมินค่าลักษณะ ดังกล่าว ผู้เป็นพ่อโดยทั่วไปไม่ได้แสดงความสนใจต่อการให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กมากเท่าที่ควร แม่ในกลุ่มแม่ที่ทำงาน แม่ส่วนใหญ่จะรายงานว่าผู้เป็นสามีได้แสดงความสนใจพอเรื่องนี้ ก็ยังไม่มี หลักฐานยืนยันได้ว่า สามีเหล่านี้จะมีโอกาสได้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างจริงจังหรือไม่ และเป็นที่น่าสนใจยิ่งที่พบว่าความถี่ของเวลาที่แม่(ในกลุ่มแม่ทำงานนอกบ้าน) จะปรึกษารือกันที่พ่อใน

ปัญหาเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูเด็กมีความเกี่ยวข้องกับภาระแสงออกของพ่อในการให้ความสนใจ  
 ต่อเรื่องนี้อย่างมีนัยสำคัญ ข้อพจน์อาจยืนยันได้ว่าถ้าผู้เป็นพ่อได้แสดงความสนใจให้ผู้เป็นแม่ได้ทราบ  
 ว่าตนยังให้ความเอาใจใส่ต่อการอบรมเลี้ยงดูลูกร่วมกันแล้ว แม้พี่ขอมที่จะปรึกษารับกับสามีใน  
 ปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น นำให้เกิดความร่วมมือกันในอนาคตร่วมของการเป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก  
 ผนวกอยู่ในสังคมประชาธิปไตย แต่สิ่งที่พบจากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นภาระและความรับผิดชอบ  
 ที่หนักหน่วงในส่วนของผู้เป็นแม่อย่าง โดยเฉพาะแม่ที่ทำงานนอกบ้าน ที่ต้องกระทำทุกทางเพื่อ  
 ช่วยยกระดับรายได้ของครอบครัวให้ดีขึ้น หรือ ๆ กับต้องทำหน้าที่เป็นแม่ที่ค้ำของลูกและภรรยาที่ดี  
 ของสามี แต่ไม่ได้รับการแบ่งเบาภาระร่วมของการอบรมเลี้ยงดูเด็กจากสามีเท่าที่ควร นอกจากนี้  
 พบว่า การปฏิบัติของแม่ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของเด็กที่ส่งผลปรารถนาและไม่ปรารถนา  
 มักขึ้นอยู่กับประสบการณ์ส่วนตัวของแม่ในการอบรมเลี้ยงดูมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับความรู้ที่ใช้เหตุผลใคร่-  
 ครองพิจารณาเพื่อการแก้ไขหรือปรับปรุงพฤติกรรมของเด็ก ข้อพจน์สะท้อนออกไปให้เห็นวิธีการที่แม่  
 รายได้ขึ้นอยู่กับเงินแอดคเมืองหลวงได้ใช้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรของตนในลักษณะที่ขาดความคงเส้น  
 คงวา ขึ้นอยู่กับอารมณ์ รวมทั้งประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องมาก่อน และเหตุผลส่วนตัว แม่เหล่านั้นยังไม่  
 อาจเห็นทิศทางที่แน่นอนว่าควร จะอบรมเลี้ยงดูเด็กของตนอย่างไร จึงจะไขว่คว้าซึ่งผลเมืองที่มีประสิทธิภาพ  
 ของบ้านเมืองต่อไปในอนาคต

**ตอนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจในการทำงานกับตัวแปรบางตัวทางพฤติกรรม การยอมรับ  
เลี้ยงดูเด็กของแม่ที่ทำงาน**

จากการศึกษาคุณค่าที่ผ่านมาแล้วในรอบหลายสิบปีตามที่กล่าวมาแล้วในตอนที่ผ่านมา เอกสารการค้นคว้าที่เกี่ยวข้อง พบว่าแม่ที่ทำงานนอกร้าน เมื่อเปรียบกับแม่ที่ไม่ทำงานนอกร้านแล้วจะมีลักษณะต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน ที่สำคัญได้แก่ ความสัมพันธ์ที่มีต่อบุตร ก่อสามี และหาที่ความรู้สึกละเลยต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ว่า จะศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจของแม่ที่ได้รับจากการทำงานนอกร้านกับพฤติกรรมบางประการของแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ถึงแม้การวิเคราะห์ในส่วนนี้ยังมีขีดจำกัดอยู่มาก ด้วยข้อมูลที่ได้รับมาจากการสอบถามและการสังเกตยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร แต่อย่างน้อยผลการวิเคราะห์ที่จะได้เสนอต่อไปนี้ก็คงจะให้ภาพเริ่มต้นในการเข้าใจหาที่ความรู้สึกและพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางประการของแม่ที่ทำงานนอกร้านในถิ่นแออัดเมืองหลวงในประเทศของเราได้พอสมควร

**ก. ทัศนคติของแม่ต่อการทำงานนอกร้านและความรู้สึกที่มีต่อเด็ก**

จากการวิเคราะห์คำตอบของแม่ในส่วนนี้ พบว่าส่วนใหญ่แม่ที่ทำงานมีเหตุผลสำคัญในการทำงานคล้ายคลึงกันเกือบทั้งหมดคือ เพื่อช่วยให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น ส่วนการที่แม่ทำงานมีความพอใจในงานที่ตนกำลังกระทำอยู่นั้น ก็มีเหตุผลหลาย ๆ อย่างรวมกันคือ ค่าจ้างสูง งานก้าวหน้า น่าสนใจและตื่นเต้น ชอบเพื่อนร่วมงาน สถานที่ทำงานใกล้บ้านสะดวกต่อการไปทำงาน สวัสดิการดี มีแม่ที่ทำงานประมาณสองในสามที่ได้แสดงเหตุผลดังกล่าวในการประกอบคำตอบที่ว่าตนมีความพอใจในงาน และมีแม่อีกประมาณหนึ่งในสามตอบว่า ตนไม่พอใจในการทำงานและระบุความต้องการว่าอยากให้มีประกันสุขภาพและได้รับความช่วยเหลือในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเงินเดือนและจิตใจ นอกจากนั้นยังเป็นที่น่าสนใจกว่าในกลุ่มแม่ที่ไม่พอใจในงานที่ทำนั้น ไม่มีใครเลยที่กล่าวถึงปัญหาทางสังคมและมีเพียง 1 รายเท่านั้นที่เอ่ยถึงผลของงานที่ทำที่กระทบกระเทือนสุขภาพทางร่างกาย ในเรื่องความไม่พอใจในการทำงานนี้อาจกล่าวได้ว่า แม่จะไม่ได้ออกกำลังกายเลยไปจนถึงระดับต่าง ๆ ของความพอใจ แต่ก็มีแม่เหล่านั้นบางคนที่กล่าวว่าตนต้องการเปลี่ยนงาน ถ้ามีงานอื่น

ที่คิดว่า ส่วนใหญ่ของแม่ที่ทำงานทั้งหมดได้รับเงินค่าจ้างโดยเฉลี่ยประมาณ 21 - 30 บาทต่อวัน (ในขณะที่ได้ทำการศึกษาเรื่องนี้) แม่แม่เหล่านี้จะทำงานแต่แม่ก็ระบุว่าตนเองเป็นผู้ที่เลี้ยงดูเด็กมากที่สุด (มีในกรณีที่แม่เริ่มทำงานตั้งแต่ตอนเย็นไปจนถึงเที่ยงคืน) รองลงไปก็คือ ยายของเด็ก และหลาย ๆ คนช่วยกันคือ ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน คนที่จ้างมาเลี้ยง และส่วนใหญ่จะเลี้ยงดูที่บ้าน

เมื่อได้ถามความรู้สึกของแม่ที่คงออกไปทำงานนอกบ้านและไม่สามารถดูแลลูกได้ด้วยตนเอง ขณะที่คนไม่อยู่ แม่เหล่านี้ให้คำตอบต่าง ๆ กัน ดังแสดงไว้ในตาราง 83 กล่าวคือ คำตอบสำคัญที่แม่ส่วนใหญ่ให้จะเป็นเรื่องผลกระทบกระเทือนที่แม่คงออกไปทำงานซึ่งมีต่อจิตใจของเด็ก เช่น ความรู้สึกผิดที่คงทิ้งเด็กไว้กับผู้อื่น ความไม่แน่ใจว่าลูกจะได้รับความอบอุ่นปลอดภัยเพียงพอ การอยู่ไกลลูก และความหวาดกลัวอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสุขภาพและความสุขของเด็ก เป็นต้น และเมื่อถูกถามต่อไปว่าถ้าคนไม่คงออกทำงานนอกบ้าน แม่อยากจะทำสิ่งใดบ้างเพื่อลูก คำตอบที่ได้รับจากแม่ที่ทำงาน แสดงไว้ในตาราง 84 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม่ส่วนใหญ่จะพยายามทำหลาย ๆ สิ่งเพื่อลูก โดยเฉพาะสิ่งที่เกี่ยวกับจิตใจ ได้แก่การให้ความรักความเอาใจใส่ดูแล เป็นการชดเชยความรู้สึกผิดของแม่ในการที่คงทิ้งเด็กขณะออกไปทำงานนอกบ้าน มีแม่อยู่บ้างที่เอ่ยถึงกิจกรรมทางสังคม คือได้กล่าวว่า ถ้าคนไม่คงทำงาน จะพาเด็กออกไปเที่ยวนอกบ้านเป็นการ เบิกหูเบิกตา

ตาราง 83 คำร้อยละของแม่ที่แสดง ความรู้สึกต่อการที่คนคงออกไปทำงานนอกบ้านและผลที่มีต่อเด็ก

ประเภทของคำตอบที่แม่แสดงผลกระทบของการทำงานนอกบ้านต่อตัวเด็ก				
เศรษฐกิจ	สังคม	จิตใจ	ร่างกาย	รวมทั้งหมดหรืออื่น ๆ
6.59	1.10	65.93	6.59	19.78

(มาจากตาราง 142 ภาคผนวก 1)

ตาราง 84 การขอยลระของแม่ที่คอบว่าคนจะทำสิ่งใให้ลูกบ้าง ถ้าไม่คองออกไปทำงานนอกบ้าน

ประเภทของกิจกรรมที่แม่จะกระทำเพื่อลูกถ้าคนไม่คองไปทำงานนอกบ้าน

แสรนรูกิจ	สังคม	จิตใจ	ร่างกช	รวมทังหมทหรืออื่น ๆ
4.44	4.44	26.67	12.22	52.22

(มาจากตาราง 143 ภาคผนวก 1)

ร. ความพอใจในการทำงานนอกบ้านของแม่กับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็กบางประการ

ในตารางการเสนอผลการวิเคราะห์หรือข้อมูลในสำเนา จะเสนอเฉพาะผลที่ค่าความสัมพัธ์ ( $\chi^2$ ) มีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้น นอกนั้นเป็นการเสนอข้อมูลในเชิงบรรยายประกอบผลการวิเคราะห์ที่ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญ

ตาราง 85 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลที่แม่ให้ในการให้มลูกควมเวอากับความพอใจในการทำงานของแม่

ความพอใจในการทำงานของแม่	เหตุผลที่แม่ให้ในการให้มลูกควมเวอ				
	ค้ำสำหรับสุขภาพเด็ก	สร้างนิสัยที่เป็นระเบียบให้แม่เด็ก	เป็นการสะดวกคองงานประจำวันของแม่	รวมทังหมทหรืออื่น ๆ	ทังหมท
พอใจ	15	0	8	13	36
ไม่พอใจ	4	3	2	2	11
ทังหมท	19	3	10	15	47

$$\chi^2 = 10.79 \quad df = 3 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 1 ภาคผนวก 4)



ตาราง 86 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุที่ฝึกการชั้บด้ายกับความพอใจในการทำงานของแม่

ความพอใจในการ ทำงานของแม่	อายุที่ฝึกการชั้บด้าย				ทั้งหมด
	6 เดือนถึง ก่อน 1 ปี	หลัง 1 ปี ถึง 2 ปี	หลัง 2 ปี ถึง 3 ปี	หลัง 3 ปี ถึง 3½ ปี	
พอใจ	30	24	6	2	62
ไม่พอใจ	19	2	4	1	26
ทั้งหมด	49	26	10	3	88

$$\chi^2 = 8.52 \quad df = 3 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 2 ภาคผนวก 4)

ตาราง 87 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของเหตุผลที่แม่ให้ในการเลือกคุณลักษณะหนึ่งในห้าที่สำคัญที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก กับความพอใจในการทำงานของแม่

ความพอใจในการ ทำงานของแม่	ประเภทของเหตุผลที่แม่ให้ในการเลือกคุณลักษณะหนึ่งในห้า ที่สำคัญที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก				ทั้งหมด
	เศรษฐกิจ	สังคม	จิตใจ	ร่างกาย	
พอใจ	15	32	16	6	69
ไม่พอใจ	5	7	7	8	27
ทั้งหมด	20	39	23	14	96

$$\chi^2 = 7.99 \quad df = 3 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 3 ภาคผนวก 4)

ตาราง 88 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินค่าข้อความที่ว่าแม่โดยทั่วไปมักจะอ่านหนังสือ  
เกี่ยวกับการเลี้ยงลูก กับความพอใจในการทำงานของแม่

ความพอใจในการ ทำงานของแม่	การประเมินค่าข้อความที่ว่าแม่โดยทั่วไปมักจะอ่านหนังสือ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูก				ทั้งหมด
	จริง	จริงเกือบทั้งหมด	ไม่จริงเกือบทั้งหมด	ไม่จริง	
พอใจ	10	16	17	26	69
ไม่พอใจ	11	4	5	7	27
ทั้งหมด	21	20	22	33	96

$$\chi^2 = 7.86 \quad df = 3 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 4 ภาคผนวก 4)

ตาราง 89 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกพาเพื่อมาเล่นในบ้าน กับความพอใจ  
ในการทำงานของแม่

ความพอใจในการ ทำงานของแม่	การปฏิบัติของแม่เมื่อพบลูกพาเพื่อมาเล่นในบ้าน				ทั้งหมด
	ต้อนรับและดูแล ให้เรียบร้อย	อนุญาตให้เล่นกัน ค่อย ๆ	เฉย ๆ	ทั้งหมดหรืออื่น ๆ	
พอใจ	0	23	11	35	69
ไม่พอใจ	3	10	1	13	27
ทั้งหมด	3	33	12	48	96

$$\chi^2 = 10.10 \quad df = 3 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 5 ภาคผนวก 4)

ตาราง 90 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการที่แม่ใช้เพื่อให้เกิดระว่างรักษาสั่งของของของแม่ กับความพอใจในการทำงานของแม่

ความพอใจในการ ทำงานของแม่	วิธีการที่แม่ใช้เพื่อให้เกิดระว่างรักษาสั่งของของของแม่			ทั้งหมด
	สอนโดยตรง	จัดหาที่เก็บของให้	อื่น ๆ	
พอใจ	15	7	4	26
ไม่พอใจ	14	1	0	15
ทั้งหมด	29	8	4	41

$$\chi^2 = 6.02 \quad df = 2 \quad sig = .05$$

(ดูตาราง 6 ภาคผนวก 4)

จากตาราง 85, 86, 87, 88, 89, 90 แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานนอกบ้านของแม่กับตัวแปรบางตัวทางพฤติกรรมมารการอบรมเลี้ยงดูเด็ก คือ เหตุผลในการให้แม่บุตร เป็นเวลา อายุที่มีการฝึกเด็ก เรื่องการขับถ่าย เหตุผลในการเลือกคุณสมบัติที่แม่พึงประสงค์ใหม่ในตัวบุตร การประเมินค่าข้อความที่ว่าแม่โดยทั่วไปในปัจจุบันมักจะทำหนังสือต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงดู การปฏิบัติตัวของแม่เมื่อลูกพาเพื่อนเข้ามาเล่นในบ้าน และวิธีการที่แม่สอนให้เกิดการรักษาสั่งของของของตัวเอง นอกจากนั้นนอกจากกล่าวได้ว่าแม่ที่มีความพอใจในการทำงานนอกบ้านในจำนวนมากกว่าแม่ที่ไม่มีความพอใจในการทำงานได้แสดงเหตุผลที่เกี่ยวกับสุขภาพของเด็กในการให้แม่แม่ตามเวลา กำหนดอายุในการฝึกเด็ก เรื่องการขับถ่ายเร็วกว่า ให้เหตุผลทางสังคมและจิตใจ มากกว่าในการเลือกคุณสมบัติที่แม่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวลูก ประเมินค่าในทางลบมากกว่าคือกล่าวได้ว่า แม่โดยทั่วไปมักจะทำหนังสือเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จะอนุญาตให้เด็กพาเพื่อนมาเล่นในบ้านได้

ถ้าเล่นอย่างสงบเรียบร้อย และจะใช้ชีวิตสอนโดยทรงมากกว่าเมื่อมีผู้ใหญ่รู้จักดูแลเข้าของของเค็กเองพร้อมทั้งรักษาที่ทางสำหรับเก็บของไว้ให้ด้วย

ส่วนในการศึกษาตัวแปรทางพฤติกรรมอื่น ๆ ของแม่กับเรื่องการทำงานนอกบ้าน ซึ่งไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างกันนั้น อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเพิ่มเติมจากคำตอบของแม่ อารายงานผลที่น่าสนใจเพิ่มเติมได้ดังนี้คือ ในด้านความสัมพันธ์ของแม่กับครอบครัวคือสามีและบุตร พบว่าแม่ที่มีความพอใจในการทำงาน และแม่ที่ไม่พอใจในการทำงานไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องนี้แต่อย่างใด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในบรรดาแม่ที่กล่าวว่าตนเองมีความพอใจในการทำงานค่อนข้างเหตุจูงใจทาง ๆ กันนั้น มีอยู่บางรายที่กล่าวว่าตนเองไม่เคยมีกวปรึกษาหารือกับสามีเลย และแสดงคำตอบอย่างเปิดเผยว่าบางครั้งตนคิดจะเลิกกับสามี ทั้งแม่ที่มีความพอใจในการทำงานและไม่พอใจในการทำงาน โดยส่วนรวมรายงานสอดคล้องกันว่า ผู้เป็นสามีจะให้ความสนใจในการเลี้ยงดูบุตรในทานอาหาร เสื้อผ้า และความสะอาด ส่วนการปรึกษาหารือกันระหว่างพ่อแม่ส่วนมากจะเป็นเรื่องของสุขภาพและการเรียน และถ้ามีการขัดแย้งกัน ก็มักจะเป็นเรื่องทางระเบียบวินัย เช่น การลงโทษและการควมใจจุก แม่ที่ทำงานนอกบ้านช่วยความพอใจก็หรือไม่พอใจก็มีความเห็นคล้ายคลึงกันที่ของการให้สามีดูแลและให้คำแนะนำในเรื่องการเรียนของลูก และคาดหวังให้สามีควรมีความสามารถเงินให้ไ้มากกว่าที่เป็นอยู่ ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ แม่ที่ทำงานได้รายงานคล้ายคลึงกันว่า ตนมักระบายอารมณ์โกรธที่เกิดจากผู้อื่นลงที่ลูก ทั้ง ๆ ที่แม่ทราบว่าไม่เป็นการสมควร และแม่ยอมรับว่าสิ่งนี้เป็นข้อเสียของตนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก สุกท้ายคือ ข้อสังเกตเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก พบว่าแม่ที่ทำงานบางคนได้ใช้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของตนเองมาเป็นประโยชน์ต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก กล่าวคือ ถ้าเคยทำงานกับครอบครัวที่พ่อแม่รู้จักส่งเสริมพัฒนาการเด็ก แม่ก็จะใช้การสังเกตจากประสบการณ์ที่ได้รับมาใช้กับลูกของตนเอง ตัวอย่างเช่นแม่รายหนึ่งเคยทำงานอยู่กับครอบครัวชาวต่างประเทศคือ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ได้เคยสังเกตการเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวเหล่านั้น จึงได้นำวิธีการให้เด็กเล่นด้วยวิธีการที่ช่วยฝึกเด็กให้เกิดการเรียนรู้จักคิดและขบปัญหานั้นเป็นต้น รวมความได้ว่าการทำงานของแม่อาจให้ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการเลี้ยงดูเด็กได้ถ้าหากแม่ผู้นั้นรู้จักเลือกใช้และคิดแปลงประสบการณ์นั้น ๆ ทั้งการที่แม่ทำงานนอกบ้านให้มีโอกาส

พ้นจากความจำเจในบ้าน แม่เหล่านี้ซึ่งอาจจะพอใจในการทำงานก็ดี หรือไม่พอใจก็ดี มักจะเห็นคุณค่าของการสัมผัสกับโลกกว้าง และเห็นความสำคัญที่จะส่งเสริมเด็กให้ได้ไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ ศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับกับการพัฒนาสติปัญญา

ผลการวิจัยและการอภิปรายผลในตอนที่ 4

จากข้อมูลทั่วไปที่เราได้ไ้ในตอนนี้ พบว่าแม่ที่ทำงานส่วนใหญ่มีเหตุผลสำคัญในการออกไปทำงานนอกบ้าน คือ การช่วยระดับเศรษฐกิจของครอบครัว แรงจูงใจที่พบว่าทำให้แม่เกิดความพอใจในงานที่ทำอยู่คือ การได้ค่าจ้างสูง มีความก้าวหน้าในงาน งานน่าสนใจและทันสมัย เพื่อร่วมงานดี สถานที่ทำงานใกล้บ้าน สวัสดิการดี ส่วนในทางตรงข้าม ปัจจัยที่ทำให้แม่ไม่มีความพอใจในการทำงานก็คือ การไม่ได้เงินเดือนขึ้น และงานหนักเกินไป ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม ไม่คุ้มกับงาน และระบอบความต้องการให้มีการแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะในด้านเงินเดือนและจิตใจ เป็นที่น่าสังเกตว่าเกือบไม่มีแม่คนใดเลยที่กล่าวถึงปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานะทางสังคม หากแม่ทำงานนอกบ้านเหล่านี้ ซึ่งอาจโดยระดับการศึกษาที่ต่ำ จึงคิดเพียงแค่ว่าเงินที่ได้รับจากการทำงานจะเพียงพอต่อการยกระดับความเป็นอยู่ในครอบครัวให้ดีขึ้นเท่านั้น แม่ทำงานที่ไม่ต้องอาศัยทักษะเหล่านี้ไม่ได้คิดไกลไปถึงการพัฒนาตัวเองให้มีความรู้ด้านสังคมที่ขึ้นเหมือนกับแม่ทำงานที่ต้องอาศัยทักษะและวิชาชีพอื่น ๆ

ในบรรดาแม่ที่ทำงานเหล่านี้ ส่วนใหญ่กล่าวว่าตนเป็นผู้เลี้ยงดูเด็กมากที่สุด เพราะการทำงานของแม่บางรายเริ่มตั้งแต่ตอนเย็นไปจนถึงเที่ยงคืน รองลงมาก็คือ ยายตาหรือปู่ย่า ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และคนเลี้ยงที่จ้างมา ความรู้สึกของแม่ที่คงออกไปทำงานและจำต้องทิ้งลูกไว้ให้อยู่ในความดูแลของผู้อื่นพบว่าในกรณีที่ถูกดูแลเด็กแทนแม่เป็นผู้ที่แม่ไว้ใจ เช่น ผู้รับจ้างเลี้ยงเด็กที่มีความรับผิดชอบ แม่ก็จะรายงานว่ามีเรื่องถึงวาระไรนัก แต่ส่วนใหญ่จะให้คำตอบว่า ตนมีความรู้สึกผิดที่คงทิ้งเด็กไว้กับผู้อื่น ทำให้ไม่แน่ใจว่าลูกจะได้รับ การดูแลอย่างดีและปลอดภัยเพียงพอหรือไม่ ยิ่งเด็กเล็กเท่าใด แม่ก็จะห่วงถึงวามากเท่านั้น ในกรณีหากแม่ไม่คงทำงาน แม่จะพยายามทำหลายสิ่งหลายอย่างเพื่อลูกเพื่อเป็นการชดเชยความรู้สึกผิดของแม่ที่คงทิ้งลูกออกไปทำงานนอกบ้าน

สำหรับแม่ที่มีความพอใจในการทำงานเมื่อเปรียบเทียบกับแม่ที่ไม่มีความพอใจ พบว่ามีจำนวนมากกว่าที่เด็กเกิดให้กินนมแม่ตามเวลาโดยเหตุสุดความเป็นการศึกษาสำหรับสุขภาพเด็ก เด็กเกิดในเรื่องการซบถายในเวลาทีเร็วกว่า และมีเหตุสุดกว้างขวางกว่า โดยเฉพาะในทางสังคมและจิตใจในการเลือกคุณสมบัติที่จะปลูกฝังอบรมในตัวเด็ก ตลอดจนมีการวางกฎเกณฑ์ซึ่งมีความยืดหยุ่นกว่า ใช้วิธีสอนโดยคงในการฝึกและพัฒนาลักษณะนิสัยบางอย่างในตัวเด็ก นอกจากนั้นพบว่าแม่ที่พอใจในการทำงานและไม่พอใจในการทำงาน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างไรในเรื่องความสัมพันธ์กับครอบครัว กล่าวคือโดยส่วนรวมแม่จะมีการปรึกษาหารือกับสามีในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะในค่านิยมสุขภาพและการเรียน และมีความรักแ่่งกันบ้างในเรื่องระเบียบวินัย แม่ที่ทำงานส่วนใหญ่รายงานว่าสามีจะระบายอารมณ์โกรธของทีลูกซึ่งแม่ยอมรับว่าไม่เป็นการสมควร และยังพบอีกด้วยว่า แม่ได้พยายามใช้ประสบการณ์จากการทำงานจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็คื เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับกับการพัฒนาสติปัญญา

อย่างไรก็ดี การศึกษาผลของความพอใจและไม่พอใจในการทำงานของแม่ที่มีต่อพฤติกรรมและทัศนคติในการอบรมเลี้ยงดูลูกยังมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก และควรที่จะให้มีการศึกษาค้นคว้าต่อไปให้ละเอียดลึกซึ้งกว่านี้ โดยเฉพาะการศึกษาความพอใจของแม่ในการทำงานนอกบ้านนั้นนับเป็นเรื่องละเอียดถี่งและเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ หลายประการ เช่น สุขภาพจิตของเด็กและครอบครัว การว่างงานของบิดา การที่คงปรับตัวเมื่อเราอยู่ในตัวเมือง บุคลิกภาพพื้นฐานและการศึกษาของแม่ ระบบสังคม การยอมรับนับถือจากสังคม ฯลฯ และมีผลสืบต่อวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ ซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อตัวเด็กโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ผลเสียต่อตัวเด็กที่เกิดขึ้นจากความไม่พอใจของแม่ที่มีต่อการทำงานนอกบ้านซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ นั้น นับเป็นเรื่องใหญ่ เพราะผลสุดท้ายอาจหมายถึงคุณภาพของเด็กและเขาอาจออกไปในอนาคตได้ ทั้งนี้การประเมินความพอใจหรือไม่พอใจในการทำงานของแม่ ตลอดจนการศึกษาลักษณะของสิ่งที่มีต่อพฤติกรรมของแม่ เด็ก สมาชิกอื่น ๆ ของครอบครัว ตลอดจนประชากรที่แวดล้อมครอบครัวนั้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจควรที่จะให้มีการค้นคว้าช่วยความระมัดระวัง ละเอียดถี่ถ้วนและจริงจังมากขึ้น

## บทสรุป

จากการประชุมผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อ "การพัฒนาวัสดุการสอนที่เป็นของท้องถิ่นและแหล่งฝึกอบรมในเรื่องปัญหาและความต้องการของเด็กและครอบครัวในเอเชียและแปซิฟิก" ระหว่างวันที่ 21 - 23 กันยายน พ.ศ. 2520 ที่เมืองมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ใ้มีการตกลงกันในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 7 ประเทศ คือ ฮองกง อินโดนีเซีย เกาหลี ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทยว่าจะร่วมกันในการศึกษาเรื่อง แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของครอบครัวรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง โดยมีหลักการและเหตุผลสำคัญที่ว่า เด็กในครอบครัวที่มีรายได้น้อยซึ่งอยู่ในตัวเมืองเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของประเทศที่กำลังพัฒนา และความรู้เกี่ยวกับแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดู จะสามารถใช้เป็นฐานในการปรับปรุงวัสดุเอกสารการสอนให้แก่นักศึกษาทางคานงานสวัสดิการสังคมและแขนงวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งผลที่จะได้รับจากการค้นคว้าจะช่วยให้เกิดการปรับปรุงในคานบริการสังคมต่าง ๆ ที่จะเป็ประโยชน์ต่อตัวเด็ก การศึกษาเรื่องนี้ได้กระทำในแคะละประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 และแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2523

ประเทศไทยก็ได้เข้าร่วมในการศึกษาคั้งนี้ ภายครระหนักในความสำคัญของการศึกษานอกเหนือจากหลักการและเหตุผลที่กล่าวไว้แล้วข้างคั้น นั่นก็คือ ครอบครั้กว่าขณะปัจจุบัน จำนวนแม่ที่ทำงานนอกร้านเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัวที่มีรายได้น้อย นับวันจะมีเพิ่มมากขึ้นทุกปี ขณะเดียวกันแม่ก็ยังคงกระทำหน้าที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก หน้าที่หนักทั้งในคานการทำงานหารายได้และการเลี้ยงดูเด็กของแม่เหล่านี้ อาจมีผลกระทบระเทือนต่อพัฒนาการของเด็กหลายประการด้วยกัน จึงควรที่จะได้ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบของแม่ และคานางวัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้ออกเป็น 4 ข้อด้วยกันคือ

1. เพื่อศึกษาแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ของครอบครัวที่มีรายได้น้อยที่อยู่ในตัวเมือง
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างในแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูบุตรระหว่างแม่ที่ทำงานนอกร้านและแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกร้าน
3. เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างคานต่าง ๆ ของพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรของ

4. เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างความพอใจของแม่ในการทำงานกับพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบุตรบางประการ

การศึกษาครั้งนี้ทำขึ้นที่ สหรัชมงคลสงเคราะห์ ซึ่งจัดเป็นแหล่งแออัดที่ใหญ่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร ก่อนการเริ่มการศึกษาคณะผู้วิจัยได้ศึกษาคืออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยผ่านคณะกรรมการศูนย์รวมน้ำใจของแหล่งแออัดคลองเตย การขออนุญาตอย่างเป็นทางการได้ดำเนินการไป โดยผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งความร่วมมือและความปลอบภัย ขณะเดียวกันก็ได้มีการสำรวจเบื้องต้นเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับถิ่นแออัดแห่งนี้ และได้มีการศึกษาเอกสารการศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดถี่ถ้วน ทั้งในส่วนที่เป็นการอบรมเลี้ยงดูในประเทศและที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่มีรายได้น้อย และส่วนที่เกี่ยวกับบทบาทของสตรีและการทำงานของสตรีกับตัวแปรต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำงานของแม่ที่มีผลต่อตัวเด็ก ได้มีการเตรียมสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลพื้นฐาน และได้มีการสุ่มแม่จำนวนหนึ่งเพื่อการสัมภาษณ์ ในที่สุดคณะผู้วิจัยสามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างแม่ซึ่งมีลักษณะครบตามเกณฑ์ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ตกลงกันไว้ในการประชุมที่เมืองมะนิลา เกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ก็คือ (1) เป็นแม่ที่กำลังมีบุตรอย่างน้อย 1 คน ที่อายุไม่เกิน 6 ขวบ (2) กำลังอยู่อาศัยกับสามีที่ทำงานมีรายได้น้อย (3)พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมาแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี จากแม่เหล่านี้ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มตัวอย่างแม่ที่ทำงานนอกบ้าน ประมาณ 100 คน และกลุ่มตัวอย่างแม่ที่ไม่ได้ทำงานนอกบ้านอีกประมาณ 100 คน

เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ที่ประกอบด้วยคำถามข้อมูลส่วนบุคคลและครอบครัว คำถามเกี่ยวกับการทำงานนอกรบ้านของแม่ คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูบุตรในค่านต่าง ๆ และทัศนคติของแม่ต่อการอบรมเลี้ยงดูโดยทั่วไป คำถามเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่แม่ใช้ในการเสริมพฤติกรรมของเด็กที่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม คำถามเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่แม่ใช้ในการยับยั้งหรือจกพฤติกรรมของเด็กที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ลักษณะคำถามส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบของข้อความ โดยมีคำตอบหลายคำตอบให้เลือก และมีคำถามบางข้อเป็นปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระ รวมจำนวนข้อคำถามประมาณ 100 ข้อคำถาม



ก่อนการ ออกปฏิบัติภาคสนาม เพื่อการ รวบรวมข้อมูล ได้มีการ จัดประชุม ปฏิบัติการ ขึ้น 2 วัน เพื่อฝึกอบรมผู้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับสาร สำคัญของ เนื้อหาการ สัมภาษณ์ และ กระบวนการ ในการ สัมภาษณ์ และ วิธีการ บันทึก ตลอดจนให้ ผู้เข้าอบรม ได้มีโอกาส ทดลอง ปฏิบัติจริง กับแม่ที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกับแม่ ใน กลุ่มตัวอย่าง ก่อนการ ออกภาคสนาม ด้วย การรวบรวมข้อมูล เริ่มปลาย เดือน มีนาคม ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2522 คณะผู้ทำงาน ได้ทำงาน ร่วมมืออย่าง ใกล้ชิด กับ สมาชิก ของ คณะ ศูนย์รวม น้ำใจ ทั้งคน เริ่ม ต้น งาน จนแล้ว เสร็จ

ด้านการ วิเคราะห์ข้อมูล ได้ใช้การ วิเคราะห์ ทาง คอมพิวเตอร์ ใช้การ ทดสอบ ไคสแควร์ ทดสอบ ความเป็น อิสระ ระหว่าง สถานภาพ การทำงาน ของ แม่ กับ รูปแบบ การอบรมเลี้ยงดู เด็ก ทดสอบ ความเป็น อิสระ ระหว่าง ตัวแปร คู่ ซึ่ง เกี่ยวข้อง กับ พฤติกรรม การ อบรมเลี้ยงดู และ ทดสอบ ความเป็น อิสระ ระหว่าง ความพอใจ ในการทำงาน นอกบ้าน ของ แม่ กับ พฤติกรรม การ อบรมเลี้ยงดู เด็ก ของ แม่ ที่ทำงาน

ผลการ วิเคราะห์ แบ่ง ออก เป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับลักษณะ ของแม่ ในกลุ่มตัวอย่าง และครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง ประกอบ ด้วย แม่ที่ไม่ได้ทำงาน นอกบ้าน และ แม่ที่ทำงาน นอกบ้าน ย่านอายุ ของ แม่ที่ไม่ทำงาน นอกบ้านต่ำกว่า ของแม่ที่ทำงาน และ จำนวน บุตร โดยเฉลี่ย ของแม่ไม่ทำงาน ก็ต่ำกว่า ของแม่ที่ทำงาน แม่ทั้งสองกลุ่ม อาศัย อยู่ในครอบครัว เดียว และ ชายาย ใน สัก ส่วน พอ ๆ กัน ระดับ การ ศึกษา วัฒนธรรม ของ แม่ทั้งสองกลุ่ม คือ ประถมศึกษา ส่วนใหญ่ นับถือ ศาสนา พุทธ อาชีพ ส่วนใหญ่ ของ แม่เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะ รายได้ ของครอบครัว กลุ่มแม่ที่ทำงาน นอกบ้าน สูงกว่า ของครอบครัว แม่ที่ไม่ได้ทำงาน เล็กน้อย เวลาที่อยู่ในเมืองหลวง มีแตกต่างกันออกไปมาก แม่ทั้งที่ทำงานและไม่ทำงาน รายงานว่า ใช้เวลา ส่วนใหญ่ ในการ กู้แลดู การ กู้แลดู และครอบครัว เป็นงานหนัก สำหรับแม่ทั้งสองกลุ่ม แม่จึงขาดโอกาส และความกระตือรือร้นเท่าที่ควร ในการ ติดตาม ราว ความก้าวหน้า และ แสวงหา ความรู้ต่าง ๆ จากทาง สื่อนานาชนิด เพื่อการพัฒนาตนเอง และเด็ก ทั้งเป็นที่น่าสังเกตุว่า ทักษะของ สตรีไม่อาจจะพัฒนาไปไกลได้เท่าที่ควร เนื่องจากสังคมยังไม่อาจตอบสนอง ความต้องการ ของแม่ใน การที่จะได้รับสวัสดิการ ด้านการ เลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง และเพียงพอ ในภาวะปัจจุบัน ตอนที่ 2 เกี่ยวกับ สถานภาพการทำงาน ของแม่ และแบบฉบับการ อบรมเลี้ยงดู ผลการ ค้นคว้าพบว่า ส่วนใหญ่ของแม่ที่ ทำงานนอกบ้าน และแม่ไม่ทำงานนอกบ้าน จะมีความคล้ายคลึงกัน ในพฤติกรรม อบรมเลี้ยงดูเด็ก เช่น เริ่มตั้งแต่แม่ทั้งสองกลุ่ม รายงานว่า มีความต้องการ บุตร และมี การ เคียดแค้นทางจิตใจ ในการ รับสภาพ

ความเป็นแม่ และเมื่อลูกเกิดแล้วตนเป็นผู้ดูแลเด็กที่สำคัญที่สุด ยิ่งเด็กอายุน้อยเท่าใด แม่จะใช้เวลาในการดูแลเด็กมากขึ้นเท่านั้น แม่เกินกว่าครึ่งในทั้งสองกลุ่มให้แม่บุตรวัยแม่เอง และจะให้อาหารลูกเป็นกำหนดเวลา ช่วงเวลาที่ให้ลูกหย่านมสำหรับแม่ทั้งสองกลุ่มคือ ช่วงที่เด็กมีอายุประมาณ 6 เดือน ต่อมาคือ  $1\frac{1}{2}$  ปี โดยส่วนรวมแม่ที่ทำงานจำนวนมากกว่าที่ให้ลูกหย่านมในเวลาที่เร็วกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน แม่ทั้งสองกลุ่มฝึกลูกเรื่องการรับประทานอาหารในช่วงอายุระหว่าง 6 เดือนถึง 1 ปี และมีความอะลุ้มอล่วยในการฝึก เด็กแสดงการตอบสนองการฝึกต่างกัน ๗ ค่ายคือ แคตตาล็อก การตอบสนองการฝึกในค่านที่ไม่ดี แม่ส่วนใหญ่จะใช้การลงโทษเด็กทางกาย สำหรับการฝึกเด็กให้รู้จักฟังตนเอง แม่ทั้งสองกลุ่มจะฝึกเด็กให้ช่วยตัวเองตั้งแต่อายุน้อยเช่นกัน คือในช่วง 0 - 2 ปี และ 3 - 4 ปี ในการฝึกเด็กค่านนี้ พบว่าแม่ที่ไม่ได้ทำงานมีการดูแลควบคุมเด็กมากกว่าแม่ที่ทำงาน ส่วนในการฝึกให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ แม่ไม่ทำงานฝึกเมื่อเด็กอายุราว 5 - 6 ปี ส่วนแม่ที่ทำงานฝึกเมื่ออายุเด็ก 3 - 6 ปี แต่ใช้วิธีคล้าย ๆ กันในการฝึกด้วยการสอนและแนะนำโดยตรง และมีข้อนำสังเกตจากการค้นพบอีกว่า แม่ทำงานจะปล่อยให้เด็กดูและสิ่งต่าง ๆ มากกว่าแม่ที่ไม่ทำงาน และแม่ที่ทำงานจะใช้วิธีการสอนโดยตรงและใช้แรงเสริมในการฝึกเด็กมากกว่า ในการปฏิบัติของแม่ที่มีต่อพฤติกรรม ของลูกซึ่งแสดงออกในค่านที่พึงปรารถนาที่ดีและไม่พึงปรารถนาที่ดี จะพบว่าแม่ทั้งสองกลุ่มปฏิบัติคล้าย ๆ กัน คือ เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนา แม่จะใช้วิธีเสริมแรงพฤติกรรม ด้วยการชมเชยหรือให้รางวัล และการแสดงอาการเฉย ๆ ทั้งยังพบว่าการส่งเสริมให้เด็กมีการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลนอกบ้านให้ดียิ่งขึ้นนั้นมีน้อยที่สุด ส่วนเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา แม่จะปฏิบัติต่อลูกอย่างรุนแรงด้วยการคว่ำและลงโทษทางกาย และใช้การพิจารณาโทษตามถึงเหตุผลน้อยที่สุด ในค่านการคาดหวังเรื่องการศึกษาและอาชีพของบุตรคือไปในอนาคต แม่ทั้งสองกลุ่มให้การคาดหวังที่วางอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง โดยเฉพาะในค่านสถานะทางการเงินของครอบครัว แม่ทั้งสองกลุ่มประเมินลักษณะการเป็นผู้เรียนดี ว่าสำคัญที่สุด ค่ายเหตุที่แม่เห็นว่าจากการศึกษาเท่านั้น เด็กของตนจึงจะสามารถเผชิญสิ่งที่ยากลำบากได้ ลักษณะสำคัญอันดับสองและสามในความคิดเห็นของแม่ก็คือ การที่เด็กให้ความเอาใจใส่สนใจต่อพ่อแม่และการที่เด็กแสดงความเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้ ในการอบรมเลี้ยงดูลูก แม่ได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการพัฒนาทัศนคติปัญญา ต่อมาคือ พัฒนาการทางกาย และเน้นความสำคัญน้อยที่สุด ในการพัฒนาเด็กค่าน

อารมณ์ - สังคม และจริยธรรม สะท้อนให้เห็นว่าแม่ในครอบครัวที่มีรายได้ขึ้นอยู่กับเงินแอดคัท เมือง  
 ยังขาดความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างกันของพัฒนาการเด็กในแต่ละด้าน แม่ทั้งที่ทำงานและ  
 ไม่ทำงานไคร่รายงานว่า ผู้เป็นสามีได้แสดงความสนใจต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้งในค่านิจกิจและ  
 ร่างกาย แต่การรายงานเช่นนี้ไม่มีข้อยืนยันว่าในการปฏิบัติจริงนั้น ผู้เป็นบิดาของเด็กจะมีส่วนร่วม  
 ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างจริงจังหรือไม่ ตอนที่ 3 ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางคู่ที่  
เกี่ยวกับการปฏิบัติของแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผลการค้นคว้าแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร  
 บางคู่ทางพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก คือ ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวกับแหล่งที่แม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับ  
 การอบรมเลี้ยงดูเด็ก กับตัวแปรทางผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ระหว่างตัวแปร ความคาดหวังทางค่าน  
 การศึกษาสำหรับลูกชายและลูกสาวกับสถานะทางการเงินในปัจจุบันของครอบครัว ตัวแปรทางความ  
 คิดเห็นที่แม่มีต่อความสนใจของมารดาโดยทั่วไปที่มีต่อการดูแลเด็ก กับตัวแปรที่เป็นความคิดเห็นของ  
 แม่เองในการดูแลเด็ก ระหว่างตัวแปร ค่านความสนใจของสามีในการเลี้ยงดูเด็ก กับตัวแปร ค่าน  
 บัญชาการเลี้ยงดูเด็กที่พ่อแม่ปรึกษาหารือกัน ตัวแปรทางคุณลักษณะต่าง ๆ ของเด็กที่แม่รายงานกับ  
 ตัวแปรในการประเมินพฤติกรรมของเด็ก ตัวแปรที่เกี่ยวกับการปฏิบัติของแม่ในสถานการณ์บางอย่าง  
 กับตัวแปรที่เป็นประสบการณ์ของแม่ในการอบรมเลี้ยงดูค่านที่สัมพันธ์กัน และตัวแปรที่เป็นคุณลักษณะ  
 ของเด็กที่แม่ต้องการ กับตัวแปรทางค่านการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่แม่ให้ความสำคัญ ในบรรดาความ  
 สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคู่ต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นที่น่าสนใจที่จะได้ย้ายองค์ประกอบบางประการ  
 กล่าวคือ พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ทั้งสองกลุ่มมี  
 ความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับจำนวนเวลาและกรณีที่แม่มีโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชนนิตยสารต่าง ๆ โดยเฉพาะ  
 วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือที่เกี่ยวกับการดูแลเลี้ยงดูเด็ก และโทรทัศน์ การพบเช่นนี้อาจเป็นเครื่อง  
 เคื่อนใจให้ผู้บริหารที่รับผิดชอบในค่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ไขความระมัดระวังมากขึ้นในการแพร่ความรู้  
 ต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งในค่านที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้ไขว่คว้าระเนือหาและสิ่งจูงใจเพื่อ  
 การสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน โดยเฉพาะต่อผู้ที่เป็มารดา  
 หรือกำลังจะเป็นมารดาในอนาคตด้วย ส่วนที่พบว่าความถี่น้อยของเวลาที่แม่ (กลุ่มผู้ทำงานนอกบ้าน)  
 จะปรึกษาหารือกับพ่อในปัญหาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูนั้น มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกของพ่อว่าตน  
 สนใจต่อเรื่องนี้ ข้อค้นพบมีความสำคัญต่อการชี้ให้เห็นว่า ถ้าผู้เป็นบิดาได้แสดงความเข้าใจในสนใจ

ใหญ่เป็นมารดาใครทราบว่ามีความสนใจเอาใจใส่ต่อการอบรมเลี้ยงดูลูกด้วยกันแล้ว ก็จะทำให้ผู้  
เป็นแม่พร้อมที่จะปรึกษาหารือกับสามีในปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น เป็นสิ่งนำไปให้เกิดความร่วมมือกันใน  
บทบาทร่วมของการ เป็นผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก สอดคล้องกับที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตย สุขท้าย  
คือ ตอนที่ 4 เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานนอกรบ้านของแม่กับพฤติกรรมกรรมการอบรมเลี้ยงดู  
บางประการ ผลการค้นคว้าพบว่า แม่ที่มีความพอใจในการทำงานนอกรบ้านเมื่อเปรียบกับแม่ที่ไม่มีความ  
พอใจในการทำงาน จะมีจำนวนมากกว่าที่เด็กให้เด็กกินนมแม่ตามเวลา และมีการปิกเด็กในเรื่องการ  
ขับถ่ายในเวลาที่เร็วกว่า และมีเหตุผลกว้างขวางกว่า โดยเฉพาะในค่านทางสังคมและจิตใจในการ  
เลือกคุณสมบัตินี้ที่จะปลูกฝังอบรมในตัวเด็ก ตลอดจนมีการวางกฎเกณฑ์ ใ้วิธีการสอนโดยตรง ให้  
แรงเสริมต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และมีความยืดหยุ่นกว่าในการปิกและพัฒนาลักษณะนิสัยบางอย่าง  
ในตัวเด็ก นอกจากนั้นพบว่า แม่ที่พอใจในการทำงานและไม่พอใจในการทำงาน ไม่มีความแตกต่างกัน  
กันอย่างไรในเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว และมีแม่ที่ทำงานส่วนใหญ่รายงานว่าแม่มักจะระบาย  
อารมณ์โกรธที่สูง ซึ่งแม่ยอมรับว่าไม่เป็นการสมควร และยังพบอีกว่าแม่ที่พยายามไปประสบการณ  
จากการทำงาน จะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตี ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กและแม่เหล่านี้มอง  
เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณที่เด็กจะได้รับกับการพัฒนาทางสติปัญญา

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการศึกษาเรื่องความพอใจของแม่ในการทำงานนอกรบ้านเป็นเรื่องที่  
ละเอียดลึกซึ้งและเกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่น ๆ อีกมากมายหลายประการ จึงที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในตอน  
ที่ว่าด้วยเอกสารการค้นคว้าที่เกี่ยวข้องในเรื่องการทำงานของสตรีกับตัวแปรต่าง ๆ ทั้งยังมีผลกระทบ  
กระเทือนต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร ค่อนข้างสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจเอาใจใส่ที่จะให้มี  
การค้นคว้าต่อไปด้วยความระมัดระวัง และลึกซึ้งกว้างขวางมากกว่าที่ได้กระทำในครั้งนี้

สรุปสุดท้ายได้ว่า แม่จะมีความแตกต่างกันบ้างในวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของแม่ในอดีต  
ถึงแสดงไว้ในหลักฐานการค้นคว้าวิจัยตามที่กล่าวมาแล้วในบทนี้ กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของแม่รายได  
น้อยในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัจจุบัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่มี

ลักษณะความอะลุ่มอล่วยในเกือบทุกด้านของการอบรมที่เคยเป็นมาในอดีตจนปัจจุบันนั้นยังไม่มี การเปลี่ยนแปลง ซึ่งนี้อาจถือได้ว่าเป็นลักษณะสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทยของเรา อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตจากการศึกษาในครั้งนี้ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ว่าแบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูกำลังเริ่มที่จะเปลี่ยนไปในทิศทางที่ต้องการให้เด็กเป็นอิสระและพึ่งพาตัวเองเร็วขึ้น ตลอดจนมีความรับผิดชอบ ต่อสังคม การอบรมลูกชายหญิงเป็นไปในลักษณะเดียวกันมากขึ้น มีการพยายามตอบสนองความต้องการของเด็กทั้งในค่านร่างกายและจิตใจ ผู้อบรมรู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางหนังสือมวลชนเพื่อการพัฒนาเด็กมากขึ้น ทั้งยังตระหนักในบทบาทร่วมระหว่างพ่อและแม่ ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งเหล่านี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานนอกบ้านของแม่ในครอบครัวที่มีรายได้น้อยซึ่งอาศัยอยู่ในถิ่นแออัดของตัวเมือง

### ข้อเสนอแนะในทำนโยบายและการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบกับการพิจารณาข้อเท็จจริงทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยของเรา เช่น การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-วัฒนธรรม สิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้วางแผนนโยบายและปฏิบัติอื่น ๆ

#### ค่านโยบาย

ในถิ่นแออัดตัวเมือง เนื่องจากศูนย์สาธารณสุข บุคลากรทางด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ยังมีจำกัด แม่จึงยังต้องแสวงหาบริการจากทางโรงพยาบาล ซึ่งทำให้เกิดความไม่สะดวกทั้งแม่ที่ทำงานนอกบ้านและไม่ทำงานนอกบ้าน จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีบุคลากรด้านการแพทย์และสาธารณสุข ในการดูแลความต้องการ ด้านสุขภาพของแม่และลูกของแม่เหล่านี้ โรงพยาบาลควรจะให้ความร่วมมือกับศูนย์สาธารณสุขที่ตั้งอยู่ในบริเวณถิ่นแออัดเพื่อการจัดบริการที่ทันสมัยในด้านการวางแผนครอบครัวทั้งในตอนก่อนที่แม่จะคลอดและหลังคลอด

แม้ว่าแม่ที่มีรายได้น้อยจะตระหนักในประโยชน์ของศูนย์เลี้ยงเด็ก แต่แม่ก็ยากจนเกินกว่าจะรับบริการนี้ได้ นอกจากนั้นแรงบังคับทางเศรษฐกิจและการขาดความรู้ในด้านการสุขภาพทำให้แม่ขาด

ความเอาใจใส่ดูแลต่อความต้องการและปัญหาของเด็กในค่านร่างกายและจิตใจอย่างน่าวิตก โปรแกรมให้การศึกษาคนสุขภาพแก่แม่ยากจนในครัวเมืองจิ้งจกร แก่การสนับสนุน โดยให้ความร่วมมือกันระหว่างกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนหนึ่งของโครงการสตรีในสังคมสองเพศขององค์การยูนิเซฟได้ให้การสนับสนุนอยู่ในขณะนี้ปัจจุบันอาจจัดให้มีโปรแกรมช่วยสอนแม่เหล่านี้ให้รู้จักดูแลลูกอย่างเหมาะสมได้

วิชาการศึกษาของพ่อแม่ อาจจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบเกี่ยวกับพฤติกรรม และทัศนคติการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง ในวิชานี้ควรให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษต่อความสนใจและบทบาทของพ่อ ที่จะมีส่วนอย่างเข้มแข็งในการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อช่วยพัฒนาสภาพระชนิกของแม่ที่ทำงานนอกบ้านของครอบครัวที่มีรายได้น้อย ทั้งยังจะได้ช่วยยกระดับครอบครัวสัมพันธ์ให้ดีขึ้นอีกด้วย

องค์การ เอกชนและรัฐควร จัดสถานเลี้ยงดูเด็กก่อนและศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน เพื่อตอบสนองความต้องการของแม่ที่ทำงาน แต่จะต้องกระทำโดยการควบคุมและดูแลนิเทศจากรัฐเพื่อรักษาคุณภาพของงานที่กระทำให้อยู่ในมาตรฐาน ถ้าได้กระทำโดยการ จัดระบบที่มีระเบียบแบบแผนและคุณภาพ ก็เป็นที่หวังไว้ว่าการ เติบโตและพัฒนาการทั้งหมดของเด็ก เล็กจะได้รับการ ดูแลเอาใจใส่ให้ดีขึ้น

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความต้องการในค่านการพักผ่อนและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของเด็ก ซึ่งจัดว่าเป็นค่านที่ถูกละเลยมากที่สุดอย่างหนึ่ง ควรจะให้มีการ จัดศูนย์เยาวชนโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างองค์การ เอกชนและองค์การ ของรัฐ แต่จะต้องมีการ ควบคุมดูแลอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง เพื่อเป็นหลักประกันว่าสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ศูนย์จัดทำให้มันจะได้รับการ ใช้อย่างถูกต้องและเต็มที่

ในที่สุดเป็นที่ตระหนักว่าทุก ๆ ค่านของสาธารณสุขประโยชน์เป็นสิ่งจำเป็นในถิ่นแออัดค้วเมือง ซึ่งจะต้องมีการ ดูแลจิตใจให้มืออย่างทั่วถึง การวางแผนการพัฒนาตัวเมืองควรคำนึงถึงโครงสร้างภายในของการพัฒนาประชาคม เช่น ถิ่นแออัดค้ว การกระทำเช่นนี้อาจเป็นหนทางหนึ่งในการช่วยลกระหว่างระหว่างคนยากจนในครัว เมืองกับคนใน ระดับสังคม เศรษฐกิจระดับกลาง ช่วยให้เกิดการ เติบโตและการพัฒนาที่ดีขึ้นในเด็ก เล็กของแม่ที่มีรายได้น้อยเหล่านี้

## กานการปฏิบัติซึ่งเสริมคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

เนื่องจากผลการศึกษาคั้งนี้แสดงให้เห็นข้อเท็จจริงหลายประการ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ที่มีรายได้น้อยในเขตแออัดกึ่งเมือง ผู้รับนิคมอบในการให้การศึกษาแก่เด็กและพ่อแม่โดยตรงก็ดีหรือโดยอ้อมก็ดี อาจใช้ประโยชน์จากข้อคิดต่าง ๆ ที่จะกล่าวต่อไปนี้ เพื่อการปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพของการอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวไทยของเราให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามข้อคิดต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อผู้รับข้อคิดเหล่านี้จะตองนำไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับกลุ่มบุคคลหรือบุคคล สถานการณ์ และโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้เท่านั้น

### การให้การศึกษาแนะนำแก่พ่อแม่

ในการให้การศึกษาแก่พ่อแม่ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการศึกษาผู้ใหญ่ก็ดี หรือกระบวนการให้คำปรึกษาหารือแก่พ่อแม่ก็ดี น่าที่จะได้นำประโยชน์จากการค้นคว้าวิจัยที่พบในครั้งนีไปใช้ได้ กล่าวคือ ควรสังวรณพ่อแม่ให้พยายามรักษาความคงเส้นคงวาในวิธีการอบรมและสนับสนุนพ่อแม่ให้รู้จักใช้แรงเสริมต่อพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของเด็กมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กเล็กมีความต้องการทางจิตวิทยา กับทางร่างกาย และจะรู้สึกการสนองตอบการกระทำของคุณจากพ่อแม่ด้วยการเห็นการแสดงออกของพ่อแม่ให้ประจักษ์ชัดเท่านั้น การแสดงอาการเฉยๆ ของแม่นอกจากจะไม่กระตุ้นให้เด็กเกิดความภูมิใจในพฤติกรรมที่พึงปรารถนาซึ่งตนได้กระทำมาแล้ว แต่ยังอาจทำให้เด็กเลิกซำคกำลังใจที่จะกระทำต่อไปด้วย ที่สำคัญยิ่งนอกจากนี้คือ การพยายามให้พ่อแม่เกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตทางร่างกายของเด็ก และควรตระหนักว่าการตอบสนองความต้องการของเด็กในวัยเล็กนั้นจะตองกระทำพร้อม ๆ กันไปในทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ การเจริญเติบโตทางร่างกาย ย่อมเป็นฐานสำคัญของการเติบโตพัฒนาการการคิดและสติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพ พ่อแม่จะตองพยายามเข้าใจความต้องการของเด็กโดยมองจากตัวเด็กอย่างแท้จริง ไม่ใช่มองจากความสนใจของพ่อแม่ เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้เกิดการขัดแย้งในความต้องการของเด็กได้ อนึ่ง ในการฝึกอบรมเด็ก ถ้าพ่อแม่หลีกเลี่ยงจากการใช้อารมณ์หรือระบายอารมณ์ออกกับตัวเด็ก หากใช้เหตุผลประกอบการอธิบายให้เด็กได้รู้และเข้าใจพฤติกรรมของคนที่ผลต่อตนเองและผู้อื่นแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกและกับสมาชิกของครอบครัวจะดำเนินไปได้ด้วยดีอย่างแน่นอน

จากผลการค้นคว้าที่พบว่าการทำงานนอกบ้านของแม่มีผลต่อคุณภาพของการเลี้ยงดูเด็กเป็นอย่างมาก ผู้เป็นพ่อแม่เองก็จะคงตระหนักในเรื่องนี้ และจะคงหาทางหรือมาตรการต่าง ๆ ป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียต่อตัวเด็ก การป้องกันที่ตนนอกจากจะอาศัยหลักการอบรมเลี้ยงดูตามที่ได้อ่านมาข้างต้นแล้ว ก็คือ การให้ผู้เป็นพ่อแม่มีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างจริงจัง กับผู้เป็นแม่มากขึ้น เพราะบทบาทของพ่อในการอบรมเลี้ยงดูจะนำมาให้เกิดความร่วมมือและความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีขึ้น ค่ายมีเกิดเป็นจุดแห่งความสนใจร่วมกัน ทั้งพ่อแม่ควรจะรู้จักแบ่งปันเวลาที่จะได้อยู่กับลูก ซึ่งมีน้อยที่สุดนี้ให้เป็นเวลาที่มีคุณค่าที่สุด ในเวลาที่มีคุณค่าซึ่งมีอยู่จำกัด สำหรับครอบครัวของแม่ที่ทำงานนอกบ้านก็คือ ให้พ่อแม่ช่วยกันรักษามรรยาทาศีลธรรมอันดีงามอันดีที่กมลเกิดยวกันระหว่างพ่อแม่ลูกและระหว่างลูก ๆ และกับสมาชิกอื่นในครอบครัว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ให้พ่อแม่พยายามทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีของลูก ให้เด็กได้รู้สึกถึงความรัก ความห่วงใย และการสนับสนุนด้วยใจจริงจากพ่อแม่ ให้พ่อแม่ได้รู้จักถ่ายทอดสิ่งที่ถึงมาให้แก่เด็ก เช่น คุณธรรมต่าง ๆ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นระเบียบวินัย ความสะอาด ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และการรู้จักกระทำบทบาทของหน้าที่ที่สุด ที่สำคัญที่สุดสำหรับครอบครัวที่มีรายได้น้อยซึ่งมีขีดจำกัดด้านเงินการ ก็คือ ให้สมาชิกในครอบครัวได้ตระหนักว่า ความสมบูรณ์ในวัตถุไม่ใช่เป็นหลักประกันในการสร้างคุณภาพของชีวิต หากความสมบูรณ์ในจิตใจและคุณธรรมต่าง ๆ เป็นหลักประกันที่สำคัญยิ่งกว่า ในกรณีที่ไม่อาจหาทางออกได้แม้จะพยายามอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม ก็ยังมีสถานที่อีกหลายแห่งที่อาจแสวงหาความช่วยเหลือได้ ทุกครอบครัวไม่ว่าจะมีหรือจน มีความเสมอภาคกันทั้งสิ้น ในการสร้างบรรยากาศให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตครอบครัว สุขแล้วคำว่าพ่อแม่หรือผู้นำในครอบครัวจะรู้จักสร้างบรรยากาศให้ดีหรือเลวเท่านั้น จากผลการค้นคว้าที่กระทำมาแล้วก็ส่วนนี้สนับสนุนสอดคล้องกันที่ว่า ในครอบครัวฐานะสังคม-เศรษฐกิจทำให้พ่อแม่ให้ความรัก ความสนับสนุนและใช้เหตุผลกับเด็กด้วยดีแล้ว เด็กมีโอกาสที่จะเติบโตเป็นผู้มีจริยธรรม และคุณค่าต่อสังคมได้อย่างแน่นอน

#### การสร้างพฤติกรรม และทัศนคติที่ดีของครอบครัวอบรมเลี้ยงดูเด็ก

จากการค้นพบในการศึกษาค้นคว้านี้ มีผลที่น่าสนใจยิ่งประการหนึ่งที่ว่า พฤติกรรม การอบรมเลี้ยงดูเด็กและทัศนคติของครอบครัวอบรมเลี้ยงดูของแม่ที่มีรายได้น้อย มีความเกี่ยวข้องกับ



สำคัญกับจำนวนเวลาและการที่แม่มีโอกาสเข้าถึงสื่อมวลชนต่าง ๆ โดยเฉพาะ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเด็ก และโทรทัศน์ ผลที่ได้นี้อาจใช้เป็นข้อเสนอแนะให้ผู้รับผิดชอบ ทางด้านสื่อมวลชนต่าง ๆ ได้ตระหนักในอิทธิพลของสื่อหรือข้อความต่าง ๆ ที่จะพบบ่อยๆ ผู้ฟัง หรือผู้อ่านรายการ และให้ให้มีการระดมความคิดเห็น ในการแพร่ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการที่จะกลั่นกรองและปรับปรุงเนื้อหาสาระและสิ่งจูงใจต่อการ เสริมสร้างทัศนคติที่ถูกต้องต่อการ อบรมเลี้ยงดูบุตร ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนทุกระดับชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่เป็นบิดามารดาหรือ กำลังจะเป็นบิดามารดาต่อไปในอนาคต ถ้ากระทำได้เช่นนี้ก็ถือว่าเป็นก้าวหนึ่งที่สำคัญของสื่อมวลชน ต่าง ๆ ในการทำหน้าที่ปกป้องอบรมพ่อแม่ให้พึงระลึกหน้าที่อันควรของคุณ แม้จะเกี่ยวเนื่องมาจากความ ก้าวหน้าในค่านเทคโนโลยี ทำให้มีสื่อมวลชนอีกหลายชนิดเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นการยากต่อการ ความคุม ในสื่อที่เป็นลักษณะเอกสารหรือหนังสือและสิ่งตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่พ่อแม่ในการ อบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้ผลิตจึงควรให้หลักเกณฑ์แก่พ่อแม่บ้างพอสมควรในการที่จะรู้จักควบคุมเลือกสรร สื่อมวลชนต่าง ๆ ที่จะเข้ามาอิทธิพลต่อตัวเด็กและพัฒนาการ

อนึ่ง เนื่องจากประสิทธิผลของการอบรมเลี้ยงดูเด็กในปัจจุบันจะสะท้อนให้เห็นคุณภาพของ ประชากรต่อไปในอนาคต และส่วนหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการอบรม อยู่ที่การรู้จัก ไขว่คว้าประโยชน์จากสื่อมวลชนให้มากที่สุดและถูกต้องที่สุด จึงควรมีการสนับสนุนอย่างจริงจังแก่สื่อมวลชน ต่าง ๆ ให้ได้ทำงานประสานใกล้ชิดกับพ่อแม่และเด็ก ด้วยการพยายามสำรวจตรวจสอบความ ถูกต้องของครอบครัวในแง่ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อจะได้ยกระดับคุณค่าของเนื้อหาสาระของสื่อต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของเด็กให้ดีขึ้น อันจะยังให้เกิดการเสริมสร้างคุณภาพของ ทรัพยากรมนุษย์ใค้อีกทางหนึ่งอย่างแน่นอน

ส่วนในกรณีของครอบครัวที่มีรายได้ช้อยและแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ถ้าผู้ที่เป็นนางงานได้ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ที่ละเอียดอ่อนระหว่างลูกและแม่ ตลอดจนโอกาสที่แม่จะอยู่กับลูก ต้องเสียไป เพื่อการทำงานนอกบ้านแล้ว สวัสดิการหนึ่งซึ่งผู้เป็นนายจ้างหรือสถาบันจ้างงานให้แก่คนงานสตรีที่มี ครอบครัวเหล่านี้ได้ก็คือ การ จักเวลาและสถานที่เพื่อความสะดวกส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้แม่เหล่านี้ได้สัมผัส กับข่าวสารและเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตัวใน การอบรมเลี้ยงดูบุตรที่ถูกต้อง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้การศึกษากลับมาอย่างไม่เป็นทางการที่จะเป็น ประโยชน์ยิ่งต่อทั้งตัวแม่เองและสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

## ขอเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรจะใ้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบและจริงจังต่อไปในเรื่องบทบาทของบิดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในครอบครัวที่มีรายได้น้อย โดยอาจพิจารณาความสำคัญและผลของบทบาทของพ่อในเรื่องนี้ที่มีต่อครอบครัวสัมพันธ์ โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว เพราะจากผลการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่าจากการที่สามีแสดงความรักสนใจในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูภรรยาจะมีการปรึกษาหารือกับสมาชิกอื่นในปัญหาต่าง ๆ ของการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งสะท้อนให้เห็นความรู้สึกที่ร่วมกันของพ่อแม่ บทบาทของพ่อในแต่ละวัฒนธรรม รวบรวมที่แตกต่างกันออกไป ตลอดจนอาจมีลักษณะพิเศษในบางสังคม-วัฒนธรรม เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันจึงควายังมีการศึกษาค้นคว้าต่อไปในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและลูก ตลอดจนผลจากความสัมพันธ์นั้นที่อาจมีต่อการพัฒนาการของเด็ก จึงน่าที่จะใ้มีการศึกษาเรื่องนี้ต่อไปในสังคม-วัฒนธรรมไทยของเรา ทั้งอาจเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับแม่ และระหว่างเด็กกับพ่อ ตลอดจนผลที่มีต่อสุขภาพจิตของครอบครัวด้วย

2. อนึ่ง จากการที่พบว่า พฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูอย่างหนึ่งของแม่ไทยในครอบครัวรายได้น้อย คือ การอบรมเลี้ยงดูให้เกิดมีพฤติกรรมพึ่งตนเองและรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้รับมอบหมายให้ทำในอายุยังน้อย โดยเฉพาะเป็นการปฏิบัติของแม่ในกลุ่มที่ทำงานนอกบ้าน จึงน่าที่จะใ้ศึกษาให้ละเอียดต่อไปอีกถึงทัศนคติของแม่ที่ทำงานในบ้าน ทำงานนอกบ้าน และที่ไม่ทำงาน ที่มีต่อพฤติกรรมพึ่งพาและไม่พึ่งพาของเด็ก โดยศึกษาให้เห็นความสัมพันธ์ของเรื่องนี้กับตัวแปรที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น สุขภาพจิต และสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของเด็ก

3. เนื่องจากผลที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้คือ การที่แม่รู้จักใช้ความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูเด็กจากแหล่งต่าง ๆ โดยเฉพาะจากทางสื่อมวลชน ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการอบรมเลี้ยงดูบางประการของแม่ ตลอดจนทัศนคติต่อการอบรมเลี้ยงดู จึงน่าที่จะใ้มีการศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไปในด้านบางด้านของอิทธิพลของสื่อมวลชน เช่น รายการวิทยุ หรือโทรทัศน์ ที่มีต่อแม่ที่ทำงานนอกบ้าน และแม่ที่ไม่ทำงานนอกบ้าน เช่น การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มแม่ประเภทต่าง ๆ ในด้านการควบคุมสื่อมวลชนที่จะมีผลต่อพฤติกรรมที่สำคัญบางอย่างของเด็ก โดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษาไทย เป็นต้น

## บรรณานุกรม

- กานดา พรหมเกียรติ "บทบาทของสตรีทางด้านการเกษตร : การเปรียบเทียบเฉพาะกรณี  
แม่บ้านในเขตโครงการชลประทานหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น และแม่บ้านในเขตโครงการ  
ชลประทานแม่กลองใหญ่ จังหวัดนครปฐม และจังหวัดราชบุรี" สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์  
3 : 14 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2521
- การเคหะแห่งชาติ แผนงานปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม 2520 - 2524 2519 เอกสารโรเนียว  
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน กองโครงการสังคมและกอง  
วางแผนกำลังคน การศึกษาและวิจัยเรื่องเด็กเล็ก พ.ศ. 2516  
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน "สถานภาพปัจจุบันของสตรีไทย"  
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 3 : 78 - 96 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2521
- ชูจิตต์ พิทักษ์ผล การเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำในจังหวัดพระนคร  
และธนบุรี ปรินฤพานิพนธ์ กศ.ม. สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก ร่วมกับ  
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสาเมิตร 2505
- ดวงเคื่อน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประพนธ์จันทิก จริยธรรมของเยาวชนไทย รายงาน  
การวิจัยฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2521
- นิพนธ์ เทพวัลย์ ผลกระทบของการทำงานของสตรีต่อค่านภาวะเจริญพันธ์ เอกสารเสนอข้อ  
ที่ประชุมเชิงปฏิบัติการของโครงการประชากรกับการพัฒนา 26 - 28 มกราคม 2524  
ที่โรงแรมสายลม (หัวหิน)
- ยอคนแก้ว ไทसान "ผู้หญิงทำงานนอกบ้าน : ก้าวที่ยังต้องเดินต่อไป" บ้านเรา 5 : 21-22  
กันยายน 2521
- ฉัตรวัลย์ รอดฉวี "ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมแรงงานของสตรีและภาวะทุพโภชนาการ  
ของเด็กในกรุงเทพมหานคร" สังคมศาสตร์ 8 : 79 - 86 มิถุนายน - ตุลาคม 2523

- วรากร วราศัพท์ และคณะ การศึกษาเรื่องการเลี้ยงดูเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ  
วารสารคนเศรษฐศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม 2520
- ศรีสวัสดิ์ ชลวิสุทธิ์ การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระดับกลาง  
ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ปรินญาณินท์ กศ.ม. สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้า  
เรื่องเด็ก ร่วมกับ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2505
- สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก ที่ตำบล  
นาป่า อ.เมือง จ.ชลบุรี รายงานการวิจัยฉบับที่ 7 พ.ศ. 2510
- สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็ก ที่หมู่บ้าน  
พรานเหมือน ต.บ้านขาว อ.เมือง จ.อุตรธานี และหมู่บ้านอเม็ง ต.ยงพสุ อ.สันป่าตอง  
จ.เชียงใหม่ รายงานการวิจัยฉบับที่ 12 พ.ศ. 2512
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ "ความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานนอกบ้านของสตรีไทยในชนบทกับภาวะ  
เจริญพันธุ์" สังคมศาสตร์ 3 : 1 - 16 กรกฎาคม 2517
- สุพิทรา เพชรมณี "ทัศนคติในการทำงานของสตรีในฐานะผู้ปฏิบัติงาน" สังคมศาสตร์และ  
มนุษยศาสตร์ 3 : 36 - 37 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2521
- ฮารี เพชรบุค และคณะ อิทธิพลของสถาบันทางสังคมที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็กไทยพุทธและ  
ไทยมุสลิม ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
เกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2520
- อัจฉรา สุขารมภ์ และคณะ การสำรวจค้นคว้าความคิดเห็นเบื้องต้นของมารดาในเรื่องสิทธิ  
ของเด็กไทยวัยก่อนเข้าเรียน จุลสารฉบับที่ 3 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
ศรีนครินทรวิโรฒ 2523

Blake, J. "Demographic science and redirection of population policy,"  
Chronic Diseases. XVIII : 1181 - 1200, 1965.

Cook, A.H. The Working Mother : A survey of problems and programs in  
nine countries. Ithaca, New York, Cornell University, 1978.

- Cook M.J. and B. Leoprapai. Labor force participation, village characteristics and modernism and their influence on fertility among rural Thai women. Institute for Population and Social Research, Mahidol University, 1977.
- Davis K. Human relations at work. New York, McGraw - Hill Book Company, 1976.
- Debavalya, N. "Female employment and fertility : cross-sectional and longitudinal relationships from a national sample of married Thai women," Working paper No.24, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1977.
- Gilmer, V.H. Industrial Psychology. New York, McGraw - Hill Book Company, 1966.
- Glenn, H.M. "Attitude of woman regarding gainful employment of married women," Home Economics, LI : 247 - 252, April, 1959.
- Herzberg, F. Work and the Nature. Cleveland, the World Publishing Company, 1966.
- Kligle, D.H. "The Effects of employment of married woman on husband and wife roles," Unpublished Ph.D. Dissertation, Yale University, 1954.
- Leoprapai, B. and J. Rachatayakom. "Economic activity of the population," Population of Thailand Bangkok, 1976. (ESCAP country Monograph Series No.3 Economic and Social Commission for Asia and the Pacific.)
- Morell, Susan and David Morell. Six slums in Bangkok : problems of life and options for action, UNICEF, 1972.
- Nolan, F. "Certain Practices, Satisfactions and difficulties in families with employed home makers," Bulletin 455. August, 1959.
- Nye, F.I. and L.W. Hoffman. The employed mother in America. Chicago, Rand McNally and Company, 1963.
- Pratt, L. and P.K. Whelpton. "Extra familial participation in relation to interest in and liking for children, fertility planning and actual desired family size," in pascal K. Whelpton & Clyde V. Kiser, Eds., Social and Psychological factors affecting fertility. New York : Milbank Memorial Fund, 1968.
- Reed F.W. and J.R. Udry. "Female work, fertility and contraceptive use in biracial sample," Marriage and the family. 35 : 597 - 602, November, 1973.

Social Welfare and Development Center for Asia and the Pacific, Summary of discussion of expert group meeting on "Development of indigenous teaching materials and training resources on the problems and needs of the child and the family life in Asia," Manila, Philippines, 21 - 23 September, 1977.

Yarrow, M.R. "Effects of Maternal employment on children," Children. New York, Holt, 1959.

ဇယား ၁

Contingency tables of mother's working status against all other variables.

.05 = \*

.01 = \*\*

TABLE 1 ( 1, 1 )

101	0	0	0	0	101
0	99	0	0	0	99
101	99	0	0	0	200
CHISQ = 196.02 DF 1					**

TABLE 2 ( 1, 2 )

17	32	35	11	6	101
29	44	25	1	0	99
46	76	60	12	6	200
CHISQ = 21.01 DF 4					**

TABLE 3 ( 1, 3 )

53	48	0	0	0	101
46	53	0	0	0	99
99	101	0	0	0	200
CHISQ = 0.50 DF 1					

TABLE 4 ( 1, 4 )

10	23	30	16	22	101
37	23	29	10	0	99
47	46	59	26	22	200
CHISQ = 38.90 DF 4					**

TABLE 5 ( 1, 5 )

85	11	0	0	0	96
86	10	0	0	0	96
171	21	0	0	0	192
CHISQ = 0.00 DF 1					

TABLE 6 ( 1, 6 )

46	37	0	0	0	83
31	38	0	0	0	64
77	70	0	0	0	147
CHISQ = 0.45 DF 1					

TABLE 7 ( 1, 7 )

30	20	13	9	11	83
36	20	8	3	0	67
66	40	21	12	11	150
CHISQ = 14.19 DF 4					**

TABLE 8 ( 1, 8 )

69	7	0	0	0	76
61	3	0	0	0	64
130	10	0	0	0	140
CHISQ = 0.50 DF 1					

TABLE 9 ( 1, 9 )

33	18	0	0	0	51
14	12	0	0	0	26
47	30	0	0	0	77
CHISQ = 0. DF 1					

TABLE 10 ( 1, 10 )

26	10	7	3	5	51
22	4	0	0	0	26
48	14	7	3	5	77
CHISQ = 10.94 DF 4					*

TABLE 11 ( 1, 11 )

46	1	0	0	0	47
21	2	0	0	0	23
67	3	0	0	0	70

CHISQ = 0.42 DF 1

TABLE 18 ( 1, 18 )

61	36	0	0	0	97
23	2	1	0	0	3
63	37	0	0	0	100

CHISQ = 0.22 DF 1

TABLE 12 ( 1, 12 )

9	9	0	0	0	18
1	0	0	0	0	1
10	9	0	0	0	19

CHISQ = 0.00 DF 1

TABLE 19 ( 1, 19 )

0	4	15	25	22	66
0	0	1	1	1	3
0	4	16	26	23	69

CHISQ = 0.34 DF 3

TABLE 13 ( 1, 13 )

6	4	4	0	4	18
1	0	0	0	0	1
7	4	4	0	4	19

CHISQ = 1.81 DF 3

TABLE 20 ( 1, 20 )

56	1	31	12	0	100
0	0	3	0	0	3
56	1	34	12	0	103

CHISQ = 6.27 DF 3

TABLE 14 ( 1, 14 )

16	0	0	0	0	16
1	0	0	0	0	1
17	0	0	0	0	17

DF = 0

TABLE 21 ( 1, 21 )

8	18	50	15	7	98
0	1	1	0	1	3
8	19	51	15	8	101

CHISQ = 3.75 DF 4

TABLE 15 ( 1, 15 )

19	12	5	4	7	47
21	8	11	3	4	47
40	20	16	7	11	94

CHISQ = 4.11 DF 4

TABLE 22 ( 1, 22 )

27	34	14	14	11	100
2	1	0	0	0	3
29	35	14	14	11	103

CHISQ = 2.80 DF 4

TABLE 16 ( 1, 16 )

4	0	0	0	0	4
7	1	0	0	0	8
11	1	0	0	0	12

CHISQ = 0.14 DF 1

TABLE 23 ( 1, 23 )

0	32	12	28	0	72
0	2	0	0	0	2
0	34	12	28	0	74

CHISQ = 2.42 DF 2

TABLE 17 ( 1, 17 )

92	1	0	0	0	94
3	2	0	0	0	5
96	3	0	0	0	99

CHISQ = 13.03 DF 1 \*\*

TABLE 24 ( 1, 24 )

39	11	17	0	0	67
2	0	0	0	0	2
41	11	17	0	0	69

CHISQ = 1.41 DF 2



TABLE 25 ( 1, 25 )						TABLE 32 ( 1, 32 )					
25	15	14	8	6	68	13	2	5	6	73	99
0	1	1	0	0	2	1	0	0	1	2	4
25	16	15	8	6	70	14	2	5	7	75	103
CHISQ =	2.59	DF	4			CHISQ =	3.01	DF	4		
TABLE 26 ( 1, 26 )						TABLE 33 ( 1, 33 )					
17	22	17	3	4	63	7	0	3	1	13	24
0	1	0	0	1	2	0	0	0	1	0	1
17	23	17	3	5	65	7	0	3	2	13	25
CHISQ =	6.10	DF	4			CHISQ =	11.98	DF	3	**	
TABLE 27 ( 1, 27 )						TABLE 34 ( 1, 34 )					
16	5	2	12	36	71	26	9	0	0	0	35
0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0
16	5	2	13	37	73	26	9	0	0	0	35
CHISQ =	1.84	DF	4					DF =	0		
TABLE 28 ( 1, 28 )						TABLE 35 ( 1, 35 )					
22	39	1	0	31	93	2	0	7	4	11	24
1	1	0	0	2	4	0	0	0	0	0	0
23	40	1	0	33	97	2	0	7	4	11	24
CHISQ =	0.63	DF	3					DF =	0		
TABLE 29 ( 1, 29 )						TABLE 36 ( 1, 26 )					
16	17	5	16	17	71	7	19	44	16	11	97
1	0	0	0	2	3	1	0	2	0	0	3
17	17	5	16	19	74	8	19	46	16	11	100
CHISQ =	3.80	DF	4			CHISQ =	4.19	DF	4		
TABLE 30 ( 1, 30 )						TABLE 37 ( 1, 37 )					
95	0	1	0	4	100	64	15	3	4	15	101
4	0	0	0	0	4	94	0	1	1	3	99
99	0	1	0	4	104	158	15	4	5	18	200
CHISQ =	0.21	DF	2			CHISQ =	31.48	DF	4	**	
TABLE 31 ( 1, 31 )						TABLE 38 ( 1, 38 )					
69	27	0	0	0	96	25	12	5	10	33	85
3	1	0	0	0	4	2	18	6	12	28	66
72	28	0	0	0	100	27	30	11	22	61	151
CHISQ =	0.19	DF	1			CHISQ =	19.39	DF	4	**	

TABLE 39 ( 1, 39 )						TABLE 46 ( 1, 46 )					
4	13	17	2	38	74	11	9	17	2	16	55
0	2	4	3	74	83	1	1	6	1	45	54
4	15	21	5	112	157	12	10	23	3	61	109
CHISQ =	31.47	DF	4	**		CHISQ =	34.11	DF	4	**	
TABLE 40 ( 1, 40 )						TABLE 47 ( 1, 47 )					
5	12	18	2	31	68	9	8	20	3	10	50
1	1	5	1	46	54	3	2	5	3	23	36
6	13	23	3	77	120	12	10	25	6	33	86
CHISQ =	21.25	DF	4	**		CHISQ =	18.94	DF	4	**	
TABLE 41 ( 1, 41 )						TABLE 48 ( 1, 48 )					
8	12	17	5	19	61	78	0	9	14	0	101
3	2	5	3	22	35	96	0	2	1	0	99
11	14	22	8	41	96	174	0	11	15	0	200
CHISQ =	10.40	DF	4	*		CHISQ =	17.57	DF	2	**	
TABLE 42 ( 1, 42 )						TABLE 49 ( 1, 49 )					
19	12	12	1	14	58	14	12	55	10	10	101
24	4	4	1	7	40	7	12	64	8	7	98
43	16	16	2	21	98	21	24	119	18	17	199
CHISQ =	7.87	DF	4			CHISQ =	3.72	DF	4		
TABLE 43 ( 1, 43 )						TABLE 50 ( 1, 50 )					
18	12	14	1	9	54	42	1	33	6	18	100
17	2	4	0	6	29	39	1	29	3	25	97
35	14	18	1	15	83	81	2	62	9	43	197
CHISQ =	7.48	DF	4			CHISQ =	2.46	DF	4		
TABLE 44 ( 1, 44 )						TABLE 51 ( 1, 51 )					
15	10	12	0	6	43	27	4	16	12	18	77
9	0	1	1	2	13	21	6	19	11	20	77
24	10	13	1	8	56	48	10	35	23	38	154
CHISQ =	10.85	DF	4	*		CHISQ =	1.56	DF	4		
TABLE 45 ( 1, 45 )						TABLE 52 ( 1, 52 )					
8	6	17	2	32	65	9	11	9	10	10	49
1	1	4	3	73	82	5	14	7	16	10	52
9	7	21	5	105	147	14	25	16	26	20	101
CHISQ =	31.73	DF	4	**		CHISQ =	3.05	DF	4		

TABLE 53 ( 1, 53 )					
6	10	4	43	38	101
13	7	6	40	33	99
19	17	10	83	71	200
CHISQ = 3.95 DF 4					

TABLE 54 ( 1, 54 )					
29	12	6	34	20	101
16	22	13	30	18	99
45	34	19	64	38	200
CHISQ = 9.61 DF 4 *					

TABLE 55 ( 1, 55 )					
23	1	5	0	49	78
22	0	2	0	39	63
45	1	7	0	88	141
CHISQ = 1.87 DF 3					

TABLE 56 ( 1, 56 )					
28	1	4	0	33	66
39	0	7	0	24	70
67	1	11	0	57	136
CHISQ = 4.93 DF 3					

TABLE 57 ( 1, 57 )					
37	26	9	4	2	78
32	23	6	3	3	67
69	49	15	7	5	145
CHISQ = 0.66 DF 4					

TABLE 58 ( 1, 58 )					
34	23	11	4	0	72
33	22	8	3	3	69
67	45	19	7	3	141
CHISQ = 3.59 DF 4					

TABLE 59 ( 1, 59 )					
4	16	12	9	37	78
3	7	7	13	36	66
7	23	19	22	73	144
CHISQ = 4.75 DF 4					

TABLE 60 ( 1, 60 )					
6	18	8	9	29	70
2	8	8	11	39	68
8	26	16	20	68	138
CHISQ = 7.49 DF 4					

TABLE 61 ( 1, 61 )					
39	51	0	1	0	91
20	59	0	0	0	79
59	110	0	1	0	170
CHISQ = 6.80 DF 2 *					

TABLE 62 ( 1, 62 )					
81	13	0	0	0	94
89	9	0	0	0	98
170	22	0	0	0	192
CHISQ = 0.61 DF 1					

TABLE 63 ( 1, 63 )					
5	6	57	0	12	80
6	3	63	0	9	81
11	9	120	0	21	161
CHISQ = 1.81 DF 3					

TABLE 64 ( 1, 64 )					
45	29	18	5	0	97
47	24	22	4	0	97
92	53	40	9	0	194
CHISQ = 1.03 DF 3					

TABLE 65 ( 1, 65 )					
0	0	1	22	3	26
1	0	1	25	2	29
1	0	2	47	5	55
CHISQ = 1.22 DF 3					

TABLE 66 ( 1, 66 )					
91	8	1	1	0	101
86	4	4	1	0	95
177	12	5	2	0	196
CHISQ = 3.09 DF 3					

TABLE 67 ( 1, 67 )					
2	0	1	0	8	11
1	1	1	0	9	12
3	1	2	0	17	23
CHISQ	=	1.35	DF	3	

TABLE 68 ( 1, 68 )					
59	15	24	0	0	98
58	24	15	1	0	98
117	39	39	1	0	196
CHISQ	=	5.16	DF	3	

TABLE 69 ( 1, 69 )					
11	18	2	0	10	41
26	4	1	0	11	42
37	22	3	0	21	83
CHISQ	=	15.36	DF	3	**

TABLE 70 ( 1, 70 )					
47	52	0	0	0	99
54	42	0	0	0	96
101	94	0	0	0	195
CHISQ	=	1.17	DF	1	

TABLE 71 ( 1, 71 )					
21	3	10	15	1	50
28	1	9	18	0	56
49	4	19	33	1	106
CHISQ	=	3.00	DF	4	

TABLE 72 ( 1, 72 )					
31	13	28	5	17	94
23	15	16	20	15	89
54	28	44	25	32	183
CHISQ	=	13.60	DF	4	**

TABLE 73 ( 1, 73 )					
4	34	0	60	0	98
11	12	0	68	0	91
15	46	0	128	0	189
CHISQ	=	14.05	DF	2	**

TABLE 74 ( 1, 74 )					
37	4	5	51	0	97
27	9	6	48	0	90
64	13	11	99	0	187
CHISQ	=	3.41	DF	3	

TABLE 75 ( 1, 75 )					
51	19	6	0	23	99
39	9	16	4	29	94
90	28	22	4	49	193
CHISQ	=	13.78	DF	4	**

TABLE 76 ( 1, 76 )					
22	73	1	0	0	96
12	77	1	0	0	90
34	150	2	0	0	186
CHISQ	=	2.86	DF	2	

TABLE 77 ( 1, 77 )					
15	7	0	0	0	22
9	3	0	0	0	12
24	10	0	0	0	34
CHISQ	=	0.00	DF	1	

TABLE 78 ( 1, 78 )					
1	8	3	4	0	16
0	4	7	0	0	11
1	12	10	4	0	27
CHISQ	=	7.26	DF	3	

TABLE 79 ( 1, 79 )					
80	7	0	0	0	87
79	3	0	0	0	82
159	10	0	0	0	169
CHISQ	=	1.46	DF	1	

TABLE 80 ( 1, 80 )					
2	42	1	7	42	94
0	52	2	6	33	93
2	94	3	13	75	187
CHISQ	=	4.55	DF	4	

TABLE 81 ( 1, 81 )						TABLE 88 ( 1, 88 )					
81	7	0	0	0	88	9	10	53	25	0	97
78	9	0	0	0	87	10	9	39	33	0	91
159	16	0	0	0	175	19	19	92	58	0	188
CHISQ =	0.08	DF	1		CHISQ =	3.15	DF	3			
TABLE 82 ( 1, 81 )						TABLE 89 ( 1, 89 )					
35	8	23	27	1	94	24	22	9	8	38	101
42	10	11	27	1	91	24	28	4	5	38	99
77	18	34	54	2	185	48	50	13	13	76	200
CHISQ =	5.05	DF	4		CHISQ =	3.32	DF	4			
TABLE 83 ( 1, 83 )						TABLE 90 ( 1, 90 )					
50	29	11	3	0	93	22	9	35	22	11	99
41	31	11	9	0	92	16	12	19	41	10	98
91	60	22	12	0	185	38	21	54	63	21	197
CHISQ =	3.95	DF	3		CHISQ =	11.89	DF	4	*		
TABLE 84 ( 1, 84 )						TABLE 91 ( 1, 91 )					
17	32	27	13	0	89	0	20	39	27	15	101
19	35	17	15	0	80	1	20	49	22	7	99
36	67	44	28	0	175	1	40	88	49	22	200
CHISQ =	2.61	DF	3		CHISQ =	5.54	DF	4			
TABLE 85 ( 1, 85 )						TABLE 92 ( 1, 92 )					
35	2	1	1	53	92	66	28	0	0	0	94
29	2	0	2	58	91	65	29	0	0	0	91
64	4	1	3	111	183	131	54	0	0	0	185
CHISQ =	2.12	DF	4		CHISQ =	0.00	DF	1			
TABLE 86 ( 1, 86 )						TABLE 93 ( 1, 93 )					
8	11	0	0	0	19	0	3	29	11	27	70
5	12	0	0	0	17	0	3	24	21	27	75
13	23	0	0	0	36	0	6	53	32	54	145
CHISQ =	0.20	DF	1		CHISQ =	3.43	DF	3			
TABLE 87 ( 1, 87 )						TABLE 94 ( 1, 94 )					
1	1	1	0	6	9	1	19	36	27	8	91
0	0	3	2	4	9	0	17	46	20	9	92
1	1	4	2	10	18	1	36	82	47	17	183
CHISQ =	5.40	DF	4		CHISQ =	3.43	DF	4			

TABLE 95 ( 1, 95 )					TABLE 102 ( 1, 102 )						
67	19	0	0	0	86	3	2	7	5	18	35
60	21	1	0	0	82	13	0	4	0	12	29
127	40	1	0	0	168	16	2	11	5	30	64
CHISQ =	1.39	DF	2		CHISQ =	14.84	DF	4	**		
TABLE 96 ( 1, 96 )					TABLE 103 ( 1, 103 )						
0	4	25	18	23	70	40	26	14	21	0	101
0	6	38	15	9	68	50	19	13	17	0	99
0	10	63	33	32	138	90	45	27	38	0	200
CHISQ =	9.45	DF	3	*	CHISQ =	2.64	DF	3			
TABLE 97 ( 1, 97 )					TABLE 104 ( 1, 104 )						
62	1	1	0	37	101	21	20	22	38	0	101
65	0	0	0	31	96	35	15	20	28	0	98
127	1	1	0	63	197	56	35	42	66	0	199
CHISQ =	2.47	DF	3		CHISQ =	5.78	DF	3			
TABLE 98 ( 1, 98 )					TABLE 105 ( 1, 105 )						
9	91	0	0	0	100	25	23	21	31	0	100
6	85	1	0	0	92	25	16	21	35	0	97
15	176	1	0	0	192	50	39	42	66	0	197
CHISQ =	1.47	DF	2		CHISQ =	1.45	DF	3			
TABLE 99 ( 1, 99 )					TABLE 106 ( 1, 106 )						
2	4	3	0	0	9	39	35	16	10	0	100
1	2	6	0	0	10	56	23	11	9	0	99
3	7	9	0	0	19	95	58	27	19	0	199
CHISQ =	1.43	DF	2		CHISQ =	6.50	DF	3			
TABLE 100 ( 1, 100 )					TABLE 107 ( 1, 107 )						
12	69	0	0	0	81	43	31	16	11	0	101
4	71	0	0	0	75	65	20	7	4	0	96
16	140	0	0	0	156	108	51	23	15	0	197
CHISQ =	2.84	DF	1		CHISQ =	13.52	DF	3	**		
TABLE 101 ( 1, 101 )					TABLE 108 ( 1, 108 )						
28	4	9	0	0	41	64	23	9	4	0	100
22	4	14	0	0	40	73	16	5	5	0	99
50	8	23	0	0	81	137	39	14	9	0	109
CHISQ =	1.79	DF	2		CHISQ =	3.10	DF	3			

TABLE 109 ( 1, 109 )

43	31	10	17	0	101
51	24	9	15	0	99
94	55	19	32	0	200

CHISQ = 1.73 DF 3

TABLE 110 ( 1, 110 )

33	26	16	25	0	100
49	17	10	23	0	99
82	43	26	48	0	199

CHISQ = 6.47 DF 3

TABLE 111 ( 1, 111 )

48	29	9	14	0	100
57	15	8	19	0	99
105	44	17	33	0	199

CHISQ = 6.04 DF 3

TABLE 112 ( 1, 112 )

52	30	11	8	0	101
59	18	9	13	0	99
111	48	20	21	0	200

CHISQ = 4.81 DF 3

TABLE 113 ( 1, 113 )

65	20	13	0	0	98
49	36	13	0	0	98
114	56	26	0	0	196

CHISQ = 6.82 DF 2 \*

TABLE 114 ( 1, 114 )

4	18	29	13	24	88
7	10	32	16	21	86
11	28	61	29	45	174

CHISQ = 3.74 DF 4

TABLE 115 ( 1, 115 )

5	18	27	4	43	97
4	9	63	5	17	98
9	27	90	9	60	195

CHISQ = 28.88 DF 4 \*\*

TABLE 116 ( 1, 116 )

7	5	48	3	23	86
5	8	54	4	13	84
12	13	102	7	36	170

CHISQ = 4.28 DF 4

TABLE 117 ( 1, 117 )

1	1	59	1	11	73
1	1	64	1	3	70
2	2	123	2	14	143

CHISQ = 4.71 DF 4 \*

TABLE 118 ( 1, 117 )

91	3	0	0	0	94
78	14	0	0	0	92
169	17	0	0	0	186

CHISQ = 6.71 DF 1 \*\*

TABLE 119 ( 1, 119 )

1	0	36	13	50	100
1	4	49	23	22	99
2	4	85	36	72	199

CHISQ = 19.65 DF 4 \*\*

TABLE 120 ( 1, 120 )

11	0	18	4	26	59
2	1	30	1	29	63
13	1	48	5	55	122

CHISQ = 12.08 DF 4 \*

TABLE 121 ( 1, 121 )

31	41	23	0	0	95
36	35	18	0	0	89
67	76	41	0	0	184

CHISQ = 1.26 DF 2

TABLE 122 ( 1, 122 )

55	24	17	0	0	96
51	16	14	0	0	81
106	40	31	0	0	177

CHISQ = 0.78 DF 2

TABLE 123 ( 1, 123 )						TABLE 130 ( 1, 130 )					
51	27	20	0	0	98	44	26	29	0	0	99
57	17	13	0	0	87	49	30	14	0	0	93
108	44	33	0	0	185	93	56	43	0	0	192
GHISQ =	3.45	DF	2			GHISQ =	5.61	DF	2		
TABLE 124 ( 1, 124 )						TABLE 131 ( 1, 131 )					
29	24	38	0	0	91	34	40	23	0	1	98
35	17	27	0	0	79	46	33	11	0	0	90
64	41	65	0	0	170	80	73	34	0	1	186
GHISQ =	2.79	DF	2			GHISQ =	7.38	DF	3		
TABLE 125 ( 1, 125 )						TABLE 132 ( 1, 132 )					
40	51	10	0	0	101	33	26	29	0	0	88
49	44	2	0	0	95	30	30	13	0	0	73
89	95	12	0	0	196	63	56	42	0	0	161
GHISQ =	6.58	DF	2	*		GHISQ =	5.17	DF	2		
TABLE 126 ( 1, 126 )						TABLE 133 ( 1, 133 )					
51	24	26	0	0	101	47	44	7	0	0	98
46	29	19	0	0	94	59	20	9	0	0	88
97	53	45	0	0	195	106	64	16	0	0	186
GHISQ =	1.57	DF	2			GHISQ =	10.10	DF	2	**	
TABLE 127 ( 1, 127 )						TABLE 134 ( 1, 134 )					
49	43	6	0	0	98	28	23	44	0	0	95
51	25	13	0	0	89	18	24	39	1	0	82
100	68	19	0	0	187	46	47	83	1	0	177
GHISQ =	6.97	DF	2	*		GHISQ =	2.56	DF	3		
TABLE 128 ( 1, 128 )						TABLE 135 ( 1, 135 )					
33	38	20	0	0	91	43	32	24	0	0	99
39	19	17	0	0	75	43	31	21	0	0	95
72	57	37	0	0	166	86	63	45	0	0	194
GHISQ =	5.59	DF	2			GHISQ =	0.13	DF	2		
TABLE 129 ( 1, 129 )						TABLE 136 ( 1, 136 )					
50	18	32	0	0	100	30	37	26	0	0	93
50	16	32	0	0	98	26	42	15	0	0	83
100	34	64	0	0	198	56	79	41	0	0	176
GHISQ =	0.10	DF	2			GHISQ =	2.99	DF	2		



TABLE 137 ( 1, 137 )						TABLE 144 ( 1, 144 )					
40	42	13	0	0	95	45	41	7	7	0	100
43	34	9	1	0	87	44	34	8	7	0	93
83	76	22	1	0	182	89	75	15	14	0	193
CHISQ =	2.33	DF	3			CHISQ =	0.48	DF	3		
TABLE 138 ( 1, 138 )						TABLE 145 ( 1, 145 )					
23	23	38	0	0	84	11	5	15	11	57	99
17	30	29	0	0	76	10	11	18	21	36	96
40	53	67	0	0	160	21	16	33	32	93	195
CHISQ =	2.64	DF	2			CHISQ =	10.39	DF	4	*	
TABLE 139 ( 1, 139 )						TABLE 146 ( 1, 146 )					
63	26	12	0	0	101	12	40	42	1	0	95
57	32	9	0	0	98	15	48	31	0	0	94
120	58	21	0	0	199	27	88	73	1	0	189
CHISQ =	1.30	DF	2			CHISQ =	3.71	DF	3		
TABLE 140 ( 1, 140 )						TABLE 147 ( 1, 147 )					
37	17	16	0	0	70	2	3	28	4	20	57
4	1	2	0	0	7	6	4	29	9	18	66
41	18	18	0	0	77	8	7	57	13	38	123
CHISQ =	0.38	DF	2			CHISQ =	3.55	DF	4		
TABLE 141 ( 1, 141 )						TABLE 148 ( 1, 148 )					
1	2	16	13	27	59	36	0	13	52	0	101
0	0	2	2	1	5	32	1	16	48	1	98
1	2	18	15	28	64	68	1	29	100	1	199
CHISQ =	1.86	DF	4			CHISQ =	2.66	DF	4		
TABLE 142 ( 1, 142 )						TABLE 149 ( 1, 149 )					
6	1	60	6	18	91	5	34	16	46	0	101
3	0	6	0	2	11	3	30	9	56	0	98
9	1	66	6	20	102	8	64	25	102	0	199
CHISQ =	5.81	DF	4			CHISQ =	3.65	DF	3		
TABLE 143 ( 1, 143 )						TABLE 150 ( 1, 150 )					
4	4	24	11	47	90	48	4	27	22	0	101
2	0	4	3	5	14	43	5	18	30	0	96
6	4	28	14	52	104	91	9	45	52	0	197
CHISQ =	4.10	DF	4			CHISQ =	3.29	DF	3		

TABLE 151 ( 1, 151 )					
20	45	28	8	0	101
30	39	16	14	0	99
50	84	44	22	0	200
CHISQ	=	7.32	DF	3	

TABLE 152 ( 1, 152 )					
32	8	20	41	0	101
32	7	17	41	0	97
64	15	37	82	0	198
CHISQ	=	0.23	DF	3	

TABLE 153 ( 1, 153 )					
3	34	14	50	0	101
4	41	13	39	0	97
7	75	27	89	0	198
CHISQ	=	2.11	DF	3	

TABLE 154 ( 1, 154 )					
22	8	9	49	0	88
6	2	3	23	0	34
28	10	12	72	0	122
CHISQ	=	1.53	DF	3	

TABLE 155 ( 1, 155 )					
36	29	6	30	0	101
23	27	8	35	0	93
59	56	14	65	0	194
CHISQ	=	3.28	DF	3	

TABLE 156 ( 1, 156 )					
6	10	50	33	0	99
7	7	49	32	0	95
13	17	99	65	0	194
CHISQ	=	0.55	DF	3	

TABLE 157 ( 1, 157 )					
30	2	35	33	0	100
18	7	33	40	0	98
48	9	68	73	0	198
CHISQ	=	6.49	DF	3	

TABLE 158 ( 1, 158 )					
12	29	0	60	0	101
13	36	0	50	0	99
25	65	0	110	0	200
CHISQ	=	1.68	DF	2	

TABLE 159 ( 1, 159 )					
20	4	23	54	0	101
8	4	21	65	0	98
28	8	44	119	0	199
CHISQ	=	6.21	DF	3	

TABLE 160 ( 1, 160 )					
35	23	2	41	0	101
41	20	0	36	0	97
76	43	2	77	0	198
CHISQ	=	2.93	DF	3	

TABLE 161 ( 1, 161 )					
34	0	15	51	0	100
31	1	12	52	0	96
65	1	27	103	0	196
CHISQ	=	1.40	DF	3	

TABLE 162 ( 1, 162 )					
2	10	47	42	0	101
5	13	50	30	0	98
7	23	97	72	0	199
CHISQ	=	3.73	DF	3	

TABLE 163 ( 1, 163 )					
57	32	0	0	0	89
42	41	0	0	0	83
99	73	0	0	0	172
CHISQ	=	2.65	DF	1	

TABLE 164 ( 1, 164 )					
20	10	8	28	0	66
10	15	9	25	0	59
30	25	17	53	0	125
CHISQ	=	4.18	DF	3	

TABLE 165 ( 1, 165 )						TABLE 172 ( 1, 172 )					
48	11	37	5	0	101	49	20	0	0	0	69
56	6	27	10	0	99	46	19	0	0	0	65
104	17	64	15	0	200	95	39	0	0	0	134
CHISQ =	5.30	DF	3			CHISQ =	0.03	DF	1		
TABLE 166 ( 1, 166 )						TABLE 173 ( 1, 173 )					
77	3	0	0	0	80	17	22	39	9	13	100
71	6	0	0	0	77	8	56	28	4	3	99
148	9	0	0	0	157	25	78	67	13	16	199
CHISQ =	0.56	DF	1			CHISQ =	28.04	DF	4	**	
TABLE 167 ( 1, 167 )						TABLE 174 ( 1, 173 )					
0	97	4	0	0	101	5	30	64	0	2	101
0	96	3	0	0	99	13	32	52	0	2	99
0	193	7	0	0	200	18	62	116	0	4	200
CHISQ =	0.00	DF	1			CHISQ =	4.84	DF	3		
TABLE 168 ( 1, 168 )						TABLE 175 ( 1, 175 )					
86	8	1	1	0	96	61	3	1	24	4	93
86	7	3	0	0	96	58	7	1	22	1	89
172	15	4	1	0	192	119	10	2	46	5	182
CHISQ =	2.07	DF	3			CHISQ =	3.48	DF	4		
TABLE 169 ( 1, 169 )						TABLE 176 ( 1, 176 )					
2	93	6	0	0	101	19	18	11	21	30	99
0	96	3	0	0	99	27	26	6	17	20	96
2	189	9	0	0	200	46	44	17	38	50	195
CHISQ =	3.03	DF	2			CHISQ =	6.69	DF	4		
TABLE 170 ( 1, 170 )						TABLE 177 ( 1, 177 )					
2	74	1	23	0	100	29	20	5	6	23	83
4	77	4	14	0	99	46	19	4	3	13	85
6	151	5	37	0	199	75	39	9	9	36	168
CHISQ =	4.71	DF	3			CHISQ =	7.75	DF	4		
TABLE 171 ( 1, 171 )						TABLE 178 ( 1, 178 )					
0	4	5	26	10	45	47	35	2	17	0	101
1	7	15	21	7	51	42	41	2	14	0	99
1	11	20	47	17	96	89	76	4	31	0	200
CHISQ =	7.53	DF	4			CHISQ =	1.03	DF	3		

TABLE 188 ( 1, 188 )					
18	8	28	15	31	100
7	8	20	9	44	88

25	16	48	24	75	188
CHISQ =	9.20	DF	4		

TABLE 189 ( 1, 189 )					
17	5	47	2	30	101
18	3	42	1	29	93

35	8	89	3	59	194
CHISQ =	0.83	DF	4		

TABLE 190 ( 1, 190 )					
41	50	10	0	0	101
56	38	5	0	0	99

97	88	15	0	0	200
CHISQ =	5.60	DF	2		

TABLE 191 ( 1, 191 )					
30	31	7	33	0	101
53	21	6	18	1	99

83	52	13	51	1	200
CHISQ =	13.77	DF	4	**	

TABLE 192 ( 1, 192 )					
27	49	25	0	0	101
15	51	32	0	0	98

42	100	57	0	0	199
CHISQ =	4.28	DF	2		

TABLE 193 ( 1, 193 )					
20	19	11	49	1	100
38	23	8	26	0	95

58	42	19	75	1	195
CHISQ =	14.38	DF	4	**	

TABLE 194 ( 1, 194 )					
40	50	8	0	0	98
41	50	5	0	0	96

81	100	13	0	0	194
CHISQ =	0.68	DF	2		

TABLE 195 ( 1, 195 )					
7	44	7	22	21	101
7	49	8	12	20	96

14	93	15	34	41	197
CHISQ =	3.18	DF	4		

TABLE 196 ( 1, 196 )					
44	55	0	0	0	99
37	51	2	0	0	90

81	106	2	0	0	189
CHISQ =	2.33	DF	2		

TABLE 179 ( 1, 179 )					
25	25	44	7	0	101
18	22	44	14	0	98

43	47	88	21	0	199
CHISQ =	3.62	DF	3		

TABLE 180 ( 1, 179 )					
34	19	28	4	16	101
29	13	26	5	24	97

63	32	54	9	40	198
CHISQ =	3.23	DF	4		

TABLE 181 ( 1, 181 )					
9	1	30	51	10	101
4	4	30	39	20	97

13	5	60	90	30	198
CHISQ =	8.58	DF	4		

TABLE 182 ( 1, 182 )					
22	0	3	51	25	101
14	3	5	36	39	97

36	3	8	87	64	198
CHISQ =	10.85	DF	4	*	

TABLE 183 ( 1, 183 )					
28	15	5	48	4	100
25	20	5	36	11	97

53	35	10	84	15	197
CHISQ =	5.82	DF	4		

TABLE 184 ( 1, 184 )						TABLE 200 ( 1, 200 )					
23	11	52	3	11	100	11	26	13	9	23	82
20	18	36	3	19	96	11	24	13	10	15	73
43	29	88	6	30	196	22	50	26	19	38	155
CHISQ =	6.86	DF	4			CHISQ =	1.30	DF	4		
TABLE 185 ( 1, 185 )						TABLE 201 ( 1, 201 )					
41	14	0	34	11	100	1	3	6	8	15	33
49	11	4	19	15	98	4	6	3	4	16	33
90	25	4	53	26	198	5	9	9	12	31	66
CHISQ =	9.91	DF	4	*		CHISQ =	5.17	DF	4		
TABLE 186 ( 1, 186 )						TABLE 202 ( 1, 202 )					
39	25	8	3	25	100	15	65	20	0	0	100
26	22	11	2	34	95	17	58	19	0	0	94
65	47	19	5	59	195	32	123	39	0	0	194
CHISQ =	4.71	DF	4			CHISQ =	0.36	DF	2		
TABLE 187 ( 1, 187 )						TABLE 203 ( 1, 203 )					
3	34	19	14	31	101	7	26	8	21	36	98
2	33	14	13	34	96	8	42	12	18	15	95
5	67	33	27	65	197	15	68	20	39	51	193
CHISQ =	1.02	DF	4			CHISQ =	13.47	DF	4	**	
TABLE 197 ( 1, 197 )						TABLE 204 ( 1, 204 )					
11	10	77	2	0	100	14	29	56	0	0	99
11	14	63	0	0	88	6	19	69	0	0	94
22	24	140	2	0	188	20	48	125	0	0	193
CHISQ =	3.31	DF	3			CHISQ =	6.51	DF	2	*	
TABLE 198 ( 1, 198 )						TABLE 205 ( 1, 205 )					
37	37	16	8	1	99	16	5	11	14	0	46
39	34	13	3	5	94	5	3	8	12	0	28
76	71	29	11	6	193	21	8	19	26	8	74
CHISQ =	5.30	DF	4			CHISQ =	2.67	DF	3		
TABLE 199 ( 1, 199 )						TABLE 206 ( 1, 206 )					
17	31	26	7	9	90	68	30	0	0	0	98
16	29	29	6	6	86	66	25	0	0	0	91
33	60	55	13	15	176	134	55	0	0	0	189
CHISQ =	0.85	DF	4			CHISQ =	0.10	DF	1		

TABLE 207 ( 1, 207 )						TABLE 214 ( 1, 214 )					
44	5	4	17	0	70	80	20	0	0	0	100
47	5	2	16	0	70	71	22	0	0	0	93
91	10	6	33	0	140	151	42	0	0	0	193
CHISQ = 0.80 DF 3						CHISQ = 0.19 DF 1					
TABLE 208 ( 1, 208 )						TABLE 215 ( 1, 215 )					
3	12	6	5	3	29	17	6	3	3	52	81
4	11	4	1	2	22	23	8	2	3	34	70
7	23	10	6	5	51	40	14	5	6	86	151
CHISQ = 2.54 DF 4						CHISQ = 4.38 DF 4					
TABLE 209 ( 1, 209 )						TABLE 216 ( 1, 216 )					
18	1	6	4	0	29	3	14	21	21	16	75
13	0	4	4	0	21	2	19	20	11	7	59
31	1	10	8	0	50	5	33	41	32	23	134
CHISQ = 0.95 DF 3						CHISQ = 5.80 DF 4					
TABLE 210 ( 1, 210 )						TABLE 217 ( 1, 217 )					
5	6	17	0	0	28	12	0	1	6	0	19
7	2	15	0	0	24	17	1	1	7	0	26
12	8	32	0	0	52	29	1	2	13	0	45
CHISQ = 2.16 DF 2						CHISQ = 0.87 DF 3					
TABLE 211 ( 1, 211 )						TABLE 218 ( 1, 218 )					
3	5	7	12	0	27	58	41	0	0	0	99
1	3	6	12	0	22	79	18	0	0	0	97
4	8	13	24	0	49	137	59	0	0	0	196
CHISQ = 1.08 DF 3						CHISQ = 11.10 DF 1 **					
TABLE 212 ( 1, 212 )						TABLE 219 ( 1, 219 )					
29	52	1	18	1	101	14	7	21	0	0	42
41	35	1	21	0	98	8	7	3	0	0	18
70	87	2	39	1	199	22	14	24	0	0	60
CHISQ = 6.57 DF 4						CHISQ = 6.59 DF 2 *					
TABLE 213 ( 1, 213 )						TABLE 220 ( 1, 220 )					
49	6	6	8	29	98	30	9	4	0	0	43
51	6	10	7	21	95	13	0	5	0	0	18
100	12	16	15	50	193	43	9	9	0	0	61
CHISQ = 2.34 DF 4						CHISQ = 6.71 DF 2 *					

TABLE 221 ( 1, 221 )

20	18	5	0	0	43
6	10	2	0	0	18
26	28	7	0	0	61
CHISQ =	1.04	DF	2		

TABLE 223 ( 1, 223 )

57	44	0	0	0	101
50	49	0	0	0	99
107	93	0	0	0	200
CHISQ =	0.04	DF	1		

TABLE 222 ( 1, 222 )

2	36	16	0	0	54
1	62	16	1	0	80
3	98	32	1	0	134
CHISQ =	3.31	DF	3		

\*\*\*\*\*

TABLE 2

Contingency tables and chi-square tests

for independence (data taken from both groups of mothers)

.05 = \*

.01 = \*\*

	TABLE 1 (21, 45)						TABLE 5 (49, 51)					
0	1	1	0	6	8	9	0	4	5	3	21	
1	2	2	0	7	12	6	1	4	2	8	21	
6	2	10	1	15	34	26	8	20	10	18	82	
0	0	4	1	3	8	3	1	4	2	5	15	
1	1	0	0	2	4	4	0	3	4	4	15	
8	6	17	2	33	66	48	10	35	23	38	154	
CHISQ	= 15.28 DF 16					CHISQ	= 12.47 DF 16					
	TABLE 2 (21, 46)						TABLE 6 (49, 52)					
0	1	1	0	4	6	3	2	1	4	2	12	
3	3	2	0	3	11	1	4	5	1	4	15	
7	3	8	2	7	27	8	12	7	15	11	53	
0	1	6	0	1	8	0	6	1	2	3	12	
1	1	0	0	2	4	2	1	2	4	0	9	
11	9	17	2	17	56	14	25	16	26	20	101	
CHISQ	= 18.90 DF 16					CHISQ	= 18.74 DF 16					
	TABLE 3 (21, 47)						TABLE 7 (50, 163)					
1	1	1	1	2	6	41	30	0	0	0	71	
2	3	3	0	3	11	1	0	0	0	0	1	
6	2	8	2	5	23	32	26	0	0	0	58	
0	2	8	0	1	11	5	4	0	0	0	9	
0	0	0	0	2	2	18	12	0	0	0	30	
9	8	20	3	13	53	97	72	0	0	0	169	
CHISQ	= 19.85 DF 16					CHISQ	= 0.96 DF 4					
	TABLE 4 (49, 50)						TABLE 8 (50, 165)					
2	0	15	1	3	21	41	9	25	6	0	81	
8	0	5	2	9	24	1	0	0	1	0	2	
55	2	32	5	22	116	33	6	19	4	0	62	
9	0	4	0	5	18	5	0	3	1	0	9	
7	0	6	1	3	17	24	2	15	2	0	43	
81	2	62	9	42	196	104	17	62	14	0	197	
CHISQ	= 26.65 DF 16 *					CHISQ	= 9.17 DF 12					



TABLE 9 (51, 163)

30	15	0	0	0	45
6	0	0	0	0	6
21	7	0	0	0	28
8	12	0	0	0	20
14	14	0	0	0	28

79 48 0 0 0 127  
 CHISQ = 11.94 DF 4 \*

TABLE 10 (51, 165)

32	3	11	2	0	48
6	1	2	1	0	10
21	5	6	3	0	35
8	2	10	3	0	23
14	4	16	4	0	38

81 15 45 13 0 154  
 CHISQ = 15.14 DF 12

TABLE 11 (52, 163)

6	6	0	0	0	12
16	6	0	0	0	22
5	6	0	0	0	11
17	7	0	0	0	24
10	2	0	0	0	12

54 27 0 0 0 81  
 CHISQ = 5.78 DF 4

TABLE 12 (52, 165)

6	2	3	3	0	14
16	3	4	2	0	25
6	1	9	0	0	16
18	2	4	2	0	26
13	3	3	1	0	20

59 11 23 8 0 101  
 CHISQ = 17.88 DF 12

TABLE 13 (53, 89)

6	8	1	0	4	19
3	4	3	0	7	17
2	5	1	2	0	10
20	21	4	5	33	83
17	12	4	6	32	71

48 50 13 13 76 200  
 CHISQ = 23.21 DF 16

TABLE 14 (53, 90)

3	1	4	9	2	19
3	1	3	8	2	17
6	2	0	2	0	10
9	9	30	25	9	82
17	8	17	19	8	69

38 21 54 63 21 197  
 CHISQ = 25.49 DF 16

TABLE 15 (54, 89)

12	10	4	3	16	45
12	5	3	4	10	34
6	5	2	1	5	19
13	18	3	3	27	64
5	12	1	2	18	38

48 50 13 13 76 200  
 CHISQ = 13.97 DF 16

TABLE 16 (54, 90)

9	3	15	15	3	45
5	2	6	13	7	33
4	3	6	4	1	18
17	8	12	18	8	63
3	5	15	13	2	38

38 21 54 63 21 197  
 CHISQ = 20.00 DF 16

TABLE 17 (55, 59)

1	8	5	6	25	45
0	1	0	0	0	1
0	3	0	2	2	7
0	0	0	0	0	0
6	11	12	12	45	86

7 23 17 20 72 139  
 CHISQ = 13.44 DF 12

TABLE 18 (55, 60)

1	5	4	2	6	19
0	1	0	0	0	1
1	2	0	2	0	5
0	0	0	0	0	0
5	11	6	6	30	58

7 20 10 10 36 83  
 CHISQ = 14.92 DF 12

TABLE 19 (56, 59)

1	7	5	5	19	37
0	1	0	0	0	1
0	1	1	3	1	6
0	0	0	0	0	0
4	6	8	6	14	38

5 15 14 14 34 82  
 CHISQ = 13.61 DF 12

TABLE 20 (56, 60)

2	10	7	10	38	67
0	1	0	0	0	1
0	4	0	4	2	10
0	0	0	0	0	0
6	8	9	6	24	53

8 23 16 20 64 131  
 CHISQ = 21.67 DF 12 \*

TABLE 21 (57, 59)

7	18	11	9	23	68
0	3	7	8	31	49
0	1	1	2	11	15
0	0	0	2	4	6
0	1	0	0	4	5

7 23 19 21 73 143  
 CHISQ = 29.88 DF 16

TABLE 22 (57, 60)

7	14	5	4	8	38
1	5	4	4	19	33
0	1	1	1	6	9
0	0	0	2	2	4
0	0	0	0	1	1

8 20 10 11 36 85  
 CHISQ = 24.85 DF 16

TABLE 23 (58, 59)

4	14	7	8	9	42
0	2	6	5	18	31
0	0	0	1	8	9
0	0	0	1	2	3
0	0	0	0	1	1

4 16 13 15 38 86  
 CHISQ = 28.67 DF 16 \*

TABLE 24 (58, 60)

8	18	7	7	24	64
0	8	6	7	24	45
0	0	3	3	13	19
0	0	0	3	4	7
0	0	0	0	3	3

8 26 16 20 68 138  
 CHISQ = 29.21 DF 16 \*

TABLE 25 (104, 108)

53	2	1	0	0	56
21	13	0	1	0	35
19	14	5	4	0	42
43	10	8	4	0	65
0	0	0	0	0	0

136 39 14 9 0 198  
 CHISQ = 40.70 DF 9 \*\*

TABLE 26 (105, 108)

44	3	2	1	0	50
22	14	2	1	0	39
23	15	2	2	0	42
45	7	8	5	0	65
0	0	0	0	0	0

134 39 14 9 0 196  
 CHISQ = 28.77 DF 9 \*\*

TABLE 27 (118, 144)

77	64	11	10	0	162
5	7	3	2	0	17
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

82 71 14 12 0 179  
 CHISQ = 4.15 DF 3

TABLE 28 (119, 145)

1	0	0	1	0	2
2	1	0	0	1	4
6	6	21	16	34	83
5	6	5	8	11	35
7	3	7	7	45	69

21 16 33 32 91 193  
 CHISQ = 36.07 DF 16 \*\*

TABLE 29 (121, 124)

22	15	24	0	0	61
24	20	24	0	0	68
17	4	15	0	0	36
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

63 39 63 0 0 165  
 CHISQ = 4.65 DF 4

TABLE 30 (121, 134)

21	15	27	0	0	63
18	21	31	1	0	71
7	8	24	0	0	39
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

46 44 82 1 0 173  
 CHISQ = 6.69 DF 6

TABLE 31 (121, 136)

42	18	4	0	0	64
10	50	10	0	0	70
4	9	25	0	0	38
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

56 77 39 0 0 172  
 CHISQ = 94.12 DF 4 \*\*

TABLE 32 (122, 123)

69	22	14	0	0	105
17	11	11	0	0	39
16	7	7	0	0	30
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

102 40 32 0 0 174  
 CHISQ = 7.10 DF 4

TABLE 33 (125, 122)

55	11	15	0	0	81
46	26	12	0	0	84
4	3	4	0	0	11
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

105 40 31 0 0 176  
 CHISQ = 10.60 DF 4 \*

TABLE 34 (125, 123)

60	14	9	0	0	83
41	28	21	0	0	90
6	1	3	0	0	10
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

107 43 33 0 0 183  
 CHISQ = 14.41 DF 4 \*\*

TABLE 35 (126, 128)

44	22	18	0	0	84
15	23	10	0	0	48
14	12	9	0	0	35
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

73 57 37 0 0 167  
 CHISQ = 7.74 DF 4

TABLE 36 (126, 132)

37	22	21	0	0	80
13	27	6	0	0	46
13	7	15	0	0	35
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

63 56 42 0 0 161  
 CHISQ = 20.22 DF 4 \*\*

TABLE 37 (127, 133)

70	23	4	0	0	97
29	31	8	0	0	68
7	8	3	0	0	18
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

106 62 15 0 0 183  
 CHISQ = 18.16 DF 4 \*\*

TABLE 38 (127, 137)

59	30	6	0	0	95
17	36	12	1	0	65
6	8	4	0	0	18
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

82 74 22 0 0 178  
 CHISQ = 26.20 DF 4 \*\*

TABLE 39 (144, 146)

15	37	33	0	0	85
7	42	22	1	0	72
3	5	7	0	0	15
2	3	7	0	0	12
0	0	0	0	0	0

27 87 69 1 0 184  
 CHISQ = 10.27 DF 9

TABLE 40 (145, 147)

4	1	6	2	3	16
1	2	6	0	2	11
1	0	10	0	7	18
0	0	11	6	2	19
2	4	24	3	23	56

8 7 57 11 37 120  
 CHISQ = 37.16 DF 16 \*\*

TABLE 41 (148, 149)

2	32	11	23	0	68
0	0	1	1	0	2
1	10	7	11	0	29
5	22	7	65	0	99
0	0	0	1	0	1

8 64 26 101 0 199  
 CHISQ = 27.11 DF 12 \*\*

TABLE 42 (173, 174)

2	9	14	0	0	25
13	27	35	0	2	77
3	20	42	0	2	67
0	3	10	0	0	13
0	2	14	0	0	16

18 61 115 0 4 198  
 CHISQ = 19.15 DF 12

TABLE 43 (173, 177)

9	5	0	0	2	16
37	13	4	3	9	66
25	14	1	5	10	55
2	4	3	0	4	13
0	2	1	1	11	15

73 38 9 9 36 165  
 CHISQ = 48.05 DF 16 \*\*

TABLE 44 (180, 187)

5	12	10	12	21	60
0	11	8	6	6	31
0	30	10	3	11	54
0	6	0	2	1	9
1	7	5	4	25	42

6 66 33 27 64 196  
 CHISQ = 50.54 DF 16 \*\*

TABLE 45 (190 192)

12	43	40	0	0	95
24	48	15	0	0	87
7	7	2	0	0	16
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

43 98 57 0 0 198  
 CHISQ = 20.94 DF 4 \*\*

TABLE 46 (190 199)

13	28	25	8	8	82
18	27	27	5	3	80
2	4	2	1	4	13
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

33 59 54 14 15 175  
 CHISQ = 12.71 DF 8

TABLE 47 (194, 198)

24	32	11	7	4	78
41	37	14	3	3	98
6	3	3	1	0	13
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

71 72 28 11 7 189  
 CHISQ = 6.99 DF 8

TABLE 48 (196, 200)

5	5	8	10	18	56
15	5	18	11	17	96
1	0	0	0	0	1
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

21 50 26 21 35 153  
 CHISQ = 13.19 DF 8

### תוצאות 3

Selected contingency tables and chi-square  
test for independence in the employed group.

19	6	15	2	0	42
0	0	0	1	0	1
16	5	11	1	0	33
4	0	2	0	0	6
9	0	8	1	0	18

48 11 36 5 0 100  
CHISQ = 24.09 DF 12 SIG .05

1	0	2	2	1	6
1	0	2	5	2	10
4	0	0	0	0	4
7	3	19	8	5	42
9	6	12	7	3	37

22 9 35 22 11 99  
CHISQ = 26.41 DF 16 SIG .05

42	37	7	4	0	90
0	1	0	2	0	3
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

42 38 7 6 0 93  
CHISQ = 19.10 DF 3 SIG .01

14	4	12	0	0	30
13	13	15	0	0	41
1	4	16	0	0	21
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

28 21 43 0 0 92  
CHISQ = 14.99 DF 4 SIG .01

8	14	9	4	3	38
9	15	16	3	2	45
0	2	1	0	4	7
0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0

17 31 26 7 9 90  
CHISQ = 21.26 DF 8 SIG .01

## TABLE 4

Selected contingency tables and chi-square tests between the employed mothers' work satisfaction and their responses to certain items.

15	0	8	13	1	37
4	3	2	2	0	11
19	3	10	15	1	48
CHISQ	=	11.25	DF	4	SIG .05

30	24	6	2	0	62
19	2	4	1	0	26
49	26	10	3	0	88
CHISQ	=	8.52	DF	3	SIG .05

0	15	32	16	6	69
0	5	7	7	8	27
0	20	39	23	14	96
CHISQ	=	7.99	DF	3	SIG .05

10	16	17	26	0	69
11	4	5	7	0	27
21	20	22	33	0	96
CHISQ	=	7.86	DF	3	SIG .05

0	23	11	35	0	69
3	10	1	13	0	27
3	33	12	48	0	96
CHISQ	=	10.10	DF	3	SIG .05

15	7	4	0	0	26
14	1	0	0	0	15
29	8	4	0	0	41
CHISQ	=	6.02	DF	2	SIG .05

ภาคผนวก 5

## สงวนลิขสิทธิ์

สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ชื่อหัวหน้าครอบครัว.....

ชื่อผู้ตอบ.....

ที่อยู่ : ถนน..... บ้านเลขที่.....

อำเภอ..... จังหวัด.....

หลักฐานการสัมภาษณ์	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
วันที่.....			
เวลา.....			
ผู้สัมภาษณ์.....			
ผล*.....			

\*รหัสสำหรับผลการสัมภาษณ์ :

1. สัมภาษณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว COM
2. สัมภาษณ์เสร็จบ้าง นัดสัมภาษณ์อีก PA
3. สัมภาษณ์เสร็จบ้าง ไม่ขอให้สัมภาษณ์ต่อ PR
4. นัดสัมภาษณ์วันต่อไป APP
5. ปฏิเสธ ไม่มีการสัมภาษณ์ REF
6. ผู้เข่าายถูกสัมภาษณ์ไม่อยู่บ้าน RNH
7. ไม่มีคนอยู่บ้าน NH

8. ไม่มีคุณสมบัติที่เข้าข่ายถูกสัมภาษณ์ที่บ้าน NE

9. อื่น ๆ (บอกรายละเอียด).....

ผู้สัมภาษณ์..... วันที่.....  
 Field Supervisor..... วันที่.....  
 Editor ..... วันที่.....  
 Coder ..... วันที่.....

แบบสอบถามต่อไปนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของแม่ที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมือง

ท่านอยู่อาศัยในเขต (คลองเตย)  
 นี้มาเป็นเวลานานเท่าไรแล้ว ?  
 .....ปี .....เดือน

หัวหน้าครอบครัวทำงานหรือเปล่า ?

มีลูกซึ่งอายุระหว่าง 0 - 6 ขวบ  
 อาศัยอยู่ในบ้านนี้หรือเปล่า ?

หลักเกณฑ์ในการเลือกผู้ตอบแบบสอบถาม	
ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ตารางสี่เหลี่ยมขวามือ ถ้าอยู่นานเกิน 1 ปี	<input type="checkbox"/>
ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ตารางสี่เหลี่ยมขวามือ ถ้า หัวหน้าครอบครัวมีงานทำ	<input type="checkbox"/>
ใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ตารางสี่เหลี่ยมขวามือ ถ้า มีลูกอายุระหว่าง 0-6 ขวบ	<input type="checkbox"/>

แม่ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ตอบแบบสอบถามนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบทั้ง 3 ข้อข้างต้นนี้ (ไปรคเครื่องหมาย ✓ ในช่อง  ถ้ามีครบทั้ง 3 ข้อ ก็ให้เลือกไว้ เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม) แม่ที่หากคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งใน 3 ประการข้างต้นนี้ ขอให้ผู้สัมภาษณ์ผ่านไป โดยไม่ต้องสัมภาษณ์



แบบสอบถามเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ชื่อผู้ตอบ..... ชื่อผู้สัมภาษณ์.....  
 บ้านเลขที่..... สัมภาษณ์เป็นคนที่.....  
 จังหวัด..... วันที่.....  
 ระยะเวลาที่สัมภาษณ์.....(นาที)

คำถามต่อไปนี้ต้องการทราบถึงทัศนคติของบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับเด็ก เพื่อที่จะศึกษาว่าบุคคลทั่วไปมีความรู้สึกอย่างไรบ้างเกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก ในการตอบคำถามเหล่านี้ไม่ต้องเกรงว่าจะตอบผิดไหนถูกหรือผิด เพราะต้องการทราบแต่เพียงความรู้สึกของท่านที่มีต่อสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงขอความกรุณาให้ท่านตอบคำถามให้ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุด และตอบให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

1. ท่านมีลูกกี่คน ?

.....คน

ก. ชื่อลูก	ข. เพศ ค. วัน, เดือน, ปีเกิด					ง. อายุ	จ. อาศัยอยู่ที่		ฉ. สภาพความเป็นบุตร (ให้เขียนรายละเอียด ลงไปว่าเป็นลูกชมา เลี้ยงหรือเป็นลูกที่เกิด จากการแต่งงานครั้งก่อน และอื่น ๆ ฯลฯ)
	หญิง	ชาย	วัน	เดือน	ปี		บ้าน	ที่อื่น	
คนที่ 1 : .....									
คนที่ 2 : .....									
คนที่ 3 : .....									
คนที่ 4 : .....									
คนที่ 5 : .....									
คนที่ 6 : .....									
คนที่ 7 : .....									
คนที่ 8 : .....									
สมาชิกที่เป็นญาติในครอบครัว	หญิง	ชาย	ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว						
.....									
.....									
.....									
.....									
.....									

2. โปรดบอกสมาชิกคนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ญาติในครอบครัวของท่าน  
(ใครบ้าง).....  
.....  
.....  
.....

ตอนที่ 1

คำถามสำหรับแม่ที่ทำงาน (แม่ที่จะตอบคำถามต่อไปนี้คือไปนี่คือ เป็นแม่ที่ทำงานทุกคน)

3. ปัจจุบันมีท่านทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงชีพไหม ?  
ใช่  
3.1 งานของท่านเป็นงานประเภทไหน ?  
ประเภทของงาน.....  
ค่าแรง.....
4. ท่านทำงานทุกวัน วันเว้นวัน หรือเฉพาะเมื่อเวลาที่มีงานให้ทำเท่านั้น ?  
.....ทุกวัน .....เฉพาะเมื่อเวลาที่มีงานให้ทำ  
.....วันเว้นวัน .....อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด)  
.....
5. ท่านทำงานวันละกี่ชั่วโมง ?  
.....ชั่วโมง
6. ท่านทำงานมานานเท่าไรแล้ว ?  
.....ปี .....เดือน  
6.1 ก่อนหน้าที่ท่านจะทำงานนี้ ท่านทำงานอะไร ? .....  
6.2 ก่อนหน้าที่ท่านจะทำงานนี้ ท่านทำงานที่ไหน ? .....

- 6.3 ท่านทำงานที่เป็นงานก่อนหน้าไม่นานเท่าไร ? .....
- 6.4 ก่อนหน้าที่ท่านจะทำงานนี้ งานครั้งก่อนของท่านมีรายได้เท่าไร (ต่อวันหรือต่อเดือน)  
.....
- 6.5 ทำไมท่านถึงลาออกจากงานนั้น ? .....
- .....
- .....
- .....

7. ท่านไปทำงานโดยการขับรถเมล์ สามล้อเครื่อง มอเตอร์ไซค์ หรือเดิน และการเดินทางไปทำงานนั้นใช้เวลาานเท่าไร ? (ถ้าไปทำงานโดยใช้วิธีอื่นนอกเหนือจากนี้ ให้บอกรายละเอียด)
- โดยการเดิน.....ชั่วโมง.....นาที
- โดยขับรถเมล์.....ชั่วโมง.....นาที
- โดยใช้สามล้อเครื่อง.....ชั่วโมง.....นาที
- โดยใช้มอเตอร์ไซค์.....ชั่วโมง.....นาที
- โดยวิธีอื่น (โปรดบอกรายละเอียด).....
- .....

8. คุณทั่วไปมีเหตุผลต่าง ๆ กันในการทำงาน ท่านเองมีเหตุผลอะไรในการทำงานของท่าน ?
- \_\_\_\_\_ เพื่อช่วยเหลือเศรษฐกิจของครอบครัว
- \_\_\_\_\_ เพื่อเพิ่มความร่ำรวยของตนเองและพัฒนาตนเอง
- \_\_\_\_\_ เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

๑. ท่านมีความพอใจในงานที่ท่านกำลังทำอยู่หรือเปล่า ?  
(พอใจ ให้ตอบข้อ ๑.1 ถ้าไม่พอใจ ให้ไปตอบข้อ ๑.2)

๑.1 ทำไมท่านถึงพอใจในงานที่ท่านกำลังทำอยู่ ?

- \_\_\_\_\_ เพราะค่าจ้างสูง  
\_\_\_\_\_ เพราะเป็นงานที่มีความก้าวหน้า  
\_\_\_\_\_ เพราะงานน่าสนใจและน่าตื่นเต้น  
\_\_\_\_\_ เพราะข้าพเจ้าชอบคนที่ข้าพเจ้าทำงานด้วย  
\_\_\_\_\_ เพราะสถานที่ทำงานอยู่ใกล้บ้าน  
\_\_\_\_\_ เพราะสวัสดิการดี  
\_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....  
(ให้ไปตอบข้อ 10)

๑.2 ทำไมท่านถึงไม่พอใจในงานที่ท่านกำลังทำอยู่ ?

- \_\_\_\_\_ เพราะค่าจ้างต่ำไป  
\_\_\_\_\_ เพราะเป็นงานที่ไม่มีความก้าวหน้า  
\_\_\_\_\_ เพราะงานไม่น่าตื่นเต้นและไม่น่าสนใจ  
\_\_\_\_\_ เพราะข้าพเจ้าไม่ชอบคนที่ข้าพเจ้าทำงานด้วย  
\_\_\_\_\_ เพราะสถานที่ทำงานอยู่ไกลจากบ้าน  
\_\_\_\_\_ เพราะไม่มีสวัสดิการให้เลยหรือสวัสดิการไม่ดี  
\_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....  
(ให้ไปตอบข้อ 10)

๑.2.A ถ้าท่านไม่พอใจในงานที่ท่านทำอยู่ ท่านต้องการให้มีการแก้ไขข้อหาหรือช่วยเหลือ  
อย่างไร ?

- 1.....  
2.....  
3.....  
4.....

9.2.B ท่านต้องการจะเปลี่ยนงานหรือไม่ ?

9.2.C ถ้าเปลี่ยนงาน ท่านอยากทำอะไร ?

10. ท่านทำงานได้เงินเดือน ๆ ละเท่าไร ? วันละเท่าไร ?

.....

11. ใครเป็นบุคคลเลี้ยงลูกของท่านมากที่สุด ? รองลงไปคือใคร ?

\_\_\_\_\_ ตัวข้าพเจ้าเอง (แม่ของเด็ก)

\_\_\_\_\_ แม่ของฝ่ายหญิง (ยาย)

\_\_\_\_\_ พ่อของฝ่ายหญิง (ตา)

\_\_\_\_\_ พ่อหรือแม่ของฝ่ายชาย (ปู่ หรือ ย่า)

\_\_\_\_\_ ญาติพี่น้อง

\_\_\_\_\_ คนอื่น

\_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

12. คนสองคนที่ท่านพูดถึงนี้ใช้เวลากับลูกของท่านวันละกี่ชั่วโมง ?

บุคคล	เด็กอายุ 0 - 2 ปี /ช.ม.	เด็กอายุ 3 - 4 ปี /ช.ม.	เด็กอายุ 5 - 6 ปี /ช.ม.
คนแรก.....	.....	.....	.....
คนที่สอง.....	.....	.....	.....

ถ้าแม่ไม่ใช่คนใดคนหนึ่งในข้อ 12, ให้ตามข้อ 13

13. ท่านใช้เวลาดูแลลูก ๆ เองวันละกี่ชั่วโมง ?

ลูกอายุ 0 - 2 ขวบ \_\_\_\_\_ ชั่วโมง

ลูกอายุ 3 - 4 ขวบ \_\_\_\_\_ ชั่วโมง

ลูกอายุ 5 - 6 ขวบ \_\_\_\_\_ ชั่วโมง

14. ท่าน (หรือคนเลี้ยง) เลี้ยงลูกของท่านที่ไหน ?

\_\_\_\_\_ บ้าน

\_\_\_\_\_ สถานบริการเลี้ยงเด็ก

\_\_\_\_\_ บ้านคนเลี้ยงเด็ก

\_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

15. ในครอบครัวของท่าน ใครเป็นคนตัดสินใจว่าจะเลี้ยงลูกอย่างไร ?

\_\_\_\_\_ ปู่ ย่า ตา ยาย ของเด็ก

\_\_\_\_\_ พ่อของเด็ก

\_\_\_\_\_ แม่ของเด็กคือตัวท่านเอง

\_\_\_\_\_ ท่านและสามีของท่านร่วมกันตัดสินใจ

\_\_\_\_\_ คนอื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

16. คนโดยทั่วไปได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกจากหลาย ๆ แหล่ง (เช่น (1), ..., (7)) ส่วนใหญ่ท่านเชื่อถือแหล่งไหนในการเลี้ยงลูก

\_\_\_\_\_ (1) หมอ

\_\_\_\_\_ (2) เกษีกร

\_\_\_\_\_ (3) หนังสือเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก

\_\_\_\_\_ (4) สื่อมวลชน (วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์, ฯลฯ)

\_\_\_\_\_ (5) พ่อแม่ของสามี และ/หรือ พ่อแม่ของข้าพเจ้าเอง

- \_\_\_\_\_ (6) เพื่อน ๆ
- \_\_\_\_\_ (7) เพื่อนบ้าน
- \_\_\_\_\_ (8) อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

17. ในบรรดาแหล่งต่าง ๆ ที่ท่านกล่าวมา แหล่งไหนที่ท่านเห็นว่าให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก  
 ก่อนท่าน ให้บอกมา 3 แหล่ง โดยเริ่มจากแหล่งที่ให้ความรู้มากที่สุด

- แหล่งที่ 1 : หมายเลข.....
- แหล่งที่ 2 : หมายเลข.....
- แหล่งที่ 3 : หมายเลข.....

18. ต่อไปนี้คือคุณสมบัติ 5 ประการที่เด็กอาจจะมี อันไหนบ้างที่ท่านอยากจะได้ลูกของท่านมี ?

18.1 อันไหนที่ท่านเห็นว่าสำคัญเป็นที่สอง ?

อันดับ

- 1 = สำคัญที่สุด
- 2 = สำคัญเป็นที่สอง

ประเภท

- (1) สนใจพ่อแม่ \_\_\_\_\_
- (2) มีความเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้ \_\_\_\_\_
- (3) เป็นที่รู้จักของคนอื่นอย่างกว้างขวาง \_\_\_\_\_
- (4) เรียนดี \_\_\_\_\_
- (5) เป็นคนดี \_\_\_\_\_

19. ท่านอยากให้ลูกของท่านเป็นอะไร เมื่อโตขึ้น กรุณาบอกด้วยว่างานอะไรที่จะดีที่สุดสำหรับลูก  
 ของท่าน

ประเภท

ชาย                      หญิง

- (1) ครูบาอาจารย์                      \_\_\_\_\_
- (2) นักการเมือง                              \_\_\_\_\_
- (3) นักธุรกิจ (พ่อค้า)                      \_\_\_\_\_



	ชาย	หญิง
(4) นักสังคมสงเคราะห์	_____	_____
(5) ศิลปิน (เช่น จิตรกร นักแสดง นักร้อง)	_____	_____
(6) พระ หรือพวกทำงานเกี่ยวกับศาสนา	_____	_____
(7) ทหาร	_____	_____
(8) อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....	_____	_____

20. ท่านคิดว่าฐานะการเงินในปัจจุบันของครอบครัวท่านจะส่งเสียให้ลูกได้เรียนจบชั้นอะไร ?

<u>ชั้นเรียน</u>	ชาย	หญิง
(1) ชั้นประถมศึกษา	_____	_____
(2) ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	_____	_____
(3) ชั้นเตรียมอุดมหรือมัธยมศึกษาตอนปลาย	_____	_____
(4) ชั้นอาชีวศึกษา	_____	_____
(5) ชั้นมหาวิทยาลัย (อุดมศึกษา)	_____	_____
(6) ชั้นมหาวิทยาลัยและสูงกว่า	_____	_____

21. ถ้าครอบครัวของท่านมีฐานะพอที่จะส่งเสียลูกได้ ท่านคิดว่าลูกของท่านควร จะเรียนจบชั้นอะไร ?

<u>ชั้นเรียน</u>	ชาย	หญิง
(1) ชั้นประถมศึกษา	_____	_____
(2) ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	_____	_____
(3) ชั้นเตรียมอุดมหรือมัธยมศึกษาตอนปลาย	_____	_____
(4) ชั้นอาชีวศึกษา	_____	_____
(5) ชั้นมหาวิทยาลัย (อุดมศึกษา)	_____	_____
(6) ชั้นมหาวิทยาลัยและสูงกว่า	_____	_____

22. ลูกคุณนี่ (ให้บอกชื่อเด็ก) \* เข้าโรงเรียนแล้วหรือยัง ? เป็นลูกที่ท่านต้องการจะมีหรือเปล่า ?

ต้องการ

ไม่ต้องการ

22.1 มีเหตุผลอะไรเป็นพิเศษหรือเปล่า

.....

.....

.....

.....

(ให้ไปตอบข้อ 23)

22.2 มีเหตุผลอะไรเป็นพิเศษหรือเปล่า

.....

.....

.....

.....

(ให้ไปตอบข้อ 23)

23. ท่านมีสุขภาพเป็นอย่างไรบ้าง เมื่อท่านกำลังท้องลูกคนนี้อยู่ ?

ดีมาก

ก็

เลว

เลวมาก

(ให้ไปตอบข้อ 24)

23.1 ที่ท่านมีสุขภาพไม่ดีขึ้น ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด ?

.....

.....

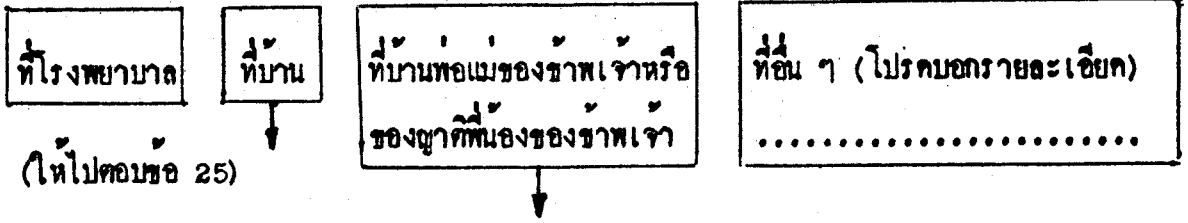
.....

.....

.....

\* จะทำความเข้าใจเพิ่มเติมกับคุณผู้สัมภาษณ์

24. ท่านคลอดลูกคนไหนที่ไหน ?



24.1 มีเหตุผลพิเศษอะไรบ้างที่ทำให้ท่านคลอดที่บ้านท่าน หรือบ้านพ่อแม่ของท่าน หรือที่บ้านญาติของท่าน แทนที่จะคลอดที่โรงพยาบาล ?

.....  
.....

25. หลังจากคลอดแล้ว ท่านให้ลูกกินนมของท่าน หรือให้นมขวด ถ้าเป็นนมขวด ท่านให้นมอะไร : นมผง....., นมผงตรา....., ฯลฯ



25.1 (ในกรณีที่ไม่กินนมขวด หรือทั้ง 2 อย่าง) ทำไมเหตุผลอะไรในการเลี้ยงลูกด้วยนมขวดหรือเลี้ยงด้วยทั้งนมขวดและนมแม่ ?

- \_\_\_\_\_ นมแม่ไม่พอเพียง
- \_\_\_\_\_ แม่มีสุขภาพไม่ค่อยดีนัก
- \_\_\_\_\_ แม่ต้องไปทำงาน
- \_\_\_\_\_ ท้องลูกคนต่อไป
- \_\_\_\_\_ น้ำนมขวดมีราคาถูกกว่านมแม่
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

(ถามข้อ 30)

26. ท่านให้อาหารลูกท่านเป็นเวลาหรือไม่กำหนดเวลา ?

ให้ตามกำหนดเวลา

ไม่ได้ให้ตามกำหนดเวลา



(ไปทำข้อ 27)

26.1 ทำไมท่านจึงให้อาหารตามกำหนดเวลา (ชี้ค ✓)

\_\_\_\_\_ เห็นว่าการให้อาหารตามกำหนดเวลาเป็นการดีสำหรับสุขภาพของเด็ก

\_\_\_\_\_ เพื่อให้ความสามารถในการดูดเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำเมื่อโตขึ้น

\_\_\_\_\_ เพื่อความสะดวกสำหรับชีวิตประจำวันของแม่

\_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

27. ท่านให้นมแม่เป็นเวลานานเท่าไร ?

- \_\_\_\_\_ น้อยกว่า 6 เดือน
- \_\_\_\_\_ น้อยกว่า 1 ปี
- \_\_\_\_\_ น้อยกว่า ปีครึ่ง
- \_\_\_\_\_ น้อยกว่า 2 ปี
- \_\_\_\_\_ น้อยกว่า 2 ปีครึ่ง
- \_\_\_\_\_ มากกว่า 2 ปีครึ่ง

28. ทำไมท่านจึงให้ลูกอกนมตามเวลานั้น (ให้ระบุมีกำหนดแน่นอนเวลาตามที่แม่บอก)

- \_\_\_\_\_ เพราะคลอกลูกคนใหม่
- \_\_\_\_\_ เพราะแม่ต้องไปทำงาน
- \_\_\_\_\_ เพราะคนในหมู่บ้านนี้ทำอย่างนั้นกันทั้งนั้น
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

29. ท่านมีวิธีให้ลูกอกนมได้อย่างไร ?

- \_\_\_\_\_ โดยเอาเตปปีคอกไว้ หรือเอาขาม ๆ และสีแคงป้ายไปบนอก
- \_\_\_\_\_ ค่อยให้หย่านมไปเองตามเวลา
- \_\_\_\_\_ แยกลูกไว้ต่างหากจากแม่
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

30. ท่านเตรียมอาหารสำหรับลูกที่เพิ่งอกนมอย่างไร ?

- \_\_\_\_\_ เตรียมอาหารพิเศษสำหรับลูก
- \_\_\_\_\_ ให้บางส่วนของอาหารผู้ใหญ่ โดยทำให้รสต่างกัน (เช่น ให้รสอ่อนกว่าที่ผู้ใหญ่กิน)
- \_\_\_\_\_ ให้อาหารอย่างเดียวกับที่ผู้ใหญ่กิน
- \_\_\_\_\_ ซึ้ออาหารสำเร็จรูปที่ทำไว้สำหรับเด็ก
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

31. หลังจากลูกอกนมแล้ว ลูกของท่าน कुछสิ่งอื่น ๆ แทนแม่ท่านหรือไม่ เป็นันว่า คุณนั้วมือ

कुछ

ไม่ कुछ

(ไปทำข้อ 32)

31.1 เมื่อ कुछท่าน कुछสิ่งนั้น (เอ่ยสิ่งทีแม่บอก) ท่านทำอย่างไร ?

พยายามจะแก้ไข

ไม่ได้ทำอะไรเลย

(ไปทำข้อ 32)

31.2 ท่านทำอย่างไรในการแก้ไขนี้ โปรดเล่าทุก ๆ อย่างที่ท่านทำได้

.....

.....

.....

32. ท่านเคยพยายามที่จะฝึกสอนลูกของท่านให้นิสัยและมารยาทในการกินที่ดีหรือไม่ ?

เคย

  
↓

ไม่เคย

(ไปทำข้อ 33)

32.1 ท่านทำอย่างไร ? (ให้เลือกตอบ 1 อย่าง จากคำตอบต่อไปนี้)

- \_\_\_\_\_ สอนไม่ให้เลือกอาหารมากนัก ให้ลองกินอาหารชนิดต่าง ๆ
- \_\_\_\_\_ สอนไม่ให้ทำอาหารตกหล่น หรือหว่านกระจาย
- \_\_\_\_\_ สอนให้เคี้ยวอาหารให้ละเอียดพอที่จะย่อยได้สะดวก
- \_\_\_\_\_ สอนให้นั่งตัวตรงเวลากิน
- \_\_\_\_\_ สอนไม่ให้ไปสนใจสิ่งอื่น ๆ มากกว่าการกินระหว่างกินอาหาร
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

เพียงคำตอบเดียว จากคำตอบที่กำหนดให้

33. ท่านฝึกการรับประทานอาหารให้ลูกของท่านหรือไม่ ?

สอน

  
↓

ไม่สอน

(ให้ไปทำข้อ 34)

33.1 ท่านมีวิธีการฝึกสอนอย่างไร ?

- \_\_\_\_\_ เมื่อถึงเวลาที่เคยรับประทานอาหาร ก็ช่วยเหลือให้ลูกได้รับประทานอาหารโดยเรียบร้อย
- \_\_\_\_\_ ช่วยเหลือในทันทีที่ลักษณะอันแสดงว่าลูกต้องการรับประทานอาหารขึ้น
- \_\_\_\_\_ ฝึกสอนให้เรียกแม่หรือคนอื่น ๆ เมื่อลูกต้องการจะรับประทานอาหาร
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

33.2 ท่านเริ่มให้ลูกฝึกการขับถ่ายเมื่อไร และลูกของท่านเริ่มช่วยตัวเองเกี่ยวกับการขับถ่ายได้เมื่อไร ?

	<u>เริ่มฝึกจนกระทั่ง</u>	<u>เริ่มทำได้ตั้งแต่</u>
(1) ก่อนลูกอายุครบ 6 เดือน	_____	_____
(2) 6 เดือน - ก่อน 1 ขวบ	_____	_____
(3) หลัง 1 ขวบ - ก่อนขวบครึ่ง	_____	_____
(4) ขวบครึ่ง - ก่อน 2 ขวบ	_____	_____
(5) หลัง 2 ขวบ - ก่อน 2 ขวบครึ่ง	_____	_____
(6) หลัง 2 ขวบครึ่ง - ก่อน 3 ขวบ	_____	_____
(7) หลัง 3 ขวบ - ก่อน 3 ขวบครึ่ง	_____	_____
(8) หลัง 3 ขวบครึ่ง	_____	_____

33.3 ทำไมท่านจึงเริ่มฝึกการขับถ่ายให้แก่อลูกของท่านเมื่ออายุเท่านี้ ?

- \_\_\_\_\_ (1) ยั้งขับถ่ายเองได้เร็วก็ยิ่งดี เพราะการฝึกการขับถ่ายของเสียมันไม่ทันนัก
- \_\_\_\_\_ (2) เพื่อจักษความไม่สะดวกที่เกิดจากการผลิตเปลี่ยนผ้าอ้อม
- \_\_\_\_\_ (3) นี้เป็นขนบธรรมเนียมของครอบครัวข้าพเจ้า
- \_\_\_\_\_ (4) ทำตามคำสอนของหนังสือที่ว่าควยวิธีการเลี้ยงเด็ก
- \_\_\_\_\_ (5) เพราะว่าคนในหมู่บ้านทำอย่างนี้กันทั้งนั้นในการเลี้ยงลูก
- \_\_\_\_\_ (6) อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

34. ท่านมีเหตุผลอะไรเป็นพิเศษหรือไม่ ที่ไม่ฝึกการขับถ่ายให้ลูก ?

**มี**

**ไม่มี**

(ให้ไปทำข้อ 35)

34.1 (โปรดบอกเหตุผลนั้น)

.....  
 .....

35. ในการฝึกซ้อมถ่าย เมื่อลูกของท่านไม่กระทำความที่ท่านฝึกให้ ท่านทำอย่างไร ?

- \_\_\_\_\_ แขนงฝึกของลูกด้วยการอธิบายถึงวิธีการฝึกซ้อมถ่ายไทยละเอียด
- \_\_\_\_\_ ลูกหรือทำให้ลูกท้อใจกลัวด้วยการขึ้นเสียงกว่า
- \_\_\_\_\_ ทำโทษทางร่างกาย (เช่นตี)
- \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

36. ในการเลี้ยงลูก ๆ ท่านย้ำในเรื่องอะไรเป็นพิเศษ ?

ให้เขียนออกมาตามลำดับของความสำคัญที่มีต่อท่าน

ส่วนที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตและการพัฒนา	ลำดับความสำคัญ	
	ผู้ชาย	ผู้หญิง
1. พัฒนาการด้านภาษา .....		
2. ความเจริญเติบโตของร่างกาย .....		
3. วุฒิภาวะทางอารมณ์ .....		
4. ความสามารถทางสังคม .....		
5. เชาว์ปัญญา .....		



36.1 ทำไมท่านจึงเห็นว่า ..... (อ้างถึงคำตอบข้อ 36) ... เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ?

.....  
.....  
.....

36.1-A ท่านเคยใช้หรือกำลังใช้วิธีการที่ส่งเสริมความเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของลูก  
ท่านหรือไม่ ?

ทำ

ไม่ทำ

(ให้ไปทำข้อ 37)



36.1-B ท่านเคยทำหรือกำลังทำอะไร ?

.....  
.....  
.....

(ทำต่อข้อ 36.2)

36.2 ทำไมท่านจึงว่า ..... (อ้างถึงคำตอบของแม่ในข้อ 36) ..... เป็นสิ่งสำคัญ  
รองลงมา ในการเลี้ยงลูก ?

.....  
.....

36.2-A ท่านเคยทำหรือกำลังทำอะไรที่เป็นการส่งเสริมความเจริญหรือการพัฒนา....  
(สิ่งที่แม่พูดถึง).... ด้วยวิธีการเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ?

ทำ

ไม่ทำ

(ให้ไปทำข้อ 37)



36.2-B ทำ เคยทำ หรือกำลังทำอะไร ?

.....  
.....

37. โดยทั่วไปท่านทำอย่างไรเมื่อลูกของท่านป่วย ?

- \_\_\_\_\_ ไปหาหมอ  
 \_\_\_\_\_ ไปหาเภสัชกร  
 \_\_\_\_\_ ไปหาหมอกลางบ้าน  
 \_\_\_\_\_ ใช้วิธีการทางไสยศาสตร์  
 \_\_\_\_\_ ประิษาผู้ใหญ่ในครอบครัวและทำตามคำสั่ง  
 \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

38. ในเขตที่มีสถานสาธารณสุขอะไรบ้าง ที่รับดูแลลูกของท่านเมื่อท่านไม่ว่าง ?

มี

  
↓

ไม่มี

(ให้ไปทำข้อ 39)

38.1 สถานสาธารณสุขนี้เป็นอะไร ?

- \_\_\_\_\_ สถานบริการรับเลี้ยงเด็ก (ให้ไปทำข้อ 39)  
 \_\_\_\_\_ โรงเรียนอนุบาล  
 \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

39. ท่านเคยให้สถานบริการรับเลี้ยงเด็กเลี้ยงลูกของท่านหรือไม่ ?

เคย

  
↓

ไม่เคย

(ให้ไปทำข้อ 40)

39.1 ท่านคิดว่าสถานบริการรับเลี้ยงเด็กเป็นอย่างไร ? ดี หรือไม่ดี หรือว่าไม่รู้ ?

ดี

  
↓

ไม่ดี

  
↓

ไม่รู้

(ให้ไปทำข้อ 40)

39.1-A โปรดบอกว่าคุณอย่างไร ..... ..... ..... ..... ..... .....	39.1-B โปรดบอกว่าคุณทำไมท่านถึงคิดว่าไม่ดี ? ..... ..... ..... ..... ..... .....
---	--

40. คุณไปนี้คือรายการที่แม่หัว ๆ ไปมักจะทำในการเลี้ยงลูก ท่านเห็นว่าแต่ละรายการเป็นความจริงเพียงไร ?

คือ จริง ส่วนมากจริง ส่วนมากไม่จริง ไม่จริง

ข้อความ	จริง	ส่วนมากจริง	ส่วนมากไม่จริง	ไม่จริง
<u>แม่หัว ๆ ไปสมัยปัจจุบันมักจะ</u>				
1. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลี้ยงลูก .....				
2. อ่านหนังสือต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูก .....				
3. อ่านหนังสือพิมพ์และ/หรือดูทีวี เพื่อที่จะได้ทราบข่าวเกี่ยวกับ การเลี้ยงลูก .....				
4. ซื้อของเล่นและสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับให้ลูกเล่น .....				
5. ไปเป็นเพื่อนลูกเวลาออกไปนอกบ้าน .....				
6. มีความสนใจในการศึกษาเพื่ออนาคตของลูก ๆ .....				
7. ยอมออกคนที่ จะช่วยเหลือให้ลูก ๆ ได้ใช้ความสามารถของตัวเอง .....				

ข้อความ	จริง	ส่วนมากจริง	ส่วนมากไม่จริง	ไม่จริง
8. สนใจในการที่จะเลือกเพื่อนเล่นให้ลูก ๆ .....				
9. ท้องการให้ลูก ๆ มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำ.....				
10. ยอมรับมากที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมที่บ้านให้เป็นผลคือเด็ก.....				

41. คนบางคนรู้สึกว่าเด็กสมัยนี้เลี้ยงยาก แต่บางคนก็ไม่คิดอย่างนั้น สำหรับตัวท่าน (ท่านรู้สึกอย่างไร ?) ท่านรู้สึกว่า การเลี้ยงเด็กสมัยนี้ ยากกว่า เหมือนเก่า หรือว่าง่ายกว่า สมัยก่อน ?

ยากกว่า	ง่ายกว่า	เหมือนเก่า
<p>41.1 อะไรทำให้ท่านรู้สึกว่า การเลี้ยงเด็กสมัยนี้ ยากกว่าสมัยก่อน</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>41.2 อะไรทำให้ท่านคิดว่า การเลี้ยงเด็กสมัยนี้ ง่ายกว่า</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>(ให้ไปทำข้อ 42)</p>

42. ท่านคิดว่าอะไรคือความต้องการของเด็กสมัยนี้ ?

.....

.....

43. ท่านคิดว่าบางสิ่งบางอย่างที่ท่านทำกับเคสขมขี้เป็นสิ่งที่ชั่วหรือเลว ?

ดี

เลว

ไม่รู้

(ให้ไปทำข้อ 44)

43.1 มีเหตุผลอะไร ?

.....

.....

.....

43.2 มีเหตุผลอะไร ?

.....

.....

.....

44. มีพหุหลายคนที่อาจจะไม่สนใจในการเลี้ยงลูกเท่ากับแม่สามีของท่านเป็นอย่างไรบ้าง ?  
 เขาแสดงความสนใจในการเลี้ยงลูกหรือไม่ ?

แสดง

ไม่แสดง

44.1 เขาแสดงความสนใจในทางไหน ?  
 โปรดให้ตัวอย่าง

.....

.....

.....

44.1-A (เข้าใจละ) มีอะไรอีกหรือเปล่า  
 ที่ท่านอยากจะให้สามีท่านทำในการ  
 เลี้ยงลูก ?

.....

.....

44.2 มีอะไรที่ท่านอยากจะให้สามีของท่าน  
 ทำในการเลี้ยงลูก ? โปรดให้ตัวอย่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

45. ท่านคิดว่า.....(ชื่อของเด็ก)\*.....เป็นอย่างไรบ้างในเรื่องต่อไปนี้ ?  
(โปรดตอบทุกข้อ)

เรื่อง	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ทำสิ่งใด ๆ อย่างเชื่อมั่นตัวเองเสมอ .....			
2. ชอบอ่านหนังสือ .....			
3. มีความกระตือรือร้นอยากรู้ อยากเห็นอย่างมาก .....			
4. แสดงลักษณะของการ เป็นผู้แข่งขันอย่างมาก .....			
5. ฉลาด .....			
6. อากถน .....			
7. เข้ากับเพื่อนได้ดี .....			
8. ทำงานด้วยความภาคภูมิใจ .....			
9. โหม่โหม่เจียวง่าย .....			
10. กระฉับกระเฉงว่องไว .....			
11. เชื้อพึ่งพ่อแม่ .....			
12. มีความรับผิดชอบสูง .....			
13. มีลักษณะท่าทางที่เปิ่นเมิศ .....			
14. เป็นผู้นำหรือหัวหน้าคนอื่น ๆ เสมอ .....			
15. เรียนรู้ในการพูดเร็วกว่าคนอื่น ๆ .....			
16. มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง .....			
17. ปรับคนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ง่าย .....			
18. มีความสามารถพิเศษ .....			
19. มีสุขภาพดี .....			

\* จะทำความเข้าใจเพิ่มเติมกับคุณสัมภาษณ์

46. ท่านคิดว่าขณะที่ท่านออกไปทำงานนั้น ผู้รับจ้างเลี้ยงลูกให้ท่านได้คุณดูแลของท่านอย่างดีจนเป็นที่น่าพอใจหรือไม่ (โปรดเลือกคำตอบต่อไปนี้เพียงคำตอบเดียว)

<div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 2px 10px;">น่าพอใจมาก</div> ↓	<div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 2px 10px;">ไม่น่าพอใจ</div> ↓	<div style="border: 1px solid black; display: inline-block; padding: 2px 10px;">พอใจได้</div> (ข้ามไปทำข้อ 47)
46.1 ผู้รับจ้างเลี้ยงลูกให้ท่าน <u>ทำอะไรที่ทำให้ท่านพอใจ</u> ..... ..... ..... .....	46.2 ผู้รับจ้างเลี้ยงลูกให้ท่าน <u>ทำอะไรที่ทำให้ท่านไม่พอใจ</u> ..... ..... ..... .....	

47. ท่านรู้สึกอย่างไรบ้างในการออกไปทำงานนอกบ้าน และไม่สามารถดูแลลูกได้ด้วยตนเอง ?

.....

.....

.....

.....

.....

48. ถ้าหากท่านไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ท่านอยากจะทำอะไรเพื่อลูกของท่าน ?

.....

.....

.....

.....

.....





ต่อไปนี้จะเป็นคำถามเกี่ยวกับวิธปฏิบัติในการเลี้ยงดูเด็ก โปรดตอบให้ตรงกับความเป็นจริงตามที่ท่านปฏิบัติต่อกุลของท่าน

51. ท่านทำอย่างไร หากพบลูกของท่านกำลังทะเลาะวิวาทกับเด็กอื่น ๆ ?

- \_\_\_\_\_ 1. แนะนำสิ่งสอนไม่ให้ทะเลาะกับเด็กอื่น  
 \_\_\_\_\_ 2. ปลอบใจ  
 \_\_\_\_\_ 3. คว้าลูก  
 \_\_\_\_\_ 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

52. ท่านทำอย่างไร หากพบว่าลูกของท่านถูกเด็กคนอื่นคอยตักกลับมา ?

- \_\_\_\_\_ 1. ดูบริเวณที่เข้านี้ให้สงบ  
 \_\_\_\_\_ 2. สิ่งสอนไม่ให้เล่นอีกและถ้าเป็นไปได้ สิ่งสอนไม่ให้เล่นกับเด็กที่ตนเองถูกตัก  
 \_\_\_\_\_ 3. คว้าในการที่ถูกตักกลับมา  
 \_\_\_\_\_ 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

53. ท่านทำอะไร หากพบว่าลูกของท่านวิ่งเล่นสิ่งเสียงดังในห้อง ?

- \_\_\_\_\_ 1. บอกลูกว่าควรเล่นเงียบ ๆ ในห้อง  
 \_\_\_\_\_ 2. ปลอบใจ  
 \_\_\_\_\_ 3. คว้าและสั่งให้ไปเล่นข้างนอก  
 \_\_\_\_\_ 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด) .....

54. ท่านทำอย่างไรในการเลือกเพื่อนเล่นให้ลูก ?

- \_\_\_\_\_ 1. ท่านเลือกเพื่อนเล่นให้ลูก  
 \_\_\_\_\_ 2. ให้ลูกเลือกเพื่อนเอง  
 \_\_\_\_\_ 3. ร่วมกับลูกเลือกเพื่อนเอง  
 \_\_\_\_\_ 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

55. ท่านทำอย่างไรเวลาลูกต้องการออกไปเล่นข้างนอกกับเพื่อน ?

- 1. ปล่อยให้ออกไปตามสบาย
- 2. ให้อุทิศเพื่อนเข้ามาเล่นในบ้าน
- 3. ไม่อนุญาตให้ออกไป แต่ให้ไปเล่นกับญาติผู้ใหญ่ในบ้าน
- 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

56. ท่านทำอย่างไรเวลาถูกชวนเพื่อนเข้ามาเล่นในบ้าน ?

- 1. พบปะทักทายอย่างเป็นกันเองและเอะอะไรมาเลี้ยง
- 2. ให้เล่นกันอย่างเจียม ๆ
- 3. ทำเฉย ๆ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับ
- 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

57. ท่านทำอย่างไรถ้าลูกขอทวงไปที่ทำงานด้วย ?

- 1. ห้ามปรามอย่างอ่อนโยนและสัญญาว่าจะพาไปที่หลัง
- 2. บอกลูกว่าจะให้เงินและขอให้เลิกแสดงความกังวลใจเสีย
- 3. คว้าลูก
- 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

58. ท่านรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่ลูกหรือไม่ ?

- 1. เป็นประจำ
- 2. เกือบเป็นประจำ
- 3. ไม่เคย
- 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

59. ท่านทำอย่างไรถ้าเห็นลูกซึบเขียนบนฝาผนังของบ้าน ?

- 1. ให้กระดาษเพื่อเอาไว้ซึบเขียนแทนฝาผนัง

- \_\_\_\_\_ 2. **สั่งให้ลูกอมรอยช้ำที่เขียนบนฝาผนังออก**
- \_\_\_\_\_ 3. **คุณและสั่งไม่ให้ช้ำที่เขียนบนฝาผนัง**
- \_\_\_\_\_ 4. **อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....**
60. **ท่านทำอย่างไร ถ้าพบว่าลูกของท่านทำเสื้อผ้าใหม่เอี่ยมเป็นรอบๆรอบๆที่เห็นในตู้เสื้อผ้าไปเล่นข้างนอก ?**
- \_\_\_\_\_ 1. **แนะนำให้ระมัดระวังอย่างให้เสื้อผ้าเป็นอื่น**
- \_\_\_\_\_ 2. **เตือนว่าถ้าทำเสื้อผ้าเป็นอื่นครั้งเดียวจะไม่ซื้อเสื้อผ้าใหม่ให้**
- \_\_\_\_\_ 3. **กล่าวอย่างรุนแรงหรือบางครั้งก็**
- \_\_\_\_\_ 4. **อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....**
61. **ท่านทำอย่างไร ถ้าลูกก็ยังไม่ยอมอาบน้ำ ?**
- \_\_\_\_\_ 1. **เตือนว่าถ้าก็จะลงโทษ**
- \_\_\_\_\_ 2. **บังคับให้ไปอาบน้ำ**
- \_\_\_\_\_ 3. **ปล่อยตามใจ**
- \_\_\_\_\_ 4. **อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....**
62. **ท่านทำอย่างไร ถ้าลูกไม่ยอมเข้านอนเพราะกลัวเล่นกับของเล่นหรืออ่านภาพนิทาน ?**
- \_\_\_\_\_ 1. **อธิบายให้ฟังว่าก็กลัวแล้วควรเก็บไว้อ่านในวันรุ่งขึ้น**
- \_\_\_\_\_ 2. **เก็บหนังสือหรือของเล่นไปเสีย**
- \_\_\_\_\_ 3. **กล่าวลูก**
- \_\_\_\_\_ 4. **อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....**
63. **ท่านทำอย่างไร ถ้าลูกชอบพูดคำหยาบเวลาอยู่บ้าน ?**
- \_\_\_\_\_ 1. **แนะนำว่าไม่ควรพูดคำหยาบ**
- \_\_\_\_\_ 2. **คุกคามไปในทันที**

- \_\_\_\_\_ 3. ทำเป็นไม่ได้ยิน  
 \_\_\_\_\_ 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

64. ท่านทำอย่างไร ถ้าพบว่าลูกมีสวาทระก่ที่นอนขณะนอนหลับ ?

- \_\_\_\_\_ 1. ตีเตือนเบา ๆ ให้รู้ตัว  
 \_\_\_\_\_ 2. ทำให้ชายหน้ากอดหน้าคนอื่น ๆ ในบ้าน  
 \_\_\_\_\_ 3. ลงโทษให้เจ็บตัว  
 \_\_\_\_\_ 4. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

65. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกก็อิ่งไม่ยอมทำตามที่ท่านบอก ?

- \_\_\_\_\_ 1. ฉามเหตุผลและถ้าหากมีเหตุผลที่สมควรก็ไม่ว่าอะไร  
 \_\_\_\_\_ 2. แนะนำให้ทำตามที่พ่อแม่บอกทุก ๆ อย่าง  
 \_\_\_\_\_ 3. คุกอย่างรุนแรงหรือลงโทษให้เจ็บตัว  
 \_\_\_\_\_ 4. อื่น ๆ (โปรดบอกรายละเอียด).....

66. ท่านทำอย่างไรเมื่อลูกของท่านเริ่มช่วยตัวเอง เช่น ป้อนอาหารตัวเอง อาบน้ำเอง  
 แต่งตัวเอง ไปนอนเอง ฯลฯ

1. ปล่อยให้ทำตามใจชอบ  
 2. ชมเชย และคอยดูแลช่วยเหลือบ้าง  
 3. คุก่า ไม่ให้ทำเอง หรือลงโทษบ้าง (เช่น ฝึมือ ศึกษ)  
 4. อื่น ๆ .....

67. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกของท่านเก็บของเล่นหรือสิ่งของเครื่องใช้ของคนที่ได้ หลังจาก  
เลิกเล่นหรือเลิกใช้แล้ว

1. เฉย ๆ
2. กำชับให้เก็บให้เรียบร้อย
3. ชมเชย และช่วยสอนให้เก็บได้เรียบร้อย
4. อื่น ๆ .....

68. ท่านทำอย่างไร เมื่อท่านกำลังทำงานบ้านอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ (เช่น กำลังซักผ้า กวาดบ้าน ฯลฯ)  
แล้วลูกของท่านเข้ามาช่วยท่านทำงานนั้น

1. ห้าม กู หรือกู๋ ไม่ให้ยุ่งด้วย
2. ปล่อยให้ทำจนเบื่อไปเอง
3. สนับสนุนให้กระทำโดยชม หรือสอนให้เรียนรู้งานนั้น
4. หาสิ่งอื่นที่น่าสนใจมาให้เล่นหรือทำแทนงานนั้น
5. อื่น ๆ .....

69. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกของท่านแบ่งปันของเล่นหรือของมาให้เพื่อน ๆ

1. ห้ามปราม
2. คว้า หรือให้เอากลับคืน
3. ส่งเสริม โดยการชม หรือแนะนำให้กระทำตามที่ควร
4. ทำเฉย
5. อื่น ๆ .....

70. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกของท่านแบ่งเงินค่าขนมที่แม่ให้ เป็นรายวันเก็บออมไว้

1. เฉย ๆ
2. ขอคืนของลูกใช้เป็นบางครั้ง
3. สั่งไม่ให้เก็บไว้
4. ชมเชย สอนให้รู้จักเก็บแต่พอเหมาะพอควร
5. อื่น ๆ .....

71. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่าน (เช่น สอนไม่ให้เล่นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อตนเอง, สอนให้เรียนรู้วิถีปฏิบัติที่ถูกต้องต่าง ๆ ของตัวเอง)

1. เฉย ๆ
2. กำชับให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามเช่นนั้นตลอดไป
3. ชูว่าถ้าไม่เชื่อฟังหรือกระทำความผิดเมื่อไร จะถูกลงโทษเช่นนั้น
4. ชมเชยหรือให้รางวัล
5. อื่น ๆ .....

72. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกปฏิบัติหน้าที่ประจำวันตามที่ท่านมอบหมายให้ได้เรียบร้อย และสม่ำเสมอ

1. เฉย ๆ
2. คอยเตือนไม่ให้ลืมน้ำที่
3. ชมเชยหรือให้รางวัล
4. ให้น้ำที่เพิ่มขึ้นอีก
5. อื่น ๆ .....

73. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกของท่านชอบเล่นกับเด็กอื่น ๆ อยู่เสมอ และเข้ากับเพื่อน ๆ ใกล้เคียง

1. คอยเตือนให้เล่นด้วยกันดี ๆ
2. ส่งเสริมให้ปรับตัว เข้ากับบุคคลนอกบ้านได้ดียิ่งขึ้น
3. ห้ามไม่ให้เล่นกับเด็กนอกบ้าน
4. ทำเฉย ๆ
5. อื่น ๆ .....

74. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกชอบแกล้งหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาฝากท่านโดยที่ท่านไม่ใคร่รัง

1. แสดงกิริยาสนใจหรือสนใจต่อสิ่งนั้นก่อนนำลูก
2. ชมเชยหรือให้รางวัล
3. สั่งไม่ให้ซ้ำอีก
4. ให้เขากลับไปคืน
5. อื่น ๆ .....

75. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกช่วยทำงานบ้านบางอย่างแทนท่านขณะที่ท่านกำลังเจ็บป่วย

1. ห้ามไม่ให้ทำ
2. แนะนำและสอนให้ทำได้เรียบร้อย
3. ชมเชยหรือให้รางวัล
4. บอกให้ช่วยทำแทนจนกว่าจะหายป่วย
5. อื่น ๆ .....

76. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกไปรับจ้างทำงานนอกบ้าน หรือรับงานนอกบ้านมาทำ เพื่อช่วยเพิ่มรายได้อีกของท่าน

1. ห้ามไม่ให้ทำ

2. ชมเชยหรือให้รางวัล
3. แนะนำสิ่งสอนให้ทำใ้ดียิ่งขึ้น
4. ให้เก็บเงินส่วนที่หาได้มันไว้ใช้เอง
5. อื่น ๆ .....

77. ท่านทำอย่างไร เมื่อลูกทำผิดแล้วสารภาพความผิดต่อท่าน โดยที่ท่านไม่ได้คาดหวังหรือเฝ้ามอง

1. คุณหรือครูว่าถ้ากระทำผิดเช่นนั้นอีกจะถูกลงโทษ
2. ชมเชยหรือให้รางวัล
3. แนะนำสิ่งสอนว่าควร จะแก้ไขตนเองอย่างไร จึงจะไม่ทำผิดซ้ำอีก
4. บอกไม่ให้กังวลหรือเอาใจใส่ต่อความผิดนั้น
5. อื่น ๆ .....

การอบรมเลี้ยงดูในคำนี้ให้เด็กรู้จักพึ่งตนเอง

78. ขณะที่ลูกของท่านไม่ไ้เอนหลับ ท่านคอยจับตาดูและอยู่ตลอดเวลาหรือไม่ ?

- ตลอดเวลา       ไม่ตลอดเวลา       ไม่ได้คอยจับตาดู

ทำไม ? (เหตุผล).....

79. ท่านปล่อยให้ลูกเล่นกับเพื่อนเด็ก ๆ คุยกันตามลำพัง โดยที่ท่านหรือคนอื่น ๆ ไม่ได้เฝ้าดูดูแลหรือไม่ ?

- ปล่อยให้เล่น       เป็นบางครั้ง       ไม่ปล่อยให้เล่น

ทำไม ? (เหตุผล).....

80. เมื่อลูกต้องการทำอะไรด้วยตัวเอง (เช่นจะป้อนข้าวตัวเอง, จะอาบน้ำเอง, ฯลฯ)

ท่านปล่อยให้ทำเองตามต้องการหรือไม่ ?

- ปล่อยให้ทำเอง       ปล่อยให้บ้าง ช่วยบ้าง       ไม่ปล่อยให้ทำเอง

ทำไม (เหตุผล).....



81. เมื่อลูกจะทำอะไรก็ตามจะต้องขออนุญาตจากท่านก่อนทุกเรื่องหรือไม่ ?  
 ทุกเรื่อง       เป็นบางเรื่อง       ปล่อยให้ตัดสินใจเองทั้งหมด  
 ทำไม ? (เหตุผล).....
82. ท่านเริ่มปล่อยให้ลูกทำอะไรเองหรือช่วยตัวเอง เมื่อลูกอายุประมาณเท่าไร ?  
 .....ปี  
 ท่านเริ่มปล่อยให้ลูกเล่นพื้นสายคาบของท่านได้ เมื่อลูกอายุประมาณเท่าไร ?  
 .....ปี  
 ท่านเริ่มให้ลูกมีการตัดสินใจเองเมื่อลูกอายุประมาณเท่าไร ? ในเรื่องอะไร  
 .....ปี
83. เมื่อลูกมาขอให้ท่านทำอะไรบางอย่างซึ่งเขาพอจะทำเองได้ (เช่น ทำของเล่นง่าย ๆ ,  
 ปอกเปลือกผลไม้, สวมเสื้อผ้า, ฯลฯ) ท่านช่วยทำให้หรือไม่ ?  
 ช่วยทำให้ทุกครั้ง       ช่วยเป็นบางครั้ง       ไม่ช่วย  
 ทำไม (เหตุผล).....
84. ท่านเคยปล่อยให้ลูก ๆ อยู่บ้านกันตามลำพังเด็ก ๆ จนเลยเวลาอาหารมื้อหนึ่งมื้อใดบ้าง  
 หรือไม่ ?  
 เคยบ่อย ๆ       นาน ๆ ครั้ง       ไม่เคย  
 (ถ้าเคย ให้ถามว่า :)  
 เมื่อท่านจะต้องออกไปธุระนอกบ้านเกินเวลาอาหารของลูก ท่านทำอย่างไร ?  
 เตรียมอาหารไว้ให้เรียบร้อย  
 ให้เงินไว้ซื้อกินกันเอง  
 ผ่ากคนอื่นให้มาช่วยดูแลหาอาหารให้เด็ก  
 อื่น ๆ .....

85. ท่านให้ลูกของท่านไปเที่ยวตามลำพังกับเพื่อนเด็ก ๆ คุ้มกันหรือไม่ ?

ไม่ให้ไป                       ให้ไป

ถ้าไม่ให้ไป ให้ทราบว่า : ทำไม ? (เหตุผล).....

.....

ถ้าให้ไป ให้ทราบว่า :

- ท่านเริ่มให้ลูกไปเที่ยวตามลำพังกับเพื่อนเด็ก ๆ คุ้มกันได้ตั้งแต่ลูกอายุประมาณเท่าไร ?

.....ปี

ทำไมเริ่มให้ไปตั้งแต่อายุเท่านั้น ? (เหตุผล).....

.....

- ให้ไปทุกครั้งที่ถูกขออนุญาตหรือไม่ ?

ทุกครั้ง                       บ่อย ๆ                       นาน ๆ ครั้ง

ทำไมจึงอนุญาตให้ลูกไปได้ (คำตอบ).....

(เหตุผล).....

การอบรมเลี้ยงดูในค่านิยมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ

86. เมื่อท่านเห็นของเล่นของลูกที่ถูกเลิกละเลินเลาะแล้วทิ้งไว้ ท่านทำอย่างไร ?

เก็บเข้าที่เดิม

เรียกลูกมาเก็บเข้าที่เดิม

ปลอมทิ้งไว้อย่างนั้น

อื่น ๆ .....

ทำไมท่านจึงทำอย่างนั้น ? (เหตุผล).....

.....

87. ท่านให้ลูกช่วยทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นหน้าที่ประจำหรือไม่ เมื่อลูกของท่านโตพอที่จะช่วยงานบ้านง่าย ๆ ได้

ให้ทำ

ไม่ให้ทำ

ถ้าให้ทำ ถามว่า :

ก. งานอะไรบ้างที่ท่านมอบให้ลูกของท่านทำเป็นหน้าที่ ? .....

.....

ข. ท่านเริ่มให้ลูกช่วยทำงานเมื่อลูกอายุประมาณกี่ปี ? .....

ถ้าไม่ให้ทำ ถามว่า : ทำไมท่านจึงไม่ให้ลูกช่วยทำงานอะไรเลย ? (เหตุผล).....

.....

88. สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัวของลูก ท่านเก็บรักษาดูแลเองทั้งหมดหรือไม่ ?

ทั้งหมด

บางอย่าง

ถ้าเก็บรักษาเองเป็นบางอย่าง ถามว่า :

ก. มีสิ่งใดบ้างที่ท่านให้ลูกเก็บรักษาดูแลเอง ? .....

.....

ข. เมื่อท่านจะให้ลูกเก็บรักษาดูแลสิ่งของของเขาเองนั้น ท่านทำอะไรบ้าง ?

.....

ค. ทำไมท่านจึงให้ลูกเก็บรักษาดูแลสิ่งของของเขาเอง ? .....

.....

ถ้าเก็บรักษาดูแลเองทั้งหมด ถามว่า :

ทำไมท่านไม่ให้ลูกเก็บรักษาของเขาเองบ้าง ? .....

.....

ต่อไปนี้เป็นคำถามเกี่ยวกับครอบครัวของท่าน โปรดตอบให้ตรงกับความเป็นจริงที่สุด

89. ท่านอ่านหนังสือพิมพ์หรือไม่ ?

อ่าน

↓

ไม่อ่าน

(ตามข้อ 67)

66.1 และอ่านบ่อยเพียงไร ?

- \_\_\_\_\_ ทุก ๆ วัน
- \_\_\_\_\_ อาทิตย์ละ 3 - 4 น
- \_\_\_\_\_ อาทิตย์ละหน
- \_\_\_\_\_ นาน ๆ ที

90. ท่านฟังข่าวจากวิทยุหรือโทรทัศน์บ่อยเพียงไร ?

- \_\_\_\_\_ ทุก ๆ วัน
- \_\_\_\_\_ อาทิตย์ละ 3 - 4 น
- \_\_\_\_\_ นาน ๆ ที
- \_\_\_\_\_ ไม่ฟังเลย

91. ท่านเรียนหนังสือจบชั้นอะไร ?

.....

92. ท่านนับถือศาสนาอะไร ?

- \_\_\_\_\_ โปรเตสแตนท์
- \_\_\_\_\_ แคทอลิก
- \_\_\_\_\_ พุทธ

\_\_\_\_\_ ฮินดู  
 \_\_\_\_\_ อิสลาม  
 \_\_\_\_\_ ขงจื๊อ  
 \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

93. สมาชิกของท่านเรียนหนังสือจบชั้นสูงสุดชั้นอะไร ?

.....

94. สมาชิกของท่านนับถือศาสนาอะไร ?

\_\_\_\_\_ โปรเตสแตนท์  
 \_\_\_\_\_ แคทอลิก  
 \_\_\_\_\_ พุทธ  
 \_\_\_\_\_ ฮินดู  
 \_\_\_\_\_ อิสลาม  
 \_\_\_\_\_ ขงจื๊อ  
 \_\_\_\_\_ อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

95. โปรดบอกรายละเอียดเกี่ยวกับอาชีพ หน้าที่ของงาน และตำแหน่งงาน ของสมาชิกของท่าน

อาชีพ.....

ตำแหน่งงาน.....

หน้าที่ของงาน.....

96. ท่านมีรายได้รวมทั้งหมดกี่เดือนละเท่าไร ? (รวมทั้งเงินที่คนอื่น ๆ ในครอบครัวเอามาช่วย  
 ค่าเช่า หรือผลประโยชน์อื่น ๆ ทั้งหมดที่มี)

.....

๑๗. ท่านคิดว่าค่ายเงินรายได้ทั้งหมดก่อเดือนของท่านในข้อ ๘๓ ข้างต้นนี้ ฐานะความเป็นอยู่ของท่านอยู่ในชั้นใด ?

- \_\_\_\_\_ 1. ลำบากมาก  
 \_\_\_\_\_ 2. ค่อนข้างลำบาก  
 \_\_\_\_\_ 3. พอมีพอกิน  
 \_\_\_\_\_ 4. สบายมาก  
 \_\_\_\_\_ 5. อื่น ๆ (โปรดให้รายละเอียด).....

๑๘. ท่านอาศัยอยู่ที่จังหวัดไหน ก่อนที่จะย้ายเข้ามาอยู่ที่นี่ ?

.....

๑๙. ท่านพักอาศัยในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งหมดมานานเท่าไร ?

.....ปี  
 .....เดือน

100. ท่านมีของอะไร จากต่อไปนี้ที่บ้านของท่านบ้าง (โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ที่หน้าชื่อสิ่งของนั้น)

- |                        |                            |
|------------------------|----------------------------|
| _____ โต๊ะเขียนหนังสือ | _____ เครื่องเล่นแผ่นเสียง |
| _____ นาฬิกา           | _____ โทรทัศน์             |
| _____ วิทยุ            | _____ โทรศัพท              |
| _____ เตาแก๊ส          | _____ ตู้เย็น              |
| _____ จักรเย็บผ้า      | _____ เปียนโน              |
| _____ กล้องถ่ายรูป     | _____ รถยนต์               |
| _____ เตาปิ้งไฟฟ้า     | _____ พัดลม                |
| _____ จักรยานยนต์      |                            |

## ภาคผนวก 6

รายชื่อและหน้าที่ของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย  
แบบฉบับการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่กำลังเปลี่ยนแปลงของ  
ครอบครัวรายไคน้อยที่อยู่ในตัวเมือง

หัวหน้าและผู้นำเทศกโครงการวิจัย

ผู้เขียนรายงานการวิจัย

ผู้วางแผนแบบการวิจัย

ผู้แปลแบบสัมภาษณ์และสร้างแบบสัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์และผู้ควบคุมทิศทาง

ศจ.ดร.จรรยา สุวรรณดี

ผศ.ดร.ระวิพันธ์ ไสภะพันธุ์

อจ.เพ็ญแข ประจักษ์จันติก

ดร.นพวรรณ โชติบัณฑิต

ผศ.ภัทรา สุขนทรพิสัย

ผศ.ภัทรา สุขนทรพิสัย

อจ.เพ็ญแข ประจักษ์จันติก

ผศ.วันเพ็ญ ทิศาลพงศ์

ผศ.บุญกอบ วิสมิตะนันท์

ดร.นพวรรณ โชติบัณฑิต

อจ.ฉัตรกาวลัย (พรศรีสมุทร) เกษมเนตร

อจ.วิลาสลักษณ์ ชิววลี

อจ.กัญญา ลินทรศศิริกุล

พร้อมด้วย นิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์และนิสิตปริญญาโท สาขาการประถมศึกษา

และสาขาจิตวิทยา ระหว่างปี 2521 - 2522

เจ้าหน้าที่ติดต่อคณะกรรมการศูนย์รวมน้ำใจ  
และครอบครัวในถิ่นแออัดภาคกลาง

๘๙. สมนึก คำอูไร  
๙๐. เพ็ญแข ประจวบจันทร์  
๙๑. ทศนา ทองภักดี

ผู้วิเคราะห์ข้อมูล

๙๒. อัครกาวุธย์ (พรศรีสมุทร) เกษมเนตร  
๙๓. กัญญา อินทรทัศนศิริกุล

ที่ปรึกษาค้นสถิติและคอมพิวเตอร์

๙๔. คร. ระวิพันธ์ ไสมณะพันธุ์

เจ้าหน้าที่ถ่ายภาพ

นายวิจิตร อักษรชู

เจ้าหน้าที่การเงินและเก็บรักษาบัญชีการรับ - จ่าย ๘๙. สมนึก คำอูไร

เจ้าหน้าที่บรรณารักษ์ และพิสูจน์อักษร

๙๕. คร. จรรยา สุวรรณศักดิ์  
๙๖. สุภาพร สอนงค์

เจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด

นายนิคม ทรัพย์เจริญ  
นายวิจิตร อักษรชู